

О. О. Непочатенко

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2011

УДК [336:658.1](075)

ББК 65.291.9я73

Н 73

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист №/11-10356 від 09.11.2010 р.)*

Рецензенти:

Малік М. Й. – доктор економічних наук, професор, академік НААНУ, Заслужений діяч науки і техніки України, завідувач відділу підприємництва Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» Національної академії аграрних наук України;

Варченко О. М. – доктор економічних наук, професор, директор ННІ економіки та бізнесу Білоцерківського національного аграрного університету;

Левицька С. О. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри математичного моделювання та інформаційних технологій в економіці Національного університету «Острозька академія».

Непечатенко О. О.

Н 73 Фінанси підприємств. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 328 с.

ISBN 978-611-01-0198-1

Посібник підготовлено відповідно до програми з нормативної навчальної дисципліни "Фінанси підприємств", яку включено до навчального плану підготовки бакалаврів з економіки й підприємництва. У ньому висвітлено питання сутності й організації фінансів підприємств, організації готівкових та безготівкових розрахунків, формування і розподілу прибутку, оподаткування підприємств, організації оборотних коштів і кредитування підприємств, фінансування відтворення основних фондів, фінансового планування, бюджетування та контролінгу, методики аналізу фінансового стану, проведення фінансової санації підприємств.

Для студентів, аспірантів, викладачів, практичних працівників у сфері фінансів, бізнесменів.

УДК [336:658.1](075)

ББК 65.291.9я73

ISBN 978-611-01-0198-1

© Непечатенко О. О., 2011.

© Центр учбової літератури, 2011.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
МОДУЛЬ 1. ГРОШОВИЙ ОБОРОТ ТА СИСТЕМА ГРОШОВИХ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
ТЕМА 1. ОСНОВИ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВ	6
ТЕМА 2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	20
ТЕМА 3. ГРОШОВІ НАДХОДЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ	47
ТЕМА 4. ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛ ПРИБУТКУ	60
МОДУЛЬ 2. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	79
ТЕМА 5. ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	79
ТЕМА 6. ОБОРОТНІ ЗАСОБИ ТА ЇХ ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	132
ТЕМА 7. КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	174
ТЕМА 8. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ВІДТВОРЕННЯ	198
МОДУЛЬ 3. ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	216
ТЕМА 9. ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ..	216
ТЕМА 10. ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	229

ТЕМА 11. ФІНАНСОВА САНАЦІЯ ТА БАНКРУТСТВО	
ПІДПРИЄМСТВ	243
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	258
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	313

ВСТУП

Ринкова система господарювання вимагає нових підходів до визначення місця та ролі підприємства у розвитку суспільного виробництва. Успіх структурних та організаційних перетворень господарюючих суб'єктів багато в чому залежить від умілого використання фінансових інструментів. Вивчення специфічних економічних відносин, які виникають із використанням грошових ресурсів на мікрорівні є предметом курсу «Фінанси підприємств».

Кредитно-модульна система організації навчального процесу передбачає скорочення часу на викладання нормативних дисциплін за навчальним планом. Одночасно передбачається підвищення ефективності самостійної роботи студентів. Це зумовило підготовку навчального посібника-практикума «Фінанси підприємств» для студентів вищих навчальних закладів з економічних спеціальностей АПК.

Посібник підготовлено відповідно до програми курсу «Фінанси підприємств». В ньому послідовно наводяться відповідні питання по темах курсу «Фінанси підприємств», надаються вихідні дані для проведення практичних занять, пропонується методика їх вирішення, а також наводяться типові тестові питання для проведення контролю знань студентів.

Практична цінність посібника полягає в тому, що наведені в ньому завдання можуть використовуватись як у ході проведення практичних занять, так і під час самостійної роботи студентів. До завдань кожної теми подані методичні вказівки та пояснення окремих питань. Крім того в посібнику наведені тести і контрольні питання, які можуть бути використані для контролю знань, а також у процесі підготовки до іспиту.

Посібник може бути використаний у практичній роботі спеціалістами фінансових, бухгалтерських служб підприємств, установ і організацій.

МОДУЛЬ 1

ГРОШОВИЙ ОБОРОТ ТА СИСТЕМА ГРОШОВИХ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 1. Основи фінансів підприємств

Питання для вивчення

- 1. Поняття, суть і місце фінансів підприємств у фінансовій системі.*
- 2. Функції фінансів підприємств.*
- 3. Поняття грошових фондів і фондів фінансових ресурсів підприємств.*
- 4. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств.*
- 5. Основи організації фінансів підприємств.*
- 6. Особливості фінансів підприємств у різних сферах і галузях економіки.*
- 7. Зміст і завдання фінансової роботи на підприємстві.*

Основні терміни і поняття: грошові кошти; грошові фонди; комерційний розрахунок; організація фінансів підприємств; самоокупність; самофінансування; фінанси підприємств; фінансова діяльність підприємств; фінансова інвестиція; операційна діяльність; фінансовий механізм; фінансові ресурси; фінансова робота; функції фінансів підприємств.

Фінанси підприємств — це система грошових відносин у процесі формування і використання грошових фондів. В основі фінансів підприємств лежать закономірності відтворювального процесу та

грошові відносини, що виникають між учасниками суспільного виробництва на всіх стадіях процесу відтворення, на всіх рівнях господарювання, у всіх сферах суспільної діяльності.

Фінанси підприємств виконують такі функції:

1. Ресурсоутворююча — формування грошових фондів у процесі виробничо-господарської діяльності.

2. Розподільча — розподіл та використання грошових фондів за окремими напрямками для забезпечення виробничо-господарської діяльності підприємств.

3. Контрольна — контроль за формуванням та ефективним використанням грошових фондів у процесі відтворення.

Фінанси підприємств безпосередньо пов'язані з рухом грошових коштів. Саме тому досить часто поняття «фінанси підприємств» ототожнюється з грошовими коштами, наявними фінансовими ресурсами. Однак не всі грошові відносини належать до фінансових. Грошові відносини перетворюються на фінансові, коли рух грошових коштів стає відносно самостійним. Таке відбувається в процесі формування, розподілу, використання грошових доходів та фондів згідно з цільовим призначенням у формі фінансових ресурсів.

З руху коштів розпочинається і ним же завершується кругооборот засобів підприємства, оборот усього капіталу. Саме тому рух коштів, грошовий оборот на підприємстві є основною ланкою в процесі обороту капіталу. Грошові фонди — це частина грошових коштів, які мають цільове спрямування. До грошових фондів належать: статутний фонд, фонд оплати праці, амортизаційний фонд (на державних підприємствах), резервний фонд та інші. Статутний фонд використовується підприємством для інвестування коштів в оборотні та основні фонди. Фонд оплати праці — для виплати основної та додаткової заробітної плати працівникам. Амортизаційний фонд — для фінансування відтворення основних і позаоборотних активів. Резервний фонд — для покриття збитків, подолання тимчасових фінансових ускладнень. Кошти підприємства використовують не тільки у фондовій формі. Так, використання підприємством коштів для виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом та позабюджетними фондами, банками, страховими організаціями здійснюється в нефондовій формі. У нефондовій формі підприємства також одержують дотації та субсидії, спонсорські внески.

Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств. Таким чином, до фінансових ресурсів належать грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі.

Фінансові ресурси підприємств — це сукупність власного, позичкового та залученого грошового капіталу, який використовується для формування активів підприємства та здійснення виробничо-фінансової діяльності з метою отримання прибутку. Формування та використання фінансових ресурсів на підприємствах — це процес утворення грошових фондів для фінансового забезпечення операційної та інвестиційної діяльності, виконання фінансових зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання.

Рис. 1.1. Розміщення фінансових ресурсів підприємства

Джерелами формування фінансових ресурсів підприємств є реально зароблені доходи від реалізації продукції та від фінансових інвестицій. Економічна відповідальність підприємства настільки велика, що його можуть оголосити банкрутом у разі звеликих збитків та неспроможності виконати зобов'язання перед кредиторами.

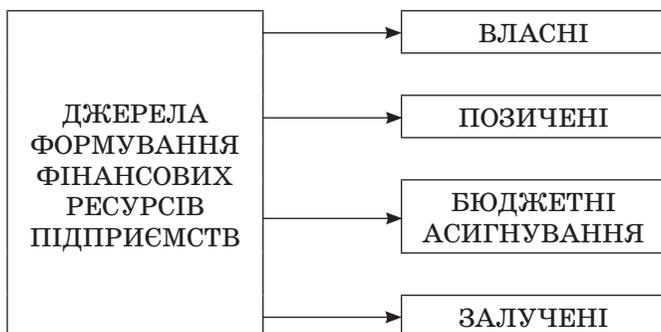

Рис. 1.2. Джерела формування фінансових ресурсів

Організація фінансової діяльності підприємства має бути побудована так, щоб це сприяло підвищенню ефективності виробництва.

Вчені-економісти розглядають фінансові ресурси з точки зору підприємств (на мікро-рівні) та з боку держави (на макро-рівні), що і наведено в табл. 1.1. У підприємств формуються взаємовідносини з бюджетом та державними цільовими фондами, створеними для підтримання комерційних засад в організації підприємництва. Держава встановлює податкові платежі, обов'язкові збори та внески на такому рівні, щоб не підірвати зацікавленості підприємств у розвитку виробництва та підвищенні його ефективності. Бюджетні асигнування виділяються підприємствам у вигляді цільових субсидій та субвенцій.

До державного сектору належать ті організації, які повністю або частково фінансуються з державного бюджету. Створюються також підприємства зі змішаною формою власності, у яких держава є основним держателем корпоративних прав: енергетика, вугільна промисловість, машинобудування та ряд інших. На організацію фінансів впливають організаційно-правові форми господарювання, сфера та характер діяльності підприємств. Це проявляється в процесі формування капіталу, розподілу прибутку, утворення грошових фондів, у взаємовідносинах з бюджетом тощо.

Таблиця 1.1

**Визначення поняття «фінансові ресурси підприємств»
на макро- і мікро-рівнях**

Макро-рівень	Мікро-рівень
<p>Завгородній Т. С., Вознюк Г. Л., Смолженко Т. С. — «Сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб'єктів господарювання»</p>	<p>Підручник під. ред. Поддєрьогіна А. М. — «Під фінансовими ресурсами слід розуміти грошові кошти, що є в розпорядженні підприємств. Таким чином до фінансових ресурсів належать усі грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується в нефондовій формі»</p>
<p>Павлюк К. В. — «Це грошові нагромадження і доходи, які утворюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб»</p>	<p>Опарін В. М. — «Фінансові ресурси — це сума коштів, спрямованих в основні засоби та обігові кошти підприємства»</p>
<p>Буряковский В. В. — «Фінансові ресурси підприємств — це грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу і перерозподілу національного багатства, валового внутрішнього продукту, національного доходу і використовуються для здійснення статутних цілей підприємства»</p>	<p>Буряковский В. В. — «Фінансові ресурси — це грошові кошти що акумулюються у фондах цільового призначення для здійснення певних витрат»</p>

Основи фінансів підприємств

Макро-рівень	Мікро-рівень
<p>Зятковський І. В. — «Фінансовими ресурсами підприємства можна вважати сукупність грошових фондів цільового призначення, сформованих у процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту створеного на підприємстві, якими воно розпоряджається на правах власності або повного господарського відання і використовує на статутні потреби»</p>	<p>Белоліпецький В. Г. — «Фінансові ресурси фірми — це частина грошових коштів у формі доходу і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань і здійснення витрат для забезпечення розширеного відтворення»</p>

Слід звернути увагу, що фінанси макро- та мікрорівня мають загальні і специфічні ознаки (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Класифікація ознак, притаманних фінансам підприємств

Фінанси підприємств сприяють управлінню матеріальними і фінансовими ресурсами і забезпечують їх збалансованість. Організація фінансів підприємств передбачає використання певних принципів (рис. 1.4).

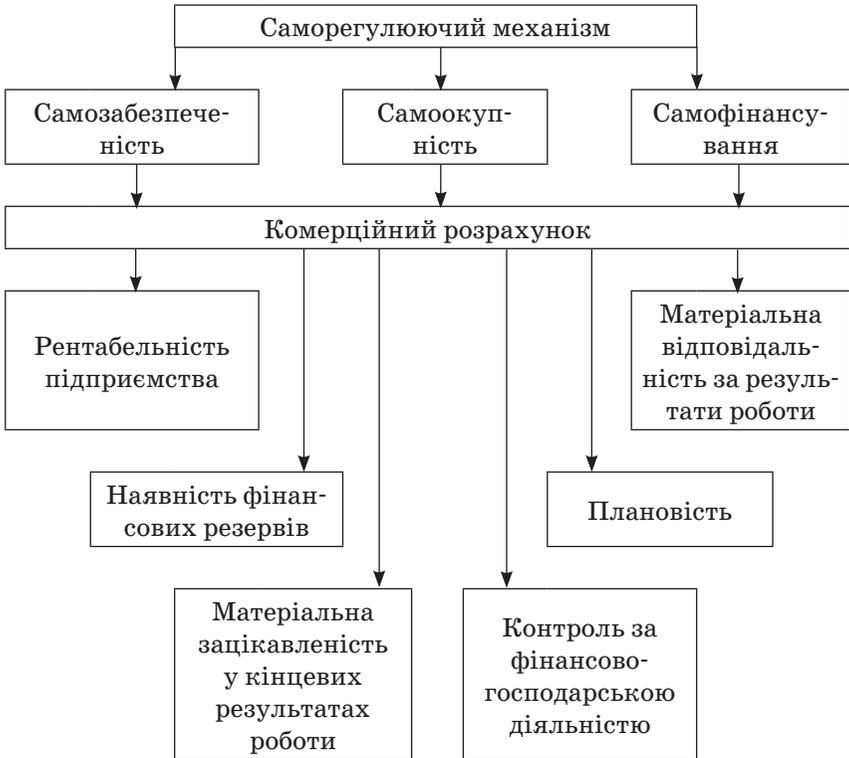

Рис. 1.4. Принципи організації фінансів підприємств

Організація фінансів підприємств — це форми, методи, способи формування та використання фінансових ресурсів, контроль за їх кругообігом з метою досягнення найвищих економічних результатів.

В основу організації фінансів підприємств покладено комерційний розрахунок. *Комерційний розрахунок* — це метод ведення господарської діяльності, який полягає в порівнянні доходів і ви-

трат з метою одержання максимального прибутку при мінімальних витратах капіталу та мінімально можливого ризику. Він базується на принципах: саморегулювання, самоокупності і самофінансування.

Фінансова діяльність підприємства — це практична робота підприємства із ресурсного забезпечення реалізації його стратегії та росту ринкової вартості. Фінансова діяльність забезпечує стабілізацію економічного розвитку підприємства. Головні напрямки фінансової роботи:

- фінансове планування;
- оперативна фінансова робота;
- контрольно-аналітична робота.

Фінансова робота — це система економічних заходів визначення фінансових ресурсів в обсягах, необхідних для забезпечення виконання планів економічного і соціального розвитку підприємств, контролю за цільовим їх використанням.

Фінансовий механізм підприємства — це система управління фінансами, призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їх впливу на кінцеві результати його діяльності. Оптимальна взаємодія фінансових відносин досягається використанням усіх фінансових категорій (виручка, прибуток, амортизація, оборотні кошти, кредит, бюджет, податки), нормативів, різного роду стимулів, пільг, санкцій та інших фінансових важелів.

До головних завдань фінансового менеджменту належать: виявлення фінансових джерел розвитку виробництва; визначення ефективних напрямків інвестування фінансових ресурсів; раціоналізація операцій із цінними паперами; налагодження оптимальних стосунків із фінансово-кредитною системою, суб'єктами господарювання.

Безпосереднім завданням управління фінансами підприємств є забезпечення формування та правильного розподілу виручки від реалізації продукції для відновлення оборотних коштів, формування амортизаційного фонду, валового та чистого доходу. Кожне підприємство має забезпечити ліквідність оборотних активів, формування та використання амортизаційних відрахувань. Першочерговим завданням також є своєчасне виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, державними цільовими фондами, банками, страховими компаніями та іншими суб'єктами господарювання.

Рис. 1.5. Структура фінансової служби підприємств

Практичні завдання

Практичне завдання 1.1. Визначити обсяг фінансових ресурсів підприємства.

Вихідні дані: підприємство на звітну дату мало такі дані за балансом (табл. 1.1.1).

Розв'язок оформити у вигляді таблиці 1.1.2:

Таблиця 1.1.1

Дані підприємства за балансом, тис. грн

Показники	Варіанти									
	1 - й	2 - й	3 - й	4 - й	5 - й	6 - й	7 - й	8 - й	9 - й	10 - й
1. Статутний капітал	7100	7200	7100	7000	7149	6987	7550	5482	6238	7000
2. Пайовий капітал	120	134	128	152	166	239	182	348	450	180
3. Інший додатковий капітал	87	120	143	179	89	54	262	114	88	135
4. Резервний капітал	440	520	410	398	426	507	394	679	256	422
5. Нерозподілений прибуток	1020	980	1100	1112	1068	994	839	987	1035	1110
6. Неоплачений капітал	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
7. Довгострокові кредити банків	55	52	55	61	48	39	40	60	55	63
8. Довгострокові фінансові зобов'язання	48	44	42	47	48	51	59	55	61	62
9. Забезпечення виплат персоналу	347	352	296	305	328	346	389	351	400	399
10. Інші забезпечення	542	530	525	563	500	490	486	508	512	538
11. Короткострокові кредити банків	300	268	270	275	280	285	290	295	305	310
12. Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	60	65	70	75	80	64	72	74	83	90
13. Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги	642	547	569	584	595	603	610	612	638	654

Продовження таблиці 1.1.1

14. Поточні зобов'язання за розрахунками: - з одержаних авансів	673	623	622	654	673	548	523	780	742	715
- з бюджетом по сплаті податків	386	390	395	400	405	410	423	415	295	300
- з позабюджетних платежів	53	55	58	60	62	65	64	78	68	90
- зі страхування	41	40	38	45	46	48	53	58	57	60
- з оплати праці	138	140	127	123	145	137	132	148	153	146
- з учасниками по виплаті дивідендів	464	435	426	458	469	397	415	433	502	488
- інші поточні зобов'язання	40	34	32	36	37	39	44	46	48	55

Таблиця 1.1.2

Склад і структура фінансових ресурсів підприємства

Види фінансових ресурсів	Фінансові ресурси	
	тис. грн	структура, %
Власні		
Позичені		
Залучені		
Всього		100,0

Контрольні питання до теми

1. Охарактеризуйте суть фінансів підприємств.
2. Розкрийте місце фінансів підприємств у фінансовій системі.
3. Які загальні ознаки мають фінанси мікро- і макрорівня?
4. Дайте характеристику функцій фінансів.
5. Розкрийте загальні і специфічні ознаки фінансів підприємств.
6. Назвіть умови, за яких грошові відносини можуть перетворюватись на фінансові.
7. Охарактеризуйте поняття грошових коштів, грошових фондів і фінансових ресурсів.
8. Назвіть джерела формування фінансових ресурсів підприємства.
9. Назвіть основні економічні методи регулювання фінансових ресурсів підприємств.
10. Охарактеризуйте поняття «організація фінансів підприємств» та «фінансова діяльність підприємств».
11. Як форми власності та галузева специфіка впливають на особливості організації фінансів підприємств?
12. Розкрийте зміст фінансової роботи на підприємстві. Назвіть основні її напрямки.

Тестові завдання

1. **Фінанси підприємств — це:**
 - а) грошові кошти підприємства;

- б) грошові відносини у сфері розподілу грошових доходів, накопичення, формування і використання фондів грошових коштів;
- в) економічні відносини у сфері грошового обороту.

2. Який вид грошових відносин можна назвати фінансами підприємств?

- а) отримання грошей в рахунок оплати праці з каси підприємства;
- б) оплата готівкою товару, що купляється;
- в) формування на підприємстві фонду оплати праці.

3. Матеріальний зміст фінансів підприємств — це:

- а) наявність грошових коштів на підприємстві;
- б) наявність фінансових ресурсів на підприємстві;
- в) наявність фондів грошових коштів на підприємстві.

4. Принципи організації фінансів підприємства — це:

- а) самоокупність і самофінансування;
- б) господарський розрахунок і самоокупність;
- в) фінансове планування і прогнозування;
- г) демократичний централізм і контроль за результатами діяльності підприємства.

5. Фінансові ресурси підприємства — це:

- а) грошові кошти підприємства;
- б) грошові фонди підприємства;
- в) грошовий капітал підприємства.

6. Економічні відносини, пов'язані із рухом коштів — це:

- а) організація фінансів підприємств;
- б) принципи фінансів підприємств;
- в) об'єкт фінансів підприємств.

7. Чим стають грошові кошти, коли вони концентруються у відповідні фонди:

- а) оборотними засобами;
- б) фінансовими ресурсами;
- в) основними засобами.

8. Фінанси підприємств безпосередньо пов'язані з ...

- а) рухом грошових коштів;
- б) рухом суспільних відносин;
- в) економічним механізмом.

9. Що не належить до обов'язкових передумов ефективного функціонування фінансів підприємств:

- а) різноманітність форм власності;
- б) вільне ринкове ціноутворення і конкуренція;
- в) кругообіг виробничих фондів.

10. За якими напрямками проводиться аналіз фінансового стану підприємства:

- а) аналіз та оцінка складу майна;
- б) аналіз ліквідності балансу;
- в) аналіз фінансової стійкості підприємства;

11. Методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів а також контроль за їх кругообігом — це...

- а) оперативне фінансове планування;
- б) організація фінансів підприємств;
- в) комерційний розрахунок.

12. Система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставленої мети — це...

- а) комерційна діяльність;
- б) фінансова діяльність;
- в) не має правильної відповіді.

13. Функцією фінансів є:

- а) формування фінансових ресурсів;
- б) встановлення цін.

14. До власних коштів підприємства не відносяться:

- а) статутний фонд;
- б) амортизаційний фонд;
- в) позичковий фонд.

15. Залучені кошти — це...

- а) статутний фонд;
- б) отримані кредити, кошти мобілізовані на фінансовому ринку;
- в) амортизаційний фонд.

Тема 2. Організація розрахунків на підприємствах

Питання для вивчення

1. Суть і значення грошових розрахунків в організації виробничо-господарської діяльності підприємства.

2. Способи і форми розрахунків.

3. Види рахунків, що відкриваються підприємствам в банках. Порядок їх відкриття, ведення і закриття.

4. Організація безготівкових розрахунків та вимоги до їх проведення.

5. Готівково-грошові розрахунки на підприємствах та сфера їх застосування. Контроль за дотриманням норм регулювання обігу готівки.

6. Розрахунково-платіжна дисципліна, її зміст і значення.

Основні терміни і поняття: акредитив; безготівкова форма розрахунків; бюджетний рахунок; вексель; готівкова форма розрахунків; грошовий оборот; депозитний рахунок; касові операції; кліринг; міжміські розрахунки; міжнародні розрахунки; місцеві розрахунки; нетоварні операції; організація грошових розрахунків; платіжна вимога-доручення; платіжне доручення; позичковий рахунок; поточний рахунок; товарні операції; чек.

Сукупність усіх платежів підприємства створює його грошовий оборот. Грошовий оборот — це виявлення сутності грошей у русі.

Організація розрахунків на підприємствах

Він охоплює процеси розподілу й обміну. Оборот грошей супроводжує обмін товарів і послуг. У загальній грошовій масі розрізняють активні гроші, що в кожний даний момент беруть участь в обороті, і пасивні (кошти на рахунках суб'єктів господарювання, громадських організацій, кошти населення, інші фонди накопичення і зберігання), що є лише потенційним платіжним засобом. **Грошовий оборот підприємства** — це сукупність його грошових платежів. Грошовий оборот забезпечує процес виробництва і реалізації продукції, сплату податків та інших обов'язкових зборів і платежів, отримання і погашення кредитів, сплату відсотків за кредитом, сплату страхових платежів та отримання страхових відшкодувань, спільну діяльність підприємств тощо.

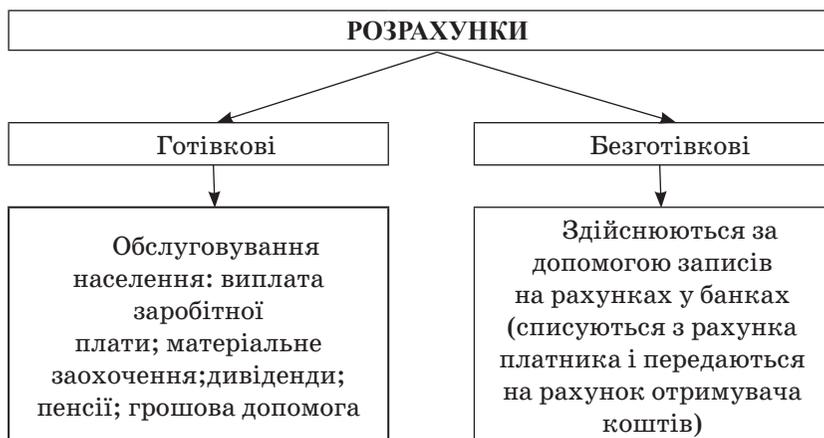

Рис. 2.1. Форми розрахунків

Слід розуміти, що ефективна організація грошових розрахунків передбачає її побудову за принципами, поданими на рис. 2.2.

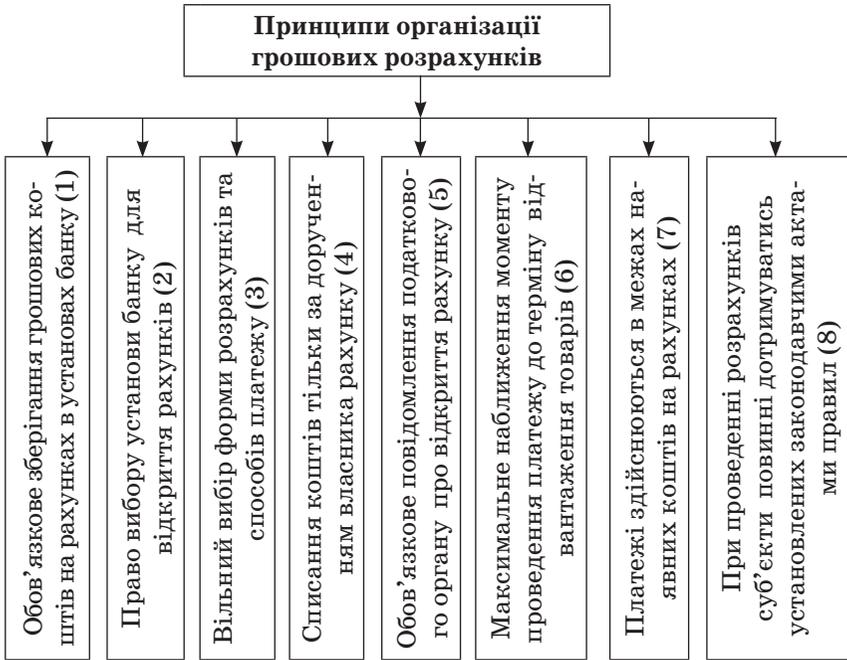

Рис. 2.2. Принципи організації грошових розрахунків

Грошовий оборот обслуговує товарні і нетоварні операції підприємства і має дві форми: *готівкову* і *безготівкову*.

Безготівкові розрахунки — це платежі, які здійснюються шляхом перерахування коштів з рахунку платника на рахунок одержувача.

Принципи організації безготівкових розрахунків:

1. Грошові кошти суб'єктів підприємницької діяльності підлягають обов'язковому зберіганню на рахунках в банку (за винятком ліміту залишку готівки в касі підприємства).

2. Всі розрахунки та платежі здійснюються у безготівковому порядку за формами і розрахунковими документами, визначеними Національним банком України, і закріпленими у договорах про розрахунково-касове обслуговування.

3. Операції на знову відкритих поточних рахунках підприємств здійснюються лише після повідомлення податкових органів про відкриття такого рахунку.

4. Платежі здійснюються в межах залишків коштів на банківських рахунках або в межах наданого банківського кредиту.

5. Платежі за товарно-матеріальні цінності та послуги здійснюються після відвантаження товарів чи надання послуг, одночасно з ними або в порядку попередньої оплати. В умовах нестабільності грошових розрахунків основний спосіб платежу — це попередня оплата.

Безготівкові розрахунки слід розглядати як цілісну систему, яка включає:

- класифікацію розрахунків;
- організацію розрахунків;
- форми відповідних документів;
- взаємовідносини платників з банками.

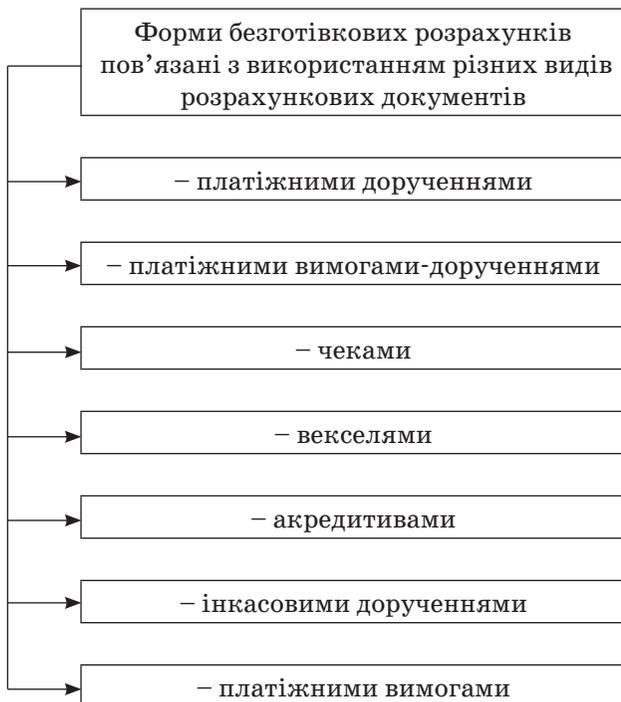

Рис. 2.3. Форми розрахункових документів

Платіжне доручення — розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної суми коштів та перерахування її на рахунок одержувача. Платіжне доручення приймається банком до виконання протягом десяти календарних днів з дати його виписки.

Платіжна вимога — розрахунковий документ, що містить вимогу стягувача або при договірному списанні, отримувача до банку, що обслуговує платника, здійснити без погодження з платником переказ визначеної суми коштів з рахунку платника на рахунок отримувача. Банк стягувача приймає платіжні вимоги протягом 10 календарних днів, а банк платника — протягом 30 календарних днів з дати їх складання.

Рис. 2.4. Ознаки платіжного доручення

Платіжна вимога-доручення — розрахунковий документ, який складається з двох частин: верхньої частини — вимоги одержувача безпосередньо до платника про сплату визначеної суми коштів; нижньої частини — доручення платника обслуговуючому банку

про списання зі свого рахунку визначеної ним суми коштів та перерахування її на рахунок одержувача. Банк платника приймає вимогу-доручення від платника протягом 20 календарних днів з дати оформлення її одержувачем.

Чек — розрахунковий документ, що містить письмове доручення власника рахунку (чекодавця) банку-емітенту, в якому відкрито його рахунок, про сплату чекодержателю зазначеної в чеку суми коштів; Розрахункові чеки використовуються тільки для безготівкових перерахувань з рахунку чекодавця на рахунок одержувача коштів і не підлягають сплаті готівкою. Строк дії чекової книжки — один рік, розрахункового чека, який видається фізичній особі для одноразового розрахунку — три місяці з дати їх видачі. День оформлення чекової книжки або розрахункового чека не враховується. Розрахункові чеки, виписані після зазначеного строку, вважаються недійсними і до оплати не приймаються.

Акредитив — договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені проти документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь бенефіціара або доручає іншому (виконуючому) банку здійснити цей платіж. За операціями з акредитивами всі зацікавлені сторони мають справу тільки з документами, а не з товарами, послугами або іншими видами виконання зобов'язань, з якими можуть бути пов'язані ці документи.

Вексель — письмове безумовне зобов'язання, боргова розписка стандартної форми, що дає право її власнику вимагати сплати зазначеної у векселі суми від особи, яка видала цей вексель у відповідний строк і у відповідному місці.

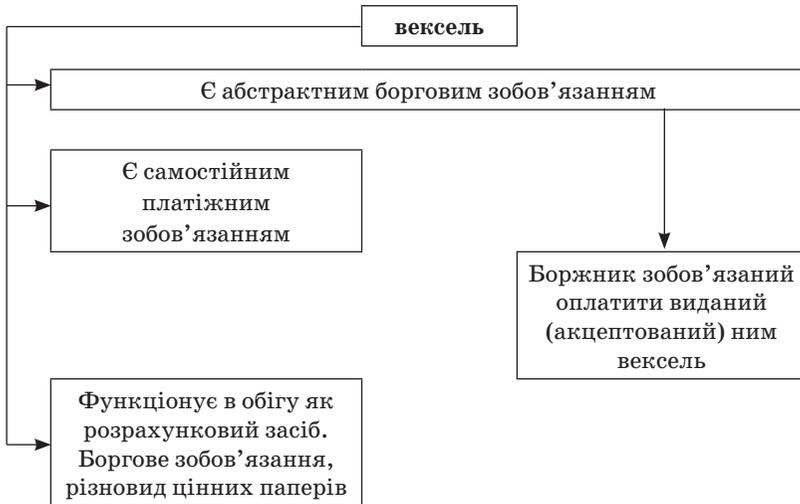

Рис. 2.5. Ознаки векселя

Інкасове доручення — це документ, за яким банк (банк-емітент) зобов'язується за дорученням клієнта та за його рахунок вчинити дії по одержанню від платника платежів та (або) акцепту платежів. Банк-емітент, що одержав інкасове доручення, має право залучати для його виконання інший банк (виконуючий банк).

Суб'єкти підприємницької діяльності (юридичні та фізичні особи) для зберігання коштів і здійснення всіх видів банківських операцій відкривають рахунки в банках на власний вибір і за згодою цих банків. Кожне підприємство може відкривати два і більше поточних рахунків у національній валюті та рахунки в іноземній валюті.

Підприємства та їхні відокремлені підрозділи можуть мати такі рахунки в національній валюті:

- поточні рахунки, що відкриваються для зберігання грошових коштів та здійснення всіх видів банківських операцій;
- бюджетні, що відкриваються підприємствам, яким виділяються кошти за рахунок державного або місцевого бюджетів для цільового їх використання;
- кредитні, що відкриваються в будь-якій установі банку, котра має право видавати кредити (ці рахунки призначено для обліку кредитів, наданих способом оплати розрахункових

документів чи переказу коштів на поточний рахунок позичальника відповідно до умов кредитної угоди);

- депозитні, що відкриваються між власником рахунка та установою банку на визначений строк.

Для відкриття поточних рахунків підприємства подають установам банків такі документи:

- заяву на відкриття рахунка, підписану керівником та головним бухгалтером;
- копію свідоцтва (засвідчену нотаріально) про державну реєстрацію в органі державної виконавчої влади або іншому органі, уповноваженому здійснювати державну реєстрацію;
- копію статуту (положення), засвідчену нотаріально чи органом реєстрації. Установа банку, яка відкриває поточний рахунок, робить позначку про відкриття рахунка на тому примірнику статуту (положення), де стоїть позначка про взяття підприємства на облік у податковому органі, після чого цей примірник повертається власнику рахунка;
- копію документа, що підтверджує взяття підприємства на податковий облік;
- картку зі зразками підписів осіб, яким надано право розпорядження рахунком та підпису розрахункових документів зі зразком відбитка печатки підприємства;
- копію документа про реєстрацію в органах Пенсійного фонду України, засвідчену нотаріально або органом, що видав відповідний документ.

Розрахунки готівкою здійснюються через касу підприємства і пов'язані з виплатою заробітної плати, премій, стипендій, винагород, матеріальної допомоги, дивідендів. Розрахунки готівкою проводяться за рахунок: коштів, отриманих в банках; виручки, що надходить підприємствам від реалізації товарів (робіт, послуг); інших надходжень у готівковій формі. Всі готівкові розрахунки оформляються відповідними документами і реєструються в касовій книзі підприємства.

Розрахунки готівкою підприємствами всіх видів діяльності та форм власності проводяться з оформленням таких документів: податкових накладних, прибуткових і видаткових касових ордерів, касового або товарного чека, квитанції, договору купівлі-продажу, актів про закупівлю товарів, виконання робіт (надання послуг) або

інших документів, що засвідчують факти якоїсь діяльності, що підлягає оплаті. Усі надходження й видачі готівки в національній валюті підприємства реєструють у касовій книзі.

Приймання та облік готівки підприємствами сфери торгівлі, громадського харчування та послуг, тобто здійснення розрахунків з населенням, проводиться із застосуванням електронних контрольно-касових апаратів або товарно-касових книг. Порядок застосування ЕККА визначається Державною податковою адміністрацією. Кожне підприємство, що має касу, веде тільки одну касову книгу. Якщо підприємства мають підрозділи, які здійснюють касові операції з готівкою, незалежно від того, виділено ці підрозділи на самостійний баланс чи ні, вони повинні також вести касові книги. Записи до касової книги проводяться касиром після одержання або видачі грошей за кожним прибутковим касовим ордером і видатковим документом. Щоденно, наприкінці робочого дня касир виводить залишок грошей у касі на наступне число і передає до бухгалтерії як звіт. Контроль за правильним веденням касової книги покладається на головного бухгалтера підприємства. На кожному підприємстві в установлені керівником строки (але не рідше одного разу на квартал) проводиться ревізія каси. Залишок готівки в касі звіряється з даними обліку за касовою книгою.

За порушення норм готівкового обороту до підприємств застосовуються штрафні санкції згідно з чинним законодавством України:

- за перевищення встановлених лімітів залишку готівки в касі у двократному розмірі суми над лімітної готівки;
- за не оприбуткування або неповне оприбуткування готівки в касу у п'ятикратному розмірі сум не оприбуткованої готівки;
- перевищення встановлених строків використання виданої під звіт готівки, а також за видачу готівки під звіт без повного звітування за раніше виданими коштами – у розмірі 25 % виданих під звіт сум;
- використання одержаних в банку готівкових коштів не за цільовим призначенням – у розмірі використаних сум;
- проведення готівкових розрахунків без подання одержувачем коштів платіжного документа, який підтверджує сплату покупцем готівкових коштів – у розмірі витраченої суми.

Організація розрахунків на підприємствах

Розрахункова дисципліна передбачає зобов'язання суб'єктів господарювання дотримуватися встановлених правил проведення розрахункових операцій. Дотримання розрахункової дисципліни сприяє прискоренню кру-гообороту коштів і зміцненню фінансового стану підприємства. Порушення розрахункової дисципліни може бути наслідком незадовільної роботи фінансових служб підприємства, а також складного фінансового становища підприємств. Платіжна дисципліна передбачає здійснення підприємствами платежів за фінансовими зобов'язаннями в повному обсязі та в установлені строки.

Практичні завдання

Завдання 2.1.

Визначити: 1) порядок та суму витрачання виручки, що надійшла в касу підприємства від реалізації продукції. Вихідні дані в таблиці 2.1.1.

Таблиця 2.1.1

Вихідні дані до завдання 2.1.1

Дані, грн	Варіанти				
	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й
1. В касу підприємства надійшла виручка за реалізовані товари	9500	9600	9700	9000	9300
2. Ліміт каси	170	150	155	160	165
3. Підприємство має заборгованість перед бюджетом по сплаті податків	1500	1350	1600	1470	1450
– перед Пенсійним фондом	1000	950	980	1100	1300
– перед працівниками по оплаті праці	4000	3500	4200	4300	3900

2) можливість виплати заробітної плати в сумі заборгованості з виручки;

3) залишок виручки, який підприємство може спрямувати на оплату ТМЦ та послуг.

Завдання 2.2.

На підприємствах Уманського району Черкаської області проведена перевірка щодо дотримання норм регулювання обігу готівки. В ході перевірки встановлено:

1. Підприємство подає розрахунок на встановлення ліміту залишку готівки в касі один раз на квартал. Згідно із поданням підприємства були встановлені такі ліміти залишку готівки в касі (таблиця 2.2.1.)

2. Перевіркою встановлені такі фактичні залишки ліміту готівки в касі (таблиця 2.2.1).

Таблиця 2.2.1

Вихідні дані до завдання 2.2.1, грн

Показники	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Ліміти залишку готівки в касі підприємства по узгодженню з обслуговуючим банком, грн	15000	15500	14000	14500	16000	14450	12500	13000	13500	12000
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2. Залишки готівки в касі підприємства, грн	13090	14100	11400	1640	11680	1450	1850	19870	11090	13200
1.09	11010	11000	12600	11100	19510	15600	1750	12310	11180	1890
2.09	1360	1870	14200	1950	111000	12100	16300	11910	13100	13560
3.09	51100	11400	1590	1800	19990	14500	13900	1560	1920	11500
4.09	11200	112400	11080	11060	17180	11100	12400	1600	11050	1800
5.09	11300	19300	11100	114200	12310	12780	1730	1600	12560	11580
6.09	116500	18910	1120	16000	11100	12100	1480	1610	13760	14000
7.09	17800	13100	1400	14600	12100	14310	11020	1670	11100	13270
8.09	15000	14600	1400	14600	12100	14310	11020	1670	11100	12270
9.09	14650	15900	13020	11720	14200	111100	11460	11100	1910	1680
10.09	11200	11200	11200	1800	11090	19150	15500	15900	11120	11380
11.09	11480	19990	11890	11500	12100	16900	112150	15410	1920	12100
12.09	15090	16750	12340	1970	14500	15600	18170	14120	14600	11080
13.09	14650	13450	12310	1540	12160	12180	14900	1660	11200	1540
14.09	11260	1750	11290	1530	1950	15550	11250	1560	14100	1760

Організація розрахунків на підприємствах

22.09	17560	1640	15400	13100	1870	17600	13320	1480	15100	14400
23.09	18870	1650	116100	15600	1440	16200	1440	1250	16000	14500
24.09	110000	1650	19800	11200	1780	18100	1390	1340	13800	16000
27.09	19000	11680	18000	13400	1450	19050	1810	11270	14800	17050
28.09	11050	15800	1960	11070	1990	18000	1560	12010	15000	11100
29.09	11110	13090	1870	1460	18900	11000	1940	11110	11200	12000
30.09	11260	11250	11100	11080	17760	1980	1820	1550	1860	1750
31.09	11550	1790	13000	1540	13890	1560	1270	1610	11090	1590
Календар ви- дачі заробітної плати на під- приємстві	9.09	7.09	23.09	8.09	3.09	14.09	16.09	15.09	23.09	9.09

3. Перевіркою також встановлено, що:

Прибутковим касовим ордером № 125 24.09 в касу підприємства одержано за реалізова- ні яблука, грн	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Проте в касу оприбут- кована тільки сума в розмірі, грн	1350	1680	1475	1497	1505	1535	1700	1223	1318	1330
Установлено факт неопри-буткування гот- тівки в касі:15.09	1110	111	141	159	1189	1234	1321	1129	852	144
24.09	1105	186	1234	188	1108	164	1120	182	1221	1109
29.09	146	1118	131	192	1105	2156	511	147	931	112
31.09	158	132	189	315	280	1100	440	1227	621	1911

Необхідно: нарахувати штрафні санкції за порушення норм готівкового обороту.

Завдання 2.3.

Скласти заявку-розрахунок на встановлення ліміту залишку готівки в касі підприємства на III квартал 20_ року.

Вихідні дані в таблиці 2.3.1.

Заявку — розрахунок скласти в таблиці 2.3.2.

Завдання 2.4.

Підприємство станом на 1.05 на поточному рахунку мало кошти в сумі 5600 грн протягом дня на рахунок було зараховано ще платежів на суму 19400 грн Крім того до банку були подані платіжні доручення на списання з рахунку підприємства сум податку на прибуток у розмірі 4370 грн, оплати рахунку-фактури за поставку запасних частин у сумі 7840 грн, оплати рахунку за пакувальні матеріали в сумі 3140 грн. Також банк отримав вимоги-доручення до підприємства від організації «Енергомережі» на суму 13200 грн.

В якому порядку працівник банку візьме ці розрахункові документи до сплати? Чи вистачить коштів на поточному рахунку для проведення всіх операцій? Якщо ні, то можливі дії підприємства?

Завдання 2.5.

Кінцевий розрахунок підприємства із заробітної плати припадає на 17 число кожного місяця. Станом на 17.03 підприємству необхідно здійснити такі виплати та платежі (табл. 2.5.1).

Яка сума коштів повинна бути у підприємства на поточному рахунку станом на 17.03 з урахуванням платежів до бюджету? Яка сума коштів буде оформлена за чеком на отримання готівки в банку?

Таблиця 2.5.1

Вихідні дані до завдання 2.5., тис. грн

Платежі	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Заробітна плата	35	32	33	37	34	40	39	35	36	51
Витрати на відрядження	15	12	11	12	10	12	17	17	11	18
Витрати на господарські потреби	10	11	7	9	16	8	4	11	16	20
Податок з доходів фізичних осіб	5,2	4,0	4,5	5,9	5,0	6,0	5,7	5,2	5,3	9,4
Платежі в бюджет із заробітної плати (нарахування) розрахувати самостійно										

Завдання 2.6.

Заповнити грошовий чек ТОВ «Маяк» (номер рахунку 356487) на отримання заробітної плати в сумі 302400 грн в Уманському відділенні «Райффайзен банк Аваль».

Завдання 2.7.

Оформити Заяву на одержання чекової книжки ТОВ «Маяк» на 25 сторінок із лімітом 75 тис. грн. Заповнити розрахунковий чек на користь МП «Іскра» на оплату товарно-матеріальних цінностей в сумі 9000 грн.

Завдання 2.8.

Заповнити простий вексель № 138. Вихідні дані: Сума, що підлягає сплаті після настання строку платежу за векселем 3200 грн. Строк платежу 25 листопада 20__р. Місце платежу — м. Умань, Уманське відділення «Райффайзен Банк Аваль» МФО 356237. Перший векселедержатель ПП «Іскра» код ЄРДПОУ 11152413. Місце і дата складання векселя — м. Умань. 20 червня 20__р. Документ підпишуть директор ВАТ «Віта» Кириленко М. П. та головний бухгалтер Кисіль Ю. Л.

Таблиця 2.3.1

Показники	Вихідні дані до завдання 2.3, тис. грн									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Фактичне надходження готівки за II квартал в грн. підприємства (крім коштів отриманих в банку) склали, тис. грн										
Виручка від реалізації										
А) продукції:										
- м'яса	14,3	23,4	33,2	12,8	15,4	21,7	24,0	14,3	13,8	13,9
- олії	12,6	11,7	8,9	12,7	12,3	12,5	12,2	7,1	12,4	12,3
- гречки	14,1	8,3	2,9	11,0	11,1	11,1	11,2	6,2	11,0	10,8
Б) товарів і послуг:										
- товарно-матеріальних цінностей	12,9	33,1	12,8	12,7	12,6	22,9	22,5	12,9	13,2	13,3
- основні фонди	15,0	15,3	14,5	14,6	14,4	24,9	14,8	25,1	15,2	15,0
- послуги транспорту	23,0	13,3	13,1	22,8	12,9	13,2	13,1	13,2	3,1	12,9
- квартирна плата	0,8	0,7	0,6	1,8	6,5	3,7	10,7	6,7	10,6	9,8
- послуги лазні	1,3	0,8	1,9	5,0	1,3	2,7	11,2	11,1	10,9	6,6
В) інша реалізація	17,0	15,1	16,9	16,3	26,5	57,2	17,4	26,0	16,6	10,9
2. Із отриманої готівкової виручки перераховано в банк, %, Решта витрачена на виплату відрядних і поточні потреби у співвідношенні %	50/50	55/45	60/40	40/60	53/47	50/50	45/55	30/70	35/65	50/50
3. За II квартал виплати заробітної плати і інших видів оплати праці склали, тис. грн:										
- витрати на оплату праці	982,2	703,1	1102,4	902,8	1101,5	1101,9	1100,8	1102,0	1101,0	1103,1
- виплати із фонду дивідендів	11,56	6,40	9,45	11,55	8,49	11,50	11,51	11,53	11,47	11,45
- виплати премій	14,6	5,0	14,3	7,1	13,9	13,5	14,5	14,0	14,7	14,9
4. Інші виплати із заробітної плати склали:										
- стипендії	1,5	1,8	7,3	6,2	-	4,9	11,0	11,6	11,7	11,4
- на відраження (частина за рахунок готівки, що надійшла в касу)	18,0	2,0	23,1	22,5	22,7	29,1	28,3	25,5	31,2	12,1
- матеріальна допомога	9,5	-	14,4	14,3	14,7	-	13,3	14,8	14,9	13,2
- закупка с-т продукції	189,0	188,7	186,3	185,5	191,2	190,0	189,7	184,3	185,6	189,2
- видача позик населенню	40,0	7,3	13,5	14,2	10,5	10,3	18,9	19,7	19,5	18,5
- на поточні потреби (за рахунок коштів, що надійшли в касу підприємства)	12,6	22,7	21,9	32,3	42,1	12,5	11,8	12,6	12,7	12,5

5. Всі виплати, крім виплат на відрядження та на поточні потреби здійснювались за рахунок коштів, які отримані в установі банку.

6. При складанні касової заявки на III квартал поточного року по прогнозу необхідно всі надходження і видатки готівкою збільшити в 1,2 рази (умовно) відповідно до аналогічних показників минулого року.

Завдання 2.9. Заповнити переказний вексель № 354. Вихідні дані: сума векселя — 28600 грн. Особа, яка повинна сплатити (платник) ВАТ «Дружба» (голова правління Слободян В. М., головний бухгалтер Лісаченко Г. С.). Строк платежу — 15 грудня 200_р. Місце в якому буде здійснено платіж — м. Умань, Уманське відділення «Райффайзен банк Аваль», МФО 354351. Кому або за наказом кого буде здійснено платіж — Приватне підприємство «ІВАННА», код ЄДРПОУ 35428656. Місце і дата складання векселя — м. Умань, 5 липня 200_р.

Підпис того, хто видав вексель — ВАТ «Мегометр». ВАТ «Дружба» погодилось оплатити вексель, про що свідчить напис у лівій частині бланка «Акцептовано».

ЗАЯВКА-РОЗРАХУНОК
для встановлення лімітів залишку готівки в касі,
порядку і строків здавання касової виручки (надходжень)
на 20 __ рік

Найменування підприємства
Форма власності
Найменування установи банку

1. Касові обороти

(грн)

Найменування показників	Код	Фактично за 3 місяці, що передують по- данню заявки- розрахунку в банк
1	2	3
1. Касова виручка (надходження). Усього		
2. Середньоденна виручка (надходження) (ряд. 1 на кількість робочих днів підприємства за останні 3 місяці.)		
3. Виплачено готівкою на різні потреби, крім заробітної плати, допомог за тимчасовою непрацездатністю, премій і стипендій		
4. Середньоденні, виходячи з числа робочих днів підприємства за останні 3 місяці, витрати готівки на різні потреби, крім заробітної плати, допомог за тимчасовою непрацездатністю, стипендій і премій.		

Організація розрахунків на підприємствах

2. Ліміт каси, порядок і строки здавання виручки (надходжень)

Найменування показників	Код	Планується організацією	Затверджено банком
1	2	3	4
1. Ліміт залишку готівки			
2. Порядок здавання виручки (надходжень)			
3. Строки здавання виручки (надходжень)			

Керівник підприємства

Керівник установи банку

Головний (старший) бухгалтер

«___» _____ 20__ р.

«___» _____ 20__ р.

<p>КОРИНЕЦЬ ЧЕКА К Ж 3 4 8 0 9 7 9</p> <p>на " _ " _200_ р. ЧЕК ВИДАНИЙ</p> <p>Підписи:</p> <p>_____ кому перший</p> <p>_____ другий</p> <p>_____ ЧЕК ОДЕРЖАВ " _ " _200_ р.</p> <p>_____ підпис</p>	<p style="text-align: right;">подавець чека</p> <p style="text-align: center;">ГРОШОВИЙ ЧЕК К Ж 3 4 8 0 9 7 9</p> <p>НА _____</p> <p>сума цифрами " _ " № рахунку подавця чека 200_ р.</p> <p>місце видачі " _ " число місяць словами</p> <p>найменування установи банку ЗАПЛАТИТЬ _____ кому</p> <p>Місце печатки подавця чека _____</p> <p>сума словами _____</p> <p>Підписи _____</p>
--	--

ЧЕК ДІЄНИЙ ПРОТЯГОМ 10 ДНІВ, НЕ РАХУЮЧУСЯ ДНІ ВІДПРАВИ

К Ж 3 4 8 0 9 7 9

В КАСУ – контрольна марка
МІСЦЕ
ДЛЯ НАКЛЕЮВАННЯ
КОНТРОЛЬНОЇ
МАРКИ

ЗВОРОТНЯ СТОРОНА ЧЕКА

Цілі витрат	Сума

Підписи _____

Зазначену в цьому грошовому чеку суму одержав _____ (підпис)

ВІДМІТКИ, ЩО ЗАСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ ОДЕРЖУВАЧА

Пред'явлений _____ № _____ (номер документа)

Виданий _____ (найменування установи, яка видала документ)

" _____ " _____ р. (дата видачі документа)

ОПРИБУТКОВАНО
ЗА _____

КАСОЮ

Касовий ордер № _____

" _____ " _____ р.

Головний (старший)
бухгалтер

_____ (підпис)

Форма № 896

ТАЛОН У КАСУ

" _____ " _____ 20 _____ р.

Розрахунок № _____

Для оформлення отримано чекових книжок:

1. Грошових _____ шт.
з № _____

до № _____

2. Розрахун. _____ шт.
з № _____

до № _____

Бухгалтер (операційний працівник) _____

Чекові книжки з перерахуванням кількості чеків від бухгалтера

Касир _____

_____ з А Я В А № _____
від " _____ " _____ 20 _____ р.

Назва підприємства чекодавця _____

Просямо видати з нашого рахунку № _____

1. Грошових чекових книжок _____ шт. по _____ (кількість літерами) _____ сторінок

2. Розрахункових чекових книжок _____ шт. по _____ (кількість) _____ сторінок

з депонуванням ліміту з _____ рахунок _____ (вказати номер рахунку) _____
для розрахунків _____ (для яких розрахунків або назва поставальника)

Ліміт встановлений у сумі _____ (цифрами)

Чеки зобов'язуємось зберігати під ключем, у безпечному від пожежі і крадіжки приміщенні

Чекові книжки довіряємо отримати нашому працівнику _____, підпис якого _____ засвідчуємо.

Печатка та підпис клієнта.

Касир: вказану в заві кількість чекових книжок видати.

Керівник установи банку _____

Головний бухгалтер _____

Грошові чекові книжки з бланками за №№ _____ (від – до)

Розрахункові чекові книжки з бланками за №№ _____ (від – до)

Видав касир _____ Отримав _____

3 порядком заповнення та використання чекової книжки ознайомлений

Підпис клієнта _____

ПРОСТИЙ ВЕКСЕЛЬ №
 * * * * *

валюта платежу	сума цифрами	місце складання	Дата складання
" _____ "	_____ р.	ми заплатимо проти цього векселя _____	_____
_____ строк платежу чи його наказу		назва того, кому або за наказом кого платіж повинен бути здійснений	
валюта	сума прописом		

* * * * *

* Підлягає сплаті в _____ *

* * * * *

* _____ місце платежу *

* * * * *

* _____ назва банківської установи *

* * * * *

Назва, підпис і точна адреса векселедавця

Контрольні питання до теми

1. Що включається в поняття «грошовий оборот підприємства».
2. Охарактеризуйте особливості безготівкових розрахунків.
3. Охарактеризуйте розрахунки за платіжними дорученнями.
4. Дайте характеристику розрахункам за товарними операціями.
5. Охарактеризуйте розрахунки за нетоварними розрахунками.
6. Сформулюйте визначення «векселя» і охарактеризуйте вексельну форму розрахунків.
7. Дайте характеристику акредитивній формі розрахунків.
8. Охарактеризуйте порядок відкриття банківських рахунків.
9. Дайте характеристику депозитним рахункам.
10. Дайте характеристику позичковому рахунку.
11. Охарактеризуйте розрахунковий і поточний рахунок підприємства.
12. Який порядок проведення касових операцій на підприємстві.
13. Охарактеризуйте сферу застосування готівкових розрахунків.
14. Що таке «норма регулювання обігу готівки»?
15. Ким і як здійснюється контроль за дотриманням розрахунково-платіжної дисципліни.
16. Які штрафні санкції застосовуються до підприємств-порушників норм регулювання обігу готівки.

Тестові завдання

1. Грошові кошти підприємств — це:
 - а) фінансові ресурси, які знаходяться на підприємстві;
 - б) засоби у вигляді грошей, які знаходяться в касі підприємства і на рахунках підприємства;
 - в) вартість відпущеної покупцеві продукції.
2. За чийм розпорядженням здійснюється витрачання грошових коштів підприємства?
 - а) установи банку;

- б) керівника підприємства;
- в) вищого органу управління.

3. Скільки поточних рахунків і в яких установах банків має право відкривати підприємство?

- а) один рахунок в одній установі банку;
- б) два рахунки в одній установі банку;
- в) декілька рахунків в різних установах банку.

4. Готівкові розрахунки — це:

- а) списання коштів з рахунку платника;
- б) розрахунки за яких платіж не гарантується;
- в) латежі готівкою між фізичними та юридичними особами за продукцію, роботи та послуги;
- г) розрахунки, що здійснюються в одному регіоні.

5. Платіжне доручення — це:

- а) документ, що містить доручення чекодавця банку переказати з рахунку певну суму грошей;
- б) письмове боргове зобов'язання, яке дає право вимагати від боржника сплати відповідної суми;
- в) письмове доручення платника банку про списання з його рахунку певної суми і переказування її на рахунок одержувача;
- г) комбінований документ, що містить доручення платника і вимогу постачальника.

6. Програмно технічний комплекс «клієнт — банк» забезпечує:

- а) одержання кредитів;
- б) ведення поточного стану рахунку клієнта;
- в) контроль за дотриманням платіжної дисципліни.

7. Доміцильований вексель — це вексель...

- а) що підлягає сплаті негайно;
- б) що сплачується третьою особою;
- в) строковий вексель.

8. Хто такий ремітент?

- а) векселедавець;
- б) ласник векселя;
- в) третя особа.

Тема 3. Грошові надходження підприємств

Питання для вивчення

1. *Економічна характеристика, склад та класифікація грошових надходжень підприємств.*
2. *Доходи (виручка) від реалізації продукції.*
3. *Методи прогнозування та планування виручки.*
4. *Ціни і ціноутворення на підприємствах.*
5. *Доходи від фінансово-інвестиційної та іншої діяльності.*
6. *Особливості формування скоригованого валового доходу для цілей оподаткування.*

Основні терміни і поняття: валовий дохід; вхідні грошові потоки; виручка від реалізації; доходи від фінансово-інвестиційної діяльності; оптова ціна; обсяг реалізації; позареалізаційні доходи; позареалізаційні витрати; роздрібна ціна; скоригований валовий дохід.

Грошові надходження — це кошти, зараховані на поточні та інші рахунки підприємства й оприбутковані в його касу.

Основні грошові надходження підприємства мають з виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Але термін «грошові надходження» є значно ширшим від терміну «виручка (дохід) від реалізації».

Грошові потоки підприємства — це надходження і витрати грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві. Вони класифікуються на:

- А) залежно від напрямку руху: вхідні; вихідні.
- Б) залежно від напрямку діяльності: операційні; інвестиційні; фінансові.

В) залежно від способу визначення: чистий; розрахунковий; загальний.

Г) залежно від ритмічності здійснення: регулярний; нерегулярний.

Д) залежно від черговості здійснення: пріоритетний; поточний; довгостроковий.

Звичайна діяльність підприємства — це основна його діяльність, а також операції, що забезпечують основну діяльність. До звичайної діяльності відносяться операційна, інвестиційна та фінансова діяльність підприємства (табл. 3.1). Крім звичайної діяльності, виділяють надзвичайні події. *Надзвичайна подія* — це подія або операція, яка не входить у звичайну діяльність підприємства та настання котрої не очікується періодично або в кожному наступному звітному періоді (землетрус, зсув ґрунту, повінь).

Грошові надходження підприємств перевищують отримані ним доходи від різних видів діяльності.

Таблиця 3.1

Напрямки надходження та витрачання грошових коштів за видами діяльності

Вид діяльності	Вхідні грошові потоки	Вихідні грошові потоки
Операційна діяльність	виручка від реалізації товарів (робіт, послуг) погашення дебіторської заборгованості за реалізовані товари (роботи, послуги)	витрати на закупівлю товарів (робіт, послуг); поточні витрати підприємства, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції; податки та інші обов'язкові платежі; погашення короткострокової дебіторської заборгованості

Грошові надходження підприємств

Інвестиційна діяльність	виручка від реалізації основних засобів; виручка від реалізації нематеріальних активів та довгострокових фінансових вкладень	придбання основних засобів; здійснення довгострокових фінансових вкладень
Фінансова діяльність	виручка від продажу акцій підприємства; отримання кредитів	виплата дивідендів; погашення кредитів
Інші операції	цільові надходження; безкоштовно отримані товарно-матеріальні цінності	використання фонду споживання; податки на благодійну діяльність

Головним джерелом грошових надходжень від операційної діяльності є грошові кошти, отримані від покупців і замовників. Операційна діяльність, як правило, є основним джерелом доходу підприємства. У доходах від операційної діяльності важливе місце посідають доходи (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг). Є два методи визначення моменту реалізації продукції:

Рис 3.1. Методи визначення моменту реалізації продукції

За умов ринкової економіки існують вільні, фіксовані і регульовані ціни.

Фіксовані ціни встановлюються адміністративно (державою), переважно на послуги першої необхідності і на товари, які монополно виготовляються державою (газ, електроенергія та ін.). *Регульовані ціни* встановлюються регулюванням рівня рентабельності товарів першої необхідності, наприклад хлібобулочних виробів, продуктів дитячого харчування тощо. При цьому державою встановлюються *індикативні ціни* — мінімальний і максимальний рівні цін. У решті випадків користуються *вільними цінами*, тобто цінами, які склалися на ринку під впливом попиту і пропозицій за домовленістю сторін — постачальників і споживачів.

З метою встановлення оптимального рівня цін, ураховуючи фактори, що впливають на ціни, а також прийняту підприємством ринкову стратегію, використовують такі методи ціноутворення:

1. Витратний метод.
2. Отримання цільової норми прибутку.
3. Оцінка споживчої вартості.
4. Пропорційне ціноутворення.
5. Метод «очікуваного прибутку».
6. Метод швидкого повернення витрат.

Установлюючи вільні ціни, за основу беруть собівартість і прибуток (планову рентабельність). Потім додають акцизний збір (для підакцизної продукції) і податок на додану вартість.

Залежно від того, кому реалізується продукція, встановлюються *відпускні та роздрібні ціни*. Відвантаження продукції здійснюється посередникам оптом або партіями за відпускними цінами. Посередники реалізують цю продукцію роздрібним торговим організаціям за цінами, які включають збутові націнки. Безпосередньо споживачам роздрібні торгові організації продають товари за роздрібними цінами, тобто з торговою націнкою. Продаючи товари за фіксованими цінами, торгові організації отримують торгову знижку.

За умов ринкової економіки ціни стають найважливішим фактором регулювання процесу виробництва та споживання і безпосередньо впливають на попит і пропонування.

Виручка від реалізації продукції, робіт і послуг є основним джерелом відшкодування коштів на виробництво і реалізацію продукції, утворення доходів і формування фінансових ресурсів. За ринкової економіки обсягу продажу і виручці приділяється особлива увага. Від величини виручки залежить не тільки внутрішньовиробниче відшкодування витрат і формування прибутку, а й

своєчасність і повнота податкових платежів, погашення банківських кредитів, які впливають на рівень виплачених відсотків, що в кінцевому рахунку позначається на фінансовому результаті діяльності підприємства.

Виручка від реалізації продукції — це сума коштів, які надійшли на рахунок підприємства за реалізовану продукцію. Вона є основним джерелом грошових доходів і фінансових ресурсів підприємств. Виручка від реалізації продукції є фінансовою категорією, яка виражає грошові відносини між постачальниками і споживачами товару.

Валовий дохід — це грошовий вираз вартості знов створеної продукції. Він визначається як різниця між виручкою та матеріальними витратами й амортизаційними відрахуваннями у складі собівартості реалізованої продукції. Валовий дохід є важливим показником діяльності підприємства і характеризує її ефективність. У ньому відображається підвищення продуктивності праці, збільшення заробітної плати, скорочення матеріаломісткості продукції. Використання валового доходу як основного узагальнюючого показника ефективності дає змогу визначити реальний економічний ефект, котрий отримується від діяльності кожного підприємства. Переваги показника валового доходу полягають у тім, що в ньому найбільш реально відбито таку важливу сторону діяльності, як підвищення продуктивності праці. Валовий дохід, показуючи ступінь ефективності виробництва, є величиною знов створеної вартості — основного джерела національного доходу. Валовий дохід — основне джерело утворення фінансових ресурсів не тільки підприємств, а й державного бюджету, позабюджетних фондів. У процесі відтворення валовий дохід поділяється на оплату праці й на чистий дохід. Оплата праці — це витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати, які виражають у грошовій формі вартість необхідної праці. Таким чином, валовий дохід дорівнює — заробітній платі... + прибуток + рента.

Чистий дохід виражає в грошовій формі вартість додаткового продукту і визначається як перевищення виручки від реалізації продукції над вартістю матеріальних витрат, амортизаційних відрахувань і заробітної плати, або як різниця між валовим доходом і заробітною платою. Чистий дохід реалізується у вигляді акцизів, податку на додану вартість, відрахувань у фон-

ди пенсійного й соціального страхування, інші державні цільові фонди тощо. Значна частина чистого доходу реалізується у формі прибутку.

За економічним змістом *прибуток* — це грошовий вираз частини вартості додаткового продукту, тобто частини чистого доходу, отриманого підприємством.

З переходом на ринкові основи господарювання зростає роль фінансової діяльності підприємств. Важливий напрямок фінансової діяльності підприємства за ринкової економіки — це раціональне використання вільних фінансових ресурсів, пошук ефективних напрямків інвестування коштів, які даватимуть підприємству додатковий прибуток. Прибуткове інвестування грошових коштів здійснюється на фінансовому ринку.

Тимчасово вільні грошові засоби підприємства можуть вкладати на депозитні рахунки в комерційні банки під обумовлений відсоток. Підприємство має право здавати в оренду нерухоме майно (будівлі, споруди, обладнання, техніку та інше) за відповідну плату або здійснювати фінансовий лізинг.

Крім цього, підприємства можуть одержувати додаткову курсову різницю на валютні рахунки чи операції в іноземній валюті.

Практичні завдання

Завдання 3.1.

Вихідні дані: підприємство має такі показники по продукції, що реалізується (табл. 3.1.1).

Необхідно:

1. Визначити обсяг виручки від продажу продукції за планом і фактично.

2. Визначити відхилення фактичної виручки від планової і вплив факторів (обсягу проданої продукції та ціни продажу) на зміну обсягу виручки.

Розрахунок здійснити в таблиці 3.1.2.

Методичні вказівки: Обсяг виручки від продажу продукції за планом та фактично визначається шляхом множення кількості продукції, що продається у відповідному періоді на ціну її продажу.

Відхилення фактичного обсягу від її планової величини розраховується як різниця між цими величинами.

При визначенні впливу факторів на зміну суми виручки від продажу продукції розраховується додатковий показник «Обсяг виручки при фактичному обсягу реалізації продукції на планові ціни». Різниця між цим показником і плановим обсягом виручки являє відхилення за рахунок зміни кількості продукції, що реалізується, а різниця між розрахованим додатковим показником обсягу виручки та її фактичною величиною покаже зміну виручки за рахунок зміни ціни з реалізації.

Завдання 3.2.

Визначити залікову вагу зерна та грошові надходження від продажу продукції, якщо відомо, що продаж продукції здійснюється по ціні 1420 грн/т. Підприємство реалізувало зерно пшениці, натуральна вага якого 21200 кг, зерно відходи — 3 %, при базі 2 %. Вологість зерна 15 %, при нормі 14 %.

Завдання 3.3.

Розрахувати грошові надходження підприємства від реалізації продукції.

Вихідні дані:

1. Обсяги реалізації продукції в четвертому кварталі звітного року склали: у жовтні — 800 тис.грн, у листопаді — 1300 тис.грн, у грудні — 1100 тис.грн.

2. План продажу продукції на перший квартал планового року: січень — 1400 тис.грн, лютий — 900 тис.грн, березень — 1550 тис.грн.

3. Між контрагентами встановлено такий порядок розрахунків: 55 % вартості клієнти — покупці оплачують за фактом поставки продукції, а на 45 % обсягу реалізації надається комерційний кредит. Причому 50 % кредиту платять на 30-й день; 30 % — на 60-й день, а 20 % — на 90-й день.

Таблиця 3.1.1

№	Показники	Варіанти										
		1 –й		2 –й		3 –й		4 –й		5 –й		
		план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт	
1	Обсяг продукції, ц	14750	14500	14500	14590	14320	14250	13880	14200	14630		
	що продається, ц											
	1) продукція «А»	15000	15200	15000	14800	15200	14995	14800	15340	15000	15620	
	2) продукція «Б»	14500	14200	14500	14380	14500	14880	14500	14530	14335	14720	
	3) продукція «В»	14000	14300	14000	14250	14000	14500	14380	15200	14280	14360	
2	4) продукція «Г»	13750	13550	13700	14100	13780	13520	13690	13880	13400	13500	
	5) продукція «Д»											
	Ціна продажу, грн	378,0	385,0	355,0	348,0	350,0	345,0	366,0	382,0	352,0	344,0	
	за 1 ц											
	1) продукція «А»	385,0	380,0	388,0	376,0	380,0	382,0	375,0	380,0	370,0	355,0	
3	2) продукція «Б»	394,0	390,0	395,0	380,0	395,0	398,0	395,0	400,0	380,0	390,0	
	3) продукція «В»	367,0	370,0	365,0	370,0	365,0	355,0	368,0	375,0	370,0	365,0	
	4) продукція «Г»	386,0	382,0	385,0	390,0	385,0	395,0	385,0	374,0	380,0	402,0	
	5) продукція «Д»											
	Собівартість	346,0	350,0	345,0	348,0	345,0	340,0	354,0	345,0	355,0	340,0	
1 ц, грн	1) продукція «А»	356,0	352,0	355,0	350,0	355,0	358,0	358,0	360,0	360,0	358,0	
	2) продукція «Б»	357,0	353,0	357,0	354,0	357,0	355,0	357,0	356,0	357,0	352,0	
	3) продукція «В»	335,0	330,0	335,0	332,0	335,0	340,0	325,0	320,0	330,0	325,0	
	4) продукція «Г»	347,0	350,0	345,0	330,0	345,0	340,0	345,0	348,0	345,0	350,0	
	5) продукція «Д»											

Таблиця 3.1.2

Розрахунок виручки від продажу продукції та рівня впливу факторів на її обсяг

Продукція	Обсяг продукції, ц		Ціна за 1 ц, грн		Виручка, тис. грн		Виручка при факт. обсягу та планових цінах, тис. грн	Відхилення, тис. грн		
	план	факт	план	факт	план	факт		всього	В т.ч. за рахунок зміни кількості ціни	
А	1	2	3	4	5	6	7	6-5	7-5	7-6
«А»										
«Б»										
«В»										
«Г»										
«Д»										

Завдання 3.4.

Фінансовому менеджеру підприємства необхідно запропонувати найприбутковіший варіант використання протягом року вільних грошових коштів.

Вільні грошові кошти складають 8 тис. дол.

Перший варіант передбачає купівлю акцій компанії Торговий дім «Баварія» (25 % дивідендів річних), *другий варіант* — купівлю і продаж протягом року 5 тис. одиниць товару для продажу його по 5 дол. за одиницю (в тому числі 2,98 дол. — затрати на реалізацію); *третій варіант* — купівля офісу площею 20 кв. м для здачі його в оренду по 20 дол. за 1 кв. м в місяць (при цьому 3 дол. з 1 кв. м йдуть на покриття комунальних витрат); *четвертий варіант* — розмістити ці кошти на депозитному рахунку банку під 11 % річних.

Завдання 3.5.

Скільки грошей буде на вашому рахунку через 2 роки, якщо відомо, що початковий депозит складає 1300 грн, а річна ставка процента — 11 %.

Завдання 3.6.

На основі наведених даних визначити доходи від основної операційної діяльності та від надзвичайних подій: надійшло страхове відшкодування за збитки від стихійного лиха — 4300 грн, реалізовано продукцію з відстрочкою платежу на 3 дні — 5600 грн, надано послуг — 4800 грн, отримано дохід від реалізації основних фондів — 11350 грн, здійснено для замовників ремонтні роботи — 4700 грн.

Завдання 3.7.

На основі наведених даних визначити доходи від іншої операційної діяльності та від фінансових операцій: дохід від інвестицій в асоційовані підприємства — 2300 грн, дохід від реалізації іноземної валюти — 690 грн, одержані штрафи, пені, неустойки — 560 грн, отримані відсотки за облігаціями — 840 грн, виручка від реалізації продукції — 4500 грн, дохід від реалізації основних фондів — 11350 грн.

Завдання 3.8.

На основі наведених даних визначити грошові надходження підприємства за видами діяльності за звітний період, якщо мали місце такі операції:

- 1) на поточний рахунок надійшли кошти за реалізовану продукцію в сумі 280 тис. грн, у тому числі ПДВ і акцизний збір — 50 тис. грн;
- 2) підприємство отримало короткостроковий кредит у сумі 100 тис. грн і довгостроковий кредит у сумі 250 тис. грн;
- 3) отримані кошти з державного бюджету для виконання державного замовлення у сумі 45 тис. грн;
- 4) отримані дивіденди у сумі 12 тис. грн.

Завдання 3.9.

На основі приведенних даних визначити обсяг реалізованої продукції на плановий період методом прямого розрахунку: випуск товарної продукції в плановому кварталі становитиме 2680 тис. грн; залишки нереалізованої продукції на початок планового періоду — 116 тис. грн; норма перебування запасу готової продукції на складі на кінець планового періоду — 3 дні.

Завдання 3.10.

Яким повинен бути запланований випуск готової продукції (в натуральних одиницях) по підприємству «Паритет», якщо залишки на початок планового періоду становили 8100 грн, залишки на кінець планового періоду передбачаються в розмірі 2100 грн, ціна одиниці продукції планується на рівні 4,3 грн за одиницю. Обсяг реалізації в плановому періоді по підприємству повинен становити 28890 грн.

Завдання 3.11

Визначити доходи ТОВ «Паритет» від фінансових операцій, якщо:

- 1) у березні підприємство отримало дивіденди від вкладених коштів у сумі 2800 грн;
- 2) у травні підприємство планує придбати облігації на суму 14000 грн, за якими очікується виплата дивідендів у розмірі 35 % річних;

- 3) у липні підприємство планує покласти тимчасово вільні кошти у сумі 11000 грн на депозит на 4 місяці під 12 % річних;
- 4) підприємство бере участь у спільній діяльності іншого підприємства шляхом вкладення вільних коштів у статутний фонд спільного підприємства; його частка у статутному фонді СП становить 25 %. Спільне підприємство передбачає отримати 56 тис. грн прибутку з яких 30 % буде розподілено між учасниками спільної діяльності.

Контрольні питання до теми

1. Дайте характеристику грошових надходжень та поясніть їх необхідність для підприємств.

2. Назвіть види грошових надходжень з внутрішніх та зовнішніх джерел.

3. Дайте характеристику виручки від реалізації продукції.

4. Назвіть фактори, що впливають на суму виручки від реалізації продукції.

5. Дайте характеристику цін на продукцію і фактори, що на них впливають.

6. Розкрийте порядок визначення цін на продукцію.

7. Охарактеризуйте дохід підприємства від фінансово-інвестиційної діяльності.

8. Дайте характеристику надходжень від фінансових санкцій, позабюджетних фондів, страхових відшкодувань.

9. Розкрийте порядок розподілу виручки від реалізації продукції на підприємстві.

Тестові завдання

1. Грошові надходження підприємств — це:

- а) виручка від реалізації продукції;
- б) грошові надходження від фінансових операцій;
- в) грошові надходження в касу, на поточний рахунок та інші рахунки в банку.

2. До зовнішніх факторів, які впливають на величину грошових надходжень підприємств, належать:

- а) склад і структура витрат підприємства;
- б) обсяг виробництва;
- в) система оподаткування підприємства;
- г) ціни реалізації.

3. До доходів від операційної діяльності належать доходи від:

- а) реалізації нематеріальних активів;
- б) реалізації продукції;
- в) безкоштовно отриманих активів;
- г) реалізації нематеріальних активів.

4. Фіксовані ціни встановлюються:

- а) на відповідні товари на ринку;
- б) податковою інспекцією на підакцизні товари;
- в) державою на монопольні товари.

5. Регульовані ціни встановлюються:

- а) для регулювання рівня рентабельності товарів першої необхідності;
- б) для регулювання витрат на виробництво товарів першої необхідності;
- в) для регулювання конкуренції на ринку.

6. Метод оцінки споживної вартості ґрунтується:

- а) на оцінці вигоди, яку матиме споживач від використання товару;
- б) на оцінці вигоди, яку матиме підприємство від продажу товарів;
- в) на витратах, понесених підприємством при виробництві товарів.

7. За якого методу ціноутворення виходять не стільки із власних витрат чи оцінювання попиту, скільки із цін конкурентів?

- а) отримання цільової норми прибутку;
- б) методу швидкого повернення витрат;
- в) методу «очікуваного прибутку»;
- г) пропорційного ціноутворення.

8. До інших операційних доходів належить:

- а) дохід від безкоштовно отриманих активів;
- б) дохід від не операційної курсової різниці;
- в) дохід від відшкодування раніше списаних активів;
- г) дохід від реалізації фінансових інвестицій.

9. До доходів від фінансових операцій належить:

- а) дохід від списання кредиторської заборгованості;
- б) дохід від участі у капіталі;
- в) дохід від одержаних штрафів, пені і неустойок.

Тема 4. Формування і розподіл прибутку

Питання для вивчення

1. Економічний зміст прибутку.
2. Формування чистого прибутку підприємства.
3. Прибуток від реалізації продукції і його формування.
4. Методи розрахунку прибутку.
5. Суть і методи обчислення рентабельності.
6. Розподіл і використання прибутку.

Основні терміни і поняття: балансовий прибуток; базова рентабельність; використання прибутку; дивіденди; додатковий продукт; нерозподілений прибуток; прибуток від основної діяльності; прибуток від оперативної діяльності; прибуток від фінансових операцій; прибуток від надзвичайних подій; прибуток від реалізації продукції; резервний фонд; рентабельність; собівартість продукції; чистий прибуток.

Фінансовий результат діяльності підприємства — це економічний підсумок його виробничої діяльності. Найважливіший показник, який характеризує фінансовий результат — *прибуток* підприємства. **Прибуток** — це частина додаткової вартості, виробленої і реалізованої, готової до розподілу. На рівні підприємства

прибутком вважається частина чистого доходу, що розраховується як різниця між чистим доходом, отриманим від продажу продукції (обчислена за реалізаційними цінами без податку на додану вартість і акцизного збору) та витратами на її виробництво і реалізацію.

За розміром прибуток від реалізації менший за чистий дохід підприємства на суму, яка залишається в залишках готової продукції, використаної на внутрігосподарські потреби.

Крім прибутку від реалізації, на підприємствах розраховується прибуток від основної діяльності, прибуток від інвестиційної та фінансової діяльності, прибуток (збиток) від позареалізаційних операцій, загальний прибуток, чистий прибуток. Отримання прибутку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) залежить від здійснення основної діяльності суб'єктів господарювання. Прибуток є складовою частиною виручки від реалізації. Однак на відміну від виручки, надходження якої на поточний рахунок підприємства фіксується регулярно, обсяг отриманого прибутку визначається тільки за певний період (квартал, рік) на підставі даних бухгалтерського обліку.

Прибуток від реалізації продукції безпосередньо залежить від двох основних показників: *обсягу реалізації продукції та її собівартості*. На зміну обсягу реалізації продукції впливає зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції, частки прибутку в ціні продукції (рентабельність продукції).

Собівартість продукції (робіт, послуг) — це виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на їх виробництво (виконання).

Без обчислення собівартості неможливо визначити фінансовий результат виробничо-господарської діяльності підприємства. Скорочення витрат на виробництво продукції, тобто зниження її собівартості, є важливим фактором збільшення прибутку від реалізації. Цього можна досягти за рахунок використання численних факторів, що впливають на скорочення витрат на виробництво продукції. Для цього необхідно знати: повний перелік указаних витрат; особливості складу і формування витрат з урахуванням сфери й галузі діяльності підприємства.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включають:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;

- інші прямі витрати;
- загальновиробничі витрати

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до виробничої собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), поділяються на:

- адміністративні витрати,
- витрати на збут;
- інші операційні витрати.

Управління формуванням прибутку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) передбачає розрахунок його планового обсягу. Планування, прогнозування суми прибутку суб'єктів господарювання необхідне для складання поточних і перспективних фінансових планів.

На підприємствах виробничої сфери можуть бути використані три методи розрахунку прибутку від реалізації продукції: прямого розрахунку, за показником витрат на одну гривню продукції, економічний (аналітичний) метод.

Метод прямого розрахунку. Прибуток розраховується за окремими видами продукції, що виробляються і реалізуються.

Розрахунок прибутку на підставі показника витрат на 1 грн продукції. Це укрупнений метод. Може застосовуватись по підприємству в цілому за розрахунку прибутку від випуску, реалізації всієї продукції. Передбачається використання даних про виробничі витрати та реалізацію продукції за попередній період, а також очікувану їх зміну, що прогнозується в наступному періоді.

Економічний (аналітичний) метод. Може використовуватися для розрахунку прибутку від випуску (реалізації) продукції. Він відрізняється від уже розглянутих методів розрахунку прибутку тим, що дає змогу визначити не тільки загальну суму прибутку, а й вплив на неї зміни окремих чинників: обсягу виробництва (реалізації) продукції; собівартості продукції; рівня оптових цін і рентабельності продукції; асортименту та якості продукції.

Із розглянутих методів обчислення прибутку метод прямого розрахунку практично може бути використаний на підприємствах різних сфер діяльності і галузей економіки. Щодо аналітичного методу розрахунку і методу з використанням показника витрат на 1 грн продукції, то методологія й окремі положення можуть бути застосовані також і на підприємствах сфери послуг.

Абсолютна сума прибутку, отримана підприємством, у тім числі прибуток від основної діяльності, є дуже важливими показниками. Однак вони не можуть характеризувати рівень ефективності господарювання. За інших однакових умов більшу суму прибутку отримує підприємство, яке володіє більшим капіталом, використовує більше живої і матеріалізованої праці, більше виробляє і реалізує продукції (робіт, послуг).

Прибуток — це частина отриманого на вкладений капітал чистого доходу підприємства, що характеризує його винагороду за ризик підприємницької діяльності. Щоб зробити висновок про рівень ефективності роботи підприємства, отриманий прибуток необхідно порівняти зі здійсненими витратами. *По-перше*, витрати можна розглядати як поточні витрати діяльності підприємства, тобто собівартість продукції (робіт, послуг). Тут можливі різні варіанти визначення поточних витрат і прибутку, що використовуються у розрахунках. *По-друге*, витрати можна розглядати як авансовану вартість (авансований капітал) для забезпечення виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства. Співвідношення прибутку з авансованою вартістю або поточними витратами характеризує таке поняття, як рентабельність.

Рентабельність — це відносний показник інтенсивності виробництва, який характеризує рівень прибутковості підприємства, що вимірюється у відсотках. На практиці розраховують рентабельність виробництва і реалізації продукції, рентабельність виробничих фондів. Рентабельність безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку.

Для розрахунку рівня рентабельності підприємств можуть використовуватися: загальний прибуток; прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг), тобто від основної діяльності. При цьому прибуток зіставляється з авансованою вартістю, яку можна визначити в різних варіантах (весь капітал підприємства, власний капітал, позичковий капітал, основний капітал, оборотний капітал).

Отриманий підприємством прибуток є об'єктом розподілу, одержаного від звичайної і надзвичайної діяльності у звітному періоді. На першому етапі розподілу частина прибутку спрямовується на формування бюджету у вигляді податків. Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства розподіляється між сторонами, що забезпечують його створення. Чистий прибуток підприємства

спрямовується на фінансування витрат, пов'язаних із розвитком підприємства, будівництвом об'єктів не виробничого призначення, утриманням об'єктів соціальної інфраструктури тощо. Отже, **чистий прибуток** — це частина прибутку, що залишався в підприємства після сплати податків. Отримання і сплата штрафів тепер враховуються при визначенні прибутку від іншої операційної діяльності, тобто в процесі формування прибутку. Отже, сплата штрафів підприємством безпосередньо не впливає на обсяг його чистого прибутку, як це мало місце раніше. Згідно з прийнятими положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку не передбачено формування за рахунок прибутку ряду цільових фондів, як це мало місце раніше. Передбачено облік використання чистого прибутку на створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, інші напрямки використання.

Нерозподілений прибуток визнається фінансовим резервом підприємства і може бути використаний в майбутньому для покриття збитків, фінансування інвестиційних проектів тощо.

Практичні завдання

Завдання 4.1. Планування прибутку від продажу товарної продукції

Вихідні дані: підприємство мало такі дані для планування прибутку від продажу товарної продукції. — таблиця 3.1.1.

Необхідно: Розрахувати прибуток, що одержить підприємство від продажу продукції. Розрахунок провести у вигляді таблиці 4.1.1.

Методичні вказівки: Розрахунок надходжень грошових коштів (виручки) від продажу кожного виду продукції та її собівартості здійснюється множенням ціни та собівартості 1 ц на всю кількість продукції, що реалізується.

Таблиця 4.1.1

Розрахунок прибутку від реалізації продукції

Вид продукції	Кількість, ц	Ціна за 1 ц, грн	Собівартість 1 ц, грн	Виручка всього, тис. грн	Собівартість всього, тис. грн	Прибуток (+), збиток (-), тис. грн
«А»						
«Б»						
«В»						
«Г»						
«Д»						
Інша продукція	X	X	X	8772,8	7940,8	
Залишки готової продукції на початок планового року	X	X	X	160,0	130,0	
Залишки готової продукції на кінець планового року	X	X	X	140,0	120,0	
Всього						

Прибуток від продажу кожного виду продукції визначається у вигляді різниці між виручкою та собівартістю.

Прибуток від продажу всієї товарної продукції розраховується так: прибуток від продажу виготовленої готової продукції в плановому (фактичному) році плюс прибуток, отриманий від продажу залишку готової продукції на початок планового року, мінус прибуток, що знаходиться в залишках готової продукції на кінець планового року.

Завдання 4.2. Розрахунок впливу факторів на зміну обсягу прибутку від продажу продукції.

Вихідні дані: Підприємство має такі дані по продукції, що реалізується (таблиця 3.1.1.).

Необхідно: 1. Визначити обсяг прибутку від продажу продукції за планом і фактично.

2. Визначити відхилення фактичного прибутку від планової його величини і вплив факторів на зміни обсягів прибутку.

Методичні вказівки: результат від продажу одиниці продукції як за планом, так і фактично визначається як різниця між ціною і собівартістю одного центнера.

Прибуток (збиток) від продажу всієї продукції за планом і фактично розраховується шляхом множення результату від продажу 1 ц на кількість продукції, що реалізується, за планом і фактично.

Відхилення фактичного обсягу прибутку від продажу всієї кількості продукції від його планової величини розраховується у вигляді різниці між цими величинами.

Вплив зміни кількості проданої продукції на величину прибутку визначається шляхом множення фінансового результату від продажу 1 ц продукції за планом на різницю між фактичним та плановим обсягами продажу.

Вплив зміни собівартості на величину прибутку від продажу продукції розраховується шляхом множення фактичного обсягу проданої продукції на величину різниці між фактичною та плановою собівартістю.

Вплив зміни ціни продажу на прибуток від продажу продукції визначається шляхом множення фактичного обсягу проданої продукції на величину різниці між фактичною та плановою ціною (таблиця 4.2.1).

Завдання 4.3. Розрахунок розміру дивідендів. Статутний капітал підприємства становить 10000 тис.грн. Його поділено на 9000 звичайних і 1000 привілейованих акцій. На загальних зборах акціонерів вирішено спрямувати прибуток, що залишився після створення резервного фонду в розмірі 3000 тис.грн на дивідендні виплати. У характеристиці акцій засвідчено, що ставка дивідендів по привілейованих акціях становить 30 %. **Необхідно:** Визначити

на розмір яких дивідендів може розраховувати власник звичайної акції?

Проаналізуйте, як зміниться розмір дивідендів за такого розподілу статутного фонду:

- 5000 звичайних акцій і 5000 привілейованих;
- 4000 звичайних акцій і 6000 привілейованих.

Завдання 4.4. Розрахунок загального (балансового) та чистого прибутку та їх розподіл.

Вихідні дані: результати виробничо — фінансової діяльності підприємства за звітний рік такі (таблиця 4.4.1).

Необхідно: 1. Розрахувати: валовий прибуток; прибуток від операційної діяльності; прибуток від звичайної діяльності; загальний (балансовий) прибуток; податок на прибуток; чистий прибуток.

2. Розподілити визначений чистий прибуток.

Розрахунок всіх видів прибутку здійснити за формою, поданою в таблиці 4.4.2.

Методичні вказівки: У статті «Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається загальний дохід (виручка) від реалізації продукції без вирахування податку на додану вартість та акцизного збору тощо.

У статті «Податок на додану вартість» відображається сума ПДВ, яка включена до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

У статті «Акцизний збір» відображається сума акцизного збору, яка врахована у складі доходу (виручки) від реалізації продукції.

У статті «Інші вирахування з доходу (виручки)» відображаються надані знижки, вартість повернутих товарів та інші суми, що підлягають утриманню з доходу (виручки) від реалізації продукції.

Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції розраховується шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції податку на додану вартість, акцизного збору та інших вирахувань з доходу (виручки) від реалізації продукції.

У статті «Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)» відображається виробнича собівартість реалізованої продукції, яка розраховується як сума витрат на сировину, матеріали, напівфабрикати, паливо та енергію, витрат на основну та додаткову заробітну плату робітникам з відрахуваннями на соціальне страхування, витрат, пов'язаних з підготовкою та освоєнням виробництва

продукції, витрат на утримання та експлуатацію устаткування, загально виробничих витрат та інших виробничих витрат. Загальна величина собівартості реалізованої продукції наведена в умові завдання.

Валовий прибуток (збиток) розраховується як різниця між чистим доходом (виручкою) від реалізації продукції і собівартістю реалізованої продукції.

У статті «Інші операційні доходи» відображаються суми інших доходів від операційної діяльності: доход від операційної оренди активів; доход від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; доход від реалізації оборотних активів та ін., які наведені в умові завдання.

У статті «Адміністративні витрати» показуються загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства: основна та додаткова заробітна плата управлінського персоналу з відрахуваннями на соціальне страхування; витрати на службові відрядження управлінського персоналу; витрати на утримання основних засобів, інших нематеріальних необоротних активів загальногосподарського призначення (амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання та інші); витрати на зв'язок; витрати, пов'язані з підготовкою кадрів тощо. Сума загальних витрат наведена в умові завдання.

У статті «Витрати на збут» відображаються витрати підприємства, пов'язані з реалізацією продукції — витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції; витрати на рекламу та доставку продукції споживачам, витрати на пакувальні матеріали; витрати на ремонт тари та передпродажну підготовку продукції; витрати на оплату праці продавцям, торговим агентам та ін.

У статті «Інші операційні витрати» показується собівартість реалізованих виробничих запасів та втрати від знецінення таких запасів, сумнівні (безнадійні) борги, визнані економічні санкції, втрати від операційних курсових різниць, відрахування для забезпечення наступних операційних витрат, а також інші витрати, що відносяться до операційної діяльності підприємства.

Прибуток (збиток) від операційної діяльності підприємства визначається як сума валового прибутку та інших операційних доходів за вирахуванням адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

У статті «Доход від участі у капіталі» відображається доход, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі у капіталі.

У статті «Інші фінансові доходи» враховуються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій.

У статті «Інші доходи» показується доход від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, а також від не операційних курсових різниць та інші доходи, які виникають в процесі звичайної діяльності.

У статті «Фінансові витрати» відображаються витрати на сплату відсотків за користування кредитами, отриманими за облігаціями, випущеними за фінансовою орендою та інші витрати підприємства, пов'язані із залученням позикового капіталу.

У статті «Втрати від участі у капіталі» показується сума збитку, спричиненого інвестиціями в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі у капіталі. Даних витрат у підприємства не має.

У статті «Інші витрати» відображаються: собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від не операційних курсових різниць; втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають в процесі звичайної діяльності.

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності визначається як сума прибутку від операційної (основної) діяльності, доходу від участі у капіталі, фінансових та інших доходів за вирахуванням втрат від участі у капіталі, фінансових та інших втрат.

У статті «Надзвичайні доходи» враховуються страхове відшкодування за втрачене майно внаслідок надзвичайних подій (стихійних лих), кошти, отримані у порядку покриття втрат від надзвичайних ситуацій, інші джерела відшкодування втрат від надзвичайних подій. Сума надзвичайних доходів наведена у відповідних пунктах умови завдання.

У статті «Надзвичайні витрати» відображають: невідшкодовані збитки від втрати майна внаслідок стихійного лиха; витрати на заходи по запобіганню надзвичайних подій тощо.

Загальний (балансовий) прибуток (збиток) визначається як сума прибутку від звичайної діяльності, скоригованого на суму надзвичайних доходів і витрат.

У статті «Податок на прибуток» показується сума податку, визначеного у встановленому порядку згідно із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств». У нашому випадку сума податку визначається множенням встановленої ставки податку на суму загального (балансового) прибутку.

Чистий прибуток розраховується як різниця між загальним (балансовим) прибутком і сумою податку на прибуток.

Розрахований чистий прибуток підлягає розподілу. Порядок розподілу чистого прибутку визначає власник підприємства. Використання чистого прибутку може здійснюватись за такими напрямками:

- відрахування до резервного фонду;
- на збільшення статутного капіталу;
- на виплату дивідендів;
- на інші цілі (на погашення економічних санкцій за порушення податкового законодавства, на сплату відсотків за прострочені кредити тощо). Частина прибутку може залишатись нерозподіленою.

Розміри відрахувань від чистого прибутку, напрями його використання визначаються підприємством самостійно. Однак значна частина (35–50 %) повинна направлятись на поповнення відповідних фондів. У нашому завданні розподіл чистого прибутку здійснюється за такою схемою: до резервного фонду та на збільшення статутного капіталу — відповідно 15 % і 28 %; на виплату дивідендів — 10 %; на інші цілі — 5 %.

Завдання 4.5. Розрахунок результату від фінансової діяльності підприємства.

Вихідні дані: склад окремих видів фінансових доходів та витрат наведений в таблиці 4.5.1.

Необхідно: розрахувати результат (прибуток, збиток) від фінансової діяльності підприємства.

Розрахунок здійснити в таблиці 4.5.2.

Методичні вказівки: порядок відображення доходів і витрат у відповідних статтях наведений в завданні 4.4.

Таблиця 4.2.1
Розрахунок впливу факторів на зміну обсягу прибутку від продажу продукції

Вид продукції	Обсяг продукції, ц		Собівартість 1 ц, грн		Ціна 1 ц, грн		Результат від продажу (прибуток, збиток)				Відхилення прибутку, тис. грн			
	план	факт	план	факт	план	факт	на 1 ц, грн		на весь обсяг, тис. грн		всього	У ому числі за раунок зміни		
							план	факт	план	факт		кількості проданої продукції	Собівартості	
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
«А»														
«Б»														
«В»														
«Г»														
«Д»														

Таблиця 4.4.1
Результати виробничо – фінансової діяльності підприємства за звітний рік, тис. грн

№	Показники	Варіанти									
		1 - й	2 - й	3 - й	4 - й	5 - й	6 - й	7 - й	8 - й	9 - й	10 - й
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	36316	36730	35890	35938	36274	36550	36722	36843	35994	36424
2	Податок на додану вартість	4633	4654	4538	4532	4598	4678	4694	5004	4452	4625
3	Акцизний збір	-	30	-	-	45	-	44	24	-	-
4	Інші вирахування з доходу	-	-	14	-	-	10	34	40	-	10
5	Собівартість реалізованої продукції	22740	22540	20980	21200	24548	25372	24844	25682	22538	23426
6	Доход від операційної оренди активів	-	10	-	8	4	-	-	12	-	5
7	Доход від реалізації оборотних активів	44	38	35	29	36	40	44	48	46	42
8	Адміністративні витрати	3125	3212	3145	3098	3220	3118	3100	3226	3178	3150
9	Витрати підпри-ємства, пов'язані з реалізацією продукції	1507	1500	1490	1485	1496	1505	1510	1465	1480	1475
10	Витрати на рекламу	30	26	28	32	34	36	35	31	30	29
11	Собівартість реалізованих виробничих запасів	44	43	42	41	40	41	42	43	44	45
12	Витрати від знецінення запасів	100	95	96	97	98	99	100	101	102	103

Формування і розподіл прибутку

Продовження таблиці 4.4.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
13	Визнані економічні санкції	37	38	39	40	40	38	37	36	35	34
14	Відрахування для забезпечення наступних операційних витрат	881	880	878	876	875	883	882	885	884	890
15	Доход від інвестицій в спільні підприємства	20	15	16	17	18	19	22	23	24	21
16	Відсотки, отримані від інвестицій	26	25	24	23	20	28	29	30	26	25
17	Доход від реалізації необоротних активів та фінансових інвестицій	204	200	202	198	195	205	208	210	212	210
18	Відсотки, сплачені за користування позиковим капіталом	25	26	28	30	20	24	22	25	23	27
19	Собівартість реалізованих необоротних активів та фінансових інвестицій	50	52	53	54	51	57	56	55	50	52
20	Страхові відшкодування, яке надійшло за втрачене майно від стихійного лиха	25	24	23	22	20	21	26	28	27	25
21	Кошти, які надійшли в порядку відшкодування витрат від надзвичайних подій	10	11	12	13	14	15	10	9	8	10
22	Витрати, що виникли в зв'язку з втраченою майна в результаті стихійного лиха	36	35	34	32	33	30	39	37	38	35

Таблиця 4.4.2

Розрахунок фінансових результатів діяльності підприємства

№	Показники	Сума, тис. грн
1	2	3
1.	Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	
2.	Податок на додану вартість	
3.	Акцизний збір	
4.	Інші вирахування з доходу (виручки)	
5.	Чистий доход (виручка) від реалізації продукції	
6.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	
7.	Валовий прибуток (збиток)	
8.	Інші операційні доходи	
9.	Адміністративні витрати	
10.	Витрати на збут	
11.	Інші операційні витрати	
12.	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	
13.	Доходи від участі у капіталі	
14.	Інші фінансові доходи	
15.	Інші доходи	
16.	Фінансові витрати	
17.	Витрати від участі у капіталі	
18.	Інші витрати	
19.	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	
20.	Надзвичайні доходи	
21.	Надзвичайні витрати	
22.	Загальний (балансовий) прибуток (збиток)	
23.	Податок на прибуток	
24.	Чистий прибуток	
Розподіл чистого прибутку		
25.	На збільшення статутного капіталу	

Формування і розподіл прибутку

26.	Відрахування до резервного фонду	
27.	На виплату дивідендів	
28.	На інші цілі	
29.	Нерозподілений прибуток	

Таблиця 4.5.2

Розрахунок результату від фінансової діяльності підприємства

№	Показники	Сума, тис. грн
1.	Доход від участі у капіталі	
2.	Інші фінансові доходи	
3.	Інші доходи	
4.	Разом доходів	
5.	Фінансові витрати	
6.	Втрати від участі у капіталі	
7.	Інші витрати	
8.	Разом витрат	
9.	Фінансовий результат — (+) прибуток, (-) збиток	

Фінансовий результат (прибуток, збиток) від фінансової діяльності визначається як різниця між загальною сумою доходів і загальною сумою витрат від здійснення фінансових операцій.

Таблиця 4.5.1

Вихідні дані до завдання 4.5

№	Показники	Варіанти									
		1 - й	2 - й	3 - й	4 - й	5 - й	6 - й	7 - й	8 - й	9 - й	10 - й
1.	Доход, отриманий від інвестицій в спільні підприємства	20	21	22	29	23	24	25	26	27	28
2.	Відсотки отримані від інвестицій	26	25	24	23	22	21	20	21	22	23
3.	Доход від реалізації фінансових інвестицій	205	207	202	198	179	164	205	210	283	200
4.	Відсотки, сплачені за користування позиковим капіталом	25	24	26	23	21	29	30	19	20	26
5.	Собівартість реалізованих фінансових інвестицій	50	49	53	52	51	44	39	59	48	55

Завдання 4.6.

Визначити суму чистого доходу підприємства, використовуючи такі дані:

За звітний період підприємством реалізовано продукції на суму 1490 тис. грн.

Протягом звітного періоду покупцям було повернуто продукції на суму 18 тис. грн.

Матеріальні витрати й амортизація становить 650 тис. грн; заробітна плата — 238 тис. грн.

Завдання 4.7.

Визначити доходи від фінансових операцій, якщо:

Підприємство планує придбати у травні акції на суму 12 тис. грн; за цими акціями очікується виплата дивідендів у розмірі 25 % річних.

У вересні підприємство має вкласти на депозитний рахунок тимчасово вільні кошти в розмірі 5 тис. грн на 4 місяці під 16 % річних.

Підприємство бере участь у спільній діяльності іншого підприємства. Його частка в статутному капіталі становить 18 %. Спільне підприємство передбачає отримати прибуток від господарської діяльності в розмірі 35 тис. грн між учасниками передбачається розподілити 25 % прибутку.

Контрольні питання до теми

1. Дайте визначення поняття «загальний прибуток підприємства».
2. Назвіть складові прибутку від основної операційної діяльності.
3. Назвіть складові прибутку від іншої операційної діяльності.
4. Назвіть складові прибутку від іншої звичайної діяльності.
5. З яких складових формується прибуток від фінансових операцій.
6. Назвіть показники за якими обчислюється валовий прибуток підприємства.
7. Дайте визначення економічної сучасності рентабельності..
8. Назвіть напрямки використання прибутку.
9. Дайте визначення терміну «чистий прибуток».

Тестові завдання

1. Собівартість реалізованої продукції складається із:

- а) витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- б) загальновиробничих витрат;
- в) виробничої собівартості, нерозподілених постійних загально-виробничих витрат, наднормативних виробничих витрат.

2. До виробничої собівартості продукції не включають:

- а) прямі матеріальні витрати;
- б) прямі витрати на оплату праці;
- в) загальногосподарські витрати;
- г) інші прямі витрати.

3. Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до виробничої собівартості реалізованої продукції, поділяються на:

- а) загальновиробничі витрати;
- б) витрати на збут;
- в) інші прямі витрати.

4. За методом прямого розрахунку прибуток розраховується:

- а) за окремими видами продукції, що виробляються і реалізуються;
- б) за виробничими витратами за попередній період;
- в) за порівнянною і непорівнянною продукцією.

5. Нерозподілений прибуток — це:

- а) прибуток від реалізації продукції, що ще не розподілявся;
- б) прибуток, який не підлягає розподілу;
- в) частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства для виплати дивідендів, формування резервного капіталу. Поповнення статутного капіталу та ін.

МОДУЛЬ 2

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Тема 5. Оподаткування підприємств

Питання для вивчення

1. *Суть і функції податків.*
2. *Система оподаткування підприємств.*
3. *Суть, зміст, порядок обчислення непрямих податків.*
4. *Оподаткування прибутку підприємств.*
5. *Характеристика та порядок обчислення та сплати ресурсних платежів.*
6. *Характеристика та організація сплати місцевих податків і зборів.*
7. *Відрахування до державних цільових фондів.*
8. *Податок з доходів фізичних осіб.*

Основні терміни і поняття: акцизний збір; амортизаційні відрахування; база оподаткування; валові витрати; валовий дохід; джерела сплати податків; збір на обов'язкове державне пенсійне страхування; збір на обов'язкове соціальне страхування; звичайна ціна; комунальний податок; місцеві податки; мито; непрямі податки; нульова ставка оподаткування; об'єкт оподаткування; оподатковуваний прибуток; оподаткування дивідендів; плата за землю; податки; податкові зобов'язання; податковий кредит; податкові пільги; податок з власників транспортних засобів; податок з реклами; податок на додану вартість; податок на нерухоме майно; податок на прибуток; прямі податки; регулююча організація податків; система оподаткування; скоригований валовий дохід; ставки податків; термін сплати податків; фіксований сільськогос-

подарський податок; фіскальна організація податків; організації податків; цільові державні фонди.

Податки — це система обов'язкових платежів підприємств, організацій, установ та населення до бюджетів відповідного рівня чи до державних цільових фондів, які здійснюються в порядку і на умовах, зазначених у відповідних законодавчих актах України про оподаткування. Платежі, що сплачуються державі юридичними і фізичними особами бувають чотирьох видів: податок, плата, збір.

Податок — це обов'язковий платіж, який справляється до бюджетів усіх рівнів з юридичних та фізичних осіб у безспірному порядку.

Плата — це сума коштів, яка повертається державі за тимчасове або постійне користування ресурсами.

Збір — це платіж, який стягується в основному до державних цільових фондів та місцевих бюджетів.

Сукупність діючих у державі податків і податкових платежів складає **податкову систему**. Сукупність форм і методів стягнення податків являє собою **систему оподаткування**.

Податки виконують дві основні функції: фіскальну і регулюючу. Зміст **фіскальної функції** полягає в тому, що шляхом стягнення встановлених державою податків та платежів, утворюються державні грошові фонди, які являють собою матеріальну основу існування держави. За допомогою цієї функції забезпечується: баланс між доходами та видатками держави; розподіл сум податкових надходжень між сферами бюджетної системи; стабілізація регіонального рівня соціального забезпечення громадян та їх соціальних гарантій.

Сутність **регулюючої функції** зводиться до наступного: податки, як одна із форм перерозподілу національного доходу, в значній мірі впливають на процес відтворення, стимулюючи або послаблюючи надходження грошових фондів підприємства, збільшуючи або зменшуючи накопичення капіталу, розширюючи або зменшуючи платоспроможність населення. Роль регулюючої функції пов'язана з економічними та соціальними процесами в суспільстві.

Платник податку — особа (юридична чи фізична), яка зобов'язана сплачувати відповідні податки та платежі згідно із законодавством. Платник податку повинен мати джерело доходу і бути зареєстрованим у податковому органі.

Об'єкт оподаткування — це предмет, що підлягає оподаткуванню відповідним податком. Об'єктом оподаткування можуть бути капітал (земля, рухоме і нерухоме майно), доходи (прибуток, заробітна плата, дивіденди тощо), додана вартість, вартість продукції, робіт та послуг тощо.

Одиниця оподаткування — це одиниця виміру об'єкта податку. Вона може вимірюватись у фізичному і вартісному виразі.

Податковий період — це період за який відбувається нарахування та сплата податку.

Податкова ставка — це встановлений у законодавчому порядку розмір податку на одиницю оподаткування. Податкові ставки можуть бути постійні та прогресивні, універсальні та диференційовані, абсолютні та відносні.

Податкові пільги — повне або часткове звільнення юридичних та фізичних осіб від податків.

Традиційно система податків поділяється на дві підсистеми.

Прямі податки — безпосередньо пов'язані з результатами господарсько-фінансової діяльності, оборотом капіталу, збільшенням вартості майна, ростом рентної складової.

Непрямі податки — є надбавкою до ціни або визначаються залежно від розміру доданої вартості, обороту або продажу товарів, робіт, послуг.

Встановлення, розподіл, стягнення і використання податків становлять одну із функцій, які виконує держава. Тому податкова система як елемент господарського механізму, відповідає економічному устрою країни, рівню розвитку продуктивних сил, системі державного регулювання економічних процесів. Основними класичними принципами, на яких базуються податкові системи більшості країн з ринковою економікою є:

- стабільність і передбачуваність – передбачає незмінність основних податкових платежів та правил справляння податків протягом тривалого часу, а також логічність з економічної та правової сторони змін податкового законодавства;
- гнучкість – передбачає оперативні зміни податкових платежів, способів їх нарахування, системи пільг та санкцій залежно від зміни ситуації;
- рівновага – забезпечує орієнтацію держави на підтримку за допомогою податків структурно-відтворювальної рівноваги;

- гнучкість — відображає чутливість податкових платежів до змін у сфері формування, рухливості бази оподаткування або виникнення нових форм податків;
- вираження чіткої антиінфляційної спрямованості через податкові вилучення;
- зручність як для платника при внесенні податкових платежів, так і для контролюючого суб'єкта, держави;
- рівноправність — забезпечення юридичної рівності перед законом усіх суб'єктів господарювання та громадян;
- стимулювання, тобто формування економічних та правових інтересів при здійсненні певної діяльності та отримання більш високих доходів;
- економічність — витрати на справляння податків повинні бути оптимально мінімальними з переорієнтацією з фіскальної функції на стимулюючу;
- рівномірність — податковий тягар повинен рівномірно розподілятися між категоріями платників податків та в середині цих категорій;
- нейтральність оподаткування стосовно форм і методів економічної діяльності;
- доступність та відкритість інформації з оподаткування.

НЕПРЯМІ ПОДАТКИ

Податок на додану вартість

До числа непрямих податків відноситься податок на додану вартість.

Платниками цього податку є особи:

- обсяг оподаткованих операцій яких протягом останніх дванадцяти календарних місяців перевищує 300,0 тис. грн (без урахування податку на додану вартість);
- уповноважені вносити консолідований податок з об'єктів оподаткування, що виникають внаслідок поставки послуг підприємствами залізничного транспорту з їх основної діяльності та підприємствами зв'язку, що перебувають у підпорядкуванні платника податку;
- що здійснюють операції з реалізації конфіскованого майна, незалежно від того, чи досягають вони загальної суми операції з поставки товарів (послуг) чи ні, та незалежно від режиму оподаткування, що використовують ті ж особи;

- що імпортують (для фізичних осіб — ввозять (пересилають) товари, послуги на митну територію України для їх використання або споживання на митній території України, незалежно від того, який режим оподаткування вони використовують.

Будь-якій особі, яка реєструється у податковому органі як платник податку на додану вартість, присвоюється індивідуальний податковий номер, що використовується для справляння податку.

Суб'єкт підприємницької діяльності має право на добровільну реєстрацію як платник податку відповідно до поданої заяви у випадку, коли за останніх дванадцять календарних місяців обсяг оподатковуваних операцій не перевищує 300,0 тис. грн.

Об'єктом оподаткування податком на додану вартість є операції платників податку з:

- продажу товарів, робіт, послуг на митній території України, в тому числі операції з оплати вартості послуг за договорами оперативної оренди (лізингу) та операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику (кредитору) для погашення кредиторської заборгованості заставодавця;
- ввезення (пересилання) товарів на митну територію України та отримання робіт (послуг), що надаються нерезидентами для їх використання або споживання на митній території України, в тому числі операції з ввезення (пересилання) майна за договорами оренди (лізингу), застави та іпотеки;
- вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України та надання послуг, виконання робіт для їх споживання за межами митної території України.

Важливим моментом при обчисленні податку на додану вартість є визначення бази оподаткування. Закон України «Про податок на додану вартість» передбачає декілька варіантів обчислення бази оподаткування.

Зокрема, база оподаткування операцій з поставки товарів (послуг) визначається з їх договірної (контрактної) вартості, визначеною за вільними цінами, але не нижче за звичайні ціни, з урахуванням акцизного збору, ввізного мита, інших загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів), за винятком податку на додану вартість, що включаються в ціну товарів (робіт, послуг) згідно з законами України з питань оподаткування.

Для товарів, які імпортуються на митну територію України платником податку, базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість таких товарів. Вартість товарів обчислюється відповідно до митної декларації і тому вона не повинна бути нижчою, ніж митна вартість, що зазначена у ввізній митній декларації. До митної вартості включають витрати, пов'язані з транспортуванням, навантаженням, розвантаженням, перевантаженням товару, що ввозиться на митну територію України. Крім того, митна вартість товарів збільшується на суму брокерських, агентських, комісійних та інших видів винагород, пов'язаних з ввезенням (пересиланням) таких товарів, плати за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належить до таких товарів. До митної вартості включаються суми акцизного збору, ввізного мита та інших податків, зборів (обов'язкових платежів), за винятком ПДВ, що включається у ціну товарів згідно із законами України з питань оподаткування.

Закон передбачає дві ставки оподаткування податком на додану вартість — 20 відсотків та нульову ставку. За ставкою 20 відсотків оподатковуються всі операції за виключенням звільнених від оподаткування та операцій, до яких застосовується нульова ставка.

Нульова ставка застосовується щодо операцій з продажу товарів (робіт, послуг), які були вивезені (експортовані) платником податку за межі території України. Товари вважаються вивезеними (експортованими) платником податку за межі митної території України у разі, якщо їх вивезення засвідчене належно оформленою митною декларацією.

Нульова ставка застосовується при здійсненні операцій, що реалізуються як за валюту, так і в порядку товарообмінних операцій.

Платники податку, які застосовують нульову ставку і здійснюють операції з реалізації товарів, робіт, послуг в іншій, ніж грошовій формі, одночасно із застосуванням нульової ставки втрачають право на податковий кредит з придбаних товарів, робіт, послуг на виробництво такої продукції. В такому випадку платники податку зобов'язані здійснити коригування податкового кредиту з ПДВ.

Якщо платник податку одночасно здійснює оподатковувані та звільнені від оподаткування операції, він зобов'язаний здійснити коригування сум податкового кредиту з товарів, робіт, послуг, що

придбані для виробництва товарів (робіт, послуг) звільнених від оподаткування.

Для обчислення податку на додану вартість платнику слід поряд з бухгалтерським вести податковий облік. Основним первинним документом для відображення сум податку на додану вартість є податкова накладна. Це документ встановленого зразка, який виписує і надає платник податку покупцеві товарів, робіт і послуг. Податкова накладна містить такі реквізити:

- порядковий номер;
- дату виписування;
- повну або скорочену назву, зазначену у статутних документах юридичної особи або прізвище, ім'я та по-батькові фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість;
- податковий номер платника податку (продавця і покупця);
- місце розташування юридичної особи або місце податкової адреси фізичної особи, зареєстрованої як платник податку на додану вартість;
- опис (номенклатуру) товарів (робіт, послуг) та їх кількість (обсяг, розмір, об'єм);
- повну або скорочену назву, зазначену у статутних документах отримувача;
- ціну продажу без урахування податку;
- ставку податку і відповідну суму податку в цифровому значенні;
- загальну суму коштів, що підлягають сплаті з урахуванням податку.

Платники податку повинні зберігати податкові накладні протягом строку, передбаченого законодавством для зобов'язань зі сплати податків, тобто 1095 днів.

Податкова накладна підписується особою, уповноваженою платником податку здійснювати продаж товарів, а також скріплюється гербовою або спеціальною „Для податкових накладних» печаткою продавця товарів, робіт чи послуг.

Для фізичних осіб, не зареєстрованих як суб'єкти підприємницької діяльності, які ввозять товари на митну територію України в обсягах, що не підлягають оподаткуванню згідно із законодавством

України, оформлення митної декларації прирівнюється до подання податкової накладної.

Податкова накладна видається у разі продажу товарів, робіт чи послуг покупцеві на його вимогу.

Важливим моментом оподаткування податком на додану вартість є визначення дати виникнення податкових зобов'язань. Датою виникнення податкових зобов'язань з продажу товарів (робіт чи послуг) є дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

- або дата зарахування коштів від покупця (замовника) на банківський рахунок платника податку як оплата товарів (робіт чи послуг), які підлягають продажу, а в разі продажу товарів за готівкові кошти — дата їх оприбуткування в касі платника, а при відсутності такої — дата інкасації готівкових коштів у банківській установі, що обслуговує платника податку;
- або дата відвантаження товарів, а для робіт (послуг) — дата оформлення документа, що засвідчує факт виконання робіт (послуг) платником податку.

Суб'єкти господарювання, які є платниками ПДВ, поряд із податковими зобов'язаннями мають право і на податковий кредит.

Податковий кредит звітного періоду складається із сум податків, нарахованих (сплачених) платником податку у звітному періоді у зв'язку з придбанням або виготовленням товарів (робіт, послуг), вартість яких відноситься до валових витрат виробництва (обігу) та основних фондів чи нематеріальних активів, що підлягають амортизації.

Суми ПДВ, сплачені (нараховані) платником податку у звітному періоді у зв'язку з придбанням (спорудженням) основних фондів, що підлягають амортизації, включаються до складу податкового кредиту такого звітного періоду, незалежно від строків введення в експлуатацію основних фондів, а також від того, чи мав платник податку оподатковувати обороти протягом такого звітного періоду.

У разі, якщо платник податку здійснює операції, що звільнені від оподаткування або не є об'єктом оподаткування, суми податку сплачені у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуг), вартість яких відноситься до складу валових витрат виробництва (обігу) та основних фондів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації, відносяться, відповідно, до складу валових витрат виробни-

цтва (обігу) та на збільшення вартості основних фондів і нематеріальних активів і до податкового кредиту не включаються.

Сума податку, що підлягає сплаті (перерахуванню) до бюджету або відшкодуванню з бюджету, визначається як різниця між загальною сумою податкових зобов'язань та сумою податкового кредиту звітного періоду.

Сплата податку для платників з місячним терміном декларації про податок на додану вартість проводиться до 20-го числа місяця, що настає за звітним періодом. У строки передбачені законом для відповідного податкового періоду, платник податку подає органу державної податкової служби за місцем свого знаходження податкову декларацію, незалежно від того, чи виникло у цьому періоді податкове зобов'язання, чи ні. У разі, коли за результатами звітного періоду сума податкового кредиту більша за суму податкових зобов'язань, тобто має від'ємне значення, то така сума враховується у зменшення суми податкового боргу з цього податку, що виник за попередні податкові періоди, а при його відсутності — зараховується до складу податкового кредиту наступного податкового періоду. Якщо у наступному податковому періоді сума має від'ємне значення, така сума підлягає відшкодуванню платнику податку з Державного бюджету України протягом місяця, наступного після подачі декларації. Підставою для отримання відшкодування є заява та дані податкової декларації за звітний період. До декларації додаються розрахунок суми бюджетного відшкодування, копії погашених податкових векселів та оригінали вантажних митних декларацій.

Протягом 30 днів, наступних за днем отримання податкової декларації, податковий орган зобов'язаний здійснити документальну камеральну перевірку заявлених у ній даних.

За наявності порушень виявлених в ході перевірки податковий орган має право протягом 30 днів здійснити позапланову документальну перевірку платника для визначення достовірності нарахування бюджетного відшкодування.

Сільськогосподарськими товаровиробниками є ті формування, які в процесі виробничої діяльності виробляють сільськогосподарську продукцію і надають послуги.

Спеціальний режим оподаткування передбачає особливий порядок використання сум податку на додану вартість, нарахованого

з реалізації продукції тваринництва, рослинництва та продукції їх переробки на власних потужностях.

Сума податку, отримана сільськогосподарськими підприємствами повністю залишається у розпорядженні підприємства і не підлягає сплаті до бюджету.

Нарахована сума податку від реалізованої продукції рослинництва і тваринництва використовується на придбання товарно-матеріальних цінностей виробничого призначення, до яких відносяться насіння, добрива, отрутохімікати в рослинництві, а в тваринництві — ветеринарні медикаменти, корми, різного роду інвентар для тваринницьких ферм, молодняк тварин та інше. Придбання матеріальних цінностей здійснюється виключно за рахунок коштів, які акумулюються на окремих для рослинництва та тваринництва рахунках, відкритих в установах банку.

До платників податку, які не відкрили таких рахунків в банку, застосовуються штрафні санкції у вигляді стягнення до бюджету сум податку на додану вартість не перерахованого на спеціальні рахунки. Крім того, за використання коштів із зазначених рахунків не за цільовим призначенням також застосовується штраф у розмірі використаних не за призначенням коштів.

Спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників вимагає ведення податкового обліку з податку на додану вартість окремо з операцій по реалізації:

- продукції рослинництва та продуктів переробки на власних виробничих потужностях;
- продукції тваринництва, крім реалізації молока та м'яса живою вагою на переробні підприємств;
- продукції не сільськогосподарського призначення.

Відповідно до таких напрямів платники ведуть «Реєстри отриманих та виданих податкових накладних».

Податковий кредит за придбані товарно-матеріальні цінності (роботи, послуги), що одночасно використовуються у всіх галузях підприємства, роз-поділяється пропорційно до витрат за відповідний податковий період.

Спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаро-виробників проявляється також у кількості декларацій, що подаються в податковий орган.

Виробники сільськогосподарської продукції подають одночасно три декларації з цього податку, зокрема:

- у першій декларації відображаються обороти з реалізації тваринницької продукції та продуктів її переробки на власних потужностях, крім операцій з реалізації молока та м'яса живою вагою переробним підприємствам;
- у другій декларації відображаються обороти з реалізації продукції рослинництва та продуктів її переробки вироблених на власних виробничих потужностях;
- у третій декларації відображаються операції з реалізації несільсько-господарської продукції та операції з реалізації молока і м'яса живою вагою переробним підприємствам.

Акцизний збір

Акцизний збір — це непрямий податок на окремі види товарів, який включається в їх ціну.

З економічної точки зору акцизний збір являє собою податок на споживання, який включається до ціни товару і сплачується покупцем у складі ціни купленого товару.

Платниками акцизного збору є:

- суб'єкти підприємницької діяльності, а також їх філії, відділення (інші відокремлені підрозділи), які виробляють підакцизні товари на митній території України, у тому числі з давальницької сировини;
- нерезиденти, які виробляють підакцизні товари на митній території України безпосередньо або через їх постійні представництва;
- суб'єкти підприємницької діяльності, які імпортують на митну територію України підакцизні товари;
- фізичні особи — резиденти або нерезиденти, які ввозять на митну територію України підакцизні товари;
- юридичні або фізичні особи, яку купують підакцизні товари у податкових агентів.

Перелік товарів, на які встановлюється акцизний збір і ставки акцизного збору затверджуються законодавчо і є єдиними на всій території України як для вітчизняних, так і імпортних товарів.

До числа підакцизних товарів віднесено:

- тютюнові вироби;
- спирт етиловий;
- алкогольні напої;
- пиво солодове;

- нафтопродукти (легкі, середні та важкі дистилляти, спеціальні та моторні бензини);
- деякі транспортні засоби.

Об'єктом оподаткування акцизним збором є:

- обороти з реалізації виготовлених в Україні підакцизних товарів (продукції), у тому числі з давальницької сировини шляхом їх продажу, обміну на інші товари або (продукцію, роботи чи послуги), безоплатної передачі або з частковою їх оплатою, обсяги відвантажених підакцизних товарів (продукції), виготовлених з давальницької сировини;
- обороти з реалізації товарів для власного споживання та промислової переробки (крім оборотів з реалізації чи переробки для виробництва підакцизних товарів);
- обороти з реалізації підакцизних товарів (продукції) особам, що перебувають у трудових відносинах з платником збору;
- митна вартість товарів (продукції) з урахуванням нарахованого (сплаченого) ввізного мита, що імпортуються (ввозяться або пересилаються на митну територію України, у тому числі в межах товарообмінних бартерних операцій або без оплати їх вартості чи з частковою оплатою.

Не справляється акцизний збір при реалізації підакцизних товарів:

- на експорт виключно за іноземну валюту;
- легкових автомобілів спеціального призначення для інвалідів, оплата вартості яких проводиться органами соціального забезпечення;
- легкових автомобілів спеціального призначення за переліком, що визначається Кабінетом Міністрів України (швидка медична допомога, міліція тощо);
- реалізація товарів для виробництва підакцизних товарів. У даному випадку виключається можливість подвійного оподаткування;
- обороти з реалізації спирту етилового для виготовлення лікарських засобів і ветеринарних препаратів.

Окремими законами України встановлені певні пільги щодо справляння акцизного збору у спеціальних економічних зонах.

Акцизний збір обчислюється платником податку самостійно із застосовуванням ставок акцизного збору, які умовно можна розподілити на два види:

- «відсоткові» — які встановлюються у відсотках до обороту з продажу тютюнових виробів і нафтопродуктів;
- «тверді» — встановлені у твердих сумах (у гривнях або ЄВРО) з одиниці реалізованого товару (продукції).

Ставки акцизного збору встановлені у твердих сумах з одиниці товарів, що реалізовані. Ці ставки диференційовано залежно від якісних характеристик товару і визначено в гривнях та в ЄВРО, а сплачується у валюті України по курсу Національного банку.

Мито

В Україні застосовуються такі види мита:

- адвалерне, що нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- специфічне, що нараховується в установленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- комбіноване, що поєднує обидва ці види митного обкладення.

Мито нараховується митним органом України відповідно до положень Закону України «Про єдиний митний тариф» і ставок Єдиного митного тарифу України, чинними на день подання митної декларації і сплачується як у валюті України, так і в іноземній валюті.

Мито вноситься до державного бюджету України. При визначенні митної вартості і сплаті мита іноземна валюта перераховується у валюту України за курсом Національного банку України, який застосовується для розрахунків по зовнішньоекономічних операціях і діє на день подання митної декларації.

Мито сплачується митним органам України, а стосовно товарів та інших предметів, що пересилаються в міжнародних поштових відправленнях — підприємствам зв'язку. Порядок надання відстрочки та розстрочки сплати мита встановлюється Державною митною службою України.

Допускається зниження ставок мита при ввезенні на митну територію України та вивезенні за межі цієї території товарів та інших предметів:

- відремонтованих та раніше ввезених на митну територію України або вивезених за межі цієї території;

- пошкоджених до пропуску їх через митний кордон України, але придатних для використання як вироби або матеріали;
- в інших випадках, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Мито, сплачене за товари, ввезені на митну територію України для складання, монтажу, переробки або обробки з подальшим зворотним вивезенням протягом одного року, може бути повністю або частково повернуто власнику товарів при їх вивезенні за межі митної території України та пред'явленні свідоцтв про використання цих товарів для цілей, зазначених у цій статті.

Сума над міру стягнутого мита підлягає поверненню власникові товарів та інших предметів на його вимогу протягом одного року з моменту митного оформлення.

Мито, не сплачене у строки, на які було надано відстрочку та розстрочку сплати, а так само не сплачене в результаті інших дій, що спричинили його недобір, стягується за розпорядженням митних органів України у безспірному порядку.

Своєчасно не сплачене мито стягується в повному обсязі заборгованості з одночасним нарахуванням пені в розмірі 0,2 % суми недоїмки за кожний день прострочення, включаючи день сплати.

ПРЯМІ ПОДАТКИ

Податок на прибуток підприємств

Платниками податку на прибуток є резиденти та нерезиденти.

Об'єктом оподаткування визначено прибуток, який визначається шляхом виключення із суми скоригованого валового доходу скоригованих валових витрат платника податку, та нарахованих амортизаційних відрахувань.

Валовий дохід — це загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній морській економічній зоні так і за її межами.

Основну ставку податку встановлено в розмірі 25 % до об'єкта оподаткування.

Окремою категорією платників податку на прибуток визначено нерезидентів. Прибуток таких платників оподатковується на загальних підставах, тобто за ставкою 25 %.

Платники податку у терміни, передбачені для квартальної звітності, подають Декларацію про прибуток підприємства за звітний квартал, півріччя, 9 місяців; у терміни передбачені для місячної звітності — за 11 місяців звітного року та в терміни, передбачені для річної звітності — Декларацію за звітний рік.

Податок на прибуток обчислюється як різниця між скоригованими валовими доходами та валовими витратами і сумою нарахованої амортизації шляхом множення на ставку податку.

Для визначення податкового зобов'язання звітного періоду нарахована сума податку зменшується на суму:

- придбаних у звітному періоді торгових патентів за місцем реєстрації платника податку в сумі, що не перевищує нараховану суму податку;
- податку сплаченого від прибутку (крім пасивного), отриманого за кордоном у розмірі, що не перевищує визначений граничний розмір заліку;
- податку, сплаченого з пасивного прибутку за кордоном у разі наявності міжнародного договору;
- сплачених авансових внесків при виплаті дивідендів та перевищення суми таких внесків над нарахованою сумою податку минулих податкових періодів, у тому числі що відноситься на зменшення нарахованої суми податку та підлягає перенесенню на наступні звітні періоди.

Сплата податку здійснюється протягом 10-ти календарних днів після настання граничного терміну подання податкової декларації.

Підприємства — виробники сільськогосподарської продукції подають податкову декларацію за результатами звітного року у терміни, передбачені для річної форми звітності.

Справляння податку здійснюється із осіб незалежно від віку, громадянства, статі, раси, національності, соціального і майнового стану, належності до громадських організацій та політичних партій. Платниками податку є також і неповнолітні громадяни.

ЄДИНИЙ ПОДАТОК

Єдиний податок відноситься до *прямих* загальнодержавних податків. Він сплачується суб'єктами малого підприємництва за рахунок власних коштів і включається в ціну товару на стадії виробництва у виробників незалежно від фінансового стану платника.

Для переходу на спрощену систему оподаткування суб'єкт малого підприємництва має подати письмову заяву в орган державної податкової служби за місцем державної реєстрації не пізніше ніж за 15 днів до початку наступного звітного податкового періоду (кварталу), за умови сплати всіх установлених податків та зборів за попередній звітний (податковий) період.

З метою переходу на єдиний податок новостворені й зареєстровані юридичні особи — суб'єкти малого підприємництва, які подали заяву встановленого зразка на право користування спрощеною системою оподаткування до органу податкової служби, стають суб'єктами цієї системи з того кварталу, в якому здійснено їхню державну реєстрацію. Орган державної податкової служби протягом 10 днів з моменту подання заяви повинен видати безоплатно Свідоцтво, а в разі негативного результату платнику надається вмотивоване рішення щодо відмови у його видачі в письмовій формі. *Спрощену систему оподаткування (установлення єдиного податку) запроваджено для таких суб'єктів малого підприємництва:*

- юридичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми власності, а в яких за рік середньооблікова чисельність працівників не перевищує 50 осіб і обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за календарний рік – 1 млн гривень;
- фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи, якщо кількість осіб, які перебувають у трудових відносинах з такою особою, включаючи членів її сім'ї, за календарний рік не перевищує 10 осіб та обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) — 500 тис. гривень.

Суб'єкти підприємницької діяльності — юридичні особи можуть самостійно вибрати ставку єдиного податку:

- **6 %** суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору з одночасною сплатою податку на додану вартість;
- **10 %** суми виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без урахування акцизного збору, але зі включенням ПДВ до складу єдиного податку.

Об'єктом оподаткування єдиним податком юридичних осіб — суб'єктів малого підприємництва є виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Суб'єкти підприємницької діяльності — фізичні особи мають право вибрати спосіб оподаткування доходів за єдиним податком, одержуючи свідоцтво про сплату єдиного податку.

Ставки єдиного податку для фізичних осіб установлюють місцеві ради за місцем державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності з урахуванням виду діяльності в фіксованих сумах. Ставка податку не може становити менше 20 та більше 200 гривень за календарний місяць.

Якщо фізична особа — суб'єкт підприємницької діяльності здійснює кілька видів діяльності, то вона отримує тільки одне свідоцтво і сплачує один податок, який не перевищує максимальної ставки.

Для платника єдиного податку (фізичної особи), який провадить підприємницьку діяльність з використанням найманої праці або коли участь у підприємницькій діяльності беруть члени його сім'ї, ставка єдиного податку збільшується на 50 % за кожен особу.

Суми єдиного податку сплачуються фізичними і юридичними особами до бюджету *щомісяця до 20 числа місяця*, наступного за звітним, в якому одержано виручку, на окремий рахунок відділень Державного казначейства України. Наступного дня після надходження коштів від юридичних осіб відділення Державного казначейства України переказують суми податку в таких розмірах:

- до Державного бюджету України — 20 %;
- до місцевого бюджету — 23 %;
- до Пенсійного фонду — 42 %;
- на обов'язкове соціальне страхування — 15 % (у тому числі 4 % до Державного фонду сприяння зайнятості населення).

Суми єдиного податку, сплачені фізичними особами Державним казначейством розподіляються наступним чином:

- до місцевого бюджету — 43 %;
- до Пенсійного фонду — 42 %;
- на обов'язкове соціальне страхування — 15 % (у тому числі 4 % до Державного фонду сприяння зайнятості населення).

Податок з доходів фізичних осіб

Платниками даного податку є резиденти, тобто фізичні особи, які мають місце проживання в Україні та отримують доходи як на

території України, так із-за кордону та нерезиденти, фізичні особи, які отримують доходи, джерелом походження яких є Україна.

Об'єктом оподаткування резидента є:

1. Загальний місячний оподатковуваний дохід.
2. Чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального річного оподаткованого доходу на суму податкового кредиту такого звітного року.
3. Доходи з джерелом їх походження з України, які підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті.
4. Іноземні доходи.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

1. Загальний місячний оподатковуваний дохід з джерелом його походження з України.
2. Загальний річний оподатковуваний дохід з джерелом його походження з України.
3. Доходи з джерелом їх походження з України, які підлягають кінцевому оподаткуванню при їх виплаті.

Платники податку з доходів фізичних осіб мають право на податковий кредит. **Податковий кредит** — це сума витрат, понесена платником податку — резидентом, протягом року, підтверджена документально за виключенням витрат на сплату податку на додану вартість і акцизного збору, на суму яких дозволено зменшити суму загального річного оподаткованого доходу, одержаного за наслідками такого звітного року.

Підставами для нарахування податкового кредиту є суми понесених витрат, які зазначені у річній податковій декларації та документально підтверджені, а саме: фіскальним або товарним чеком, касовим ордером, товарною накладною, іншими розрахунковими документами або договором, які ідентифікують продавця товарів (робіт, послуг) та визначають суму таких витрат. Дані документи підлягають зберіганню платником податку протягом строку, достатнього для проведення податковим органом податкової перевірки стосовно нарахування такого податкового кредиту.

Крім цього кожен платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отримованого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати, на суму **податкової соціальної пільги**. Податко-

ва соціальна пільга — це економічна категорія, яка дає право на зменшення щомісячного оподаткованого доходу на встановлену законодавством суму.

Підвищена пільга в розмірі 150 % від суми загальної податкової соціальної пільги надається:

- самотній матері або самотньому батьку (опікуну, піклувальнику) — у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;
- особі, яка утримує дитину-інваліда I або II групи — у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;
- особам, які мають троє чи більше дітей віком до 18 років — у розрахунку на кожну таку дитину;
- вдовцю або вдові;
- особам, віднесеним законом до 1 або 2 категорії осіб, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи;
- учням, студентам, аспірантам, ординаторам, ад'юнктам, військовослужбовцям строкової служби;
- інвалідам I або II групи, у тому числі з дитинства;
- особам, яким присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнали переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів;

Підвищена пільга у розмірі 200 % від суми загальної податкової соціальної пільги:

Герою України, Герою Радянського Союзу або повному кавалеру ордена Слави чи Трудової Слави;

- учаснику бойових дій під час Другої світової війни або особі, яка у той час працювала в тилу і має відповідні державні відзнаки;
- колишньому в'язню концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особі, яка визнана репресованою чи реабілітованою;
- особі, яка була насильно вивезена з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками;

- особі, яка перебувала на блокадній території колишнього Ленінграда (Санкт-Петербург, Російська Федерація) у період з 8 вересня 1941 року по 27 січні 1944 року.

Податкова соціальна пільга застосовується до нарахованого місячного доходу у вигляді заробітної плати виключно за одним місцем його нарахування (виплати). Рішення про місце застосування податкової соціальної пільги приймається платником податку самостійно, незалежно від основного місця роботи чи за сумісництвом. Рішення про застосування податкової соціальної пільги фіксується платником у заяві за формою, затвердженою центральним податковим органом. У разі застосування підвищеної податкової соціальної пільги, до заяви додаються відповідні підтверджуючі документи.

Податкова соціальна пільга застосовується до доходу, отриманого платником податку у вигляді заробітної плати протягом звітного податкового місяця, якщо його розмір не перевищує суми місячного прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленого на 1 січня звітного податкового року, помноженої на 1,4 та округленої до найближчих 10 гривень. Ставка податку становить 15 % від об'єкта оподаткування.

Крім цього діють інші ставки податку відповідно до норм Закону:

1. Ставка податку становить 5 % від об'єкта оподаткування, нарахованого податковим агентом як:

- процент на депозит (вклад) у банк чи небанківську фінансову установу відповідно до закону (крім страховиків);
- процентний або дисконтний дохід за ощадним (депозитним) сертифікатом;
- в інших випадках, прямо визначених відповідними нормами цього Закону.

2. Ставка податку становить подвійний розмір загальної ставки — 26 % від об'єкта оподаткування, нарахованого як вигреш чи приз (крім у державну лотерею у грошовому виразі), або будь-яких інших доходів, нарахованих на користь нерезидентів — фізичних осіб.

Особливості оподаткування доходів громадян, які займаються підприємницькою діяльністю

Важливим аспектом податкового регулювання є справляння прибуткового податку у фіксованому розмірі з придбанням патенту з фізичних осіб — суб'єктів підприємницької діяльності. В сучасних умовах ця система оподаткування стала найпоширенішою при оподаткуванні суб'єктів малого бізнесу. Це зумовлено, насамперед, невеликими розмірами податкових ставок і простотою застосування.

Основним нормативним документом, що регулює справляння фіксованого прибуткового податку є Декрет Кабінету Міністрів України від 26.12.92 р. № 13–92 «Про прибутковий податок з громадян» з відповідними змінами і доповненнями.

Фізичні особи — суб'єкти підприємницької діяльності, можуть самостійно обрати оподаткування фіксованим прибутковим податком. Однак, існують певні обмеження щодо застосування фіксованого податку:

- неперевищення валового доходу платника податку від самостійного здійснення підприємницької діяльності або з використанням найманої прані за останні 12 календарних місяців, що передують місяцю придбання патенту, семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (на сьогодні 119000 грн);
- продаж товарів і надання супутніх послуг на ринках зі сплатою ринкового збору;
- кількість працівників, які перебувають із платником податку в трудових відносинах, включаючи членів його сім'ї, які беруть участь у підприємницькій діяльності, не перевищує п'яти;
- відсутність торгівлі лікєро-горілочаними та тютюновими виробами.

Ставки фіксованого прибуткового податку встановлюються органами місцевого самоврядування у фіксованій сумі в межах від 20 до 100 грн на місяць. Критерієм диференціації щодо визначення розміру ставок виступає територіальне розташування місця торгівлі. При цьому на розмір фіксованої ставки не впливають площа торгового залу, асортимент товару та інші параметри торговельної діяльності.

Якщо підприємець використовує працю найманих працівників то розмір фіксованого податку збільшується на 50 % за кожного найманого працівника. У випадку, якщо патент уже оформлений, але залучаються додаткові працівники, за умов відповідної доплати, в нього вносяться зміни протягом трьох днів після повідомлення платником податкового органу про такі зміни.

Суб'єкти підприємницької діяльності які сплачують фіксований прибутковий податок звільняються від сплати таких податків і зборів:

- податку на промисел;
- плати за торговий патент та внесків до фондів соціального страхування в частині нарахувань на фонд оплати праці найманих працівників.

Для одержання патенту платник податку подає до податкового органу заяву, складену в довільній формі, яка повинна містити інформацію про місце здійснення підприємницької діяльності, перелік осіб, які перебувають у трудових відносинах з платником податку та їх ідентифікаційні номери або членів його сім'ї, які беруть участь у здійсненні підприємницької діяльності та їх ідентифікаційні номери, інформацію про доходи суб'єкта підприємницької діяльності — фізичної особи від здійснення підприємницької діяльності за останні 12 місяців або про неотримання таких доходів. Крім поданої заяви, підставою для видачі податковим органом патенту є документ, що засвідчує сплату фіксованого податку не менше ніж за один календарний місяць.

Наказом ДПА України під 25.03.98 р. № 137, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 25.03.98 р. за № 196/2636, затверджений Порядок заповнення патенту про сплату фіксованого розміру прибуткового податку з громадян.

Патент видається на строк від одного до дванадцяти календарних місяців за вибором платника фіксованого податку. У разі продовження терміну дії патенту — на зворотному боці оригіналу патенту за підписом керівника, а в разі його відсутності заступника керівника державної податкової інспекції, що видала патент, робиться відмітка про продовження патенту на підставі документа про сплату фіксованого податку. У заяві на одержання (продовження) патенту такий суб'єкт підприємницької діяльності повинен зазначити суму одержаного валового доходу за попередні перед одержанням (продовженням) патенту 12 календарних місяців або

про неотримання таких доходів. Попередня перевірка достовірності даних, зазначених у заяві про доходи громадянина від здійснення підприємницької діяльності або даних про їх неотримання податковим органом не здійснюється.

Податковий орган зобов'язаний видати патент протягом трьох робочих днів з дня прийняття вказаної заяви від платника податку, а в разі недодержання встановлених умов, відмовити у його видачі (продовженні).

Зазначеним Декретом встановлено, що платник фіксованого податку звільняється від ведення обов'язкового обліку доходів і витрат, який передбачає ведення фізичною особою — суб'єктом підприємницької діяльності протягом року Книги обліку доходів і витрат за формою № 10 з метою визначення його доходу, одержаного від здійснення підприємницької діяльності, для оподаткування його прибутковим податком. Доходи громадян, одержані від здійснення підприємницької діяльності, що оподатковуються фіксованим податком, не включаються до складу їх сукупного оподаткованого доходу за підсумками звітного року.

У разі перевищення зазначеного рівня валового доходу платник фіксованого податку повинен перейти на загальну систему оподаткування з наступного після такого перевищення місяця (кварталу, року), залежно від того, за який період сплачено фіксований податок.

Громадяни, які займаються підприємницькою діяльністю — платники фіксованого податку подають до податкового органу декларацію за наслідками кожного звітного кварталу протягом 40 календарних днів, наступних за останнім днем звітного кварталу. В декларації платник фіксованого податку зазначає лише період, в якому він працював за фіксованим податком, розмір валового доходу та суму сплаченого за звітний період фіксованого податку.

Надходження від фіксованого прибуткового податку зараховуються до місцевого бюджету — 90 % за місцем проживання платника та до Пенсійного фонду — 10 %.

За порушення в сфері оподаткування на платників фіксованого податку накладаються такі санкції:

- за торгівлю лікєро-горілчаними та тютюновими виробами накладається штраф в розмірі 200 % вартості одержаної для оптової торгівлі партії, але менше за 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (для оптової торгівлі), а також

- за рішенням керівника податкового органу патент може бути скасовано до кінця терміну його дії;
- якщо торгівля здійснюється особою за дорученням або від імені платника фіксованого податку, але відомості про неї не внесені до патенту, то підприємця позбавляють права застосовувати цю ставку податку протягом 12 календарних місяців і накладають штраф в розмірі повної суми фіксованого податку з розрахунку за місяць за кожну особу, відомості про яку не внесені до патенту, а також за рішенням керівника податкового органу патент може бути скасований до закінчення терміну його дії;
 - якщо здійснювався продаж підакцизних товарів без застосування Реєстраторів розрахункових операцій, то накладається фінансова санкція у п'ятикратному розмірі вартості проданих товарів.

РЕСУРСНІ ПЛАТЕЖІ

В Україні сформовано розвинуту систему ресурсних платежів. Природні ресурси є власністю держави, тому за їх використання встановлено плату, яка призначена для покриття видатків на їх відтворення та ефективне використання. Стягнення плати за користування природними ресурсами носить обов'язковий характер. Проте, на відміну від податкових методів формування доходів, ресурсні платежі встановлюються, як правило, з розрахунку на одиницю природного ресурсу, що витрачається чи застосовуються.

До системи платежів за використання природних ресурсів відносяться:

- плата за користування надрами;
- збір за спеціальне використання водних ресурсів;
- збір за забруднення навколишнього середовища;
- лісовий податок;
- збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету;
- рентна плата за нафту і газ;
- відрахування від плати за транзит природного газу, нафти і аміаку;
- збір за використання радіочастотних ресурсів.

ФІКСОВАНИЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ ПОДАТОК

З метою послаблення податкового тиску на сільськогосподарських товаровиробників було запроваджено фіксований сільськогосподарський податок.

Головним моментом, що спонукав запровадження цього податку, була розробка такого фінансового механізму, який би зменшив податковий тиск на сільськогосподарського товаровиробника і суттєво спростив би механізм нарахування податків. Фіксований податок на 1 січня 2006 року ввібрав в себе чотири податки та три збори, які нараховувалися сільськогосподарськими товаровиробниками до набрання чинності цього Закону. Зокрема, в цей податок ввійшли податок на прибуток підприємств, плата за землю, податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, комунальний податок, збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету, плата за придбання торгового патенту на здійснення торговельної діяльності, збір за спеціальне водокористування.

Основною умовою переходу сільськогосподарських товаровиробників на фіксований сільськогосподарський податок є наявність земель сільсько-господарського призначення та 75-відсотковий обсяг реалізації сільсько-господарської продукції власного виробництва і продукції її переробки, включаючи переробку на давальницьких умовах, до загального обсягу реалізації за попередній звітний рік.

Об'єктом оподаткування фіксованим сільськогосподарським податком є площа сільськогосподарських угідь, яка передана товаровиробнику у власність або надана йому у користування, в тому числі й на умовах оренди.

При визначенні розміру податку закріплену площу перемножують на її грошову оцінку, проведена станом на 1 липня 1995 року і ставку фіксованого сільськогосподарського податку. Грошова оцінка землі, проведена на 1 липня 1995 року, визначається за методикою, яка затверджена Кабінетом Міністрів України 23 березня 1995 р. № 213.

Ставки фіксованого сільськогосподарського податку з одного гектара сільськогосподарських угідь до їх грошової оцінки становлять:

- для ріллі, сіножатей та пасовищ — 0,15 %;
- для багаторічних насаджень — 0,09 %;

- для земель водного фонду, які використовуються рибницькими, рибальськими та риболовецькими господарствами для розведення, вирощування та вилову риби у внутрішніх водоймах — 0,45 % грошової оцінки одиниці площі ріллі по областях та Автономній Республіці Крим.

Сплата податку проводиться щомісячно протягом 30 календарних днів, наступних за останнім календарним днем базового звітного (податкового) місяця у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал від річної суми податку, у таких розмірах:

- у I кварталі — 10 відсотків;
- у II кварталі — 10 відсотків;
- у III кварталі — 50 відсотків;
- у IV кварталі — 30 відсотків.

Отже, розрахунок суми податку здійснюється за формулою:

$$\Pi = \Pi_p \times \Gamma_p \times 0,0015 + \Pi_c \times \Gamma_c \times 0,0015 + \Pi_n \times \Gamma_n \times 0,0015 + \Pi_{\text{бн}} \times \Gamma_{\text{бн}} \times 0,0009,$$

де Π_p — площа ріллі, що належить платнику податку;

Γ_p — грошова оцінка ріллі;

Π_c — площа сіножатей, що належать платнику податку;

Γ_c — грошова оцінка сіножатей;

Π_n — площа пасовищ, що належать платнику податку;

Γ_n — грошова оцінка пасовищ;

$\Pi_{\text{бн}}$ — площа багаторічних насаджень, що належать платнику податку;

$\Gamma_{\text{бн}}$ — грошова оцінка багаторічних насаджень.

ПОДАТОК З ВЛАСНИКІВ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ІНШИХ САМОХІДНИХ МАШИН І МЕХАНІЗМІВ

Податок з власників транспортних засобів є майновим податком, і згідно із Законом платниками цього податку є підприємства, установи та організації, які є юридичними особами, мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні транспортні засоби, визначені цим Законом як об'єкти оподаткування під відповідним кодом Гармонізованої системи опису та кодування товарів. Тобто цей податок сплачується за власні транспортні засоби, що перебувають на балансі підприємств, причому на його сплату не

впливають такі чинники, як обмеженість використання, не експлуатація транспортних засобів чи експлуатація неповний рік.

Об'єктами оподаткування є транспортні засоби та інші самостійні машини і механізми під відповідним кодом Гармонізованої системи опису та кодування товарів, визначені ст. 2 цього Закону. У цій же статті перелічено транспортні засоби, що не є об'єктами оподаткування.

Варто звернути увагу на визначення терміну «zareєстровані в Україні згідно з чинним законодавством» та «власні транспортні засоби». Він свідчить про те, що якщо будь-яка особа має транспортні засоби, що не є її власністю (наприклад, вони отримані в оренду), то платником податку виступає орендодавець.

Слід зазначити, що право власності на транспортні засоби має бути підтверджене одним із таких документів:

- довідка-рахунок, видана суб'єктом підприємницької діяльності, який реалізує транспортні засоби;
- угоди, в тому числі укладені на товарних біржах та інші посвідчені в установленому порядку документи, що встановлюють право власності на транспортний засіб;
- копія рішення суду, засвідчена в установленому порядку, із зазначенням юридичної чи фізичної особи, яка визнається власником транспортного засобу, його марки, моделі, року випуску, а також ідентифікаційних номерів вузлів та агрегатів;
- довідка органу соціального захисту населення, який виділив автомобіль або мотоцикл;
- акти приймання-передачі транспортних засобів, видані підприємствами — виробниками транспортних засобів або підприємствами, які переобладнали чи встановили на транспортному засобі спеціальний пристрій згідно із свідоцтвом про відповідність конструкції транспортного засобу вимогам безпеки дорожнього руху, із зазначенням їх ідентифікаційних номерів та конкретного одержувача, скріплені підписом посадової особи підприємства і печаткою;
- посвідчення митного органу про реєстрацію транспортного засобу або його вузлів і агрегатів, що мають ідентифікаційні номери, в підрозділах ДАІ — для фізичних осіб, вантажна митна декларація — для юридичних осіб; або належним чином оформлені довідка-рахунок та вантажна митна декла-

рація (засвідчена митним органом копія) — для фізичних та юридичних осіб.

Для реєстрації транспортних засобів, що перебували в експлуатації і зареєстровані в підрозділах ДАІ крім зазначених документів додається свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу (технічний паспорт) з відміткою підрозділу ДАІ про зняття транспортного засобу з обліку. Перед відчуженням, передачею такий транспортний засіб повинен бути знятий з обліку в підрозділі ДАІ.

Відчуження, передача власником придбаних транспортних засобів не зареєстрованих у підрозділах ДАІ, не провадяться.

Слід мати на увазі, що основою для визначення бази оподаткування податком є транспортні засоби та інші самохідні машини і механізми що рахуються на балансі платника та зареєстровані в установленому порядку станом на 1 січня поточного року. Державній реєстрації та обліку підлягають призначені для експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування автомобілі, автобуси, самохідні машини, сконструйовані на шасі автомобілів, мотоцикли усіх типів, марок і моделей, причепа, напівпричепа та мотоколяски.

Державна реєстрація і облік здійснюються органами Державтоінспекції МВС України, а їх порядок установлюється Кабінетом Міністрів України.

Порядок реєстрації та обліку транспортних засобів, що здійснюється органами Державтоінспекції України, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.98 р. № 1388 «Про затвердження Правил державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоколясок» із відповідними змінами та доповненнями.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ

Види місцевих податків і зборів, їх граничні розміри та порядок обчислення і спрямування на зміцнення бюджетів місцевого самоврядування визначені Декретом Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20.05.93 р. та Законом України від 18.02.1997 р. № 77/97 «Про систему оподаткування» з послідовними змінами та доповненнями.

До місцевих податків і зборів належать:

- податок з реклами;
- комунальний податок;
- збір за парковку автомобілів;
- ринковий збір;
- збір за видачу ордера на квартиру;
- збір з власників собак;
- курортний збір;
- збір за участь у бігах на іподромі;
- збір за виграш на бігах на іподромі;
- збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі;
- збір за право використання місцевої символіки;
- збір за право проведення кіно- і телезйомок;
- збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей;
- збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі.

Місцеві податки і збори включаються до складу валових витрат, які виключаються зі скоригованого валового доходу, а отже, зменшують суму оподатковуваного прибутку. Їх відносять на собівартість продукції (робіт, послуг).

Органи місцевого самоврядування мають право: запроваджувати тільки ті податки і збори, що передбачені законодавчими актами; установлювати ставки, що не перевищують граничних розмірів, передбачених законодавчими актами; установлювати додаткові пільги для окремих платників податків (установлення ставки нижче за мінімальну, звільнення від податку).

Практичні завдання

Завдання 5.1. Проведення розрахунків по ПДВ.

На основі вихідних даних провести всі необхідні розрахунки (в таблиці 5.1.1), а також заповнити:

1. Податкову накладну на операцію № 6.
2. Реєстр отриманих і виданих податкових накладних.
3. Знайти сальдо по розрахунках з бюджетом по ПДВ.

Вихідні данні: на підприємстві в серпні 20__ року відбулися наступні операції з реалізації і придбання товарно — матеріальних цінностей і послуг (таблиця 5.1.1).

Тема 5

Завдання 5.2. Розрахунок обороту, що оподатковується, та суми податку на додану вартість по продажу підакцизних товарів.

Вихідні дані: Завод «Продтовари» виробив і продав 100000 пляшок по 0,5 л підакцизного вина. Собівартість однієї пляшки вина — 8,40 грн, розмір націнки — 25 %. Ставка акцизного збору — 0,40 грн з 1 л вина.

Таблиця 5.1.1

Вихідні дані для розрахунку ПДВ

НАЗВА ОПЕРАЦІЇ	ВАРІАНТИ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Реалізовані запасні частини, тис. грн										
- ТОВ «Дружба»	4,9	7,8	6,2	6,4	6,5	7,2	3,3	8,1	8,5	8,6
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
- ТОВ «Лан»	3,9	2,8	7,7	6,2	3,8	4,5	4,3	5,1	5,8	6,2
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
- МП «Скіф»	18,9	13,4	10,8	7,9	13,2	18,2	14,4	5,9	17,5	9,3
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
2. Надано послуги по ремонту сільськогосподарської техніки										
СТОВ «Піківець»	19,3	18,4	17,9	16,5	14,9	15,1	18,6	17,9	13,7	18,1
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
СТОВ «Максимівна»	17,9	16,7	16,2	18,1	17,3	18,8	13,1	17,8	16,3	14,8
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
3. Реалізовані овочі на консервний завод										
- кількість, т	2	4	3	11	8	7	9	6	2	5
- оптова ціна реалізації 1 т без ПДВ, тис. грн	0,3	0,4	0,5	0,2	0,6	0,3	0,4	0,7	0,2	0,5
- ПДВ?										
- оптова ціна 1 т з ПДВ?										
- сума, тис. грн?										
4. Реалізовані овочі на колгоспному ринку за роздрібною ціною										
- кількість, т	0,5	0,2	1,0	101	0,7	0,8	0,6	0,8	101	1,2

Оподаткування підприємств

- торгівельна націнка до оптової ціни з ПДВ, %	10	11	12	15	8	30	31	19	16	17
- роздрібна ціна за 1 т., тис. грн?										
- сума?										
5. Отримано від ХТЗ косарки										
- кількість, шт.	8	10	12	3	5	26	17	18	11	10
- ціна «франко склад» постачальника без ПДВ, тис. грн	1,5	2,0	1,7	1,8	1,6	1,3	1,9	2,1	1,4	1,5
- сума придбання?										
- транспортні витрати, в % до суми придбання	15	20	25	10	30	17	19	30	25	20
- сума придбання з транспортними витратами, тис. грн										
- сума ПДВ										
6. Реалізовані косарки										
- кількість шт.	6	8	5	1	2	25	15	15	10	5
- закупівельна ціна, враховуючи транспортні витрати без ПДВ, тис. грн?										
- торгова націнка %	15	20	16	17	22	25	10	12	14	15
- ціна реалізації, тис. грн?										
- ПДВ, тис. грн?										
- сума реалізації з ПДВ?										
7. Реалізовано працівнику підприємства автомобіль по залишковій вартості										
- балансова вартість, тис. грн	30,5	33,8	32,5	29,8	30,0	29,6	30,5	36,7	35,0	40,0
- ступінь зносу, %	30	50	35	25	40	45	55	60	20	15
- залишкова вартість, тис. грн?										
- ПДВ, тис. грн										
8. Закуплено у різних постачальників ТМЦ										
- включаючи ПДВ на суму, тис. грн?	20,1	25,0	32,0	64,5	45,2	15,3	18,5	30,0	41,0	25,5

Тема 5

- сума податкового кредиту, тис. грн?										
9. Отримано із республіки Молдова, товари, що не входять до переліку критичного імпорту:										
- митна вартість, тис. грн	46	52	71	84	89	69	100	59	70	86
- митні збори в % до митної вартості	18	15	12	14	20	15	17	16	19	22
- перераховані митні збори, тис.грн?										
- загальна вартість товарів тис. грн?										
10. Реалізовано молоко тис. грн										
- на молокозавод за гроші	13	16	18	19	14	15	12	17	13	20
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
- різним організаціям	8	3	14	12	11	9	7	6	10	5
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
11. Реалізовано м'ясо ВРХ в живій вазі тис. грн										
- Уманський птахокомбінат	12	14	17	22	11	10	9	13	14	15
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										
- різним організаціям	5	6	7	9	4	11	12	10	8	6
- в т. Ч. ПДВ, тис. грн?										

Оподаткування підприємств

Реєстр отриманих і виданих податкових накладних (Ч. 1)

з/п	Податкова накладна (вантажна, митна декларація, чек, тощо)					Сума погашеного податкового векселя	Імпорт товарів, на які оформлено податковий вексель	Роботи отримані від нерезидентів	Придбання товару (на митній території України)							
	Дата отримання	Номер	Назва	Індивідуальний номер	Почасточальник											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
						Вартість (без ПДВ)	Сума ПДВ	Вартість (без ПДВ)	Сума ПДВ	Вартість (без ПДВ)	Сума ПДВ	на території України	імпортовані з оплатою ПДВ при митному оформленні	вексель, погашений у попередньому звітному періоді	коригування вартості (+ чи -)	за ставкою 20 % до бази оподаткування

Тема 5

Придбання товарів (на митній території України та імпортих)							Проведення розрахунків за придбані товари										
без права включення до податкового кредиту							на митній території України		імпортовані (дані про оплату ПДВ)								
товари, що відносяться до складу валових витрат та підлягають амортизації						товари, що не відносяться до складу валових витрат та не підлягають амортизації		Форма оплати (пог. Рах., бартер, готівка, інше)		дата оплати		дата видачі векселя		оформлення оплати векселем			
на митній території України			імпорти											дата видачі векселя		дата погашення векселем	
з ПДВ для здійснення неоподатковуваних операцій (п. 3.2 ст. 3, ст. 5)		без ПДВ		ПДВ сплачено при митному оформленні		ПДВ сплачено		звільнено від оподаткування		на митній території України		імпортовані		зазначена у векселі		фактична	
		з ПДВ для здійснення неоподатковуваних операцій (п. 3.2 ст. 3, ст. 5)															
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31				

Тема 5

Обсяги продажу товарів (робіт, послуг), по яких виникає податкове зобов'язання					Обсяг проведення коригувань				Проведення розрахунків з продажу товарів, робіт, послуг	
Загальні обсяги продажу (16+17+18+19)	продаж на митній території України				коригування з продажу товарів (робіт, послуг), що оподатковуються за ставкою 20 %		коригування з продажу товарів (робіт, послуг), по яких ПДВ не нараховується		форма розрахунку (бартер, готівка, оплата з по- точного рахунку та ін.)	Дата проведення розрахунку
	платникам ПДВ		неплатникам ПДВ		без оподаткування (+, —)	сума ПДВ (+, —)	база оподаткування за ставкою 0 % (+, —)			
	без оподаткування	ПДВ за ставкою 20 %	база оподаткування	ПДВ за ставкою 20 %						
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25

Необхідно: 1. Визначити оподаткований податком на додану вартість оборот.

2. Розрахувати суму ПДВ.

3. Визначити відпускну вартість всього вина.

4. Розрахувати ціну продажу однієї пляшки вина.

Розрахунок показників виконати за формою таблиці 5.2.1.

Таблиця 5.2.1

Розрахунок суми ПДВ по підакцизних товарах

№	Показники	Сума, грн
1.	Собівартість всього вина, що продається	
2.	Сума націнки	
3.	Сума акцизного збору	
4.	Оборот, що оподатковується ПДВ	
5.	Сума ПДВ	
6.	Відпускна ціна всього вина	
7.	Ціна продажу однієї пляшки вина	

Методичні вказівки: Оборот, що обкладається ПДВ — це сума собівартості, націнки і акцизного збору.

Сума ПДВ визначається шляхом множення встановленої ставки на оподатковуваний оборот.

Відпускна ціна однієї пляшки вина розраховується діленням вартості всього вина на кількість проданих його пляшок.

Завдання 5.3. Визначення суми податку на додану вартість, яку належить сплатити до бюджету за звітний період.

Вихідні дані: Завод «Еталон» у звітному періоді за результатами господарської діяльності мав такі показники:

1. Собівартість виробленої та проданої продукції — 450 тис. грн.

2. Вартість придбаних і витрачених на виробництво продукції сировини і матеріалів — 210 тис. грн.

3. Вартість придбаних у звітному періоді основних фондів, що амортизуються — 150 тис. грн.

4. Націнка при продажу продукції — 20 %.

Необхідно: 1. Визначити суму ПДВ в складі вартості придбаних матеріалів, сировини та основних фондів (податковий кредит).

Оподаткування підприємств

2. Розрахувати оптову та роздрібну ціну продажу продукції.
 3. Розрахувати суму ПДВ (податкове зобов'язання).
 4. Розрахувати суму ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету.
- Розрахунок провести в таблиці 5.3.1.

Таблиця 5.3.1

Визначення суми ПДВ, яка підлягає сплаті до бюджету

№	Показники	Сума, грн
1.	Собівартість виробленої і проданої продукції	
2.	Вартість придбаних з ПДВ та витрачених на виробництво проданої продукції сировини і матеріалів	
3.	Вартість придбаних у звітному періоді основних фондів	
4.	Сума націнки, яка входить в ціну продукції, яка продається	
5.	Сума ПДВ у вартості придбаних і витрачених на виробництво сировини і матеріалів, а також у вартості придбаних основних фондів	
6.	Оптова ціна реалізованої продукції	
7.	Відпускна ціна реалізованої продукції	
8.	Сума ПДВ, отриманого підприємством за продану продукцію	
9.	Сума ПДВ, яку слід сплатити до бюджету	

Методичні вказівки: сума націнки визначається множенням встановленого її розміру на собівартість реалізованої продукції.

Сума ПДВ у вартості придбаних і витрачених на виробництво сировини і матеріалів, а також у вартості придбаних основних фондів визначається множенням вартості цих матеріалів, сировини і основних фондів на 20 % та діленням на 120 %.

Оптова ціна реалізованої продукції складається із собівартості цієї продукції та суми націнки.

Відпускна ціна реалізованої продукції розраховується множенням її оптової ціни на коефіцієнт 1,2 (розмір ПДВ).

Сума ПДВ, отриманого підприємством у ціні продукції, визначається множенням вартості проданої продукції на 20 % і діленням на 120 %.

Сума ПДВ, яку слід сплатити до бюджету, розраховується у вигляді різниці між її сумою, отриманою підприємством у складі виручки за продану продукцію і сумою, сплаченою у складі вартості придбаних сировини, матеріалів і основних фондів.

Завдання 5.4. Визначення суми акцизного збору по підакцизних товарах, що продаються.

Вихідні дані: підприємство по реалізації підакцизних товарів за місяць має такі дані (таблиця 5.4.1).

Необхідно: розрахувати суму акцизного збору по підакцизних товарах, які реалізуються.

Розрахунок провести у формі таблиці 5.4.1.

Таблиця 5.4.1

Найменування товарів, що продаються, їх кількість та ставки акцизного збору

Найменування товарі, що продається	Одиниця виміру	Кількість	Ставки акцизу	Сума акцизу, грн
Пиво солодове	л	50000	0,31 грн за л	
Вина виноградні	л	5000	0,6 грн за л	
Вина ігристі шампанські	л	4500	0,9 грн за л	
Горілка, 40 %	л	5000	16,0 грн за л 100 % спирту	
Всього	х	х	х	

Оподаткування підприємств

Методичні вказівки: сума акцизного збору розраховується множенням встановленої ставки акцизу на кількість (оборот) відповідних видів підакцизних товарів, що продаються.

Завдання 5.5. Визначення суми акцизного збору, що включається в ціну товарів, які виробляються і продаються в Україні.

Вихідні дані: підприємство по виробництву і реалізації бензину мало такі показники:

1. Обсяг виробленого і реалізованого бензину: марки А — 76 становить 1850 т.

2. Собівартість 1 т бензину — 4500 грн.

3. Націнка — 25 %.

4. Ставки акцизу — 60 євро за 1 т.

5. Курс євро до гривні — 9,53 грн.

Необхідно: визначити суму акцизу, який включається в ціну реалізованого бензину та відпускну ціну бензину.

Розв'язок оформити у вигляді таблиці 5.5.1.

Таблиця 5.5.1

Розрахунок суми акцизного збору, який включається в ціну товару

Показники	Сума, грн
1. Собівартість бензину, що продається, всього	
2. Сума націнки	
3. Всього оптова ціна (вартість) без акцизу	
4. Сума акцизного збору	
5. Оподатковуваний ПДВ оборот	
6. Сума ПДВ	
7. Відпускну ціна (вартість) бензину з урахуванням акцизного збору і ПДВ	

Методичні вказівки: собівартість всього проданого бензину визначається множенням собівартості 1 т на продану кількість.

Сума націнки розраховується множенням устанавленого її розміру на собівартість всього проданого бензину.

Сума собівартості та націнки складе оптову ціну (вартість) бензину без акцизного збору та ПДВ.

Сума акцизного збору розраховується множенням установленої його ставки в перерахунку на гривні на кількість реалізованого бензину.

Оподатковуваний ПДВ оборот визначається складанням оптової ціни і суми акцизного збору. Сума ПДВ розраховується множенням установленої ставки на оподатковуваний оборот.

Відпускна ціна бензину (з урахуванням акцизного збору і ПДВ) визначається складанням відповідних складових.

Завдання 5.6. Нарахування податку з власників транспортних засобів.

Вихідні дані: На балансі підприємства обліковувались наступні транспортні засоби:

Вид транспортного засобу	Кількість	Об'єм двигуна, куб.см	Ставка за 100 куб. см, грн
Газ — 34	1	2500	10,0
Газ — 53	2	6500	15,0
КАМАЗ	2	11500	20,0

Необхідно: Скласти розрахунок податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів. Розрахунок подати в таблиці 5.6.1.

Методичні вказівки: податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів розраховується юридичними особами на підставі даних про кількість автомобілів та інших транспортних засобів станом на 1 січня поточного року, об'ємів циліндрів їх двигунів та діючих ставок податку.

Розрахунок суми податку по видах і марках транспортних засобів здійснюється множенням встановленої ставки податку на сумарний об'єм циліндрів двигунів відповідних транспортних засобів.

Загальна сума податку визначається додаванням розрахованих сум по видах і марках транспортних засобів. Складений розрахунок подається в податкову інспекцію за місцем реєстрації платника не пізніше 1 березня, а нарахована сума податку вноситься в бюджет щоквартально до 15 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Таблиця 5.6.1

**Розрахунок
податку з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів**
по _____ на 20 _____ рік

№	Вид і марка транспортного засобу	Об'єм циліндра двигуна, куб. см	Кількість транспортних засобів, шт.	Сумарний об'єм, куб. см	Ставка податку на рік за 100 куб. см	Сума податку, грн	Пільги		Сума податку, що підлягає сплаті, грн
							Код пільги	Сума, грн	

Строки сплати податку:

1 – й квартал _____ грн до « _____ » _____ 20 _____ р. 3 – й квартал _____ грн до « _____ » _____ 20 _____ р.

2 – й квартал _____ грн до « _____ » _____ 20 _____ р. 4 – й квартал _____ грн до « _____ » _____ 20 _____ р.

Головний бухгалтер _____

Завдання 5.7. Розрахунок суми єдиного податку.

Вихідні дані: Підприємство за півріччя мало такі результати роботи (таблиця 5.7.1).

Необхідно: Розрахувати суму єдиного податку. Розв'язок оформити в таблиці 5.7.1.

Таблиця 5.7.1

Розрахунок сплати єдиного податку

Показники	За звітний квартал	У тому числі		Наростаючим підсумком з початку року
		Перший місяць кварталу	Другий місяць кварталу	
Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	25	25	25	25
Виручка від реалізації продукції без акцизного збору, тис. грн	250	80	85	480
Виручка від реалізації основних фондів	-	-	-	-
Всього виручки, тис. грн				
Ставка єдиного податку, %	6,0	6,0	6,0	6,0
Нараховано єдиного податку, тис. грн				
Фактично сплачено єдиного податку, тис. грн	9,9	4,8	5,1	23,7
Підлягає сплаті єдиного податку, тис. грн				

Методичні вказівки: єдиний податок сплачують суб'єкти малого підприємництва. Ставка податку складає 6 або 10 %. Об'єктом оподаткування є виручка (доход) без врахування акцизного збору.

Сума податку розраховується множенням установленної ставки на суму виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг

Оподаткування підприємств

без урахування акцизного збору, а також виручки, отриманої від реалізації основних фондів.

Розрахунок податку суб'єкти підприємницької діяльності здійснюють щоквартально за схемою, установленою податковим органом. Цей розрахунок подається в податкову інспекцію до 20 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Кожного кварталу платники податку розраховують податок за перший і другий місяці кварталу. Розрахунок місячних платежів податку проводиться у встановленому порядку.

Завдання 5.8. Розрахунок суми комунального податку.

Вихідні дані:

1. Середньоспискова чисельність працюючих в МП «Ікар» складала: у липні — 450 осіб, в серпні — 448 осіб, у вересні — 454 особи.

2. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян — 17 грн.

Необхідно: Розрахувати суму комунального податку. Розрахунок здійснити за формою таблиці 5.8.1.

Таблиця 5.8.1

**Розрахунок комунального податку
за _____ квартал 20__ року
Назва підприємства, організації**

№	Показники	Мі- сяць 1	Мі- сяць 2	Мі- сяць 3	Всього за квартал
1.	Середньоспискова чисельність працюючих, осіб				
2.	Неоподатковуваний мінімум доходів громадян, грн				
3.	Фонд оплати праці, який належить оподаткуванню, тис.грн				
4.	Ставка податку, %				
5.	Сума податку, тис. грн				
6.	Сплачено (сума, № та дата платіжного документу), тис.грн				
7.	Сплачено за даними ДПА, тис. грн				

8.	Підлягає донарахуванню (зменшенню), тис.грн				
----	---	--	--	--	--

Примітка: п. 7,8 заповнюється податковою інспекцією.

Керівник _____

Головний бухгалтер _____

Методичні вказівки: комунальний податок сплачують всі юридичні особи, крім сільськогосподарських підприємств, бюджетних установ та організацій.

Розраховується він як добуток встановленої ставки податку та фонду неоподаткованої заробітної плати.

Неоподатковуваний фонд заробітної плати визначається множенням неоподаткованого мінімуму доходів громадян на середньоспискову чисельність працівників у відповідному періоді.

Сплата податку проводиться щомісячно до 15 числа місяця, наступного за звітним.

Завдання 5.9. Розрахунок фіксованого сільськогосподарського податку.

Вихідні дані: сільськогосподарське підприємство у своєму користуванні має такі сільськогосподарські угіддя:

Вид земельних угідь	Площа земельних угідь, га	Вартісна оцінка землі, грн/га
Рілля	2000	4450
Сіножаті	912	2100
Пасовища	120	1520
Багаторічні насадження	140	5230

Необхідно: розрахувати суму фіксованого сільськогосподарського податку.

Методичні вказівки: сума платежу на рік визначається множенням вартості відповідних угідь на встановлену ставку податку.

Складений розрахунок подається податковому органу до 1 лютого поточного року.

Суми нарахованого фіксованого сільськогосподарського податку включаються до складу валових витрат платника цього платежу.

Таблиця 5.9.1

Розрахунок
фіксованого сільськогосподарського податку за 20_р.

Рілля		Сіножаті		Пасовища		Багаторічні насадження		Всього сума податку, грн
Площа, га	Грошова оцінка 1 га землі, грн	Площа, га	Грошова оцінка 1 га землі, грн	Площа, га	Грошова оцінка 1 га землі, грн	Площа, га	Грошова оцінка 1 га землі, грн	
	Сума податку, грн		Сума податку, грн		Сума податку, грн		Сума податку, грн	

За термінами сплати по 1/3 квартальної суми:

До 30.02.20__р.____грн. До 30.05.20__р.____грн. До 30.08.20__р.____грн. До 30.11.20__р.____грн.

До 30.03.20__р.____грн. До 30.06.20__р.____грн. До 30.09.20__р.____грн. До 30.12.20__р.____грн.

До 30.04.20__р.____грн. До 30.07.20__р.____грн. До 30.10.20__р.____грн. До 30.01.20__р.____грн.

Завдання 5.10. Складання розрахунку плати за воду.

Вихідні дані: Підприємству у другому кварталі міським водоканалом було відпущено 16560 куб.м води. Ліміт відпуску води на квартал встановлено в об'ємі 15700 куб. м.

Норматив плати за один кубічний метр води, використаної у межах ліміту, становить 3,6 коп. за понадлімітне використання води плата стягується у п'ятикратному розмірі по відношенню до плати в межах ліміту.

Необхідно: скласти розрахунок плати за воду в таблиці 5.10.1.

Методичні вказівки: плату за воду здійснюють всі суб'єкти підприємницької діяльності незалежно від форм власності, які мають самостійний баланс, поточний рахунок в банку. При цьому плата стягується за воду, яка використовується для задоволення власних потреб, незалежно від того, звідки вона потрапляє: з водогосподарської мережі, підземних джерел або від підприємств комунального господарства.

Суму платежу за використання водних ресурсів платники визначають самостійно кожного місяця відповідно до фактичного обсягу використаної води з різних джерел водних ресурсів, встановлених лімітів її використання та нормативів плати за 1 куб. м з урахуванням наданих пільг.

Загальна сума платежу складається з суми платежу за використану воду в межах ліміту і суми платежу за понадлімітне використання води.

Нарахована сума платежу вноситься до бюджету не пізніше 20 числа місяця, наступного за звітним.

Таблиця 5.10.1

Розрахунок
плати за спеціальне використання водних ресурсів
за _____ місяць 20__ р.

Платник _____

Назва водогосподарської системи	Встановлений ліміт використання води, куб. м	Обсяг використаної води, куб. м.		Норматив плати за 1 куб.м води, коп.	Пільговий коефіцієнт	Сума плати за використану воду в межах ліміту, грн	Сума плати за понадлімітне використання водних ресурсів, грн	Всього плати, грн
		Всього	у тому числі понад ліміт					
1.Водоканал								
2.								
3.								
Всього								

Завдання 5.11. Розрахунок податку з доходів фізичних осіб.

Вихідні дані: 1. Робітнику виробничого цеху, який станом на 1.01. працював на підприємстві нарахована заробітна плата за основним місцем роботи:

Варіанти									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2080	2010	1800	1750	1420	2450	1830	1960	1670	1740

Необхідно: розрахувати податок з доходів фізичних осіб.

2.Робітниця підприємства є самотньою матір'ю з двома дітьми до 18 років. У січні 20__ року вона подала заяву встановленого зразка про застосування податкової пільги в підвищеному розмірі. Їй нарахована заробітна плата (оклад + премія). Оклад: а) 2710 грн; б) 2850 грн.

Необхідно: розрахувати податок з доходів фізичних осіб.

Премія (варіанти)									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
510	520	620	740	800	850	730	580	600	700

3. Виконавчому директору виплачено:

	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Зарплата	–	2300	2350	2400	3450	3500	3550	3600	2650	3700
Фін. допомога	500	350	400	350	450	750	800	650	900	750

Необхідно: розрахувати податок з доходів фізичних осіб.

Водій Скомороха І. П. працює на двох підприємствах: А і Б. На підприємстві А він отримує доход у вигляді заробітної плати за основним місцем роботи. На підприємстві Б отримує доход у вигляді заробітної плати як не за основним місцем роботи. При цьому водій є Героєм України і має право на отримання соціальної пільги в розмірі 200 %. Він написав заяву на підприємство Б з проханням застосовувати при обчисленні податку на доходи пільгу та додав до заяви всі необхідні документи.

Оподаткування підприємств

Підприємство	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
А	1400	1450	1500	1550	1600	1650	1700	1750	1800	1850
Б	1700	1650	1600	1550	1500	1450	1400	1350	1300	1250

Необхідно: розрахувати податок з доходів фізичних осіб.

Робітнику в січні місяці нарахована заробітна плата та лікарняні. Заява про застосування податкової пільги написана.

	Варіанти									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Зарплата	1400	1430	1470	1540	1550	1580	1600	1620	1650	1700
Лікарняні	240	680	510	400	490	360	440	335	470	360

Необхідно: розрахувати податок з доходів фізичних осіб.

Завдання 5.12. Розрахувати суму податків і платежів, які сплатить підприємство.

ТОВ з 1 січня поточного року перейшло на сплату єдиного податку за ставкою 6 % і зареєструвалось платником ПДВ. У 1 кварталі звітного року підприємство отримало виручку від реалізації товарів на суму 190 тис. грн. Від реалізації старих офісних меблів підприємство отримало 4,8 тис. грн, а їх залишкова вартість складала 0,8 тис. грн у цьому самому періоді ТОВ оприбуткувало товарів на суму 48 тис. грн; придбало автомобіль для використання у виробничій діяльності за 102 тис. грн та виплатило заробітну плату працюючим у сумі 18 тис. грн.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте суть податків.
2. Назвіть функції податків.
3. Охарактеризуйте систему оподаткування в Україні.
4. Дайте характеристику податку на прибуток.
5. Охарактеризуйте порядок справляння ПДВ.
6. Як стягується акцизний збір і мито?

7. Охарактеризуйте платежі за ресурси.
8. Які податки відносяться до місцевих податків і зборів? Охарактеризуйте їх.
9. Охарактеризуйте порядок оподаткування доходів фізичних осіб.
10. Як оподатковуються суб'єкти малого підприємництва?
11. Які відрахування здійснюють підприємства в державні цільові фонди?

Тестові завдання

1. Який з названих платежів належить до місцевих податків і зборів?

- а) податок на землю;
- б) комунальний податок;
- в) податок на нерухоме майно;
- г) мито.

2. Назвіть непрямі податки, що включаються в ціну товару

- а) Податок з продажу;
- б) ПДВ;
- в) податок з реклами.

3. Назвіть об'єкт оподаткування, що використовується для обчислення ПДВ

- а) Собівартість випущеної продукції;
- б) відпускна ціна продукції, відвантаженої покупцям;
- в) прибуток від реалізації продукції.

4. Назвіть можливі джерела відшкодування вхідного ПДВ на підприємстві?

- а) виручка від реалізації продукції;
- б) амортизаційні відрахування;
- в) ПДВ, отриманий від реалізації продукції;
- г) кошти резервного фонду.

5. Назвіть податки і збори, що їх заміняє фіксований сільськогоспо-дарський податок?

- а) акцизний збір;
- б) ПДВ;
- в) податок з власників транспортних засобів і самохідних машин;
- г) збір за забруднення навколишнього середовища.

6. Які фактори впливають на розмір ФСП?

- а) обсяг отриманого прибутку;
- б) родючість землі і структура сільськогосподарських угідь;
- в) отримана виручка від реалізації сільськогосподарської продукції;
- г) вартісна оцінка сільськогосподарських угідь.

7. Хто приймає рішення про форми сплати фіксованого сільськогосподарського податку?

- а) платник податку;
- б) районна податкова адміністрація;
- в) Кабінет міністрів;
- г) районна адміністрація.

8. Які фактори впливають на розмір ставки податку з власників транспортних засобів?

- а) потужність двигуна автомобіля;
- б) пробіг автомобіля;
- в) екологічний стан автомобіля;
- г) час випуску автомобіля.

9. Чи залежить розмір земельного податку від результатів господарської діяльності землекористувачів?

- а) так;
- б) ні;
- в) тільки в сільськогосподарських підприємствах.

10. Від сплати земельного податку не звільнюються:

- а) заповідники;
- б) дослідні господарства навчальних закладів сільськогосподарського профілю;
- в) органи державної влади;

г) транспортні підприємства.

11. Підакцизними товарами в Україні є:

- а) спирт;
- б) ювелірні вироби;
- в) вироби з шоколаду;
- г) кольорові телевізори.

12. Товариство з обмеженою відповідальністю, що користується спрощеною системою оподаткування за ставкою 10 % сплачує:

- а) податок на додану вартість;
- б) єдиний податок;
- в) податок на землю;
- г) збір на обов'язкове соціальне страхування.

Тема 6. Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

Питання для вивчення

1. *Суть, склад і структура оборотних засобів.*
2. *Організація оборотних засобів на підприємствах.*
3. *Необхідність та суть нормування оборотних засобів.*
4. *Джерела формування оборотних засобів.*
5. *Визначення наявності оборотних засобів на підприємстві.*
6. *Показники використання оборотних засобів.*
7. *Вплив розміщення оборотних засобів на фінансовий стан підприємства.*

Основні терміни і поняття: склад оборотних засобів; структура оборотних засобів; тривалість виробничого циклу; фонди обігу; вивільнення оборотних засобів; дебіторська заборгованість; джерела формування оборотних засобів; економічний метод розрахунку оборотних засобів; залучені оборотні засоби; кредиторська заборго-

ваність; коефіцієнт оборотності; коефіцієнт реальної вартості оборотних засобів у майні підприємства; наявність власних оборотних засобів; норма оборотних засобів; норматив оборотних засобів; оборотність оборотних засобів; розміщення оборотного капіталу; сталі зобов'язання; сукупний норматив оборотних засобів.

Для організації господарської діяльності кожне підприємство повинно мати не тільки основні виробничі засоби, але також й оборотні засоби. На відміну від основних виробничих засобів, оборотні беруть участь тільки в одному циклі виробництва, втрачають натуральну форму і цілком переносять свою вартість на знову створений продукт.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних засобів. Дехто з економістів спрощено трактує їх як «предмети праці», «матеріальні активи», «гроші, що обертаються».

Найчастіше пропонуються такі визначення:

- *оборотні кошти* — це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції;
- *оборотні кошти* — це активи, які протягом одного виробничого циклу або одного календарного року можуть бути перетворені на гроші. Деякі автори таке саме визначення дають терміну «оборотний капітал». Це свідчить про ідентичність, на їхню думку, понять — оборотні кошти та оборотний капітал;

Якщо *оборотні фонди* виступають у вигляді предметів праці, то *фонди обігу* — це кошти, вкладені в запаси готової продукції, товари відвантажені та в дорозі, а також кошти на рахунках та в касі підприємства.

Оборотні засоби постійно беруть участь у забезпеченні процесу виробництва і реалізації продукції, одночасно знаходяться на всіх стадіях кругообігу коштів. Переходячи з грошової форми вартості в товарну, потім у виробничу, товарну і знову в грошову — оборотні засоби забезпечують безперервну роботу підприємства. Таким чином, сферу виробництва обслуговують оборотні виробничі засоби, а процес реалізації продукції — засоби обігу.

До виробничих оборотних засобів відносяться: сировина, основні і допоміжні матеріали, напівфабрикати, паливо, тара, запасні

частини для ремонтів, МШП, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів.

Склад оборотних засобів — це сукупність окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу. Склад оборотних засобів у різних галузях економіки може мати певні особливості. Так, у виробничій сфері основні статті оборотних засобів — це сировина, основні матеріали, незавершене виробництво, готова продукція.

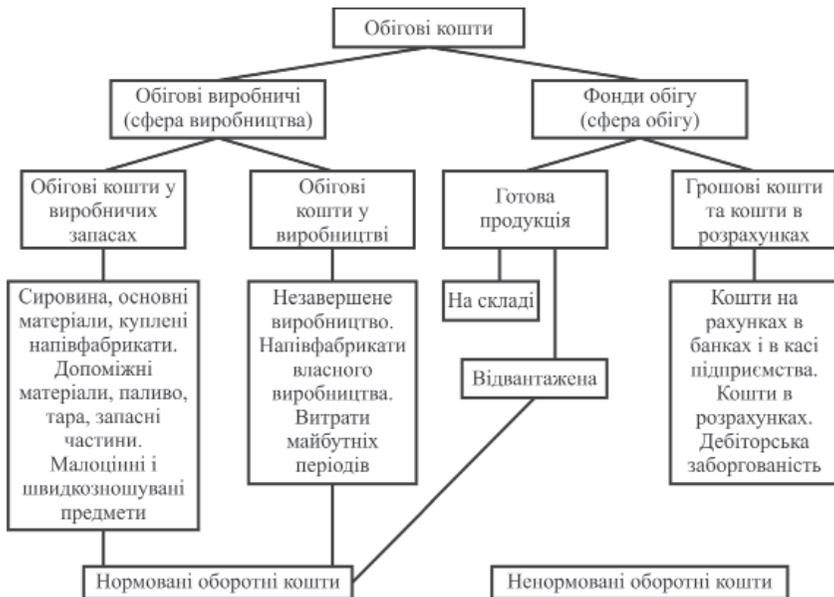

Рис. 6.1. Склад і розміщення оборотних засобів підприємства

Співвідношення між зазначеними групами оборотних засобів у загальній їх вартості характеризує *структуру оборотних засобів*.

Структура оборотних засобів — це питома вага вартості окремих статей оборотних виробничих засобів і засобів обігу в загальній сумі оборотних коштів. Структура оборотних засобів залежить від складу і структури витрат на виробництво, умов поставок матеріальних цінностей, умов реалізації продукції (виконаних робіт, наданих послуг), проведення розрахунків.

Структура оборотних засобів підприємства — процентне співвідношення окремих елементів (груп елементів) у межах загальної величини. Оборотні засоби використовуються ефективніше тоді, коли більша їхня частина обслуговує сферу виробництва.

Система організації оборотних засобів побудована на певних принципах:

- по-перше, надання підприємствам самостійності щодо розпорядження, управління оборотними коштами. Це означає оперативну самостійність у використанні оборотних коштів;
- по-друге, визначення планової потреби та розміщення оборотних коштів за окремими елементами й підрозділами. Мається на увазі розрахунок оптимальної потреби в оборотних коштах, яка б забезпечила безперервність процесу виробництва, виконання планових завдань за ритмічної роботи (розробка норм тривалої дії та щорічних нормативів);
- по-третє, коригування розрахованих і чинних нормативів з урахуванням вимог господарювання, що змінюються: обсягів виробництва, цін на сировину та матеріали; постачальників і споживачів; форм застосовуваних розрахунків;
- по-четверте, раціональна система фінансування оборотних коштів. Це означає формування оборотних коштів за рахунок власних ресурсів і залучених коштів у розмірах, що забезпечують нормальний фінансовий стан підприємства;
- по-п'яте, контроль за раціональним розміщенням і використанням оборотних коштів. Мається на увазі проведення аналізу ефективності кругообігу коштів, що використовуються, з метою прискорення їхнього обертання.

За джерелами формування оборотні засоби поділяються на власні та позичені.

Власні оборотні засоби — це засоби, які постійно перебувають у розпорядженні підприємства і формуються за рахунок власних ресурсів (прибуток тощо). У процесі виробництва потреби у власних оборотних засобах можуть зменшуватись за рахунок застосування так званих прирівняних до них коштів, які, по суті, є частиною власних, авансованих на оплату праці, але тимчасово вільних (у зв'язку з одноразовістю виплати по заробітній платі, оплаті відпусток). Прирівняні до власних оборотні кошти називають стійкими пасивами.

Позичені оборотні засоби — кредити банків, кредиторська заборгованість та інші пасиви.

Кредиторська заборгованість означає використання коштів, які не належать підприємству (заборгованість по акцептованих та інших розрахункових документах, строк сплати яких не настав; заборгованість за несплаченими у строк рахунками; заборгованість за платежами до бюджету; за виданими векселями; за комерційними кредитами тощо).

Процес визначення економічно обґрунтованої величини оборотних коштів підприємства, необхідних для нормальної діяльності, називається нормуванням оборотних коштів. Таким чином, нормування оборотних коштів полягає в розробленні та встановленні норм оборотності оборотних коштів за їх елементами та нормативів оборотних коштів.

Норма оборотних засобів визначає мінімальні запаси товарно-матеріальних цінностей і розраховується в днях запасу (у відсотках від обсягу виконаних робіт, у гривнях тощо).

Норматив оборотних засобів — це грошовий вираз вартості мінімальних запасів товарно-матеріальних цінностей.

Норми оборотних коштів встановлюються на кілька років, а нормативи — щорічно (за певних умов — щоквартально).

Нормативи оборотних коштів вимірюються у грошовому виразі за формулою

$$H = N * B,$$

де N — норма оборотних коштів;

B — одноденні витрати.

Норматив оборотних коштів залежить від обсягу виробництва та реалізації продукції, витрат на виробництво та реалізацію продукції; вартості товарно-матеріальних цінностей у виробничих запасах. Норми оборотних коштів (у днях) залежать від тривалості перебування їх у сфері виробництва та у сфері обігу, умов матеріально-технічного забезпечення (віддаленість від постачальників, споживачів, рівномірність поставок матеріальних ресурсів та збуту готової продукції).

Існують три методи розрахунку нормативів оборотних коштів: аналітичний (дослідно-статистичний), коефіцієнтний та метод прямого рахунку.

Аналітичний метод (дослідно-статистичний) передбачає здійснення аналізу наявних товарно-матеріальних ресурсів з наступним їх коригуванням та вилученням з них надлишків.

Сутність *коефіцієнтного методу* полягає в уточненні діючих нормативів (через коефіцієнти) відповідно до змін у виробництві в наступному періоді.

Метод прямого рахунку зводиться до розрахунку нормативів за кожним нормативним елементом в умовах досягнутого організаційно-технічного рівня виробництва. У практиці господарювання цей метод є основним.

Функціонування оборотних коштів розпочинається з моменту їх формування і розміщення. Раціональне розміщення як складова управління оборотним капіталом має певні особливості не лише в різних галузях, а навіть і на різних підприємствах однієї галузі. Визначальними тут є такі чинники: вид господарської діяльності, обсяг виробництва; рівень технології та організації виробництва; термін виробничого циклу; система постачання необхідних товарно-матеріальних цінностей і реалізації продукції та ін.

Практика господарювання підтверджує, що найбільш ліквідними і з найменшим ризиком є кошти в касі, на розрахункових і валютних рахунках в установах банку, вкладені в цінні папери.

Таблиця 6.1

**Порядок розрахунку показників стану
й ефективності використання оборотних засобів**

№ п/п	Показник	Визначення	Економічна суть
1.	Наявність оборотних коштів	$[B_k + Z] - [O_3 + П_k]$	Характеризує величину власних оборотних коштів
	а) брак	$\Phi_n < H$	Перевищення нормативу оборотних коштів над фактичною наявністю
	б) надлишок	$\Phi_n > H$	Перевищення фактичної наявності оборотних коштів над нормативом

Тема 6

2.	Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства	$\frac{\Phi_n}{M}$	Відображає питому вагу вартості оборотних коштів у загальній вартості майна підприємства
3.	Оборотність	$\frac{CT}{P}$	Характеризує час, за який оборотні кошти здійснюють один оборот
4.	Коефіцієнти обертання	$\frac{P}{C}$	Характеризує кількість оборотів за період, що аналізується
5.	Коефіцієнт завантаження	$\frac{C}{P}$	Показує, скільки оборотних коштів авансовано у 1 грн реалізованої продукції
6.	Прибутковість	$\frac{\Pi}{C}$	Характеризує, скільки прибутку припадає на 1 грн оборотних коштів
7.	Рентабельність	$\frac{\Pi}{C} \cdot 10\%$	Визначає ступінь використання оборотних коштів

V_k — власні кошти;

Z — забезпечення наступних витрат;

O_3 — основні засоби та інші позаоборотні активи;

Π_k — позикові кошти;

Φ_n — фактична наявність оборотних коштів;

H — норматив оборотних коштів;

M — вартість майна підприємства;

C — середня вартість оборотних коштів;

T — тривалість періоду, за який обчислюється обертання оборотних коштів;

P — обсяг реалізації продукції;

Π — прибуток від реалізації продукції.

Менш ліквідною частиною з певним ризиком вкладення вважається відвантажена продукція і дебіторська заборгованість покупців. Остання, у свою чергу, може бути менш чи більш ліквідною. Це стосується строкової і простроченої дебіторської заборгованості щодо відвантаженої продукції.

Найменш ліквідними і з найбільшим ризиком вкладення є оборотні кошти в незавершеному виробництві; у витратах майбутніх періодів; у виробничих запасах; у готовій продукції (що її не відвантажено). Це пояснюється тим, що саме ця частина оборотних коштів найбільш віддалена від моменту реалізації і більше підлягає впливу змін кон'юнктури ринку, інфляційних процесів тощо. Отже, ліквідність поточних активів є головним фактором, який визначає ступінь ризику вкладання оборотних коштів. Ступінь ліквідності в цілому оборотних активів і кожної їх групи визначається як відношення відповідної частки оборотних активів до короткострокових зобов'язань.

Найчастіше в практиці застосовуються такі показники:

- коефіцієнт забезпечення власними коштами ($K_{з.к}$) (коефіцієнт автономії K_a);
- коефіцієнт покриття (K_n);
- коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс.л}$).

Коефіцієнт автономії ($K_{з.к}$) визначається як відношення різниці між обсягами власних та притриманих до них коштів (підсумок розділу I пасиву балансу) і фактичною вартістю основних засобів та інших позаоборотних активів (підсумок розділу I активу балансу) до фактичної вартості наявних у підприємства оборотних засобів — виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошей, дебіторської заборгованості та інших оборотних активів (підсумок II і III розділів активу балансу).

$$K_{з.к} = \frac{B_k}{\sum_{o.k}}$$

де, $K_{з.к}$ — коефіцієнт забезпечення власними коштами;

B_k — власні кошти, грн;

$\sum_{o.k}$ — загальна сума оборот.

Якщо значення коефіцієнта спадає нижче за 0,1, підприємство є неплатоспроможним. Зростання коефіцієнта проти минулого періоду свідчить про підвищення фінансової незалежності та зниження ризику фінансових вкладень.

Коефіцієнт покриття (K_n) — це найбільш узагальнюючий показник ліквідності балансу.

$$K_n = \frac{\sum_{п.а}}{\sum_{к.з}}$$

де, K_n — коефіцієнт покриття;

$\sum_{п.а}$ — сума усіх поточних активів, грн;

$\sum_{к.з}$ — сума короткострокових зобов'язань, грн.

Цей коефіцієнт характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення його боргів протягом року. Уважають, що його рівень у межах 2,0–2,5 є прийнятним. Він показує, скільки грошових одиниць активів припадає на кожну грошову одиницю короткострокових зобов'язань. Коли K_n стає меншим за 1,0, структура балансу вважається незадовільною, а підприємство — неплатоспроможним.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності ($K_{абс.л}$) визначається як відношення суми коштів та короткострокових фінансових вкладень підприємства (III розділ активу балансу) до короткострокових зобов'язань (підсумки II і III розділів пасиву балансу).

$$K_{абс.л} = \frac{\Gamma_k + K_b}{\sum_{к.з}}$$

де, $K_{абс.л}$ — коефіцієнт абсолютної ліквідності;

Γ_k — грошові кошти, грн;

K_b — короткострокові вкладення, грн;

$\sum_{к.з}$ — сума короткострокових зобов'язань, грн.

Показник характеризує негайну готовність підприємства погасити свою заборгованість. Достатнім є значення коефіцієнта в межах 0,25–0,35. За значення меншого ніж 0,2 підприємство вважається неплатоспроможним.

Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

Отже, фінансово стійким є такий суб'єкт господарювання, який за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи, не допускає невинуватеної дебіторської та кредиторської заборгованості, своєчасно розраховується за своїми зобов'язаннями. Основою фінансової стійкості є виважена, раціональна організація й ефективне використання оборотних коштів.

Практичні завдання

Завдання 6.1. Розрахунок фактичної наявності власних та порівнянних до них джерел формування оборотних активів підприємства.

Вихідні дані: Баланс підприємства ВАТ на 1 січня звітного року наведений у табл. 6.1.1.

Необхідно: Розрахувати фактичну наявність власних та порівнянних до них джерел формування оборотних активів підприємства. Розрахунок провести в таблиці 6.1.2.

Таблиця 6.1.2

Розрахунок наявності власних та порівнянних до них джерел формування оборотних активів підприємства

Показники	Сума, грн	
	На початок періоду	На кінець періоду

Таблиця 6.1.1

Баланс ВАТ на 1 січня звітного року

Актив	Код рядка	На початок періоду	На кінець періоду
1	2	3	4
1. Необоротні активи			
– Основні засоби:			

Тема 6

Залишкова вартість	030	7954	9290
Первісна вартість	031	9104	10640
знос	032	1150	1350
– Інші необоротні активи	070	–	–
Всього за розділом 1	080	7954	9290
2. Оборотні активи			
– Запаси:			
Виробничі запаси	100	1520	1650
Незавершене виробництво	120	130	120
Готова продукція	130	350	500
– Грошові кошти та їх еквіваленти			
В національній валюті	080	520	500
В іноземній валюті	240	–	–
Інші оборотні активи	250	160	114
Всього за розділом 2	260	2680	2884
3. Витрати майбутніх періодів	270	400	500
Баланс	280	11034	12674
Пасив			
1. Власний капітал			
Статутний капітал	300	6465	7139
Додатково вкладений капітал	320	875	1118
Резервний капітал	340	79	440
Нерозподілений прибуток (непо- критий збиток)	350	x	1011
Всього за розділом 1	380	7419	9708
3. Довгострокові зобов'язання			
Довгострокові кредити банків	440	800	50
Інші довгострокові зобов'язання	470	–	116
Всього за розділом 3	480	800	166
4. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	500	415	300
Поточні зобов'язання за розрахун- ками	540–610	2400	2500
Всього за розділом 4	620	2815	2800
Баланс	640	11034	12674

Завдання 6.2. Розрахунок структури оборотних активів підприємства.

Вихідні дані: баланс підприємства, таблиця 6.1.1.

Необхідно: користуючись балансом визначити структуру власних оборотних активів підприємства. Розрахунок провести в таблиці 6.2.1.

Таблиця 6.2.1

Розрахунок структури власних оборотних активів підприємства

Оборотні активи	На початок періоду		На кінець періоду	
	Сума, грн	Питома вага, %	Сума, грн	Питома вага, %
Виробничі запаси				
Незавершене виробництво				
Готова продукція				
Грошові кошти				
Витрати майбутніх періодів				
Всього		100,0		100,0

Завдання 6.3. Розрахунок нормативу оборотних засобів на сировину і матеріали.

Вихідні дані: ВАТ «Еталон» від постачальника надійшли матеріали, необхідні для виробництва: сталь кругла 10 мм, сталь листова 8 мм, і мідь листова. Час перебування кожного виду матеріалів у дорозі складає 3 дні. Час на приймання, розвантаження, сортування та складування матеріалів становить 1 день. Час на підготовку матеріалів до виробництва для сталі круглої — 3 дні, для міді — 2 дні. Сталь листова часу на підготовку до виробництва не потребує. Поточний складський запас складає 20 днів, 7 днів, 30 днів відповідно для сталі круглої, листової та міді. Як резерв, що забезпечує безперервний процес виробництва, створений страховий запас, величина якого дорівнює 50 % складського запасу. Планове витрачання окремих видів матеріалів становить: сталь кругла — 29, 0 тис. грн; сталь листова — 28,0 тис.грн; мідь листова – 26,0 тис.грн.

Вартість витрачання всіх видів сировини та матеріалів за минулий звітний рік складає — 15660,0 тис.грн.

Середньорічний залишок сировини і матеріалів за минулий рік — 1250,0 тис.грн.

Вартість витрат сировини і матеріалів у запланованому році — 16500,0 тис.грн.

Необхідно: розрахувати норму та норматив оборотних активів за наведеними видами сировини і матеріалів та за всією їх сукупністю.

Методичні вказівки: норматив оборотних активів, що авансуються в сировину, матеріали та покупні напівфабрикати, визначається за формулою:

$$H = P \times D, \text{ де}$$

H — норматив оборотних засобів в запасах сировини, основних матеріалах, напівфабрикатах; P — середньодобове витрачання сировини, матеріалів; D — норма запасу в днях.

При незначній кількості матеріалів норма запасу встановлюється по кожному виду та групі матеріалів в днях. Якщо використовується багато видів сировини і матеріалів, то норма встановлюється в середньому за всіма матеріалами діленням вартості середнього їх залишку за минулий рік на вартість однодобової витрати всіх матеріалів у минулому звітному році.

Норма запасу в днях з окремих видів сировини, матеріалів встановлюється залежно від часу, необхідного для творення транспортного, підготовчого, технологічного, поточного, складського та страхового запасів.

Транспортний запас в днях визначається як різниця між кількістю днів пробігу вантажу та кількістю днів руху, а також оплати документів на цей вантаж.

Підготовчий запас, передбачений у зв'язку з витратами на приймання, складування, розвантаження сировини, визначається на підставі встановлених норм або фактично витраченого часу.

Технологічний запас розраховується лише по тих видах сировини та матеріалів, по яких згідно з технологією виробництва необхідна попередня підготовка виробництва. Його величина розраховується за встановленими технологічними нормами.

Таблиця 6.3.1
Розрахунок нормативу оборотних активів на сировину та матеріали

Назва матеріалу	Приймання, розвантаження, сортування, складування, дні	2	Підготовка до виробничого процесу, дні	3	Час перебування в дорозі, дні	4	Поточний складський запас, дні	5	Страховий запас, дні	6	Разом норма запасу, дні	7	Вартість витрачання матеріалів, грн	8	Одноразове витрачання матеріалів, грн	9	Норматив, грн	10
1																		
Сталь кругла																		
Сталь листовая																		
Мідь листовая																		
Разом																		

Поточний складський запас повинен забезпечити безперервність виробництва між поставками матеріалів, тому в промисловості він є основним. Величина складського запасу залежить від рівномірності поставок, а також періодичності запуску сировини та матеріалів у виробництво. Основою для розрахунку поточного складського запасу є середня величина інтервалу між двома поставками цього виду сировини та матеріалів. Вона визначається на підставі договорів, домовленостей, замовлень тощо.

Страховий запас, як правило, складає 50 % від поточного складського запасу. Він може бути і більшим, якщо підприємство знаходиться далеко від постачальників та транспортних шляхів.

Розрахунок нормативу за всіма видами сировини та матеріалів здійснюють в таблиці 6.3.2 при цьому норматив розраховують множенням норми, розрахованої у вищенаведеному порядку, на вартість однодобових витрат сировини та матеріалів у запланованому році.

Розрахована сума нормативу за всіма видами сировини та матеріалів враховується при визначенні сукупного нормативу.

Таблиця 6.3.2

Розрахунок нормативу за всіма видами сировини і матеріалів

№ п/п	Показники	Дані
1.	Середньорічний залишок сировини та матеріалів за минулий рік, тис.грн	
2.	Вартість витрат сировини і матеріалів за минулий рік, тис.грн	
3.	Однодобові витрати сировини і матеріалів у минулому звітному році, тис. грн (п. 2: 360)	
4.	Норма оборотних активів (п. 1: п. 3), днів.	
5.	Вартість сировини та матеріалів у запланованому році, тис. грн	
6.	Однодобові витрати сировини та матеріалів у плановому році, тис. грн	
7.	Норматив (п. 6 x п. 4)	

Завдання 6.4. Розрахунок нормативу оборотних активів в незавершеному виробництві.

Вихідні дані: підприємство «Еталон» виробляє деталі для універсальних токарних верстатів. Витрати на випуск валової продукції в 1 кварталі складають 5850,0 тис.грн. Відомо, що технологічний запас становить 1 день, транспортний — 3 дні, оборотний та страховий запаси — по 1 дню відповідно. Витрати в 1 кварталі є зростаючими. Коефіцієнт зростання витрат — 0.76.

Необхідно: Розрахувати норматив оборотних активів в незавершеному виробництві.

Методичні вказівки: норматив оборотних активів в незавершеному виробництві визначається за такою формулою:

$$H = P \times T \times K,$$

Де P — одноденні витрати на виробництво продукції, T — тривалість виробничого циклу в днях, K — коефіцієнт зростання витрат.

Одноденні витрати визначаються шляхом ділення витрат на виробництво валової продукції відповідного кварталу на 90.

Добуток тривалості виробничого циклу та коефіцієнта зростання витрат являє собою норму запасу в днях за статтею «Незавершене виробництво».

Тривалість виробничого циклу відображає час перебування продукції в незавершеному виробництві від першої технологічної операції до повного виготовлення продукції та передачі її на склад.

Коефіцієнт зростання витрат відображає характер зростання витрат у незавершеному виробництві по днях виробничого циклу. Він визначається відношенням середньої собівартості виробу до загальної суми витрат на виробництво.

При розв'язанні задачі кількість днів у кварталі приймати рівною 90. розрахунок здійснити в таблиці 6.4.1.

Таблиця 6.4.1

**Розрахунок нормативу оборотних активів
у незавершеному виробництві**

Показники	Дані
1. Витрати на випуск валової продукції, грн	

2. Технологічний запас, дні	
3. Транспортний запас, дні	
4. Оборотний запас, дні	
5. Страховий запас, дні	
6. Коефіцієнт зростання витрат,	
7. Одноденні витрати, грн	
8. Тривалість виробничого циклу, дні	
9. Норма запасу, дні	
10. Норматив на незавершене виробництво, грн	

Завдання 6.5. Розрахунок нормативу оборотних активів у витратах майбутніх періодів.

Вихідні дані: відомо, що підприємство, яке виробляє втулки та інші запасні частини, в першому кварталі несе витрати по освоєнню нових видів продукції, по ремонту верстатів та інші витрати, що відображаються у статті «Витрати майбутніх періодів». Сума витрат майбутніх періодів на початок звітнього кварталу складає 60000 грн, витрати, що несе підприємство в кварталі за кошторисом, складають 70000 грн, витрати, що включаються до собівартості продукції звітнього кварталу, складають 30000 грн.

Необхідно: Розрахувати норматив оборотних активів по статті «Витрати майбутніх періодів».

Методичні вказівки: Норматив за статтею «Витрати майбутніх періодів» розраховується за формулою

$$H = P + P1 - P2,$$

Де P — сума витрат майбутніх періодів на початок планового року; $P1$ — витрати планового періоду за кошторисом; $P2$ — витрати, що включаються до собівартості продукції планового року.

Розрахунок здійснюється в таблиці 6.5.1.

Таблиця 6.5.1

Розрахунок нормативу на витрати майбутніх періодів

Показники	Сума, грн
1. Сума витрат майбутніх періодів на початок 1 кварталу	
2. Витрати, що несе підприємство в 1 кварталі за кошторисом	
3. Витрати, що включаються до собівартості продукції звітного кварталу	
4. Норматив на витрати майбутніх періодів	

Завдання 6.6. Розрахунок нормативу оборотних активів на паливо.

Вихідні дані: підприємство для технологічного процесу використовує паливо. Витрачання палива в кварталі складає 227000,0 грн. Норма поточного запасу складає 10 днів. Норма страхового запасу становить 30 % норми поточного запасу.

Необхідно: визначити норматив оборотних засобів на паливо.

Методичні вказівки: Норматив оборотних активів на паливо встановлюється так само, як на сировину та матеріали. Не розраховується норматив на газоподібне паливо та електроенергію. При здійсненні розрахунку враховується потреба у паливі для виробничих та невиробничих цілей. Для виробничих цілей потреба визначається на підставі виробничої програми та норм витрачання на одиницю продукції по цехах; для невиробничих — на підставі обсягу виконаних робіт.

Розрахунок нормативу оформити в таблицю 6.6.1.

Таблиця 6.6.1

Розрахунок нормативу оборотних активів на паливо

Показники	Сума
1. Витрачання палива за квартал, грн	
2. Одноденне витрачання палива, грн	
3. Норма поточного запасу, дні	
4. Норма страхового запасу, дні	
5. Норматив оборотних активів на паливо, грн	

Завдання 6.7. Розрахунок нормативу оборотних активів на запасні частини для ремонту.

Вихідні дані: Середньорічна вартість залишку запасних частин для ремонту машин, устаткування та транспортних засобів складає 8800,0 тис. грн.

Середньорічна вартість машин, устаткування та транспортних засобів складає 8620,0 тис. грн.

Вартість (початкова) машин, устаткування та транспортних засобів на кінець планового року складає 8020,0 тис. грн.

Необхідно: Розрахувати норму та норматив оборотних активів на запасні частини. Розрахунок здійснюється за схемою в таблиці 6.7.1.

Методичні вказівки: Норматив на запасні частини для ремонту машин, устаткування, транспортних засобів може обчислюватись двома методами: методом прямого розрахунку та укрупненим. За методом прямого розрахунку кількість запчастин та їх вартість, що необхідні для ремонту у запланованому році, визначаються за кошторисами, що складаються на ремонт відповідних видів машин, устаткування і транспортних засобів.

Однак, оскільки цей метод важкий, розрахунок нормативу можна виконувати укрупненим методом.

За укрупненим методом норматив обчислюється множенням норми на балансову вартість машин, устаткування і транспортних засобів на кінець планового року.

Норма оборотних активів у цьому випадку розраховується в абсолютних одиницях (грн, коп.) діленням вартості середньорічного залишку запасних частин на середньорічну вартість машин, устаткування і транспортних засобів.

Завдання 6.8. Розрахунок нормативу оборотних активів на готову продукцію.

Вихідні дані: ВАТ «Еталон» оприбуткувало готову продукцію на склад підприємства з цеху № 1. Час, необхідний для комплектування продукції в розмірі партії, складає згідно з домовленістю із замовником 5 днів. Підготовка готової продукції до відвантаження, включаючи сортування та пакування — 2 дні. Згідно з договором, готову продукцію вивозить замовник своїм транспортом. Час зберігання продукції на складі — 3 дні. Час транспортування готової продукції зі складу підприємства до залізничної станції — 1 день.

Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

Встановлені терміни виписки рахунків і платіжних документів і час зарахування сум на рахунок підприємства — ВАТ «Еталон» становлять 6 днів. Відомо, що випуск товарної продукції за виробничою собівартістю становить 5850 тис. грн.

Таблиця 6.7.1

Розрахунок нормативу оборотних активів на запасні частини

Показники	Сума, тис.грн
1. Середньорічний залишок запасних частин	
2. Середньорічна вартість машин, устаткування та транспортних засобів	
3. Норма оборотних активів	
4. Вартість машин, устаткування та транспортних засобів на кінець планового року	
5. Норматив	

Необхідно: Розрахувати норматив оборотних активів на готову продукцію на складі та норматив оборотних активів для відвантаження готової продукції, розрахункові документи на яку не здані до установи банку.

Методичні вказівки: Готова продукція, що виготовлена на підприємстві, характеризує перехід із сфери виробництва у сферу обігу. Це єдиний елемент нормованих фондів обігу. Норматив оборотних коштів на готову продукцію визначається за формулою:

$$H = P \times D,$$

Де P — одноденний випуск товарної продукції за виробничою собівартістю; D — норма запасу в днях.

Розрахунок нормативу оформити в таблицю 6.8.1.

Завдання 6.9. Розрахунок сукупного нормативу оборотних активів.

Сукупний норматив оборотних активів — це сума часткових нормативів, розрахованих по окремих елементах оборотних коштів. Розраховується сукупний норматив шляхом додавання суми всіх часткових нормативів.

Таблиця 6.8.1

Розрахунок нормативу оборотних коштів на готову продукцію

Показники	Дані
1. Час комплектування деталей в розмірі партії, днів	
2. Час на підготовку продукції до відвантаження, включаючи сортування та пакування, днів	
3. Час зберігання продукції на складі, днів	
4. Час транспортування продукції, днів	
5. Строки виписки рахунків та час зарахування сум на рахунок підприємства, днів	
6. Випуск товарної продукції за виробничою собівартістю, грн	
7. Норматив оборотних коштів на готову продукцію на складі, грн	
8. Норматив оборотних коштів на готову продукцію, платіжні документи на яку ще не здані в банк, грн	

6.10. Розрахунок мінімальної заборгованості по заробітній платі з відрахуваннями.

Вихідні дані: Фонд заробітної плати робітників підприємства за звітний квартал складає 980,0 тис. грн. Кількість днів від початку місяця до дня видачі зарплати складає 8 днів.

Необхідно: Розрахувати мінімальну заборгованість по зарплаті з відрахуваннями на соціальні заходи в таблиці 6.10.1.

Методичні вказівки: мінімальна заборгованість по заробітній платі визначається як добуток одноденного фонду заробітної плати на кількість днів з початку місяця до дня планової видачі заробітної плати. При цьому одноденний фонд заробітної плати розраховується шляхом ділення фонду заробітної плати за відповідний період на кількість днів у даному періоді.

Відрахування на соціальні заходи здійснюються множенням діючого розміру відрахування на цю мету на розраховану в установленому порядку мінімальну заборгованість по заробітній платі.

Сума мінімальної заборгованості по заробітній платі та сума відрахування від неї на соціальні заходи буде складати суму мінімальної заборгованості по заробітній платі з відрахуваннями на соціальні заходи.

Таблиця 6.10.1

**Розрахунок мінімальної заборгованості по заробітній платі
з відрахуваннями на соціальні заходи**

Показники	Сума
1.ФЗП за квартал, тис.грн	
2.Кількість днів у кварталі, дні	
3.Одноденний ФЗП, грн	
4.Кількість днів з початку місяця до дня видачі зарплати, дні	
5.Мінімальна заборгованість по зарплаті, тис.грн	
6.Відрахування на соціальні заходи, % від мінімальної заборгованості по зарплаті	
7.Заборгованість по відрахуваннях на соціальні заходи, тис.грн	
7. Мінімальна заборгованість по зарплаті з відрахуваннями, тис. грн	

Завдання 6.11. Розрахунок мінімальної заборгованості по резерву майбутніх платежів.

Вихідні дані: Мінімальний залишок резерву наступних платежів за попередній рік становить 90600 грн фонд заробітної плати за попередній рік складає 5365000 грн, фонд зарплати в плановому році складає 5650000 грн.

Необхідно: Розрахувати частину фонду зарплати планового року у відсотках до фонду зарплати попереднього року. Також розрахувати мінімальну величину резерву майбутніх платежів у плановому році. Розрахунок здійснити в таблиці 6.11.1.

Таблиця 6.11.1

**Розрахунок мінімальної заборгованості
по резерву майбутніх платежів**

Показники	Сума
1. Мінімальний залишок резерву майбутніх платежів за попередній рік, грн	
2.Фонд зарплати за попередній рік, грн	
3.Фонд зарплати в плановому році, грн	
4. Зміна ФЗП, %	

5. Мінімальний залишок резерву наступних платежів, грн	
--	--

Методичні вказівки: мінімальну заборгованість по резерву майбутніх платежів береться в розрізі фактичного залишку за попередній період, скоригованого на фонд заробітної плати в плановому періоді. Тобто спочатку визначається зміна фонду заробітної плати в плановому періоді порівняно до фонду заробітної плати за минулий рік (%). Потім одержану величину множать на фактичний мінімальний залишок резерву майбутніх платежів за минулий період.

Завдання 6.12. Розрахунок суми прибутку, спрямованого на покриття нормативу оборотних засобів.

Вихідні дані: Підприємство від реалізації продукції отримало загальну суму прибутку обсягом 3438,7 тис. грн. З цієї суми було сплачено податку на прибуток у сумі 1031,6 тис. грн. Із суми чистого прибутку 674, 0 тис.грн було спрямовано на поповнення статутного капіталу.

Згідно із положенням про статутний капітал його частина у розмірі 12,5 % спрямовується на поповнення оборотних активів.

Необхідно: Розрахувати частку прибутку, спрямованого на поповнення оборотних активів в таблиці 6.12.1.

Таблиця 6.12.1

Розрахунок суми прибутку, що спрямовується на покриття нормативу оборотних активів

Показники	Сума
1. Сума прибутку, спрямована на поповнення статутного капіталу, тис.грн	
2. Розмір відрахувань від прибутку, спрямованого на поповнення оборотних активів, %	
3. Розмір відрахувань від прибутку, спрямованого на поповнення оборотних активів, тис. грн	

Завдання 6.13. Розрахунок суми амортизаційних відрахувань на створення запасів матеріалів для капітального ремонту.

Вихідні дані: Підприємство в плановому році планує проведення капітального ремонту. Вартість капітального ремонту, що здійснюється господарським способом, становить 460000 грн. Норма запасу матеріалів складає 20 днів. Питома вага матеріальних витрат у вартості капремонту — 60 %.

Необхідно: Розрахувати суму амортизаційних відрахувань, що спрямовуються на покриття нормативу в таблиці 6.13.1.

Таблиця 6.13.1

Розрахунок суми амортизаційних відрахувань для капремонту

Показники	Сума
1.Обсяг капремонту, грн	
2.Питома вага матеріалів у вартості капремонту, %	
3. Вартість запчастин для ремонту, грн	
4.Норма запасу, дні	
5.Одноденні витрати матеріалів на капремонт, грн	
6.Сума амортизаційних відрахувань для капремонту, грн	

Методичні вказівки: Величина амортизаційних відрахувань, що спрямовується на покриття нормативу, визначається як добуток одноденного витрачання запчастин та норми оборотних засобів в днях. При цьому одноденне витрачання запчастин розраховується діленням вартості цих цінностей на кількість днів у періоді.

Завдання 6.14. Розрахунок нормативної наявності власних оборотних коштів на початок планового року.

Вихідні дані: Норматив власних оборотних коштів, затверджений підприємством на попередній рік, складає 2384 тис. грн. Сума сталих пасивів, що йде на покриття нормативу в тому самому періоді, дорівнює 778 тис. грн.

Необхідно: Розрахувати суму нормативної наявності власних оборотних коштів на початок планового року.

Методичні вказівки: Сума нормативної наявності власних оборотних активів на початок планового періоду визначається як

різниця між нормативом і сумою сталих пасивів, затверджених підприємством на попередній період.

Розрахунок оформити в таблиці 6.14.1.

Таблиця 6.14.1

Розрахунок нормативної наявності власних оборотних коштів на початок планового періоду

Показники	Сума, тис. грн
1. Норматив власних оборотних коштів в попередньому році	
2. Сума сталих пасивів, яка направлена на покриття нормативу у попередньому році	
3. Нормативна наявність власних оборотних коштів на початок планового року	

Завдання 6.15. Розрахунок інших джерел покриття сукупного нормативу.

Вихідні дані: Мінімальна перехідна заборгованість бюджету — 125 тис. грн. Мінімальна перехідна заборгованість позабюджетним фондам — 180 тис.грн. Мінімальні залишки фондів спеціального призначення — 210 тис.грн.

Необхідно: Розрахувати суму інших джерел покриття сукупного нормативу. Розрахунок здійснити в таблиці 6.15.1.

Таблиця 6.15.1

Інші джерела покриття сукупного нормативу власних оборотних коштів

Показники	Сума, тис.грн
1. Мінімальна перехідна заборгованість бюджету	
2. Мінімальна перехідна заборгованість позабюджетним фондам	
3. Мінімальні залишки фондів спеціального призначення	
4. Всього	

Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

Завдання 6.16. Нормування власних оборотних коштів на підприємствах АПК

Вихідні дані: Користуючись даними таблиць А, Б, В, Г розрахувати нормативи власних оборотних коштів по підприємству.

Розрахунок провести в таблицях 1–15.

Таблиця 1

Норматив власних оборотних коштів по молодняку тварин і тваринах на відгодівлі

Вікові групи і вид	Наявність худоби на кінець планового року		Собівартість (або вартість придбання 1 ц ж. м, грн)	Нормативи на кінець року, тис. грн
	голів	маса, ц		
Молодняк				
ВРХ				
Свині				
Коні				
Доросла худоба на відгодівлі				
ВРХ				
Свині				
Всього				

Таблиця 4

Норматив оборотних засобів по мінеральних добривах, ядохімікатах, медикаментах

Показники		Мінеральні добрива	Ядохімікати	Медикаменти	Тверде паливо
1.	Планове надходження оборотних коштів за рік, тис. грн				

Тема 6

2.	Необхідність оборотних коштів на виробничі потреби, ЖКГ				
3.	Норма запасу, %				
4.	Норматив, тис. грн				

Таблиця 5**Норматив оборотних коштів по сировині та матеріалах**

Показники		Сума, тис. грн
1.	Мінімальний залишок сировини у минулому році	
2.	Вартість продукції по звіту за минулий рік (без ПДВ)	
3.	Норма витрат, %	
4.	Вартість продукції у плановому році	
5.	Норматив	

Таблиця 2. Норматив власних оборотних коштів по кормах

Види кормів	По плану	Страховий фонд		Річна потреба			Планова собівартість, 1 т, грн	Ціна придбання 1 т, грн	Норматив, тис. грн
		%	т	Всього	Фактична наявність	Нестача, т			

Таблиця 3. Норматив обігових засобів по насінню і посадковому матеріалу

Культура	Площа посіву, га	Норма висіву, ц/га	Потреба на сівбу та садіння	Страховий фонд	Всього, ц	Фактична наявність, ц	Нестача, ц	Планова собівартість 1 ц, грн	Ціна придбання 1 ц, грн	Норматив, тис. грн											

Таблиця А
Вихідні дані для розрахунку нормативів власних об'єгових коштів, тис. грн

№ пп.	ВІДАНТІ												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	6.8	4.3	2.2	4.1	3.3	1.9	8.8	5.5	4.4	6.3	2.9	5.2	
- ремонтних майстернях	15.5	9.9	7.7	8.2	3.9	5.8	7.9	3.4	11.5	18.6	17.3	11.5	
- підсобних підприємств та промислах	66.3	11.4	31.9	46.8	41.9	18.4	15.7	63.4	71.3	36.3	16.8	14.9	
2. Паливо та мастильні матеріали	4.9	11.7	18.6	25.4	13.4	15.7	13.4	17.2	16.6	16.5	19.4	18.2	
3. Тара та пакувальні матеріали	51.5	89.3	74.2	13.6	15.7	18.4	44.9	51.8	40.3	16.9	22.2	33.7	
4. Малопічні та швидкозроштовані предмети													
5. Будівельні матеріали для потреб основної діяльності	13.3	31.4	27.6	33.4	41.6	51.5	68.6	11.3	17.4	21.2	31.3	51.4	
6. Запаси сировини для підсобних підприємств	19.9	22.3	71.7	33.4	62.6	59.9	94.9	100.6	13.3	6.8	46.6	54.6	
7. Запаси готової продукції	100.6	94.3	66.3	70.7	65.3	54.6	40.3	31.3	22.8	11.9	42.8	50.3	
8. Вихідні дані з річного звіту за минулий рік	61.5	80.8	91.3	71.4	60.2	61.5	91.3	41.4	63.2	61.8	71.7	99.9	
9. Об'єм ремонту ремонтних майстерень													
10. Об'єм продукції підсобних підприємств і промислів	212.2	281.6	946.3	616.8	615.5	555.4	619.9	1131.6	740.0	650.8	818.8	499.4	
11. Фактичне витрачання пального та мастильних матеріалів	195.0	82.0	164.5	135.1	202.0	99.4	71.5	163.5	191.8	164.0	155.4	133.3	
12. Грошова виручка від реалізації продукції / без ПДВ/	7995.0	8481.0	3161.0	4221.0	5451.0	10861.0	5560.0	7610.0	8468.5	9999.5	2181.0	10035.0	
13. Валова продукція по собівартості рослинництва	1840.0	1750.0	1939.4	1636.0	1510.6	1641.1	1761.5	1693.0	17331.0	899.4	1110.5	1333.0	
14. Валова продукція по собівартості тваринництва	930.0	2181.5	1645.6	1934.0	1610.4	1531.1	551.5	937.5	2260.6	1455.5	2110.9	735.0	
15. Фактичне витрачання будівельних матеріалів	104.4	332.4	265.6	193.2	151.5	411.4	339.5	641.9	531.6	189.9	711.5	457.0	
16. Норма витрат будівельних матеріальних днів													
17. Планові вихідні дані													
18. III. Планові вихідні дані													
19. Об'єм ремонту в ремонтних майстернях	71.0	71.3	100.2	81.5	93.9	71.2	80.2	81.3	71.4	72.3	68.6	111.5	
20. Виробництво промислової продукції	241.5	293.0	835.5	715.5	619.9	631.5	799.5	1031.6	195.5	731.2	91.5	581.5	
21. Вартість річного завою:													
- мінеральних добрив і отрухохімікатів	131.8	145.6	202.0	74.5	61.0	210.0	315.5	199.5	184.0	310.0	141.0	256.0	
- медикаментів	41.0	30.0	51.5	71.0	61.4	59.5	39.0	60.0	69.5	74.5	65.6	93.5	
- твердого палива	210.5	281.6	271.4	294.6	251.3	236.5	263.6	271.4	195.8	199.5	200.5	199.5	
22. Вартість витрачання пального та мастильних матеріалів по плану	212.0	141.0	205.0	186.8	193.4	121.5	99.5	164.0	171.0	153.5	161.0	146.0	
23. Грошова виручка від реалізації продукції / без ПДВ/	8430.0	7510.0	4430.0	5160.0	4386.0	10980.0	6650.0	8030.0	6531.0	909.3	26885.0	943.1	

Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

Продовження табл. А

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
21.	Валовий вихід продукції:													
	- рослинництва	1731	1890	2010	1840	1636	1740	1831	1539	1481	939	1211	1211	143
	- тваринництва	1040	2060	1781	2140	1635	1480	631	1080	2950	1155	2010	6100	190
22.	Вартість вигрощена будівельних матеріалів	95	286,0	303,0	202,0	168,0	510,0	481,3	531,9	481,0	202,0	610,0	5100	
23.	Кількість бюджетної продукції, шт.	20	55	19	66	115	85	77	45	88	64	94	18	
24.	Собівартість 1 ц. меду по плану, гривень	320,5	280,1	290,6	181,6	171,5	202,5	221,06	281,09	261,03	211,04	1613,1		
25.	Площа зароблена ставків по плану, га	24	3	5	12	10	3	21	8	6	5	14	7	
26.	Ціна придбання мальків, грн. за 1 ц	181,6	171,7	144,1	161,5	221,5	191,6	263,4	213,4	226,07	162,05	196,4	2107	
27.	Річне витрачання запасних частин, до:													
	- тракторів	45,0	81,0	65,5	49,5	71,0	63,0	102,0	108,0	110,5	32,0	57,0	83,0	
	- автомобілів	104,0	166,5	184,0	194,0	84,0	59,0	78,0	86,0	91,0	131,0	125,5	1048	
	- с.-г. машин	79,00	84,0	105,0	134,0	141,8	155,5	141,5	121,8	139,0	148,8	164,0	1710	
	Вартість машин тис. грн.	131,5	191,8	88,5	102,0	164,0	131,5	128,0	131,65	164,5	131,9	141,0	1810	
28.	Балансова вартість транспортних засобів, станом на 1.02.200__р. тис.	1281	1454	1631	1909	1835	1995	1361	1481	1749	1890	1750	1680	
	Посів озимих під урожай наступного року га:													
	- на зерно	1250	1305	1618	1495	1510	1715	1815	1619	1899	1950	1868	1870	
	- зеленій кормі і сіножі	215	110	94	76	35	44	108	56	75	94	105	103	
	- озимий ріпак	80	70	105	94	68	73	59	26	39	45	68	70	
	Внесення мінеральних добрив, ц	2860	3010	4090	4975	6080	7105	7380	5870	6490	7105	6340	6530	
	Заграти на 1 га, грн	21	240	190	170	150	160	180	140	194	188	165	160	
	- під посів озимих на зерно:	78,0	84,0	93,0	79,0	88,0	79,0	84,0	73,0	66,0	88,0	99,0	85,0	
	- зеленій кормі	66,0	73,0	99,0	84,0	68,0	73,0	59,0	82,0	94,0	103,0	78,0	76,0	
	- озимий ріпак	88,0	72,0	64,0	82,0	93,0	76,0	84,0	68,0	72,0	88,0	58,0	60,0	
	Заграти на 1 га внесення мінеральних добрив	10,85	11,16	11,49	16,23	12,95	11,48	12,88	13,13	14,14	8,89	10,07	11,0	
29.	Залишок коштів по витратах майбутніх періодів на початок року, тис. грн	31,8	42,0	88,8	59,5	72,0	65,4	88,2	94,5	21,8	51,9	50,7	53,0	
30.	Витрати майбутніх періодів по плану на рік, тис. грн	80,6	70,6	12,5	29,0	65,4	35,2	40,8	71,6	51,5	80,8	31,9	33,0	
31.	Витрати майбутніх періодів по плану які включаються в собівартість, тис. грн	70,9	35,0	58,8	36,4	40,8	51,5	75,5	80,8	39,4	56,8	48,5	49,0	
32.	Собівартість продукції, що реалізується, тис. грн													
	- молоко	251,0	531,5	411,8	631,9	300,9	631,5	1212,0	311,8	260,3	493,6	511,8	510,0	
	- худоба і птиця	461,0	800,8	361,8	581,0	411,9	341,2	201,3	410,9	319,9	518,6	631,9	630,0	
	- ячя	88	56	51,5	88,5	109,0	126,0	109,0	51,9	46,0	52,0	99,0	100,0	
33.	Періодичність перерахування коштів за поточними днями	3	4	6	5	7	4	7	5	5	4	7	3	
34.	Час проблем розрахункових документів банку, дні	3	2	3	2	1	3	2	2	2	2	1	3	
35.	Час обробки документів в банку, дні	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

Продовження табл. А

І	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
36.	Річна потреба в кормах, т по плану												
	- концентровані	187	82	200	90	85	117	168	143	169	181	201	218
	- коренеплоди	446	360	450	450	400	218	154	178	137	149	223	313
	- сілос	650	414	525	720	423	348	428	643	548	409	378	548
	- сінаж	153	70	80	120	119	109	861	739	607	580	635	163
	- сіно	40	72	110	50	68	58	731	648	59	495	115	148
	- солома	507	400	880	910	101	998	99	145	53	39	110	519
	- жом	53	90	94	120	135	100	58	145	14	11	102	10
37.	Собівартість 1 т кормів по плану:												
	- концентровані	620	460	391	688	590	515	486	474	398	405	455	511
	- коренеплоди	118	111	211	114	217	200	312	289	316	429	360	220
	- сілос	270	180	310	28	230	310	350	351	349	368	370	420
	- сінаж	230	138	260	135	116	220	240	234	202	317	320	260
	- сіно	450	420	360	428	355	350	360	258	268	312	220	160
	- солома	80	60	90	70	50	80	60	90	79	61	55	48
	- інші	220	130	180	150	120	160	180	160	160	150	120	140
38.	Навність власних кормів на початок року, %	73	75	88	91	86	81	83	65	85	56	55	70
39.	Ціна придбання кормів за 1 т, грн												
	- концентровані	530	580	680	450	480	550	570	610	720	630	530	550
	- коренеплоди	120	130	140	110	115	155	128	125	133	148	145	150
	- сілос	288	200	330	250	250	350	400	360	350	370	380	430
	- сінаж	250	180	280	150	145	230	250	250	220	330	345	270
	- сіно	480	450	390	450	350	380	380	280	280	350	250	200
	- солома	68	75	100	80	65	100	65	88	80	65	60	50
	- жом	230	150	150	180	150	175	175	180	170	160	135	150

Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

Групи худоби	Наявність на 1.01		Прихід		Купівля		Привіз, п		Перевезення із інших груп в основне стадо		Продаж плем. об'єднанню		Перевезення в інші групи на відгодівлю		Забій		Палаж		Наявність на кінець року		
	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	грн	тис. грн	
Велика рогата худоба	512	2319	-	-	18	69	-	-	65	189	-	-	-	84	369	-	-	-	-	511	2228
Корови																					
Бики - виробничники	16	83	-	-	3	17	-	-	5	20	-	-	-	2	8	-	-	-	-	22	112
Телці старші двох років	292	921	-	-	-	-	-	185	-	-	-	-	50	172	65	189	-	-	177	745	
Молодняк тварин і тварини на відгодівлі	676	2109	-	-	149	469	212	86	377	352	1240	-	-	5	20	26	42	-	528	1865	
Молодняк народжений в поточному році	-	-	-	-	-	-	419	-	-	-	-	-	-	-	-	32	24	18	6	411	527
Воли робочі	22	129	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22	129	
Всього ВРХ	1518	5561	461	138	170	575	816	156	586	352	1240	50	172	156	586	58	66	18	6	1671	5606

Таблиця В

Вартісні показники вирощування та купівлі великої рогатої худоби, грн

Показники	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Собівартість 1 ц живої маси, фактична на 1.01	166,60	138,86	168,75	192,68	201,21	221,21	191,99	141,51	161,66	181,71	152,3	168,1
Приплід – с/б планова за 1 ц живої маси	153,20	11,22	164,47	153,32	191,36	181,47	161,54	131,82	141,75	131,51	128,4	135,0
Купівля, за 1 ц живої маси	221,40	118,64	191,54	171,84	161,09	151,32	181,32	191,31	181,62	171,71	180,3	192,7
Привіс, за 1 ц живої маси	14,5	113,9	141,9	126,96	104,44	118,86	191,56	161,32	191,99	171,33	192,0	176,8
Загальна балансова вартість станом на 1.01	166400	194500	170050	151050	184080	159080	179980	189090	197100	143100	166700	198600
Корови												
Бики	8640	10800	6060	815	7170	6160	5120	8880	9990	7770	8500	6900

Таблиця Г
Дані для розрахунку нормативу оборотних коштів по насінню та садивному матеріалу

№ п/п	Культура	Площа посіву, га	Витрати на 1 га, ц	Наявність на початок року, ц	Вартість 1 ц, тис. грн.	Вартість перевезення, тис. грн.	Розмір страхового запасу, %
1.	Ячмінь	363	2,3	785	2,9	3,2	15
2.	Овес	62	2,0	109	2,4	3,1	7
3.	Просо	38	0,5	14	3,1	2,75	11
4.	Гречка	88	0,7	52	7,7	7,8	10
5.	Горох	545	4,3	2044	3,11	3,22	8
6.	Вика	25	1,6	40	13,32	14,22	12
7.	Кукурудза на силос	150	1,0		-	4,55	10
8.	Кукурудза	94	1,0			4,55	10
9.	Просо	220	1	220	3,32		6,4
10.	Конюшина	120	1,1	132	56,6		3,3
11.	Люцерна	180	0,25	45	70,8	80,8	4,4
12.	Сояшник	120	0,15	18	6,27	7,71	10,3
13.	Картопля	70	35	2000	5,84	6,6	3,8
14.	Цукрові буряки	784	0,12	-	-	12,9	10,3

Тема 6**Таблиця 6****Норматив оборотних коштів по тарі і пакувальних матеріалах**

Показники		Сума, тис. грн
1.	Мінімальні залишки тари і пакувальних матеріалів за минулий рік	
2.	Грошова виручка від реалізації продукції (без ПДВ)	
3.	Норма витрат, %	
4.	Вартість реалізованої продукції по плану на наступний рік	
5.	Норматив	

Таблиця 7**Розрахунок нормативу власних оборотних коштів по готовій продукції**

Показники		Сума, тис. грн
1.	Мінімальний залишок готової продукції по даних минулого року	
2.	Фактична реалізація продукції за минулий рік (без ПДВ)	
3.	Норма оборотних коштів, %	
4.	Реалізація готової продукції в плановому році (без ПДВ)	
5.	Норматив власних оборотних коштів	

Таблиця 8**Розрахунок нормативу власних оборотних коштів по пальному та мастильних матеріалах**

Показники		Сума, тис. грн
1.	Мінімальний залишок палива та мастильних матеріалів по місячних балансах минулого року	
2.	Фактичне витрачання палива та мастильних матеріалів по річному звіту за минулий рік	

Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

3.	Норма запасу, в днях	
4.	Вартість палива та мастильних матеріалів, які будуть завезені (витрачені) в плановому році	
5.	Норматив власних оборотних коштів	

Таблиця 9

Норматив власних оборотних коштів по будівельних матеріалах, що використовуються для потреб основної діяльності

Показники		Сума, тис. грн
1.	Мінімальний залишок будівельних матеріалів по місячних балансах минулого року	
2.	Фактичне витрачання будівельних матеріалів в минулому році для потреб основної діяльності	
3.	Норма запасу, в днях	
4.	Вартість будівельних матеріалів, які будуть використані для основної діяльності в плановому періоді	
5.	Норма власних оборотних коштів	

Таблиця 10

Розрахунок нормативу власних оборотних коштів по малоцінних та швидкозношуваних предметах

Показники		Сума, тис. грн
1.	Фактичний мінімальний залишок по місячних балансах минулого року	
2.	Валовий дохід продукції рослинництва і тваринництва в минулому році	
3.	Норма оборотних коштів, %	
4.	Валовий вихід продукції рослинництва і тваринництва по плану на плановий період	
5.	Норма власних оборотних коштів	

Таблиця 11

Розрахунок нормативу власних оборотних коштів по запасних частинах та матеріалах для ремонтів

№ пп.	Види матеріальних цінностей	Річне витрачання в плановому періоді, грн	Норма запасу в % до річного витрачання	Норматив, грн
1.	Запасні частини до:			
	автомобілів			
	тракторів			
	с.-г. машин			
2.	Шини			
3.	Обмінний фонд моторів			

Таблиця 12

Норматив власних оборотних коштів по незавершеному виробництві в рослинництві

№ пп.	Види робіт	Площа, га	Витрати на 1 га, грн	Сума, тис. грн
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
	Всього:			

Таблиця 13

Нормативи власних оборотних коштів по незавершеному виробництву в тваринництві

№ пп.	Види робіт	Кількість	Планова собівартість, або вартість придбання	Сума, тис. грн
1.				
2.				
3.				

Оборотні засоби та їх організація на підприємствах

4.			
5.			
	Всього:		

Таблиця 14

Розрахунок нормативу власних оборотних коштів на незавершене виробництво допоміжних виробництв та підсобних підприємств і промислів

№ пп.	Показники	Ре- монт- ні май- стерні	Підсобні підпри- ємства і промисли
1.	Мінімальний залишок незавершеного підсобного виробництва по місячних звітах минулого року, грн		
2.	Вартість продукції в минулому році, грн		
3.	Норма оборотних коштів, %		
4.	Вартість виробництва продукції в плановому періоді, грн		
5.	Норма власних оборотних коштів		

Таблиця 15

Розрахунок нормативу власних оборотних коштів по витратах майбутніх періодів

№ пп.	Показники	Сума, тис. грн
1.	Сума коштів витрат майбутніх періодів на початок планового періоду	
2.	Витрати, які будуть проведені в плановому періоді, передбачених планом	
3.	Витрати, які будуть віднесені на собівартість в плановому році	
4.	Норматив власних оборотних коштів	

Завдання 6.17. Розрахунок коефіцієнта оборотності власних оборотних активів підприємства.

Вихідні дані: ВАТ «Еталон» реалізувало за рік продукцію на суму 31683 тис. грн, середня сума оборотних активів за рік складає 2780,0 тис.грн.

Необхідно: Розрахувати кількість оборотів (коефіцієнт оборотності) власних оборотних активів; час обороту оборотних активів

Методичні вказівки: коефіцієнт оборотності оборотних активів показує, скільки разів обернулись оборотні активи за визначений період (рік, квартал, місяць). Коефіцієнт оборотності власних оборотних активів підприємства визначається шляхом ділення суми обороту на середню суму оборотних активів за той же період. За суму обороту береться реалізація товарної продукції за цей період в оптових цінах підприємства. Розрахунок оформити в таблиці 6.17.1.

Таблиця 6.17.1

Розрахунок коефіцієнта оборотності оборотних активів

Показник	Сума
1. Виручка від реалізації в оптових цінах підприємства, тис.грн	
2. Середня сума оборотних активів, тис.грн	
3. Кількість оборотів оборотних активів	

Методичні вказівки: Час обороту оборотних коштів (тривалість одного обороту) називається оборотом оборотних активів у днях. Знаючи кількість оборотних активів протягом визначеного періоду, розраховуємо час обороту оборотних активів шляхом ділення кількості днів періоду на кількість оборотів. Час обороту оборотних активів без попереднього розрахунку кількості оборотів визначають шляхом ділення середньої суми оборотних активів на середньо-денну реалізацію продукції. Розрахунок оформити в таблицях 6.17.2 та 6.17.3.

Таблиця 6.17.2

**Розрахунок часу обороту власних оборотних активів
на підставі кількості оборотів**

Показники	Сума
1. Кількість оборотів оборотних активів за рік	
2. Час обороту (у днях)	

Таблиця 6.17.3

**Розрахунок часу обороту власних оборотних активів
без попереднього розрахунку кількості оборотів**

Показники	Сума
1. Середня сума оборотних активів за рік, тис. грн	
2. Виручка від реалізації продукції за рік в оптових цінах підприємства, грн	
3. Час обороту (у днях)	

Завдання 6.18. Розрахунок коефіцієнта завантаження оборотних активів.

Вихідні дані: ВАТ «Еталон» реалізувало продукцію власного виробництва і отримало виручку в розмірі 31683 тис. грн, середня вартість оборотних активів за рік складає 2780 тис. грн.

Необхідно: розрахувати коефіцієнт завантаження оборотних активів двома шляхами: на підставі вартості оборотних активів і реалізації та на підставі кількості оборотів.

Розрахунки провести в таблицях 6.18.1.

Таблиця 6.18.1

**Розрахунок коефіцієнта завантаження на підставі вартості
оборотних активів і реалізації**

Показники	Сума
1. Середня вартість оборотних активів за рік, тис. грн	
2. Виручка від реалізації продукції за рік в оптових цінах підприємства, тис. грн	
3. Коефіцієнт завантаження оборотних активів	

Методичні вказівки: коефіцієнт закріплення (завантаження) оборотних коштів визначається відношенням середньої суми обо-

ротних активів за цей період до суми реалізації продукції в оптових цінах підприємства за той же період. Коефіцієнт завантаження є показником, зворотним до коефіцієнта оборотності.

Завдання 6.19. Розрахунок обороту в днях нормованих оборотних активів.

Вихідні дані: середньорічна сума нормованих оборотних активів підприємства за планом складає 2650 тис.грн, а фактично — 2780 тис.грн. Виручка від реалізації продукції за рік дорівнює за планом 31450 тис.грн, а фактично — 31683 тис.грн.

Необхідно: Розрахувати оборот нормованих оборотних активів в таблиці 6.19.1.

Таблиця 6.19.1

Розрахунок обороту в днях нормованих оборотних активів

Показники	План	Факт
1. Середньорічна величина нормованих оборотних активів, тис.грн		
2. Виручка від реалізації продукції за рік, тис. грн		
3. Оборот у днях нормованих оборотних активів		

Методичні вказівки: методика розрахунку обороту нормованих оборотних коштів аналогічна методиці розрахунку обороту всіх оборотних коштів. Відмінність лише в тому, що при розрахунку оборотних нормованих коштів до уваги беруться лише нормовані кошти. Сума обороту береться в розмірі реалізації за оптовими цінами підприємства.

Контрольні питання до теми

1. Дайте визначення оборотних коштів. У чому їх сутність?
2. У чому основна відмінність між основними і оборотними засобами?
3. Наведіть класифікацію оборотних активів.
4. Дайте визначення таким термінам: власні оборотні кошти; залучені оборотні кошти; оборотні виробничі фонди; фонди обігу.
5. Охарактеризуйте склад оборотних активів. Назвіть фактори, які на нього впливають.

6. Назвіть джерела формування оборотних коштів.

7. Що являє собою нормування оборотних коштів? Перерахуйте основні принципи нормування.

8. Що таке норма і норматив оборотних коштів?

9. Назвіть джерела покриття власних оборотних коштів. На які групи вони поділяються?

10. Назвіть показники ефективності використання оборотних активів.

11. Назвіть шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів.

Тестові завдання

1. Що не належить до оборотних виробничих фондів:

- а) сировина;
- б) МШП;
- в) кошти в розрахунках.

2. До ненормованих обігових коштів належать:

- а) фонди обігу;
- б) фонди обігу за винятком готової продукції;
- в) готова продукція на складі;
- г) не має правильної відповіді.

3. До сталих пасивів відносять:

- а) кошти цільового призначення, які постійно перебувають у господар-ському обороті;
- б) виручка від реалізації;
- в) сума дебіторської заборгованості;
- г) сума кредиторської заборгованості.

4. Власні оборотні кошти використовуються для покриття:

- а) мінімальної потреби в ТМЦ;
- б) витрат виробництва;
- в) витрат обігу.

5. Страховий запас м'ясо-рибних кормів формують у розмірі:

- а) денної потреби;
- б) місячної потреби;

в) річної потреби.

6. Для чого створюються виробничі запаси на підприємствах?

- а) для покриття витрат виробництва;
- б) для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції;
- в) для формування складських залишків.

7. Оборотні кошти споживаються протягом:

- а) одного року;
- б) одного місяця;
- в) одного виробничого циклу.

8. При нестачі власних джерел формування оборотних коштів підприємство користується:

- а) коштами цільового призначення;
- б) залученими коштами;
- в) коштами фондів спеціального призначення.

9. Який принцип покладений в основу планування обігових засобів по незавершеному виробництву в промислових підприємствах?

- а) часткової потреби;
- б) мінімальної потреби;
- в) повної потреби.

Тема 7. Кредитування підприємств

Питання для вивчення

1. *Необхідність залучення позичкових коштів. Суть кредиту.*
2. *Класифікація кредитів, що надаються підприємствам.*
3. *Банківське кредитування підприємств.*
 - 3.1. *Види банківського кредиту та їх характеристика.*
 - 3.2. *Умови та порядок отримання банківського кредиту.*

- 3.3. *Порядок погашення банківського кредиту.*
4. *Небанківське кредитування підприємств.*
 - 4.1. *Комерційне кредитування підприємств.*
 - 4.2. *Лізингове кредитування підприємств.*
 - 4.3. *Державне кредитування підприємств.*
 - 4.4. *Кредитування підприємств за рахунок коштів міжнародних фінансових кредитних інститутів.*
5. *Нові форми кредитування підприємств.*

Основні терміни і поняття: авальний кредит; акцептний кредит; банківський кредит; відсотки за кредит; державний кредит; дисконтні позики; комерційний кредит; консорціумний кредит; контокорентний кредит; кредитна лінія; кредитоспроможність; кредитування; лізинг; лізинговий кредит; об'єкти кредитування; овердрафт; факторинг.

Кредитні відносини характеризуються тим, що їх суб'єктами є дві сторони: одна з них у рамках конкретної кредитної угоди називається кредитором, інша — позичальником. Грошові чи товарно-матеріальні цінності, витрати або виконана робота та надані послуги, щодо яких укладається кредитний договір, є об'єктом кредиту.

Виробництво товарів та зміна їх вартості в процесі обміну викликає необхідність існування і дії кредиту. При цьому виникає часова розбіжність між рухом товарів та їх грошовим вираженням, в результаті чого грошова форма існує окремо від товарної. Отже, дія кредиту має стимулювати постійне відновлення виробництва.

Але одна розбіжність у строках між відвантаженням товарів і надходженням грошей в його оплату не говорить про існування кредиту, для його дії необхідне укладання відповідної угоди, що передбачає відстрочення платежу.

Потрібно відмітити, що не лише товарне виробництво і пов'язаний із ним обіг товарів є причиною виникнення кредиту. В сучасних умовах кредитні відносини пов'язані також із заборгованістю учасників фінансово-економічних операцій один перед одним, що супроводжується виникненням дебіторської, кредиторської заборгованості, комерційного кредиту тощо.

Поряд із об'єктивними існують і специфічні причини виникнення і функціонування кредитних відносин, що пов'язані з потребою

забезпечення безперервності процесу відтворення — сезонний характер виробництва, розбіжності між тимчасовим вивільненням грошових коштів і появою тимчасової потреби у них в процесі руху виробничих оборотних засобів господарюючих суб'єктів та відхилення фактичного використання оборотних засобів від їх нормативу тощо (рис. 7.1).

Структура системи кредитування містить елементи, які відображають суть кредитних відносин, технологію кредитного процесу і особливості управління ним, що виявляється у відокремленні в ній таких підсистем: базової, економіко-організаційної та управлінської (рис. 7.2).

Як об'єкт дослідження, кредит складається з певних елементів, перш за все суб'єктів його відносин, які знаходяться в тісних взаємовідносинах один з одним. Кредитор і позичальник є в усіх випадках суб'єктами кредитних відносин. Елементом структури кредиту є позикова вартість, яка передається від кредитора до позичальника і являє собою своєрідну нереалізовану вартість.

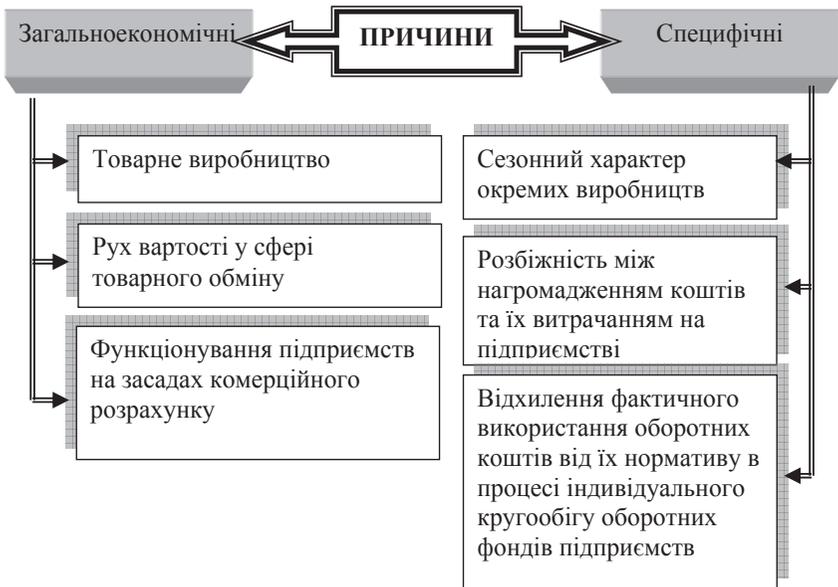

Рис. 7.1. Причини виникнення кредитних відносин

За умов ринкової економіки кредит виконує такі основні функції: перерозподільчу, функцію заміщення грошей в обороті, відтворювальну, регулюючу і стимулюючу, а також контрольну. Ефективність кредитних відносин залежить від взаємодії цих функцій.

Основними об'єктами короткострокового кредитування в оборотні кошти є:

- виробничі запаси (сировина, основні й допоміжні матеріали, запасні частини, паливо, інструмент);
- незавершене виробництво та напівфабрикати власного виробництва;
- витрати майбутніх періодів (сезонні витрати, витрати на освоєння випуску нових виробів тощо);
- готова продукція і товари;
- платіжні та розрахункові операції з постачальниками й покупцями. кредит необхідний і для підтримання кругообороту фондів діючих підприємств, що обслуговують процес реалізації продукції.

Рис. 7.2. Структура системи кредитування

Об'єктами *довгострокового та середньострокового кредитування* є капітальні вкладення, пов'язані з реконструкцією підприємства, його технічним переозброєнням, упровадженням нової техніки, удосконаленням технології виробництва, та інші витрати, що приводять до збільшення вартості основних засобів. До таких кредитів підприємства вдаються, якщо відчувають брак власних коштів, призначених на ці цілі, а саме: прибутку й амортизаційних відрахувань.

Використання різноманітних форм кредитування підприємства прискорює рух грошових і матеріальних ресурсів та сприяє підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності.

Кредити, що їх можуть отримати підприємства, класифікуються за такими ознаками: за кредиторами; за формами та видами; за метою використання; за терміном надання; за забезпеченням; за порядком надання.

Кредиторами підприємств можуть бути: банки та спеціалізовані фінансово-кредитні інститути (банківський, лізинговий кредити); підприємства (комерційний кредит); держава (державний кредит, який надається через уповноважені банки); міжнародні фінансово-кредитні установи (відкриття кредитних ліній через уповноважені банки).

За видами кредит може бути: банківський; комерційний; державний; лізинговий.

Банківський кредит — це економічні відносини між кредитором та позичальником з приводу надання коштів банком підприємству на умовах терміновості, платності, повернення, матеріального забезпечення. Банківський кредит надається суб'єктам господарювання всіх форм власності на умовах, передбачених кредитним договором.

Комерційний кредит — це економічні, кредитні відносини, які виникають між окремими підприємствами.

Державний кредит — це економічні, кредитні відносини між державою та суб'єктами господарювання.

Лізинговий кредит — це стосунки між суб'єктами господарювання, які виникають за орендування майна (майновий кредит або лізинг-кредит).

Банківський та державний кредити надаються підприємствам у грошовій формі, лізинговий та комерційний — у товарній. Банківський та державний кредити погашаються у грошовій формі.

Комерційний кредит також повертається переважно в грошовій формі. У період становлення ринкових відносин можлива його сплата як у товарній, так і у змішаній формах (товарній і грошовій одночасно).

Залежно від *мети використання* розрізняють кредити, що спрямовані на фінансування: оборотних коштів; основних засобів.

За терміном надання розрізняють короткострокові, середньострокові, довгострокові кредити.

Короткострокові кредити підприємства можуть отримувати у разі фінансових труднощів, які виникають у зв'язку з витратами виробництва та обороту. Термін короткострокового кредиту не перевищує одного року.

Середньострокові кредити (від одного до трьох років) надаються на поточні витрати, оплату обладнання та фінансування капітальних вкладень.

Довгострокові кредити (понад 3 роки) можуть надаватися для формування основних фондів. Об'єктами кредитування є капітальні витрати на реконструкцію, модернізацію, розширення вже діючих основних фондів, нове будівництво, приватизацію та корпоратизацію підприємств тощо.

Залежно від забезпечення кредити поділяють на 2 групи: забезпечені; бланкові. Забезпечені кредити гарантуються певними видами активів, зокрема: нерухомістю; цінними паперами; товарно-матеріальними цінностями; дебіторською заборгованістю тощо.

Порядок надання кредиту передбачає такі види позик: прямі; консорціумні; позики участі.

Нині найпоширенішим видом кредиту є **банківський**. За такого кредитування підприємство виступає тільки в ролі позичальника.

Банківський кредит класифікуються за такими ознаками:

1. Цільова спрямованість.
2. Термін кредиту.
3. Вид відсоткової ставки.
4. Валюта кредиту.
5. Види обслуговування.

Залежно від мети кредит може надаватися на: фінансування оборотного капіталу; фінансування основного капіталу; викуп приватизованого підприємства.

Залежно від відсоткової ставки підприємства можуть одержувати кредити з плаваючою і фіксованою відсотковою ставкою.

Підприємства можуть одержувати в банках кредити як у національній, так і в іноземній валюті. Підприємства можуть отримати різноманітні види кредитів.

Строковий кредит — це кредит, який надається повністю негайно після укладення кредитної угоди. Погашається він або періодичними внесками, або одноразовим платежем у кінці терміну.

Кредитна лінія — це згода банку надати кредит протягом певного періоду часу в розмірах, які не перевищують заздалегідь обумовленої суми.

Кредитна лінія відкривається, як правило, на рік, але її можна відкрити й на коротший період. Відкрита кредитна лінія дає змогу оплатити за рахунок кредиту будь-які розрахункові документи, передбачені у кредитній угоді, що укладається між підприємством та банком. Протягом строку дії кредитної лінії підприємство може будь-коли одержати позику без додаткових переговорів з банком та інших формальностей. Проте за банком зберігається право відмовити підприємству у позиці в межах затвердженого ліміту, якщо банк виявить погіршення фінансового стану позичальника. Через це кредитну лінію відкривають підприємствам зі стійким фінансовим становищем та доброю репутацією. На прохання підприємства ліміт кредитування можна переглядати.

Розрізняють два види кредитних ліній: *сезонну й постійно відновлювальну*. *Сезонну кредитну лінію* відкривають за періодичного браку оборотних коштів, пов'язаних із сезонністю виробництва або з необхідністю створення запасів товарів на складі. Таку лінію може бути відкрито, наприклад, цукровому заводу для формування запасів цукрових буряків або овочевій базі для створення запасів овочів на зиму. Кредити овочевій базі і цукровому заводу погашаються за рахунок виручки від реалізації продукції. Погашення боргу й відсотків здійснюється одноразовим платежем. У разі відкриття сезонної кредитної лінії банк в обов'язковому порядку вимагає від підприємства забезпечення.

Відновлювальну кредитну лінію може бути відкрито підприємству тоді, коли воно відчуває постійний брак оборотних коштів для відновлення процесу виробництва в заданому обсязі.

Відновлювальна кредитна лінія надається на термін, який не перевищує одного року. Особливість відновлювальної кредитної лінії полягає в тім, що підприємство, погасивши частину кредиту, може одержати нову суму, але в межах відповідного ліміту і періоду дії

кредитної угоди. У зв'язку з цим підприємство повинно заставити банку основні фонди або надати якусь іншу гарантію.

Нині комерційні банки України відкривають кредитні лінії, як правило, сільськогосподарським підприємствам і підприємствам переробних галузей народного господарства.

Овердрафт — короткостроковий кредит, що надається банком надійному підприємству понад залишок його коштів на поточному рахунку в межах заздалегідь обумовленої суми шляхом дебетування його рахунку.

Кредит під облік векселів (обліковий кредит) — це короткостроковий кредит, який банківська установа надає пред'явнику векселів, обліковуючи (скуповуючи) їх до настання строку виконання зобов'язань за ними і сплачуючи пред'явнику номінальну вартість векселів за мінусом дисконту.

Підприємству відкривається факторинговий рахунок, де здійснюється облік усіх операцій з факторингу. Факторингом більше користуються малі та середні підприємства, оскільки їм частіше бракує оборотних коштів.

контрагент та банк перебувають у тій самій країні.

Зовнішній факторинг передбачає, що одна зі сторін факторингової угоди перебуває за кордоном.

Конвенційний (відкритий) факторинг — це тип факторингу, коли підприємство-постачальник повідомляє підприємство-покупця (дебітора) про те, що права на одержання оплати переуступлено банку або факторинговій компанії.

Конфіденційний (закритий) факторинг передбачає, що ніхто з контрагентів постачальника не знає про переуступку ним прав на одержання оплати банку чи факторинговій компанії.

Факторинг з правом регресу дозволяє банку (факторинговій компанії) повернути підприємству-постачальнику розрахункові документи, від оплати яких відмовився покупець, і вимагати повернення підприємством-постачальником коштів.

Факторинг без права регресу означає, що банк (факторингова компанія) бере на себе весь ризик щодо платежу.

Повне факторингове обслуговування включає, крім суто факторингових послуг, і надання ряду інших: аудиторських, обліку дебіторської заборгованості, повного управління борговими зобов'язаннями тощо. Частковий факторинг — це оплата банком

(факторинговою компанією) лише рахунків-фактур постачальника.

Факторинг з попередньою оплатою передбачає негайну оплату розрахункових документів постачальника, як тільки їх буде надано банку (факторинговій компанії).

Факторинг без попередньої оплати — це такий вид факторингу, коли банк (факторингова компанія) зобов'язується оплатити передані йому постачальником розрахункові документи лише в день оплати документів боржником.

Факторингові послуги банк не надає:

- за платіжними зобов'язаннями бюджетних організацій;
- за платіжними зобов'язаннями збиткових і неплатоспроможних підприємств;
- за платіжними зобов'язаннями господарських організацій, оголошених некредитоспроможними;
- за компенсаційними або бартерними угодами;
- за договорами, умови яких застерігають право покупця повернути товар протягом певного часу, а також за договорами, які вимагають від продавця здійснення післяпродажного обслуговування;
- підприємствам, що мають велику кількість дебіторів, заборгованість кожного з яких є незначною.

Практично суть факторингу зводиться до такого. Банк купує в підприємства-постачальника право на стягнення дебіторської заборгованості покупця продукції (робіт, послуг) і перераховує постачальнику 70–90 % суми коштів за відвантажену продукцію в момент подання всіх необхідних документів. Після отримання платежу від покупця банк перераховує продавцю залишок коштів (30–10 %) за мінусом відсотків за факторинговий кредит та комісійної винагороди.

Перед укладенням факторингової угоди банк вивчає підприємство-постачальника з погляду відповідності таким вимогам.

1. Продукція має бути високої якості і користуватись попитом на ринку.

2. Постачальник повинен мати стійкі темпи зростання виробництва і дотримувати чітко встановлених умов продажу продукції.

3. Підприємство має бути фінансово стійким та мати добру репутацію.

Для здійснення факторингових операцій постачальник подає в банк такі документи: заяву; баланс на останню звітну дату; копії розрахункових документів, виданих на покупця; інші документи на вимогу банку.

Укладаючи факторингову угоду, підприємство повідомляє банку (факторинговій фірмі) такі дані: найменування, адресу кожного платника та умови торгівлі з ним; суму боргових вимог, що переступаються; суму боргу кожного платника (з урахуванням сум за рахунками-фактурами, сум недоплат); дані про умови платежів для кожного платника або стосовно різних видів рахунків; іншу інформацію, необхідну для інкасації боргових вимог, у тім числі листування з платником, інформацію про здійснені заходи щодо стягнення належних сум.

Плата за факторингове обслуговування залежить від виду факторингу, фінансового стану підприємства-позичальника, масштабів і структури його виробничої діяльності та надійності покупців. Визначаючи плату за факторинг, ураховують відсоток за кредит і середній термін обороту коштів банку в розрахунках із покупцем.

Факторингові послуги банку (факторингової компанії) мають для підприємств такі переваги:

- 1) більша гарантія стягнення (інкасування) дебіторської заборгованості покупця;
- 2) надання продавцю короткострокового кредиту;
- 3) зменшення кредитних ризиків продавця;
- 4) продавець має можливість оперативно поліпшити своє фінансове становище, оскільки оплата за продукцію (роботи, послуги) здійснюється банком (факторинговою компанією) протягом 2–3 днів з моменту укладення факторингової угоди.

Недоліком факторингу для підприємства є вища вартість цієї послуги порівняно зі звичайним кредитом.

В Україні факторингове обслуговування підприємств не набуло поширення у зв'язку з низьким рівнем платіжної дисципліни в народному господарстві.

Підприємства отримують кредити на умовах терміновості, повернення, цільового характеру, забезпечення, платності:

Принцип терміновості означає, що кредит має бути погашений у визначений термін.

Принцип повернення якнайтісніше пов'язаний із принципом терміновості.

Принцип забезпечення кредиту означає наявність у підприємства юридично оформлених документів, що гарантують своєчасне повернення кредиту: заставне зобов'язання; договір-гарантія; договір-поручительство.

Принцип платності означає, що підприємство має внести в банк визначену плату за користування кредитом.

Зміст кредитного договору визначається підприємством і банком самостійно. У ньому вказується мета кредитування, умови, порядок надання й погашення позики, спосіб забезпечення кредиту, відсоткові ставки за кредит, права і відповідальність сторін та інші умови.

Порядок погашення кредиту — це спосіб погашення основної його суми і нарахованих відсотків. Кредит погашають повністю після закінчення терміну кредитної угоди або поступово, частинами. Відсоток нараховується на суму непогашеного кредиту.

Комерційний кредит — це одна з найперших форм кредитних відносин в економіці, саме він породив вексельний обіг і тим самим сприяв розвитку безготівкового грошового обігу. Основна мета комерційного кредиту — прискорення процесу реалізації товарів і отримання закладеного в них прибутку.

З метою прискорення реалізації товарів і перетворення товарного капіталу на грошовий застосовують такий спосіб надання комерційного кредиту покупцям, як торгові знижки з покупної вартості товару (сконто).

Сезонний кредит застосовується підприємствами з метою створення необхідних запасів у період проведення сезонного розпродажу і дає змогу виробникові відстрочити платежі до кінця розпродажу. Перевага такого кредиту полягає в тім, що підприємства можуть випускати продукцію без додаткових витрат на складування і зберігання.

Консигнація — застосовується здебільшого за реалізації нових товарів, попит на які важко передбачити. Суть консигнації полягає в тім, що роздрібна торгівля може одержувати товарно-матеріальні цінності без конкретного зобов'язання. Це означає, що оплата виробнику здійснюється тільки за умови реалізації товару. Коли попиту на новий товар не буде, товар повертають підприємству-виробнику.

В економічному розумінні лізинг — це кредит, який надається в товарній формі лізингодавцем лізингоодержувачу. У Законі

Україні «Про лізинг» зазначено: «Лізинг — підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця, або набувається ним у власність за договором і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів». Отже, законодавцем лізинг розглядається, як вид підприємницької діяльності, спрямований на інвестування коштів і надання лізингодавцем лізингоодержувачу майна на певний строк і за відповідну плату.

В сучасних умовах лізинг є одним із основних фінансових інструментів, який дозволяє здійснювати повномасштабні капітальні вкладення в розвиток матеріально-технічної бази будь-якого виробництва. Застосування схеми фінансового лізингу має суттєві переваги перед звичайним банківським кредитом (табл. 7.1).

Таблиця 7.1

Визначення переваг фінансового лізингу перед банківським кредитом

Банківський кредит	Фінансовий лізинг
Необхідність застави від 150–200 % суми кредиту	Об'єкт лізингу і є заставою
Короткий термін погашення кредиту в порівнянні зі строком експлуатації техніки чи обладнання	Навантаження на лізингоодержувача розподілено більш прийнятно
Надання кредиту відбувається в декілька етапів і потребує більше часу	Питання надання кредиту і фінансування активів відбувається одночасно
Новоствореному підприємству практично не можливо взяти кредит на придбання техніки чи обладнання при тій же заставі	Лізинг дає можливість новоствореному підприємству розпочати крупний проект

Об'єктом лізингу може бути будь-яке рухоме і нерухоме майно, яке відноситься до основних фондів. Суб'єктами класичного лізингу є три особи: продавець (постачальник) предмету лізингу, лізингодавець і лізингоодержувач (рис. 7.3).

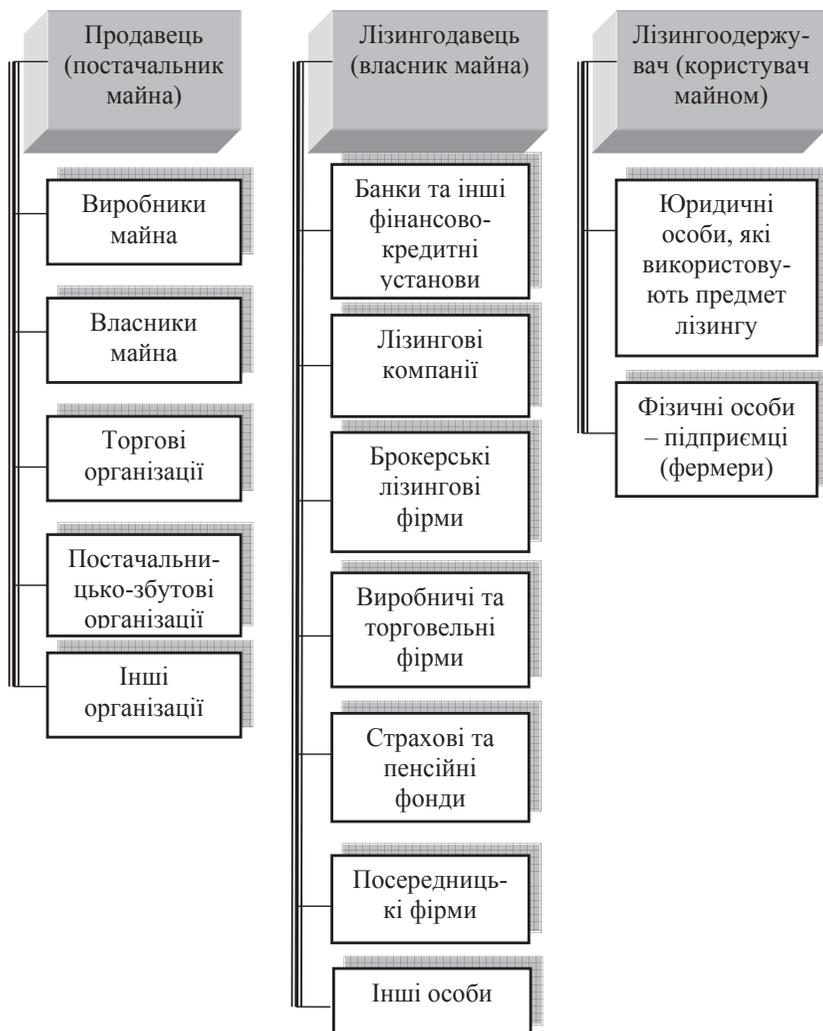

Рис. 7.3. Суб'єкти лізингових відносин

До об'єктів лізингу належать: машини та обладнання; засоби обчислювальної техніки; транспортні засоби; виробничі будівлі та споруди;

Не можуть бути об'єктами лізингу: об'єкти оренди державного майна, крім окремого, індивідуально визначеного майна державних підприємств; земельні ділянки та інші природні об'єкти

Лізингодавець — суб'єкт підприємницької діяльності, утім числі банківська (небанківська) фінансова установа, яка передає в користування об'єкти лізингу згідно з договором.

Лізингоодержувач — суб'єкт підприємницької діяльності, який отримує в користування об'єкти лізингу за договором.

Постачальник лізингового майна — суб'єкт підприємницької діяльності, який виготовляє машини, обладнання тощо і (або) передає власне майно, яке є об'єктом лізингу.

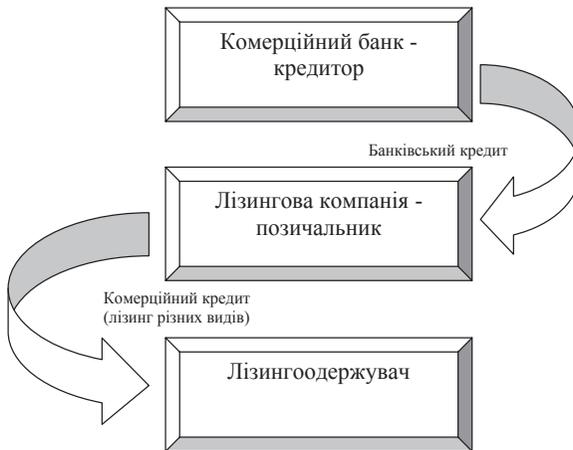

Рис. 7.4. Схема проходження позики при лізинговій угоді

З часу прийняття Закону України «Про банки і банківську діяльність», банки мають можливість проводити лізингові операції. Виходячи з того, що банки надають кредити лізинговим компаніям, логічно вважати, що вони в певній мірі впливають на стан, розвиток і спрямування лізингу.

В Україні складаються певні передумови для застосування такого підвиду лізингових операцій, як зворотній лізинг, або ліз-бек. Це

«договір лізингу, який передбачає набуття лізингодавцем майна у власника і передачу цього майна йому у лізинг». Особливість такої двосторонньої лізингової угоди полягає в тому, що позичальник є водночас і лізингоодержувачем, і «постачальником» устаткування, яке набувається у лізинг, тобто власник устаткування продає його банку, водночас укладаючи з ним договір лізингу на це ж устаткування як лізингоодержувач. Для первинного власника майна така угода має певні переваги. Він, який згодом стає лізингоодержувачем, має можливість скористатися послугами банку після придбання ним (банком) устаткування. Це може відбуватися тоді, коли погіршується фінансовий стан лізингоодержувача через відволікання значних коштів з обігу для закупівлі зазначеного обладнання. Зворотний лізинг дає можливість лізингоодержувачу повернути витрачені на придбання обладнання кошти, і одночасно отримати право на користування ним. При цьому на суму лізингових платежів зменшується прибуток до оподаткування.

Одним із важливих елементів фінансово-господарського механізму країн з розвинутою ринковою економікою є застава нерухомого майна — **іпотека**. Світовий досвід іпотечного кредитування свідчить, що іпотека є важливим фактором збільшення інвестицій в економіку багатьох країн, що розвиваються, та забезпечення їх швидкого економічного зростання.

Іпотечний ринок поділяється на ринок капіталу і ринок нерухомості. А залежно від типу нерухомості, що є заставним забезпеченням — на іпотечний ринок житла, землі, комерційної та промислової нерухомості.

Формування іпотечного механізму і його використання, на наш погляд, пов'язані з необхідністю створення чіткої законодавчої бази, визначенням економічних важелів і стимулів для регулювання відносин між інвесторами, створенням ефективної організаційної системи.

У зв'язку з цим в межах іпотечного механізму передбачається наявність і взаємодія трьох взаємопов'язаних і взаємообумовлених систем — правової, організаційної та економічної (рис. 7.4).

Рис. 7.4. Структура іпотечного механізму

Фінансово-економічні важелі, інструменти, способи і стимули для регулювання іпотечних відносин об'єднані в економічну систему, що включає механізм іпотечного кредитування, методи погашення іпотечних позик, рівень відсоткових ставок, способи мобілізації кредитних ресурсів і страхових ризиків. В цій системі важливе місце також належить вартості (ціні) предмета іпотеки (нормативній і ринковій), методам його оцінки і визначення іпотечно-закладної вартості.

Своє місце у системі іпотечного кредитування мають зайняти кредитні спілки, інвестиційні фонди та інші інститути, які акумулюватимуть кошти населення. Ще одним, на наш погляд, надзвичайно важливим фактором, розвиток якого матиме позитивний вплив як на макроекономічну ситуацію в цілому, так і на перспективи розвитку іпотечного ринку, є розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення, оскільки найважливішим учасником іпотечного ринку, найбільшим інвестором на житловому ринку в багатьох країнах світу є саме недержавні пенсійні фонди (НПФ).

Державний кредит — це економічні відносини, які виникають між підприємством і державою внаслідок купівлі першим державних цінних паперів (підприємство стає кредитором держави), а також унаслідок одержання бюджетних і позабюджетних кредитів (підприємство стає позичальником).

Державне кредитування здійснюється наданням бюджетних позик безпосередньо міністерствам, відомствам, іншим центральним органам державної виконавчої влади для фінансування через банківські установи: пускових об'єктів; раніше розпочатих новобудов виробничого призначення; технічного переозброєння і реконструкції діючих підприємств незалежно від форм власності.

Фінансування інвестиційних потреб підприємств може бути цільовим, прямим, поворотним, терміновим, забезпеченим заставою чи гарантією (поручительством).

Практичні завдання

Завдання 7.1. Розрахунок відсотків за користування кредитом.

Вихідні дані. Ваше підприємство позичило на чотири роки X тис. грн під 24 % річних, які нараховуються за схемою складних відсотків на непогашений залишок. Повертати потрібно рівними сумами в кінці кожного року.

Необхідно: Визначити величину річного платежу основного боргу і відсотків.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72

Завдання 7.2. Розрахунок погашення кредиту.

Вихідні дані. Підприємство «Медіа» позичило на п'ять років X тис. грн під 22 % річних, які нараховуються за схемою складних відсотків на непогашений залишок. Повертати потрібно в кінці кожного року.

Необхідно: Визначити, яка частина основної суми кредиту та відсотків буде погашена за перші два роки.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	400	405	410	415	420	425	430	435	440	445	450	455

Завдання 7.3. Визначення суми повернення кредиту.

Вихідні дані. ТОВ отримало кредит на рік під 23 % річних. Але з 1.07 ставку було змінено на 25 %.

Необхідно: Визначити суму, яку буде повернуто якщо величина кредиту X тис. грн.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	100	110	115	120	125	130	135	140	145	150	155	160

Завдання 7.4. Розрахунок грошових надходжень від операцій з векселями.

Кредитування підприємств

Вихідні дані. Підприємство продало товар, отримавши вексель номінальною вартістю X тис. грн, строком на 75 днів і відсотковою ставкою 15 % (відсотки не входять у номінальну вартість). Через 60 днів з моменту оформлення векселя підприємство вирішило зарахувати його в банку, запропонована ставка 16 %.

Необхідно: Розрахувати суми, отримані банком і підприємством.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81

Завдання 7.5. Розрахунок повернення кредиту при різних способах нарахування відсотків.

Вихідні дані: Банк запропонував позичку в розмірі X тис. грн на 9 місяців під 20 % річних з умовою піврічного нарахування відсотків.

Необхідно: Розрахувати повернену суму при різних схемах нарахування відсотків: а) схема складних відсотків; б) нарахування простих комерційних відсотків.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	90	95	100	105	110	115	120	125	130	135	140	145

Завдання 7.6. Розрахунок суми вексельних платежів.

Вихідні дані: Векселеотримувач пред'явив для обліку вексель на суму X млн грн, випущений 1.01. зі строком погашення 28.09. Вексель пред'явлений в банк 13.09. Банк погодився врахувати вексель з дисконтом у 45 % річних.

Необхідно: Розрахувати яку суму отримає векселеотримувач?

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0	4,5	5,0	5,5	6,0	6,5	7,0	7,5

Завдання 7.7. Розрахунок сум повернення кредиту.

Вихідні дані. Кредит надано під 45 % річних. Після двох місяців ставку збільшили на 5 %, після трьох місяців кредитування ставка зросла ще на 2 %, а після восьми місяців і до кінця року стала — 60 %.

Тема 7

Необхідно: Визначити, яку суму підприємство повинно повернути банку через рік за кредит X тис. грн.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	80	85	90	95	100	105	110	115	120	125	130	135

Завдання 7.8. Розрахунок відсоткових платежів.

Вихідні дані. Підприємство придбало приміщення за X тис. грн за таких умов: а) 30 % вартості оплачується відразу; б) частина, що залишилась, погашається річними платежами протягом 8 років з нарахуванням 25 % річних на непогашену частину кредиту за схемою складних відсотків.

Необхідно: Визначте загальну суму відсотків до виплати.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80

Завдання 7.9. Розрахунок окупності кредитного проекту.

Вихідні дані. Виробниче підприємство «Маяк» звернулось в банк із проханням про надання позики в сумі X млн грн, терміном на 6 місяців на поповнення оборотних коштів і придбання сировини. Процентна ставка за кредитом, яка використовується при розрахунку окупності запропонованого проекту 24 % річних. Ціна реалізації одиниці продукції — 0,5 тис. грн. Обсяг реалізованої продукції за місяць, штук — 1100. Сукупні витрати, тис. грн: сировини і матеріалів — 800, оплата праці (з відрахуваннями) — 400, транспортні витрати — 80, реклама і оренда — 170, інші — 150. Податки: ПДВ —?, податок на прибуток —?.

Необхідно: Розрахувати техніко-економічне обґрунтування окупності кредитного проекту.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
сума позички (X) тис. грн	0,6	0,7	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7

Кредитування підприємств

Завдання 7. 10. Розрахунок лізингових платежів.

Вихідні дані. Фінансово-лізинговий дім (ФЛД) здав майно вартістю X тис. грн, підприємству в лізинг на умовах річної норми амортизаційних відрахувань 20 %. Ставки комісійної винагороди за лізингові послуги 20 %. ФЛД для фінансування лізингової угоди залучив банківський кредит на суму (У) тис. грн під 30 % річних.

варіант	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
вартість майна, млн грн	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	1,9	2,0
сума кредиту (X) тис. грн	400	420	440	460	480	500	520	540	560	580	600	620

Лізингові платежі сплачуються за кожне півріччя. ПДВ на лізингові платежі не сплачуються ФЛД.

ФЛД уклав з лізингоотримувачем договір фінансового лізингу терміном на 4 роки. Дата укладення лізингової угоди — 30.06.2002 р.

Необхідно: Розрахуйте лізингові платежі, які має сплачувати підприємство — лізингодержувач за кожне півріччя та в цілому за весь термін дії лізингової угоди.

Для розрахунку лізингових платежів використовуйте таблицю 7.10.1.

Таблиця 7.10.1

Розрахунок лізингових платежів

№ платежу	Залишкова вартість майна	Відшкодування вартості майна	Комісійна винагорода лізингодавцеві	Залишок кредиту	Плата за кредит	Лізингові платежі

Контрольні питання

1. Розкрийте сутність кредиту, його необхідність та функції, які він виконує в суспільстві.
2. Назвіть види та форми кредиту.
3. Розкрийте зміст принципів кредитування та обґрунтуйте їх необхідність.
4. Назвіть об'єкти кредитування та розкрийте їх зміст.
5. Назвіть основні етапи банківського кредитування підприємств.
6. Які особливості мікrokредитування.
7. Як здійснюється кредитування фізичних осіб банківськими установами.
8. Назвіть особливості комерційного кредитування підприємств.
9. Охарактеризуйте зміст лізингових операцій, хто може бути учасником лізингових угод.
10. Охарактеризуйте зміст факторингових угод.

Завдання 7. 11. Розрахунок платоспроможності позичальника.

Вихідні дані – Дані завдання 6.1. (таблиця 6.1.1).

Необхідно: розрахувати платоспроможність позичальника

Показник	Форма розрахунку	Нормативне значення	Розрахункове значення
1. Коефіцієнт покриття	$\frac{\phi_{1p.260}}{\phi_{1p.620}}$	> 1	
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\phi_{1(p.260 - p.100 - p.110 - p.120 - p.130 - p.140)}}{\phi_{1p.620}}$	0,6 - 0,8	
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\phi_{1(p.220 + p.230 + p.240)}}{\phi_{1p.620}}$	> 0 збільшення	
4. Чистий оборотний капітал (тис. грн)	$\phi_{1(p. 260 - p. 620)}$	> 0 збільшення	
5. Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	$\frac{\phi_{1p.380}}{\phi_{1p.640}}$	> 0,5	

Тестові завдання

1. Що не є об'єктом кредитування?

- а) товарно-матеріальні цінності;
- б) основні засоби;
- в) грошові кошти.

2. Короткостроковий кредит надається:

- а) на збільшення статутного фонду підприємства;
- б) фінансування оборотного капіталу;
- в) погашення податкової заборгованості.

3. Кредит — це ...

- а) форма руху позичкового капіталу;
- б) грошові відносини що пов'язані із розподілом і перерозподілом капіталу;
- в) грошові відносини, що виникають в процесі виробництва.

4. Який з наведених кредитів належить до банківського кредиту?:

- а) лізинг;
- б) обліковий;
- в) овердрафт;
- г) державний.

5. Ким кредитуються приватизовані підприємства?

- а) НБУ;
- б) фондом державного мита;
- в) комерційними банками.

6. До об'єктів лізингу можуть належати:

- а) земельні ділянки;
- б) виробничі будівлі;
- в) МПП.

7. Авальний кредит — це ...

- а) кредит, який надається одним підприємством іншому;
- б) офіційне повідомлення про виконання розрахункової послуги;
- в) кредит, який надається банками у вигляді гарантійної послуги.

8. Процентну ставку за кредитами, що надаються комерційними банками встановлює:

- а) НБУ;
- б) комерційні банки самостійно;
- в) Верховна Рада України;
- г) позичальники, виходячи із своїх інтересів.

9. На які цілі забороняється видача кредитів?:

- а) на покриття збитків;
- б) на закупівлю ТМУ;
- в) на будівництво об'єктів основних засобів.

10. Формула розрахунку потреби в кредиті:

- а) $K_n = O_n + O_n \cdot O_n \cdot p \cdot KZ$;
- б) $K_n = O_n \cdot O_n \cdot O_n \cdot p \cdot KZ$;
- в) $K_n = O_k \cdot O_n \cdot O_n \cdot p + KZ$.

11. Банківський кредит надається:

- а) в товарній формі;
- б) в грошовій формі;
- в) в товарній і грошовій формах.

12. Згідно з яким принципом розрізняють такі кредити як — пролонгований, прострочений:

- а) принцип платності;
- б) принцип терміновості;
- в) принцип повернення.

13. Кредит, що надається підприємству одним кредитом:

- а) прямий;
- б) консорціумний;
- в) факторинговий.

14. Що може виступати заставою?

- а) власне майно;
- б) власне майно і майнові права;
- в) орендоване майно.

Тема 8. Основні засоби підприємств, забезпечення їх відтворення

Питання для вивчення

1. Сутність основних засобів та їх відтворення.
2. Показники стану та ефективності використання основних засобів.
3. Знос і амортизація основних засобів.
4. Суть і склад капітальних вкладень.
5. Джерела і порядок фінансування капітальних вкладень.
6. Фінансування витрат на поліпшення основних фондів.

Основні терміни і поняття: амортизація, амортизаційні відрахування, відтворення основних фондів, знос основних засобів, капітальні вкладення, капітальні інвестиції, капітальний ремонт, коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів, ліквідаційна вартість основних засобів, моральний знос основних засобів, основні засоби, основний капітал, просте відтворення основних засобів, розширене відтворення основних засобів, фізичний знос основних засобів, фондівіддача.

Для з'ясування теоретичних основ і практичного розв'язання задач даного розділу слід ознайомитись із Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» № 334/94-ВР від 28.12.94 р., зі змінами та доповненнями, а також з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Слід взяти до уваги, що відповідно до нової редакції вищезазначеного Закону, під терміном «основні фонди» слід розуміти матеріальні цінності, що призначаються для використання в господарській діяльності протягом періоду, який перевищує 365 календарних днів з дати введення в експлуатацію таких матеріальних цінностей, та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом. Також слід звернути увагу і на зміни, що сталися під час розподілу основних фондів за групами і нормами, за якими нараховується амортизація. Раніше виділяли три групи основних фондів, а з 1 січня 2004 року, з другої групи було виділено в окрему четверту групу

саме ті основні фонди які зазнають найбільш швидкого зносу, особливо морального. Виділяють чотири групи основних фондів:

група 1 — будівлі, споруди, їхні структурні компоненти та передавальні пристрої, у тому числі житлові будинки і їхні частини (квартири та місця загального користування, вартість капітального поліпшення землі);

група 2 — автомобільний транспорт та вузли (запасні частини) до нього; меблі; побутові електронні, оптичні, електромеханічні прилади та інструменти, інше конторське (офісне) обладнання, устаткування та приладдя до них;

група 3 — будь-які інші основні фонди, не включені до груп 1, 2 і 4. (основна активна частина основних виробничих засобів: станки, машини устаткування та обладнання які безпосередньо приймають участь у виробництві товарів, робіт, послуг, тобто перетворюють предмети праці на готову продукцію);

група 4 — електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, їхнє програмне забезпечення, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, інші інформаційні системи, телефони (у тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує вартість малоцінних товарів (предметів).

До кожної групи затверджені такі квартальні норми амортизаційних відрахування: група 1–2 %; група 2–10 %; група 3–6 %; група 4–15 %. Нова редакція Закону не передбачає прискорене нарахування амортизації й індексацію основних фондів та нематеріальних активів.

Згідно з МСБО 16 та П (С)БО 7 *основні засоби* — це матеріальні активи, які:

- утримаються підприємством для використання у виробництві або постачанні товарів та надання послуг, для здачі в оренду іншим особам або для адміністративних цілей;
- будуть використовуватись, як очікується, протягом більше одного періоду.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України визначають методичні принципи їх формування. Для цілей бухгалтерського обліку основні фонди класифікуються таким чином, щоб найменування груп основних засобів відповідали найменуванням рахунків (рис. 8.1).

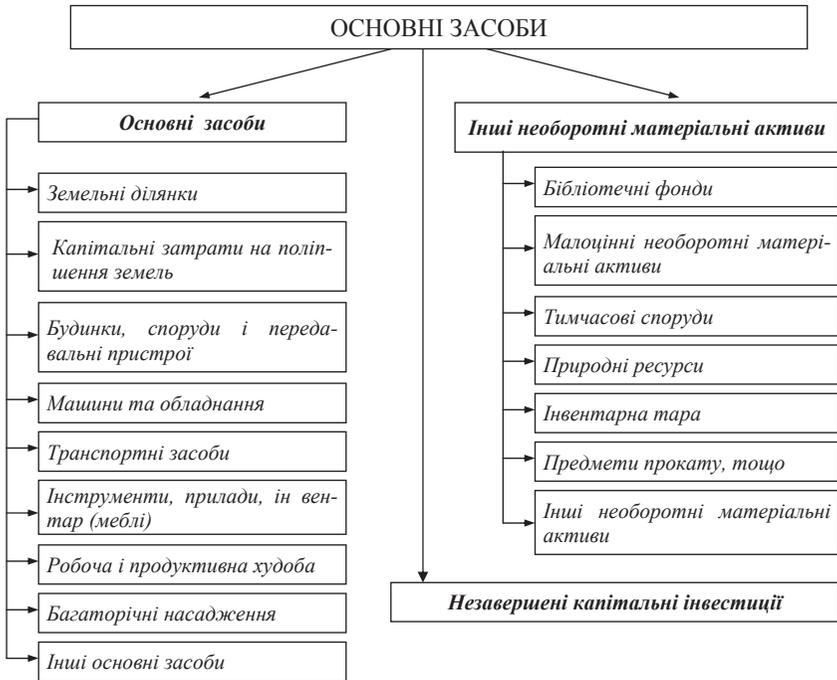

Рис. 8.1. Класифікація основних засобів

Основні засоби мають грошову оцінку і відображаються в балансі підприємства як нематеріальні активи. Використовують наступні види оцінки основних засобів: первісна, відновлювальна, справедлива, ліквідаційна, залишкова.

Первісна вартість — історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів. Первісна вартість основних засобів збільшується на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, первісно очікуваних від використання об'єкта. Первісна вартість основних засобів зменшується у зв'язку з частковою ліквідацією об'єкта основних засобів.

Придбані (створені) основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка складається з таких витрат:

- суми, що сплачуються постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків);
- реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству);
- витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів;
- витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою.

Ліквідаційна вартість — сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).

Відновлювальна вартість — це вартість відтворення основних засобів у сучасних умовах і дійсних цінах, з урахуванням їх переоцінки на підставі морального й фізичного зносу.

Справедлива вартість основних засобів — сума, за якою здійснюють обмін активу або оплачують зобов'язання в результаті операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Амортизація — систематичний розподіл вартості активу, яка амортизується протягом строку корисної експлуатації активу.

Сума, що амортизується — собівартість активу або інша сума, яка замінює собівартість у фінансовій звітності, мінус його ліквідаційна вартість.

Строком корисної експлуатації основних засобів є: період часу, протягом якого підприємство передбачає використовувати актив, або кількість одиниць продукції, що її підприємство очікує отримати від використання активу.

Підприємство самостійно визначає строк корисної експлуатації кожного об'єкта основних засобів, ураховуючи:

- очікуване використання підприємством;
- очікуваний фізичний знос;
- моральний знос;
- правові або аналогічні обмеження щодо використання активу.

Інше визначення: **амортизація** — це об'єктивний процес поступового зносу основних фондів та перенесення їхньої вартості на новостворену продукцію або послуги.

Згідно з П (С)БО 7 «Основні засоби», метод амортизації повинен ураховувати форму, в якій економічна вигода від активу отримується підприємством. Отже, вибір методів амортизації основних засобів підприємство здійснює самостійно, застосовуючи до кожного об'єкта (чи групи однорідних об'єктів) основних засобів відповідний метод нарахування.

У МСБО 16 «Основні засоби» перелічено такі вживані методи амортизації:

- прямолінійного списання;
- зменшення залишкової вартості;
- прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивний;
- виробничий.

Метод прямолінійного списання, як правило, застосовується до тих основних засобів, форма надходження економічних вигод від використання яких рівномірно розподіляється в часі. Важливе значення під час застосування цього методу має строк корисної експлуатації активу, який підприємство повинно оцінити самостійно, виходячи з інтенсивності та інших умов використання активу. Щорічні амортизаційні відрахування визначаються за формулою:

$$\text{Амортизаційні відрахування} = \frac{\text{Первісна вартість} - \text{Ліквідаційна вартість}}{\text{Строк корисної експлуатації}}$$

Метод зменшення залишкової вартості амортизації застосовується до тих основних засобів, які мають максимальну віддачу на початку строку їх корисної експлуатації. За цим методом річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості

об'єкта на початок звітного року (або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації) та річної норми амортизації. Річна норма амортизації розраховується за нище наведеною формулою.

$$\text{Річна норма амортизації} = \sqrt{\frac{\text{Ліквідаційна вартість}}{\text{Первісна вартість}}}$$

За виробничим методом нарахування амортизаційних відрахувань здійснюється на основі сумарного виробітку об'єкта за період його експлуатації. Сума амортизації визначається як добуток фактичного обсягу продукції за звітний період та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості об'єкта, який амортизується, на загальний обсяг продукції, що очікується виробити з використанням цього об'єкта.

Окрім цих методів, підприємство може застосувати норми та методи нарахування амортизації основних засобів, що передбачені податковим законодавством.

Обсяг потреби у фінансових ресурсах для фінансування придбання основних засобів та нематеріальних активів визначається виходячи з їхньої первісної вартості та кількості.

Слід також зазначити, що реальними джерелами фінансування капітальних вкладень є: прибуток, амортизаційні відрахування, внески засновників та інші ресурси отримані на безповоротній основі. Фінансові ресурси які залучені на тимчасовій основі є тимчасовими джерелами фінансування капітальних вкладень і в подальшому будуть замінені реальними джерелами фінансування.

Поряд з основними джерелами фінансування капітальних вкладень виділяють специфічні джерела, які виникають за господарського способу ведення капітального будівництва, а саме: мобілізація внутрішніх ресурсів у будівництві (виникає у разі скорочення потреби в оборотних коштах на період будівництва) та планові нагромадження від виконання будівельно-монтажних робіт (мають форму прибутку, який включається в кошторис будівництва у певних відсотках до кошторисної вартості).

Виділяють п'ять основних форм фінансування капітальних інвестицій:

1. *Самофінансування* — передбачає здійснення капітальних вкладень виключно за рахунок власних (внутрішніх) джерел. Даний метод використовується переважно для здійснення невеликих, локальних капіталовкладень.

2. *Акціонування* — форма фінансування яка використовується для реалізації великомасштабних реальних інвестицій з урахуванням галузевої, регіональної диверсифікації діяльності, з залученням ресурсів декількох інвесторів.

3. *Кредитне фінансування* — здійснюється, як правило, з використанням коштів фінансових установ на принципах платності, терміновості, поверненості, забезпеченості тощо, й переважно передбачає вкладання коштів в реальні об'єкти з високою нормою прибутковості капіталовкладень.

4. *Лізингове фінансування* — форма фінансування у товарній формі, яка передбачає залучення спеціалізованого підприємства (лізингодавця) й перевагами якої є: 100 % фінансування капітальних вкладень, відсутність додаткової застави, оптимізація в оподаткуванні та використанні отриманого обладнання.

Змішане фінансування базується на різних комбінаціях наведених вище форм і може використовуватися для всіх видів капіталовкладень.

Капітальні вкладення — це витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів. За допомогою капітальних вкладень здійснюється як просте, так і розширене відтворення основних засобів.

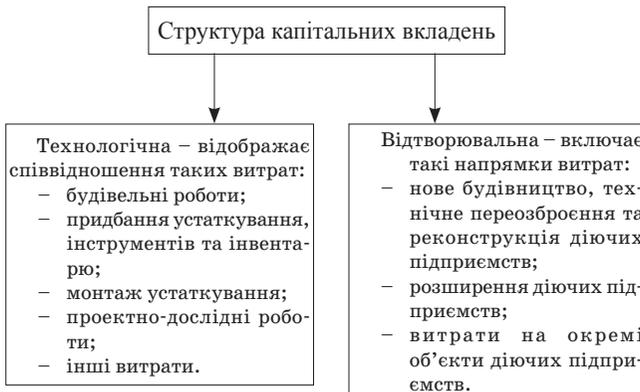

Рис. 8.2. Структура капітальних вкладень

За ринкових відносин важливе значення має вибір оптимальної структури джерел фінансування капітальних вкладень.

Структура джерел фінансування капітальних вкладень підприємства залежить від багатьох факторів:

Рис. 8.3. Фактори впливу на структуру джерел капітальних вкладень

Фінансування капітальних вкладень здійснюється за рахунок власних і залучених коштів. Порушення оптимального співвідношення між власними і залученими джерелами фінансування капітальних вкладень може призвести до погіршення фінансового стану підприємства.

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення

та кращого використання діючих основних фондів і виробничих потужностей підприємств.

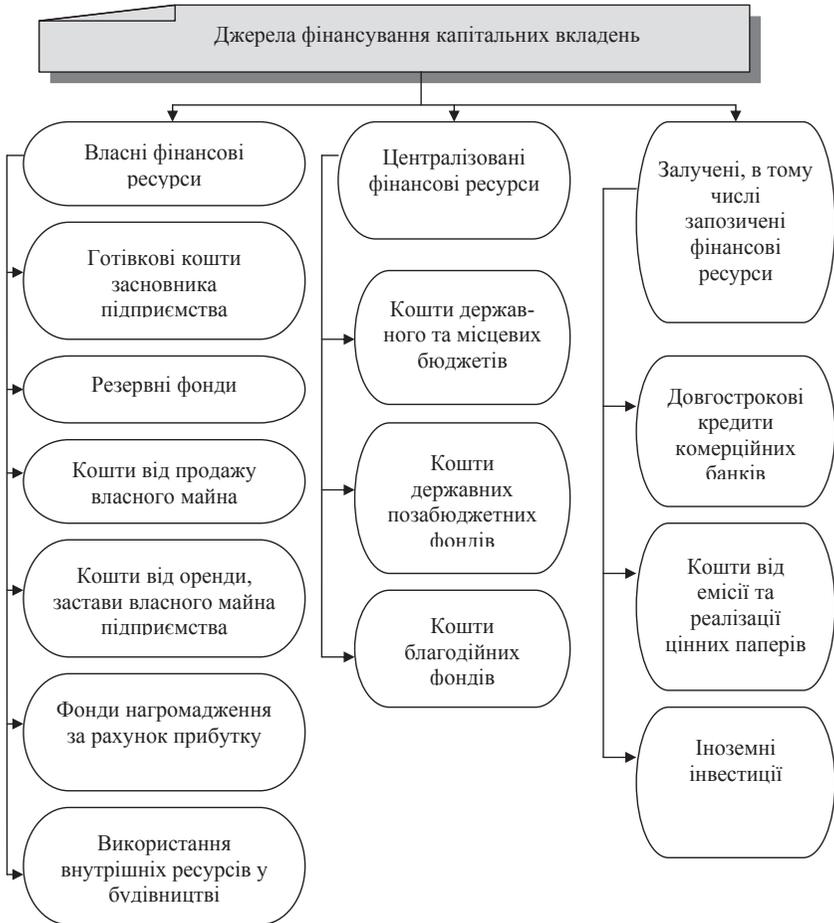

Рис. 8.4. Джерела фінансування капітальних вкладень

Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтриманню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого, — дозволяють збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за

Основні засоби підприємств, забезпечення їх відтворення

рахунок скорочення питомої амортизації та витрат на обслуговування виробництва і його управління, підвищувати фондвіддачу і прибутковість.

Рис. 8.5. Система показників ефективності використання основних фондів

Таблиця 8.1

Показники ефективності використання та відтворення основних фондів підприємства

Показник та формула його розрахунку	Характеристика
$\text{Коефіцієнт покровлення ОЗ} = \frac{\text{Вартість основних виробничих фондів, що надійшли за рік}}{\text{Вартість основних виробничих фондів на кінець звітного року}} \times 100$	Відображає частку введених основних виробничих фондів у загальній вартості основних фондів
$\text{Коефіцієнт вибуття ОЗ} = \frac{\text{Вартість ОВФ, що вибули за рік}}{\text{Вартість ОВФ на початок звітного року}} \times 100$	Показує частку вибуття основних виробничих фондів
$\text{Коефіцієнт приросту ОВФ} = \frac{\text{Сума приросту ОВФ}}{\text{Вартість ОВФ на початок звітного року}} \times 100$	Показує ступінь збільшення основних виробничих фондів порівняно з минулим періодом
$\text{Коефіцієнт зносу} = \frac{\text{Сума зносу ОЗ}}{\text{Початкова вартість ОЗ}} \times 100$	Показує рівень зносу основних виробничих фондів
$\text{Коефіцієнт призначності} = \frac{\text{Залишкова вартість ОФ}}{\text{Початкова вартість ОЗ}} \times 100$	Відображає частку основних виробничих фондів, придатну до експлуатації
$\text{Фондооборобленість праці} = \frac{\text{Середньорічна вартість ОВФ}}{\text{Середньоспискову чисельність працівників літ місяця, в який гайнула найбільша частина робітників}}$	Показує величину основних виробничих фондів, що припадає на одного працівника
$\text{Фондоідеала, грн} = \frac{\text{Обсяг продукції (робіт, послуг)}}{\text{Середньорічну вартість ОВФ}}$	Характеризує ефективність використання основних виробничих фондів
$\text{Фондомісткість, грн} = \frac{\text{Середньорічна вартість ОПВФ}}{\text{Обсяг продукції (робіт, послуг)}}$	Характеризує забезпеченість підприємства основними виробничими фондами
$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Середньорічна вартість ОФ}}$	Визначає ефективність використання основних виробничих фондів підприємства

Практичні завдання

Завдання 8.1. Розрахунок показників використання основного капіталу.

Вихідні дані: Вартість товарної продукції за рік становить 31683,4 тис. грн середньорічна вартість основних виробничих засобів — 8620,0 тис. грн середньоспискова чисельність працюючих у звітному році склала 2230 осіб.

Необхідно: Визначити капіталомісткість, капіталовіддачу основних засобів, та фондоозброєність працюючих. Розрахунок відповідних показників здійснити в таблиці 8.1.1.

Таблиця 8.1.1

Розрахунок показників використання основних засобів

Показники	Сума, грн
капіталомісткість основних засобів	
капіталовіддача	
фондоозброєність	

Завдання 8.2. Розрахунок коефіцієнтів стану основних засобів.

Вихідні дані: таблиця 8.2.1.

Необхідно: Розрахувати коефіцієнт оновлення, коефіцієнт вибуття та коефіцієнт зносу основних засобів.

Розрахунок провести в таблиці 8.2.2.

Методичні вказівки: коефіцієнт оновлення (K_o) основних виробничих засобів — показник, який відображає частку знову введених засобів в експлуатацію у звітному році у загальній їх вартості на кінець звітнього періоду. Визначається він шляхом ділення вартості знову введених в експлуатацію основних засобів на вартість основних виробничих засобів на кінець звітнього періоду.

Коефіцієнт вибуття — це показник, який відображає частку вибутих у звітному році основних засобів у загальній їх кількості на початок року.

Коефіцієнт зносу основних засобів обчислюється відношенням суми нарахованого зносу на основні засоби до їх первісної вартості у відповідному звітному періоді.

Таблиця 8.2.1

Вихідні дані до завдання 8.2.

Показник	На початок року	На кінець року
1. Первісна вартість основних виробничих засобів, тис. грн	9104,0	10640,0
2. Сума зносу, тис. грн	1150,0	1350,0
3. Залишкова вартість основних виробничих засобів, тис. грн	7954,0	9290,0
4. Вартість засобів, введених до експлуатації за рік, тис. грн		150,0
5. Вартість засобів, виведених з експлуатації за рік, тис. грн		100,0

Таблиця 8.2.2

Розрахунок коефіцієнтів стану основних засобів

Показник	Сума	Значення
Коефіцієнт оновлення		
Коефіцієнт вибуття		
Коефіцієнт зносу: — на початок року		
- на кінець року		

Завдання 8.3. Планування обсягів капіталовкладень та джерел їх фінансування.

Вихідні дані: підприємство на плановий рік передбачає здійснити капітальні вкладення на суму 2080,0 тис. грн. В тому числі передбачається:

1. Здійснити модернізацію виробничого цеху на загальну суму 670,0 тис. грн, за рахунок амортизаційних відрахувань — 350,0 тис. грн, відрахувань від прибутку — 110, тис. грн інших власних джерел фінансування 10,0 тис. грн.

2. Здійснити будівництво електромеханічного цеху на суму 910,0 тис. грн, за рахунок амортизаційних відрахувань — 800,0 тис. грн, відрахувань від прибутку — 100 тис. грн, інших власних джерел — 10 тис. грн.

Основні засоби підприємств, забезпечення їх відтворення

3. Придбати машини та устаткування на суму 500,0 тис. грн, за рахунок амортизаційних відрахувань — 200,0 тис. грн, за рахунок прибутку — 234 тис. грн.

Необхідно: скласти план капіталовкладень та джерел його фінансування в таблиці 8.3.1.

Методичні вказівки: Капітальні витрати повинні покриватись за рахунок джерел фінансування. Якщо власних джерел фінансування не вистачає, необхідно планувати використання позичених джерел, тобто кредити банку.

Таблиця 8.3.1

Планування обсягів капіталовкладень та джерел їх фінансування

Види капітальних вкладень	Обсяг капітальних вкладень	Джерела фінансування				Всього, тис. грн
		Амортизація	Прибуток	Інші	Кредит банку	
Будівництво електромеханічного цеху						
Модернізація виробничого цеху						
Придбання машин та устаткування						
Всього						

Завдання 8.4. Складання довідки про вартість виконаних підрядних робіт та витрат.

Вихідні дані: Генпідрядник ВАТ «Промбуд» на реконструкції виробничого цеху у підприємстві ВАТ «Еталон» за квітень виконало будівельних робіт на суму 220 тис.грн, у тому числі на 181 тис. грн будівельно — монтажних робіт і 39 тис.грн інших витрат.

Всього з початку року по звітний місяць включно на цьому об'єкті виконано будівельних робіт на суму 1125,0 тис.грн, із них

620 тис.грн склали будівельно — монтажні роботи. Крім того, до суми виконаних за місяць будівельних робіт нараховується в установленому порядку сума ПДВ.

Необхідно: скласти довідку про вартість виконаних підрядних робіт та витрат за місяць (ф. № КБ — 3). Розрахунок здійснити в таблиці 8.4.1.

Методичні вказівки: заповнення довідки здійснюється на підставі даних, наведених в умові завдання. Складена довідка та акт приймання виконаних робіт на будівництві після їх підпису підрядником та замовником є підставою для розрахунків за виконані роботи з будівництва об'єкта за звітний місяць.

Таблиця 8.4.1

Замовник _____

Генпідрядник _____

Довідка про вартість виконаних підрядних робіт та витрат за 20__р.

(грн)

Найменування об'єктів, робіт	Вартість виконаних робіт					Із графи 4 «Роботи по монтажу обладнання»
	З початку року по звітний місяць		у тому числі за звітний місяць			
	Всього в ринкових цінах	із них будівельно—монтажних робіт	Всього в ринкових цінах	у тому числі		
				Будівельно—монтажні роботи	Інші витрати	
А	1	2	3	4	5	6
Договірна ціна						
ПДВ, 20 %						
Всього до оплати						

Замовник _____ Генпідрядник _____

« _____ » _____ 20__ р.

Контрольні питання до теми

1. Дайте визначення основним засобам. Що таке виробничі і невиробничі основні засоби?

2. Що являє собою первісна, відновлювальна і залишкова вартість основних засобів?

3. Що таке просте і розширене відтворення основних засобів? Якими ознаками характеризується процес відтворення?

4. Що є джерелом фінансування заміни зношених основних засобів у простому і розширеному відтворенні?

5. Дайте визначення амортизації. Які методи нарахування амортизації основних засобів вам відомі?

6. Що таке капітальні вкладення. Як здійснюється розрахунок їх розміру на підприємстві?

7. Чи тотожні поняття «інвестиції» і «капітальні вкладення»? Які види інвестицій розрізняють в умовах ринкової економіки?

8. Назвіть види джерел фінансування капітальних вкладень.

9. Які способи проведення капітальних робіт вам відомі? Дайте їм характеристику.

Тестові завдання

1. Основні засоби — це...

- а) частина матеріальних активів, які багаторазово беруть участь у процесі виробництва;
- б) матеріальні активи, строк корисного використання яких більший за один рік і які використовуються у процесі виробництва і реалізації продукції;
- в) матеріальні активи, які тривалий час перебувають у незмінній нату-рально — речовій формі;
- г) матеріальні цінності, які поступово переносять свою вартість на вироблений продукт.

2. Невиробничі основні фонди відтворюються за рахунок:

- а) прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства;
- б) амортизаційних відрахувань,
- в) спонсорських внесків;
- г) витрат виробництва.

3. Для обчислення амортизаційних відрахувань з метою визначення оподаткованого прибутку основні засоби поділяються на:

- а) 2 групи;
- б) 3 групи;
- в) 5 груп.

4. Відтворення основних засобів — це ...

- а) процес безперервного їх поновлення;
- б) заміна окремих зношених їх частин;
- в) придбання нових основних засобів;
- г) заміна зношеного устаткування на нове.

5. У процесі господарської діяльності кругооборот основних фондів проходить:

- а) дві стадії;
- б) три стадії;
- в) п'ять стадій.

6. Знос основних засобів — це...

- а) втрата вартості основними засобами в процесі їх експлуатації;
- б) заміна зношених основних засобів через капітальне будівництво;
- в) заміна основних засобів на нові;
- г) сума амортизації основних засобів з початку їх корисного використання.

7. Частковий знос основних засобів компенсується через:

- а) повну заміну зношених основних засобів;
- б) здійснення капітального ремонту;
- в) нове капітальне будівництво.

8. Фізичний знос — це ...:

- а) поступова втрата основними засобами споживної вартості в процесі експлуатації;
- б) знос основних засобів внаслідок створення нових, більш прогресивних засобів;
- в) знос основних засобів під дією сил природи.

9. Амортизація — це..

- а) процес поступового перенесення вартості основних засобів на продукцію, що виробляється;
- б) поступове зниження вартості основних засобів внаслідок їх зносу;
- в) поступове перенесення вартості зносу основних засобів на валові витрати виробництва.

10. Суми амортизаційних відрахувань визначаються множенням норм амортизації на балансову вартість груп основних засобів..:

- а) на початок звітнього року;
- б) на кінець звітнього року;
- в) на середньорічну вартість.

11. Амортизація окремих об'єктів основних засобів групи 1 проводиться до досягнення балансовою вартістю такого об'єкта:

- а) 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- б) 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- в) 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

12. Припиняється нарахування амортизації:

- а) з місяця в якому вибули основні засоби;
- б) з місяця, наступного за місяцем вибуття основних засобів;
- в) з кварталу в якому вибули основні засоби.

13. Капітальні вкладення — це..

- а) витрати на створення нових, реконструкцію і технічне переозброєння діючих основних засобів;
- б) витрати на придбання нових основних засобів і капітальний ремонт діючих основних засобів;
- в) витрати на реконструкцію та розширення діючих виробництв.

МОДУЛЬ 3

ФІНАНСОВИЙ СТАН ТА ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тема 9. Оцінка фінансового стану підприємства

Питання для вивчення

- 1. Фінансовий стан підприємства, методи його оцінки.*
- 2. Показники оцінки фінансового стану підприємства.*
- 3. Оцінка ліквідності підприємства.*
- 4. Оцінка фінансової стійкості підприємства.*
- 5. Оцінка майнового стану підприємства.*
- 6. Аналіз прибутковості підприємства.*
- 7. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.*

Основні терміни і поняття: акціонерний капітал; аналіз фінансового стану підприємства; внутрішній аналіз; вертикальний аналіз; ділова активність підприємства; ліквідність підприємства; майновий стан підприємства; методи фінансового аналізу; платоспроможність підприємства; прибутковість підприємства; прийоми фінансового аналізу; фінансова стійкість; фінансовий стан; фінансова стабільність.

За умов переходу економіки України до ринкових відносин, суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного **аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.** Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна **оцінка фінансового стану підприємств** за

виникнення різноманітних форм власності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємств. Систематичний аналіз фінансового стану підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний ще й тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Фінансовий стан підприємства враховують і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

Фінансовий стан — це один з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємств. Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Фінансовий стан підприємства — це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

В традиційній практиці аналізу фінансового стану існують певні прийоми й методи його здійснення.

Можна назвати шість основних прийомів аналізу:

- *горизонтальний (часовий) аналіз* — порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;
- *вертикальний (структурний) аналіз* — визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;
- *трендовий аналіз* — порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогностичний аналіз фінансового стану);
- *аналіз відносних показників (коефіцієнтів)* — розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;

- *порівняльний аналіз* — внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками.
- *факторний аналіз* — визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник.

Предметом фінансового аналізу підприємства є його фінансові ресурси, їх формування та використання. Для досягнення основної мети аналізу фінансового стану підприємства — об'єктивної його оцінки та виявлення на цій основі потенційних можливостей підвищення ефективності формування й використання фінансових ресурсів — можуть застосовуватися різні методи аналізу.

Методи фінансового аналізу — це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства.

В економічній теорії та практиці існують різні класифікації методів економічного аналізу взагалі та фінансового аналізу зокрема. Перший рівень класифікації виокремлює неформалізовані та формалізовані методи аналізу.

Неформалізовані методи аналізу ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких аналітичних взаємозв'язках та залежностях. До неформалізованих належать такі методи: експертних оцінок і сценаріїв, психологічні, морфологічні, порівняльні, побудови системи показників, побудови системи аналітичних таблиць. Ці методи характеризуються певним суб'єктивізмом, оскільки в них велике значення мають інтуїція, досвід та знання аналітика.

До *формалізованих методів* фінансового аналізу належать ті, в основу яких покладено жорстко формалізовані аналітичні залежності, тобто методи: ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, виокремлення ізольованого впливу факторів,

відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих і складних відсотків, дисконтування.

У процесі фінансового аналізу широко застосовуються і традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки), а також математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів).

Використання видів, прийомів та методів аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності становить методологію та методику аналізу.

Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, **показник**, а тільки за допомогою комплексу, *системи показників*.

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства — акціонерів, банків, податкових адміністрацій — свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Для комплексного аналізу фінансового стану підприємства необхідно оцінити тенденції найбільш загальних показників, які з різних сторін характеризують цей стан. Показниками та факторами стабільного фінансового стану підприємства можуть бути: стійка платоспроможність, ефективне використання капіталу, своєчасна організація розрахунків, наявність стабільних фінансових ресурсів. У свою чергу незадовільний фінансовий стан характеризують: неефективне розміщення коштів, брак власних оборотних коштів, наявність стійкої заборгованості за платежами, негативні тенденції у виробництві.

В умовах ринкової економіки показники оцінки фінансового стану підприємства залежно від практичних міркувань поділяють на

чотири групи: ліквідності (платоспроможності), ділової активності, фінансової стійкості (заборгованості) і рентабельності.

Ліквідність характеризує здатність підприємства швидко перетворити активи на гроші. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань — короткострокової кредиторської заборгованості. Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді визначається його можливостями покрити свої короткострокові зобов'язання.

Для кредиторів недостатня ліквідність боржника може свідчити про затримку у сплаті процентів та основної суми боргу. Поточний стан ліквідності підприємства може також вплинути на відносини з покупцями (клієнтами) та постачальниками товарів та послуг. Такі зміни можуть призвести до неспроможності підприємства виконати умови контрактів та призвести до втрати зв'язків з постачальниками.

При оцінці ліквідності розраховують загальний показник ліквідності та три основні коефіцієнти: коефіцієнт покриття; коефіцієнт швидкої ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Загальний показник ліквідності балансу показує відношення суми всіх платіжних засобів до суми всіх платіжних зобов'язань з врахуванням їх ліквідності. Цей показник дає змогу порівнювати баланси підприємств за різні періоди, баланси різних підприємств та визначати найбільш ліквідні баланси.

Коефіцієнт покриття (інші найменування цього коефіцієнта — коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності). Він дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, яка сума поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо поточні активи перевищують за величиною поточні зобов'язання, підприємство може розглядатися як таке, що успішно функціонує.

Таблиця 9.1

Показники оцінки ліквідності підприємства

№ п/п	Назва показника	Порядок (формула) розрахунку	Нормативне (рекомендоване) значення	Призначення (опис)
1	2	3	4	5
1	Коефіцієнт покриття (загальний коефіцієнт ліквідності)	$\Phi. 1$ (ряд. 260)/ряд. 620	> 2	Визначається співвідношенням усіх поточних активів до короткострокових зобов'язань, характеризує достатність оборотних засобів для покриття своїх боргів
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\Phi. 1$ (Σ ряд. 150, ряд. 160, ряд. 170–250)/ф. 1 ряд. 620	> 1	Показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена не тільки за рахунок грошових коштів, але і за рахунок очікуваних фінансових надходжень
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\Phi. 1$ (ряд. 220 + ряд. 230 + ряд. 240)/ф. 1 ряд. 620	$> 0,2$	Характеризує негайну готовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість і визначається як відношення суми грошових коштів підприємства та короткотермінових фінансових вкладень до суми короткотермінових зобов'язань

4	Робочий капітал (розмір власних оборотних засобів)	Ф. I (ряд. 260 – — ряд. 620)	Середньо галузеве	Різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями, є «фінансовою подушкою», що теоретично дає можливість підприємству погасити всі або більшу частину своїх короткострокових зобов'язань та продовжувати працювати
5	Частка оборотних засобів в активах	Ф. 1 (ряд. 260/ряд. 280)	—	Розраховується як відношення оборотних засобів та валюти балансу та показує їх питому вагу в майні підприємства

Оцінка фінансової стійкості підприємства має на меті об'єктивний аналіз величини та структури активів і пасивів підприємства та визначення на цій основі міри його фінансової стабільності й незалежності, а також відповідності фінансово-господарської діяльності підприємства цілям його статутної діяльності.

Оцінку фінансової стійкості підприємства доцільно здійснювати поетапно, на основі комплексу показників.

Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів.

Оцінка майнового стану підприємства дає можливість визначити абсолютні і відносні зміни статей балансу за певний період, відстежити тенденції їх зміни і визначити структуру фінансових ресурсів підприємства. Для оцінки майнового стану доцільно розрахувати такі показники, які характеризують виробничий потенціал підпри-

Оцінка фінансового стану підприємства

ємства: коефіцієнт зносу основних засобів; коефіцієнт оновлення основних засобів; коефіцієнт вибуття основних засобів.

Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує стан і ступінь зносу основних засобів і розраховується як відношення суми зносу основних засобів до їх первісної вартості.

Таблиця 9.2

Показники оцінки фінансової стійкості підприємства

Призначення (опис)	Порядок (формула) розрахунку	Нормативне (рекомендоване) значення	Призначення (опис)
1	2	3	4
Коефіцієнт автономії	Ф.1 (ряд. 380/ряд. 640)	> 0,5	Визначається як відношення загальної суми власних коштів до підсумку балансу, чим більше значення коефіцієнта, тим менша залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування
Коефіцієнт фінансової залежності	Ф.1 (ряд. 640/ряд. 380)	–	Показник обернений до коефіцієнта автономії; показує, яка сума загальної вартості майна підприємства припадає на 1 грн власних коштів
Коефіцієнт маневреності власних засобів	Ф. 1 (ряд. 380 — ряд. 080)/ф. 1 ряд 380	–	Характеризує ступінь мобільності власних засобів підприємства

Тема 9

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	$\text{Ф. 1 (ряд. 260 — ряд. 620) / ф. 1 (ряд. 380)}$	$> 0,5$	Розраховується як відношення вартості робочого капіталу (власних оборотних коштів) до суми джерел власних коштів; характеризує ступінь мобільності використання власних коштів підприємством
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\text{Ф. 1 (ряд. 380) / ф. 1 (ряд. 420 + ряд. 480 + ряд. 620 + ряд. 630)}$	> 1	Визначається як відношення власного капіталу та залученого
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	$\text{Ф. 1 (ряд. 420 + ряд. 480 + ряд. 620 + ряд. 630) / ф. 1 (ряд. 380)}$	Залежить від характеру господарської діяльності	Розраховується як відношення всієї суми зобов'язань по залучених коштах та суми власних коштів
Коефіцієнт концентрації власного капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт незалежності)	Власний капітал (ряд. 380 ф. 1) / Активи підприємства (ряд. 080 + 260 + 270 ф. 1)	—	Визначає частку коштів власників підприємства в загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства. Характеризує можливість підприємства виконати свої зовнішні зобов'язання за рахунок використання власних коштів, незалежність його функціонування від позикових коштів.

Оцінка фінансового стану підприємства

Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	Позичковий капітал (ряд. 430+480+620+630 ф.1)/Активи підприємства (ряд. 080 + 260 + 270 ф. 1)	—	Є доповненням до попереднього коефіцієнта — їх сума дорівнює 1 (або 100 %). Коефіцієнт характеризує частку позичкових коштів у загальній сумі коштів, вкладених у майно підприємства
--	---	---	--

Коефіцієнт оновлення основних засобів показує, яку частину від тих, що є на кінець звітнього періоду складають нові основні засоби, і розраховується як відношення первісної вартості основних засобів, які поступили за звітний період, до первісної вартості основних засобів, що є на балансі підприємства на кінець звітнього періоду.

Коефіцієнт вибуття основних засобів показує, яка частина основних засобів вибула за звітний період, і розраховується як відношення первісної вартості основних засобів, які вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів, що є на балансі підприємства на початок звітнього періоду.

За наслідками аналізу робиться висновок щодо абсолютної величини і структури балансу, динаміки зміни вартості активів підприємства, окремих статей балансу підприємства порівняно з попередніми періодами, наголошуються позитивні і негативні тенденції таких змін. Особлива увага приділяється наявності і структурі протрочної заборгованості підприємства.

Для аналізу прибутковості підприємства доцільно використовувати комплекс показників. Перш за все, це показник чистого прибутку в динаміці, який відповідно до чинних стандартів бухгалтерського обліку визначається шляхом додавання до фінансового результату від звичайної діяльності після оподаткування надзвичайних доходів та віднімання надзвичайних витрат і податку з надзвичайного прибутку. Крім абсолютного показника — чистого прибутку — для характеристики підприємства використовується також комплекс відносних показників. Це такі показники:

рентабельність реалізованої продукції визначається як частка від ділення чистого доходу від реалізації продукції до собівартості її;

рентабельність операційної діяльності визначається як частка від ділення фінансового результату від операційної діяльності на виручку від реалізації продукції;

рентабельність основного капіталу визначається як частка від ділення чистого прибутку підприємства на підсумок балансу;

рентабельність власного капіталу визначається як частка від ділення чистого прибутку на середню вартість власного капіталу;

період окупності власного капіталу визначається як частка від ділення середньої вартості власного капіталу на чистий прибуток.

При високих темпах інфляції визначення показників прибутковості підприємства доцільно здійснювати по даних балансу та звіту про фінансові результати, скоригованих на індекс інфляції.

Комплексна оцінка передбачає побудову комплексу показників фінансового стану підприємства, відбір відповідних груп фінансових показників, включення певних показників до відповідної групи, визначення методики їх розрахунку і оцінки.

Для комплексного аналізу фінансового стану підприємства необхідно оцінити тенденції найбільш загальних показників, які з різних сторін характеризують фінансовий стан підприємства.

В цілому існує 6 основних груп фінансових показників: показники оцінки майнового стану; показники оцінки ліквідності; показники оцінки фінансової стійкості; показники оцінки ділової активності (оборотності); показники оцінки рентабельності (прибутковості); показники оцінки положення на ринку цінних паперів.

У залежності від цілей та обсягу аналізу можна виділити наступні види аналізу: експрес-діагностика підприємства; оцінка фінансової діяльності підприємства; підготовка обґрунтування для інвестицій.

Експрес-аналіз фінансового стану і комплексний аналіз фінансового стану підприємства розрізняються за: широтою аналізу; глибиною дослідження; менш і більш детальному підходах до різних сторін діяльності підприємства.

Практичні завдання

Завдання 9.1. Розрахунок показників фінансового стану підприємства.

Вихідні дані: дані завдання 6.1. (таблиця 6.1.1).

Необхідно: розрахувати показники оцінки майнового стану підприємства; показники оцінки ліквідності та платоспроможності; показники оцінки фінансової стійкості та стабільності підприємства. Зробити висновки.

Контрольні питання

1. Розкрийте потребу та значення оцінки фінансового стану підприємства, його завдання.
2. Який порядок розрахунку показників оцінки майнового стану підприємства?
3. Який порядок розрахунку показників ліквідності і платоспроможності?
4. Який порядок розрахунку показників фінансової стійкості та стабільності?
5. Який порядок розрахунку показників ділової активності підприємства?
6. Охарактеризуйте методичні підходи до оцінки ліквідності балансу.
7. Охарактеризуйте методичні підходи до оцінки фінансової стійкості.
8. Які способи поліпшення фінансового стану підприємства?

Тестові завдання

1. Фінансовий стан підприємства залежить від:

- а) фінансової політики підприємства;
- б) випуску продукції;
- в) результатів виробничої, комерційної, фінансово — господарської діяльності підприємства;
- г) ефективності використання фінансових ресурсів.

2. Фінансовий стан підприємства — це:

- а) система показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства;

- б) система показників, що відображають ліквідність і платоспроможність підприємства;
- в) система показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства.

3. До якої групи показників належить показник «коефіцієнт покриття запасів»:

- а) майнового стану;
- б) ліквідності і платоспроможності;
- в) фінансової стійкості;
- г) прибутковості

4. Коефіцієнт мобільності активів характеризує:

- а) наскільки обсяг поточних зобов'язань може бути погашений за рахунок мобілізованих оборотних активів;
- б) наскільки обсяг поточних зобов'язань може бути погашений за рахунок високоліквідних активів;
- в) потенційну можливість перетворити активи в ліквідні засоби;

5. Які показники характеризують майновий стан підприємства:

- а) коефіцієнт зносу основних засобів;
- б) коефіцієнт покриття запасів;
- в) загальний коефіцієнт покриття.

6. Що таке кризовий фінансовий стан підприємства:

- а) коли запаси і витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів і довгостроковими позиковими джерелами;
- б) коли запаси і витрати не забезпечуються джерелами їх формування;
- в) коли запаси і витрати забезпечуються за рахунок всіх існуючих джерел формування запасів і витрат.

Тема 10. Фінансове планування на підприємствах

Питання для вивчення

1. Фінансова стратегія підприємства.
2. Зміст та методи фінансового планування.
3. Зміст поточного фінансового планування.
4. Зміст і значення оперативного фінансового планування.
5. Бюджетування в системі оперативного планування.
6. Контролінг.

Основні терміни та поняття: баланс доходів і витрат; бізнес — план; Бюджетування; контролінг; платіжний календар; перспективне фінансове планування; поточний фінансовий план; оперативний фінансовий план; фінансовий план; фінансове планування; фінансова стійкість; фінансова стратегія.

За умов ринкової економіки, самостійності підприємств, їхньої відповідальності за результати діяльності виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій розвитку фінансового стану та перспективних фінансових можливостей. На вирішення таких питань і спрямовано *фінансову стратегію підприємства*.

На сьогодні потреба формування фінансової стратегії є важливим складником успішного функціонування будь-якого підприємства незалежно від розміру, організаційно-правової форми та виду діяльності.

Фінансова стратегія представляє собою визначення довгострокової мети фінансової діяльності підприємства, вибір найбільш ефективних способів і шляхів їх досягнення.

Завданнями фінансової стратегії є:

- визначення способів проведення успішної фінансової стратегії та використання фінансових можливостей;
- визначення перспективних фінансових взаємовідносин із суб'єктами господарювання, бюджетом, банками та іншими фінансовими інститутами;
- фінансове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності на перспективу;

- вивчення економічних та фінансових можливостей імовірних конкурентів, розробка та здійснення заходів щодо забезпечення фінансової стійкості;
- розробка способів виходу із кризового стану та методів управління за умов кризового стану підприємств.

Розробка фінансової стратегії — це галузь фінансового планування.

Фінансове планування займає важливе місце в системі фінансового менеджменту, яка включає планування, організацію, мотивацію й контроль діяльності підприємства. Об'єктами фінансового планування виступають:

- 1) рух фінансових ресурсів;
- 2) фінансові відносини, які виникають при формуванні, розподілі та використанні фінансових ресурсів;
- 3) вартісні пропорції, які утворюються в результаті розподілу фінансових ресурсів.

Фінансове планування — це процес систематичної підготовки управлінських рішень, які прямо чи опосередковано впливають на обсяги фінансових ресурсів, узгодження джерел формування та напрямків використання, згідно виробничих, маркетингових планів, а також показників діяльності підприємства в плановому періоді, і які забезпечують вирішення завдань найбільш раціональним шляхом.

Техніка фінансового планування починається з визначення цілей фінансової політики підприємства розробки фінансової стратегії і тактики. Головною метою фінансової політики підприємства, є підвищення ефективності системи управління фінансами, а головними завданнями є максимізація прибутку, оптимізація витрат та структури капіталу, забезпечення його фінансової стійкості, досягнення прозорості фінансового стану, забезпечення інвестиційної привабливості підприємства та створення ефективного механізму управління останнім.

Початковим етапом фінансового планування є фінансове прогнозування, яке полягає у визначенні можливого фінансового стану підприємства на перспективу. На відміну від фінансового планування, прогнозування передбачає розробку альтернативних фінансових показників та параметрів, використання яких, відповідно до тенденцій зміни ситуації на ринку, дає змогу визначити

один з варіантів розвитку подій та їх вплив на фінансовий стан підприємства.

Тобто, при фінансовому прогнозуванні оцінюються можливі майбутні фінансові наслідки рішень, які приймаються, а при фінансовому плануванні фіксуються фінансові показники, які підприємство намагається отримати у майбутньому та формалізуються шляхи їх досягнення. Фінансове планування направлено, з одного боку, на запобігання помилкових дій у діяльності підприємства, з іншого — на зменшення числа невикористаних можливостей.

Традиційно, фінансові плани поділяють на:

- стратегічні,
- поточні,
- оперативні.

Кожний з них має своє чітке призначення, певний ступінь деталізації та форму реалізації.

Так, *стратегічне фінансове планування* визначає найважливіші показники, пропорції та темпи розширеного відтворення й є головною формою реалізації мети підприємства. Стратегічне фінансове планування включає розробку фінансової стратегії підприємства та прогнозування фінансової діяльності на основі яких визначається фінансова політика підприємства за конкретними напрямками фінансової діяльності.

Система поточного фінансового планування базується на розробленій фінансовій стратегії та фінансовій політиці за окремими аспектами фінансової діяльності й пов'язана з розробкою конкретних видів *поточних фінансових планів*, які дають можливість підприємству визначити на поточний період всі джерела фінансування його розвитку, сформуванати структуру доходів й витрат, забезпечити постійну платоспроможність, а також визначити структуру активів та капіталу на кінець планового періоду.

Результатом *поточного фінансового планування* є розробка трьох основних планів: звіту про прибутки й збитки, руху грошових коштів, бухгалтерського балансу.

З метою контролю за фактичними надходженнями й їх використанням необхідне *оперативне фінансове планування*, яке включає складання й виконання платіжного календаря, касового плану та розрахунок потреб в короткострокових залученнях коштів чи їх ефективне короткострокове розміщення.

Фінансове планування в залежності від напрямку використання джерел інформації поділяють на чотири види: реактивне, інактивне, преактивне, інтерактивне.

- *реактивне* (орієнтація на минуле) — базується на досвіді попередніх періодів, який може бути з успіхом використаний в умовах стабільного бізнесу;
- *інактивне* (орієнтація на сучасне) — базується на збереженні існуючих позицій бізнесу на максимально тривалій термін;
- *преактивне* (орієнтація на майбутнє) — дозволяє забезпечити ефективне управління при умові отримання точних прогнозів. З метою найбільш якісної оцінки результатів, що плануються, доцільно було б враховувати й орієнтуватись на оптимальний взаємний вплив та взаємодію перерахованих раніше видів, тобто інтерактивне. Це єдина методологія, яка відкрито направлена на ефективну взаємодію: минулого досвіду, об'єктивної оцінки існуючого стану справ, поставлення реальних завдань на майбутнє й вибору оптимального шляху досягнення останнього.

У фінансовому плануванні використовується *балансовий метод*. Його зміст полягає в тім, що не тільки балансуються підсумкові показники доходів і витрат, а для кожної статті витрат зазначаються конкретні джерела покриття. При цьому використовуються різні способи: нормативний, розрахунково-аналітичний, оптимізації планових рішень, економіко-математичного моделювання. Суть *нормативного способу* фінансового планування полягає в тім, що на основі встановлених фінансових норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба суб'єкта підприємницької діяльності у фінансових ресурсах та визначаються джерела цих ресурсів. Згаданими нормативами є ставки податків, ставки зборів та внесків, норми амортизаційних відрахувань, норми оборотних коштів. Норми та нормативи бувають галузевими, регіональними та індивідуальними. За використання *розрахунково-аналітичного методу* планові показники розраховуються на підставі аналізу фактичних фінансових показників, які беруться за базу, та їх зміни в плановому періоді.

Одним з напрямків фінансового управління, який позитивно зарекомендував себе на підприємствах з розвиненою ринковою економікою є *бюджетування*, яке можна подати як інтегровану систему складання бюджетів, поточного контролю за їх виконанням, обліку відхилень фактичних показників від бюджетних та

аналізу причин суттєвих відхилень. При цьому бюджет підприємства є засобом балансування доходів та витрат, надходжень і виплат грошових коштів.

В основі концепції бюджетування покладено забезпечення успішного функціонування підприємства способом погодження стратегічних планів з поточними та оперативними; координації й інтеграції поточних планів за різними напрямками бізнесу; створення системи якісного інформаційного забезпечення менеджерів різних рівнів управління в необхідні терміни; створення системи контролю за виконанням фінансових планів.

Бюджетування як систему фінансового управління можна подати у вигляді взаємопов'язаних економічних, аналітичних та фінансових блоків, які об'єднують заходи, що необхідні для ефективної діяльності підприємств (рис. 10.1).

На зазначеному рисунку інвестиційне, фінансове та операційне бюджетування базуються на інформаційно-аналітичному підґрунті й є результатом етапами інформаційної системи прийняття управлінських рішень.

Бюджетування хоча й тісно взаємодіє з плануванням, зокрема фінансовим, але за охопленням елементів з підготовки управлінських рішень має більш об'ємнішу сферу функціонування. В основі бюджетування покладено інтегрований підхід до основних функцій управління: прогнозування та планування, організації, обліку, контролю, регулювання, аналізу. Схематично послідовність взаємозв'язку функцій управління відображено на рисунку 10.2.

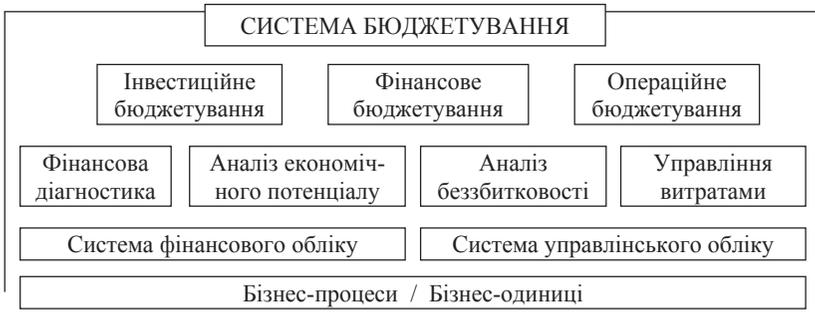

Рис. 10.1. Система фінансового управління підприємством мінімальної конфігурації

Рис. 10.2. Взаємозв'язок функцій управління

Слід пам'ятати, що структура системи бюджетів та ступінь деталізації її складових, визначається особливостями виробничого процесу (в тому числі, видом продукції та послуг, методами виробництва й маркетингу); організаційної структури; організації системи бухгалтерського обліку, виробничого й фінансового контролю; інформаційними потребами менеджменту; розмірами підприємства й тим, що є предметом бюджетування; кваліфікацією керівників і тих хто розробляє бюджети.

Важливим елементом бюджетування є контроль. Контроль — це зворотній бік бюджетування. Ієрархічна система бюджетів підприємства дозволяє встановити жорсткий контроль за надходженням і витрачанням коштів, створити реальні умови для вироблення ефективної фінансової стратегії.

Бюджет є основою для контролю. Це проявляється в тому, що по мірі реалізації закладених у бюджеті планів контролюються фактичні результати діяльності підприємства. Бюджетний контроль здійснюється через порівняння фактичних показників з плано-

вими. Основна увага приділяється показникам, які відхиляються від планових та з'ясовуються причини цих відхилень. Це один з способів одержання всебічної інформації про діяльність підприємства, перевірки виконання бюджетів.

Однією з причин виникнення кризової ситуації на багатьох українських підприємствах є низький рівень менеджменту. Саме некваліфіковані та помилкові дії керівництва привели велику кількість суб'єктів господарювання на межу банкрутства. Істотним фактором, який зумовлює прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах ефективної системи контролінгу.

Поняття *контролінг* походить від англійського «to control», яке в економічному розумінні означає управління, спостереження, контроль.

Контролінг — це система орієнтована на майбутній розвиток підприємства. Його завданням є орієнтація управлінського процесу на максимізацію прибутку і вартості капіталу при мінімізації ризику та збереженні ліквідності й платоспроможності підприємства. Він є базою управління і ґрунтується на економічній системі, систематичності управління і автоматизованому порядку управління. За відсутності хоч би однієї складової система управління не є контролінгом.

Крім того, контролінг розглядається як система спостереження та вивчення поведінки внутрішнього економічного механізму підприємства і розробки шляхів для досягнення мети, яка стоїть перед підприємством.

Багато підприємств стикаються з проблемою відсутності логічного поєднання стратегічних цілей та оперативних завдань, які виконуються окремими працівниками і структурними підрозділами. Довгострокове стратегічне планування та короткострокове річне бюджетування досить часто розглядаються як два паралельні, навіть дещо автономні процеси. Під час контролю головна увага зосереджується на дотриманні бюджетних показників без прив'язки їх до стратегічних цілей, що ставить під загрозу їх досягнення. З іншого боку, виявляється, що для реалізації певних оперативних завдань відсутні необхідні ресурси або їх бюджет надто дефіцитний. Для подолання такого роду слабких місць в сучасному контролінгу рекомендується впроваджувати в конкретні оперативні заходи спеціальний інструментарій забезпечення трансформації страте-

гічних цілей. Взаємоузгодженість окремих цільових показників стратегічного та оперативного контролінгу досягається в результаті побудови інтегрованої системи довгострокового та оперативного планування. Структурно-логічна схема планування в рамках системи контролінгу наведена на рис. 10.3.

Практичні завдання

Завдання 10.1. Складання фінансового плану державного підприємства.

Вихідні дані: Дані завдань: 4.4; 6.1; 6.9; 8.3; 4.5 (таблиця 4.5.2). Сума внесків у державні цільові фонди складає: у фонд державного пенсійного страхування — 1314 тис.грн, у фонд соціального страхування — 140 тис.грн, у фонд страхування на випадок безробіття — 86 тис.грн.

Сума довгострокових фінансових інвестицій передбачається в обсязі 327,6 тис. грн. Поквартально сума розподіляється у таких пропорціях: 1 кв. — 18,0 %; 2 кв. — 27,0 %; 3 кв. — 30,0 %; 4 кв. — 25,0 %.

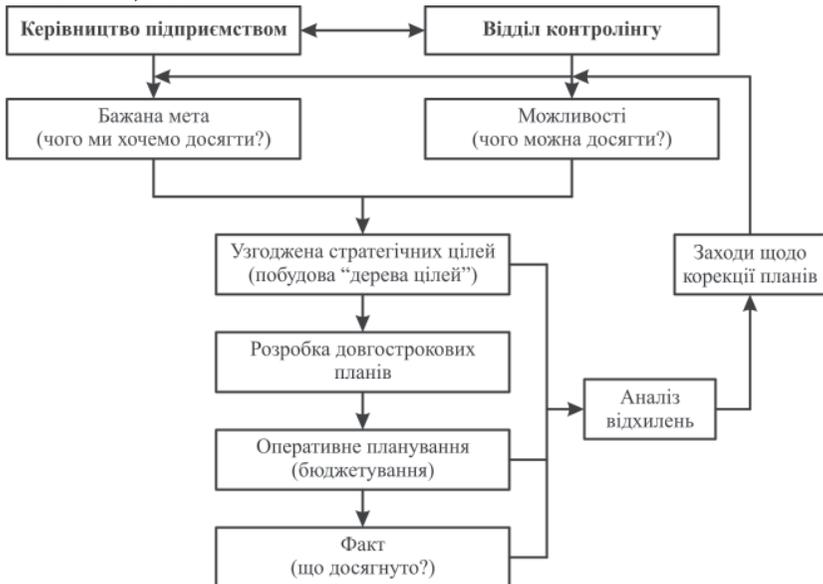

Рис. 10.3. Порядок планування в рамках системи контролінгу

Розмір повернення довгострокових кредитів банку передбачається в сумі 50,0 тис.грн. Розподіляється рівними долями у першому та третьому кварталах.

Обсяг повернення інших довгострокових зобов'язань передбачається у сумі 116,0 тис.грн. Розподіляється: 1 кв. — 35,0 %; 2 кв. — 17,0 %; 3 кв. — 34,0 %; 4 кв. — 14,0 %.

Повернення короткострокових кредитів банку передбачається в сумі 300 тис.грн. Розподіляється: 1 кв. — 15,0 %; 2 кв. — 33,0 %; 3 кв. — 12,0 %; 4 кв. — 40,0 %.

Погашення податкової заборгованості, яка була у підприємства на початок планового року, передбачається в сумі 231 тис.грн, щоквартально вона розподіляється в такому порядку: 1 і 4 кв. — по 22,0 %; 2 і 3 кв. — по 28,0 %.

Сума інших обов'язкових платежів, яку планує погасити підприємство в плановому році — 59,0 тис.грн. Розподіляється: 1,2,3 квартали — по 15,0 тис.грн, 4 квартал — 14 тис.грн.

Річна сума прибутку від звичайної діяльності поквартально розподіляється так: 1 кв. — 24,0 %, 2 кв. — 26,0 %, 3 кв. — 26,0 %, 4 кв. — 24,0 %.

Загальна сума прибутку минулих років складає 352,0 тис.грн. Розподіляється по кварталах вона рівномірно.

Обсяг капітальних вкладень як в цілому, так і по окремих видах поквартально має такий розподіл:

- капітальне будівництво: 1 кв. — 20,0 %, 2 кв. — 27,0 %, 3 кв. — 28,0 %, 4 кв. — 25,0 %;
- придбання основних засобів передбачається рівними долями у всіх кварталах;
- модернізація і реконструкція основних засобів передбачається у рівних обсягах у кожному кварталі.

Поточних фінансових інвестицій та інших витрат у підприємства не передбачається.

Податок на прибуток розраховується в установленому порядку за ставкою. Щоквартальний розподіл податку на прибуток: 1 та 4 квартали — 24,0 % від річної суми; 2 та 3 квартали — 26,0 % від річної суми податку.

Необхідно: скласти фінансовий план державного підприємства в таблиці 10.1.1.

Методичні вказівки: фінансовий план державного підприємства — це таблиця, в якій відображаються обсяги надходжень і напрями використання фінансових ресурсів підприємства в за-

планованому році. Він містить п'ять розділів. У першому розділі відображаються джерела формування і надходження коштів, а в наступних розділах — відповідні види витрат, які фінансуються за рахунок передбачуваних в плані джерел їх покриття.

Складається фінансовий план на рік з розбивкою по кварталах.

В основі складання фінансового плану лежить балансовий метод, тобто ув'язування витрат із джерелами їх фінансування.

Після заповнення всіх рядків доходної частини фінансового плану звіряються загальні їх суми. Сума джерел формування та надходження коштів повинна дорівнювати витратам (сума приросту активів + сума повернення залучених коштів + суми внесення обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів + суми погашення податкової заборгованості та інших обов'язкових платежів).

Таблиця 10.1.1

Фінансовий план державного підприємства

Показники	Код	Плановий рік, всього	В тому числі по кварталах			
			1	2	3	4
1	2	3	4	5	6	7
1. Джерела формування та надходження коштів						
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	010					
Нерозподілений прибуток минулих років	020					
Амортизаційні відрахування	030					
Довгострокові кредити банків	040					
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	050					
Інші довгострокові зобов'язання	060					
Короткострокові кредити банків	070					
Суми авансів, одержаних від поставок продукції	080					
Векселі видані	090					
Товари, послуги, отримані на умовах відстрочки платежу	100					

Фінансове планування на підприємствах

1	2	3	4	5	6	7
Цільове фінансування і цільові надходження, всього	110					
В тому числі						
Субсидії, асигнування з бюджету	111					
Кошти спеціальних цільових фондів	112					
Інші джерела	120					
2. Приріст активів підприємства						
Капітальні інвестиції, всього	130					
У тому числі:						
Капітальне будівництво	131					
Придбання основних засобів	132					
Придбання інших необоротних активів	133					
Придбання нематеріальних активів	134					
Модернізація, модифікація основних засобів	140					
Довгострокові фінансові інвестиції	150					
Приріст оборотних активів підприємства	160					
Поточні фінансові інвестиції	170					
Інші витрати	180					
3. Повернення залучених коштів						
Всього	190					
у тому числі:						
Довгострокові кредити банків	191					
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	192					
Інші довгострокові зобов'язання	193					
Короткострокові зобов'язання банків	194					
Повернення позик, кредитів та інших коштів, отриманих на зворотній основі з бюджету	195					

Тема 10

1	2	3	4	5	6	7
Відшкодування витрат бюджету, пов'язаних з виконанням гарантійних зобов'язань	196					
4. Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів						
Сплата поточних податків і обов'язкових платежів до бюджету, всього	200					
У тому числі:						
Податок на прибуток	201					
Інші податки та обов'язкові платежі	202					
Внески до державних цільових фондів, всього	210					
В тому числі:						
Внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	211					
Внески на соціальне страхування	212					
Внески на страхування на випадок безробіття	213					
Погащення податкової заборгованості, яка виникла на початок планового року, у тому числі реструктуризовані та відстрочені суми, що підлягають сплаті в плановому році	214					
Інші обов'язкові платежі	220					
5. Покриття збитків минулих років						

Контрольні питання до теми

1. Назвіть у чому сутність фінансового планування?
2. Що є призначенням фінансового планування?
3. Що є об'єктом фінансового планування?
4. Назвіть основні завдання, які вирішуються у процесі фінансового планування.
5. Назвіть показники, на яких базується фінансове планування.
6. Назвіть види витрат, які відображаються у фінансовому плані державного підприємства.
7. Назвіть порядок складання та затвердження фінансового плану державного підприємства.

Тестові завдання

1. Балансовий метод — це:

- а) економіко — математичне моделювання;
- б) нормативний метод;
- в) метод балансування підсумкових показників.

2. Оперативне фінансове планування необхідне підприємству для:

- а) контролю за платоспроможністю підприємства;
- б) фінансового забезпечення інвестиційної діяльності;
- в) фінансового забезпечення загального розвитку підприємства.

3. Фінансовий бюджет включає:

- а) бюджет грошових коштів;
- б) виробничий бюджет
- в) бюджет продаж.

4. Операційний бюджет включає:

- а) Валовий прибуток;
- б) бюджет виробництва;
- в) бюджет капітальних інвестицій.

5. Фінансове планування — це:

- а) розрахунок надходжень грошових коштів від реалізації продукції, послуг і інших видів діяльності підприємства;
- б) розрахунок надходжень і розподілу прибутку;
- в) визначення об'ємів надходжень відповідних видів фінансових ресурсів і їх розподіл по напрямках використання в плановому році.

6. Фінансовий план — це:

- а) таблиця, в якій відображаються об'єми надходжень і витрат грошових коштів в плановому році;
- б) таблиця, в якій відображаються об'єми надходжень і напрями використання фінансових ресурсів підприємства в плановому році;
- в) таблиця, в якій відображається рух основних і оборотних фондів.

7. В склад фінансового планування входить:

- а) планування об'єму виробництва і реалізації продукції;
- б) планування результатів від реалізації продукції;
- в) розподіл прибутку;
- г) розрахунок об'єму капіталовкладень і джерел їх покриття;
- д) складання кошторисно — фінансових розрахунків по різних сферах діяльності підприємства.

8. Фінансовий план підприємства складається:

- а) на квартал з помісячною розбивкою;
- б) на півріччя з поквартальною розбивкою;
- в) на рік з поквартальною розбивкою;
- г) на рік з помісячною розбивкою.

9. Строки подання складеного фінансового плану на затвердження в вищий орган управління:

- а) до 1 березня;
- б) до 1 квітня;
- в) до 1 травня.

10. Складений фінансовий план державного підприємства затверджується вищим органом:

- а) до 1 червня;
- б) до 1 липня;
- в) до 1 серпня.

Тема 11. Фінансова санація та банкрутство підприємств

Питання для вивчення

1. *Поняття та економічна сутність фінансової санації.*
2. *Порядок проведення фінансової санації.*
3. *Планування та фінансування санації підприємств.*
4. *Порядок оголошення підприємства банкрутом.*
5. *Економіко-правові аспекти санації та банкрутства підприємств.*

Основні терміни та поняття: фінансова криза та її наслідки; фінансова санація підприємств; досудова санація; санація за рішенням господарського суду; план санації; санаційна спроможність; санаційний прибуток; фінансування санації; фінансові джерела санації; банкрутство підприємства; приховане банкрутство; фіктивне банкрутство; ліквідаційні процедури; мирова угода; реструктуризація та реорганізація підприємства.

Одним із засобів подолання платіжної кризи та запобігання банкрутству підприємства є фінансова санація. Термін «санація» перекладається як оздоровлення або одужання. **Санація** — це система заходів, що здійснюються для запобігання банкрутства підприємств і організацій. Вона може відбуватись способом об'єднання підприємства з потужнішою компанією; шляхом залучення капіталу за допомогою випуску нових акцій чи облігацій; збільшенням банківських кредитів і наданням державних субсидій; перетворенням короткострокової заборгованості на довгострокову та ін.

Термін «санація» походить від латинського «sanare» — оздоровлення, видужання.

Санація — це система фінансово — економічних, виробничо — технічних, організаційно — правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентно-спроможності підприємства — боржника в довгостроковому періоді. Тобто це сукупність заходів, які можуть забезпечити фінансове оздоровлення підприємства. На практиці досить часто із санацією ідентифікується поняття «реструктуризація». Істотним фактором, який зумовлює прийняття неправильних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах системи контролінгу.

Під *контролінгом* розуміють функціональну систему планування, контролю, аналізу відхилень, координації, внутрішнього консалтингу та загального інформаційного забезпечення керівництва підприємством. Іншими словами, **контролінг** — це спеціальна, саморегульована система методів та інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства (зокрема фінансового менеджменту) і включає в себе інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль та внутрішній консалтинг.

На підставі стратегічних цілей та довгострокових планів розвитку підприємства розробляються оперативні плани. Основною формою оперативного планування є **бюджетування**. Оскільки план санації можна розглядати як систему бюджетів, спинимося на характерних ознаках бюджетування. До таких ознак відносять: короткостроковість; високий рівень конкретизації; внутрішню спрямованість; тісну інтеграцію з контролем та аналізом відхилень.

Бюджетування включає в себе розробку двох основних видів бюджетів: *операційного* бюджету та *оперативного* фінансового плану.

Розрізняють два основні методи бюджетування: *традиційне бюджетування та нуль-базис-бюджетування (ZBB — Zero-Base-Budgeting)*. Метод ZBB є складовою контролінгу витрат підприємства і використовується не лише в процесі планування, а й під час проведення санаційного аудиту. Санаційні заходи, спрямовані на зниження витрат виробництва, доцільно здійснювати саме на основі нуль-базис-бюджетування.

Рис. 11.1. Класична модель санації
(за N. Zdrowomyslow, C. Spies, M. Gellink)

Реструктуризація підприємства — це здійснення організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміну форм власності, управління, організаційно-правової форми, що сприятиме фінансовому оздоровленню підприємства, збільшенню обсягів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності виробництва та задоволенню вимог кредиторів. Основний зміст реорганізації полягає в повній або частковій зміні власника статутного фонду юридичної особи, а також у зміні організаційно-правової форми здійснення бізнесу.

Можна стверджувати, що «санація» є ширшим поняттям, ніж «реструктуризація». Реструктуризацію доцільно розпочинати на

ранніх стадіях кризи. Вона спрямована переважно на подолання причин стратегічної кризи та кризи прибутковості. А санація включає в себе як реструктуризацію (заходи щодо відновлення прибутковості та конкурентоспроможності), так і заходи фінансового характеру (спрямовані на відновлення ліквідності та платоспроможності).

Процес організації фінансової санації підприємств можна подати трьома основними функціональними блоками: розробка санаційної концепції та плану санації; проведення санаційного аудиту; менеджмент санації.

У рамках аналізу здійснюється експертна діагностика фінансово-господарського стану підприємства, аналізуються його сильні та слабкі сторони. На підставі результатів причинно-наслідкового аналізу, згідно з класичною моделлю санації, робиться висновок про санаційну спроможність підприємства, доцільність чи недоцільність санації відповідної господарської одиниці. Якщо виробничий потенціал підприємства зруйновано, ринки збуту продукції втрачено, структура балансу незадовільна, то приймається рішення про консервацію та ліквідацію суб'єкта господарювання. У протилежному разі санація означатиме лише відстрочку в часі ліквідації підприємства і нічого окрім додаткових збитків для власників та кредиторів не принесе. Ліквідація може здійснюватися на добровільній основі та у примусовому порядку.

Важливим компонентом санаційного процесу є координація та контроль за якістю реалізації запланованих заходів. Менеджмент підприємств має своєчасно виявляти та використовувати нові санаційні резерви, а також приймати об'єктивні кваліфіковані рішення для подолання можливих перешкод при здійсненні оздоровчих заходів. Відчутну допомогу тут може надати оперативний санаційний контролінг, який синтезує в собі інформаційну, планову, консалтингову, координаційну та контрольну функції. Завданням санаційного контролінгу є ідентифікація оперативних результатів, аналіз відхилень та підготовка проектів рішень щодо використання виявлених резервів та подолання додаткових перешкод.

За джерелами мобілізації фінансових ресурсів розрізняють *автономну* і *гетерономну* санацію. *Автономна санація* — передбачає фінансування оздоровлення підприємства за рахунок його власних ресурсів і коштів, наданих його власниками. *Гетерономна*

(зовнішня) санація характеризується участю в ній сторонніх осіб таких як банки інші кредитори, держава.

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення, поновлення або збереження ліквідності і платоспроможності підприємства, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо — технічного характеру.

Головним критерієм прийняття рішення про ліквідацію підприємства чи його санацію є його санаційна спроможність. Санаційна спроможність — це наявність у підприємства, що зазнало фінансової кризи, фінансових, організаційно — технічних та правових можливостей, які забезпечують успішне проведення його фінансової санації. Санація вважається успішною, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи (нормалізує виробничу діяльність та уникає оголошення банкрутства) і забезпечує свою прибутковість та конкуренто-спроможність у довгостроковому періоді.

Внутрішній аудит — це сукупність процедур, які забезпечують подання керівництву підприємства вірогідної та повної інформації; додержання внутрішніх і зовнішніх нормативних актів у процесі здійснення фінансово-господарської діяльності; збереження майна підприємства та його кредиторів; оптимальне використання наявних ресурсів; управління ризиками; забезпечення чіткого виконання управлінських розпоряджень, спрямованих на досягнення мети, яка поставлена в стратегічних та інших планах.

Санаційний аудит є окремим напрямком діяльності аудиторських фірм. Він має свої особливості як щодо методів, так і щодо об'єктів і цілей проведення. Характерним для санаційного аудиту є те, що він проводиться на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі. Головна його мета — оцінити санаційну спроможність підприємства на підставі аналізу фінансово-господарської діяльності та наявної санаційної концепції.

Необхідність проведення санаційного аудиту зумовлена тим, що користувачам потрібна інформація про фінансовий стан суб'єкта господарювання та реальність санаційної концепції.

Аудитор має бути повністю незалежним як від підприємства, котре він перевіряє, так і від замовника. З правового погляду са-

наційно спроможним підприємство буде в тому разі, якщо воно здатне підтримувати фінансову рівновагу в довгостроковому періоді, тобто якщо є достатні передумови для відновлення та збереження стабільної платоспроможності, аби кредитори не мали підстав звернутися із заявою до арбітражного суду, порушуючи справу про банкрутство.

З метою визначення санаційної спроможності підприємства під час санаційного аудиту вирішуються такі завдання: аналізується фінансово-господарська діяльність підприємства; визначаються причини фінансової кризи, її глибина та можливості подолання; виконується порівняльний аналіз сильних та слабких сторін підприємства; здійснюється економіко-правова експертиза наявної в нього санаційної концепції; оцінюються ризики, пов'язані з реалізацією санаційної концепції; робиться висновок про доцільність санації чи ліквідації суб'єкта господарювання.

Важливим елементом санаційного аудиту є аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства щодо відповідності фактичного стану тим даним, які відбиті в плані санації. У процесі аналізу виявляються також сильні та слабкі сторони виробничої сфери підприємства з метою виробити рекомендації щодо їх мобілізації чи усунення.

Аналізуючи виробничо-господарську діяльність, аудитор виконує таку роботу: вивчає загальну виробничу структуру підприємства; оцінює рівень існуючої технології виробництва; аналізує витрати на виробництво; аналізує рух основних фондів та амортизаційних відрахувань; оцінює показники праці.

Економічним критерієм санаційної спроможності підприємства є його здатність до забезпечення ліквідності, відновлення прибутковості та одержання конкурентних переваг.

Ліквідність означає здатність окремих елементів активів трансформуватися в грошові кошти.

Платоспроможністю (ліквідністю) підприємства називається його спроможність здійснювати платежі наявними засобами або такими, що безперервно поповнюються за рахунок його діяльності. Якщо наявних активів у ліквідній формі недостатньо для задоволення в установленій строк вимог, висунутих до підприємства з боку кредиторів, та виконання зобов'язань перед бюджетом, то такий суб'єкт підприємницької діяльності вважається неплатоспроможним.

Ділова активність — це діяльність підприємства, що забезпечує йому виробничі досягнення.

Фінансова рівновага передбачає, що грошові надходження підприємства дорівнюють або перевищують потребу в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань. Підвищення рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позичкового капіталу, якщо рентабельність активів перевищує проценти за кредит, називається ефектом фінансового лівериджу, або ефектом фінансового важеля.

Ефект фінансового лівериджу характеризує залежність рентабельності власного капіталу підприємства від рентабельності всіх активів, процентів за кредит та коефіцієнта заборгованості. Він вимірює ефект фінансування діяльності та підвищення рентабельності власного за рахунок збільшення частки позичкового капіталу.

Санаційний прибуток — це прибуток, який виникає внаслідок викупу підприємством власних корпоративних прав (акцій, часток) за курсом, нижчим від номінальної вартості цих прав (дизажію), у результаті їх безкоштовної передачі до анулювання, зниження номінальної вартості або у разі одержання безповоротної фінансової допомоги від власників корпоративних прав, кредиторів та інших зацікавлених у санації підприємства осіб.

За економічним змістом, зменшення статутного фонду з метою покриття балансових збитків підприємства означає приведення у відповідність розміру номінального капіталу до його реальної вартості, яка впливає зі стану балансу. Збитки для власників виникають не в момент зменшення номіналу (чи анулювання акцій), а тоді, коли підприємство отримало збитки від фінансово-господарської діяльності.

Фінансова санація зусиллями власників підприємства, за якої акціонер (пайовик) на добровільних засадах може зробити вибір між деномінацією чи консолідацією, з одного боку, та безповоротною фінансовою допомогою підприємству — з іншого, називається *альтернативною санацією*.

Короткострокові кредити, які надаються у разі тимчасових фінансових труднощів, не можна розглядати як фінансову базу для проведення санації підприємств.

Якщо банк надає кредит підприємству, проти якого порушено справу про банкрутство до моменту укладення кредитної угоди, а

інформацію про порушення такої справи було оприлюднено (за винятком випадків надання фінансових кредитів у межах процедури санації дебітора під заставу його корпоративних прав), безнадійна заборгованість за кредит погашається з власних коштів кредитора.

Санаційні кредити надаються, як правило, комерційним банком, який обслуговує підприємство; банком, що володіє пакетом корпоративних прав боржника або банківським консорціумом.

В антимонопольних законодавствах більшості країн розрізняють *горизонтальне* злиття (приєднання, поглинання) та *вертикальне*.

Горизонтальне злиття — це об'єднання двох фірм, які виробляють однаковий тип товару чи надають однакові послуги.

Вертикальне злиття — це злиття одного підприємства з його постачальником сировини чи споживачем продукції.

Законодавчий контроль спрямований здебільшого на горизонтальні злиття, оскільки в їх результаті підприємства дістають змогу перешкоджати доступу до ринку своїх конкурентів, установлювати дискримінаційні ціни, створювати дефіцит певного товару і т. ін., що призводить до послаблення конкуренції. Вертикальні злиття істотно не впливають на рівень конкуренції.

Злиття кількох підприємств в одне. Така форма санаційної реорганізації, як злиття, означає об'єднання підприємства (або кількох підприємств), яке перебуває у фінансовій кризі, з іншим, фінансово стійким підприємством (кількома підприємствами). У разі злиття підприємств усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до новоствореного підприємства. Бухгалтерські баланси підприємств консоліднуються. Під час такої реорганізації активи і пасиви підприємств, що реорганізуються, у повному обсязі передаються підприємству- правонаступнику; підприємства, які злилися, припиняють господарську діяльність і втрачають свій юридичний статус.

Принципова різниця між злиттям та приєднанням полягає в тому, що в першому випадку всі майнові права та обов'язки кількох юридичних осіб концентруються на балансі підприємства, яке створюється, а в другому — на балансі підприємства, що вже функціонує на момент прийняття рішення про приєднання.

Головною метою розукрупнення підприємств, які перебувають у фінансовій кризі, є виокремлення санаційно спроможних

виробничих підрозділів (виробництв) для проведення їх фінансового оздоровлення й оформлення як самостійних юридичних осіб.

Перетворення — це спосіб реорганізації, що передбачає зміну форми власності або організаційно-правової форми юридичної особи без припинення господарської діяльності підприємства.

Передавальний баланс — це баланс підприємства, що реорганізується, на день припинення його діяльності.

Розподільний баланс — це баланс підприємства, що реорганізується, на день припинення його діяльності, в якому окремими стовпцями відбиваються активи і пасиви, розподілені між ним і підприємствами- правонаступниками, тобто та частка майна, вимог і зобов'язань, яка передається підприємствам, що утворюються в результаті поділу чи виокремлення.

Позовна давність — це встановлений законодавством строк, протягом якого потерпіла сторона для захисту порушеного права може звернутися до суду.

Банкрутство — це визнання господарським судом неспроможності боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Загалом законодавство про банкрутство має виконувати три основні функції:

- 1) запобігати непродуктивному використанню активів підприємств;
- 2) реабілітувати підприємства, які опинилися на межі банкрутства, маючи значні резерви для успішної фінансово-господарської діяльності в майбутньому. Як правило, така реабілітація передбачає фінансову санацію (реорганізацію);
- 3) сприяти якнайповнішому задоволенню претензій кредиторів.

Головне у провадженні справи про банкрутство підприємства — якомога повніше задовольнити вимоги кредиторів, які пред'явлені до боржника. Справа про банкрутство порушується арбітражним судом, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника становлять не менше трьохсот мінімальних розмірів заробітної плати і не були задоволені боржником протягом трьох місяців після встановленого для їх погашення строку.

Справа про банкрутство порушується за наявності формальних ознак фінансової неспроможності боржника. Вітчизняне законодавство виділяє дві такі ознаки:

1. *Неплатоспроможність*. Боржник вважається неплатоспроможним, якщо він неспроможний виконати свої платіжні зобов'язання, строк оплати яких настав. Зовнішньою ознакою неплатоспроможності боржника є припинення ним будь-яких платежів.

2. *Загроза неплатоспроможності*. Боржник перебуває під загрозою неплатоспроможності, якщо він передбачає свою неспроможність виконати платіжні зобов'язання в разі настання строку їх погашення. З формального боку, загроза неплатоспроможності виявляється на основі оперативного фінансового плану боржника.

Ліквідаційна комісія — це робочий орган, який здійснює ліквідацію суб'єкта підприємницької діяльності і призначається інстанціями, котрі прийняли рішення про ліквідацію підприємства.

Ліквідаційна маса — це сукупність усіх видів майнових активів банкрута, що належать йому на правах власності або повного господарського відання.

Ліквідаційним є такий баланс підприємства, який складається після виконання ліквідаційних процедур — реалізації майнових об'єктів, що входять до складу ліквідаційної маси і необхідні для повного задоволення претензій кредиторів, та розподілу виручених сум між кредиторами.

План санації вважається схваленим, якщо на засіданні комітету кредиторів таке рішення було підтримане більш як половиною голосів кредиторів — членів комітету кредиторів.

За 15 днів до закінчення санації, а також за наявності підстав для дострокового припинення санації керуючий санацією зобов'язаний надати зборам кредиторів письмовий звіт, до якого додається реєстр вимог кредиторів.

Мирова угода — це процедура досягнення домовленості між боржником та кредиторами щодо пролонгації строків сплати належних кредиторам платежів або щодо зменшення суми боргів.

Умисне банкрутство — це свідоме доведення суб'єкта підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності, яка виникає внаслідок того, що власник або посадова особа підприємства з корисливих міркувань вдається до протиправних дій або не виконує чи неналежно виконує свої службові обов'язки, завдаючи

істотної шкоди державним або громадським інтересам чи законним правам власників і кредиторів.

Практичні завдання

Завдання 11.1. Визначення санаційного прибутку

Вихідні дані: планом санації передбачено реалізацію таких операцій з фінансової реструктуризації: пролонгація 12 місяців поточних зобов'язань перед комерційним банком на загальну суму 78,5 тис. грн; списання нарахованих, але не виплачених власникам підприємства грошових дивідендів на суму 8,5 тис. грн; урегулювання заборгованості з оплати отриманих напівфабрикатів перед постачальником на загальну суму 63,4 тис. грн через відступлення боргової вимоги номіналом 38,5 тис. грн та списання решти суми; непокритий збиток підприємства за даними бухгалтерського обліку становить 138,5 тис. грн, збиток за даними податкового обліку, що був накопичений та непокритий за результатами останніх 4-х податкових періодів — 43,8 тис. грн.

Необхідно: визначити сумарний санаційний прибуток акціонерного товариства.

Завдання 11.2. Визначення ліквідаційної вартості акцій

Вихідні дані: виручка від реалізації ліквідаційної маси підприємства становила 1 546,44 тис. грн. Фінансові зобов'язання товариства перед кредиторами визнано на рівні 1090,12 тис. грн. Поточні витрати на ведення справи про банкрутство підприємства становлять 133 тис. грн. Товариство має заборгованість перед акціонерами з нарахованих, але не виплачених дивідендів у сумі 36,7 тис. грн. АТ є емітентом 95600 простих та 8000 привілейованих акцій номінальною вартістю 8 грн кожна. Усі акції перебувають в обігу.

Необхідно: визначити ліквідаційну вартість простої акції відкритого акціонерного товариства.

Завдання 11.3. Визначення суми ліквідаційних дивідендів.

Вихідні дані: частка учасника в статутному капіталі ТОВ становить 40 %. Статутний капітал ТОВ сформовано в сумі 165 тис. грн і повністю оплачений. Ринкова вартість активів товариства становить 765 тис. грн, власний капітал — 230 тис. грн, у тому

числі непокритий збиток — 40 тис. грн.

Необхідно: визначити суму ліквідаційних дивідендів, що їх отримає учасник товариства з обмеженою відповідальністю при ліквідації підприємства за рішенням власників.

Завдання 11.4. Визначення порядку погашення вимог кредиторів.

Вихідні дані: на балансі товариства відсутнє майно, що обтяжене заставою, а виручка від реалізації всіх його активів дорівнює 850 тис. грн. Сумарні претензії кредиторів становлять 645 тис. грн; витрати на ведення справи — 78 тис. грн. Власний капітал ТОВ — 375 тис. грн, у т. ч. 115 тис. грн — непокритий збиток. Статутний капітал сформований із внесків 5 учасників, вартість яких становить 64 тис. грн.

Необхідно: визначити порядок погашення вимог кредиторів товариства з обмеженою відповідальністю в процесі його ліквідації як банкрута.

Контрольні питання до теми

1. Які фактори можуть зумовити фінансову кризу на підприємстві?
2. У чому полягає економічна сутність фінансової санації підприємства?
3. Що є метою проведення фінансової санації?
4. У чому полягає особливість проведення досудової санації державного підприємства?
5. В яких випадках може бути схвалене рішення про проведення санації боржника в процесі провадження справи про банкрутство?
6. Дайте визначення санаційної спроможності підприємства. Що є передумовами та економічними критеріями санаційної спроможності?
7. В яких формах може здійснюватись фінансування санації власниками підприємства? Які основні цілі збільшення статутного капіталу підприємства?
8. У чому суть реструктуризації підприємства?
9. У чому полягає основний зміст реорганізації?

Тестові завдання

1. Банкрутство підприємства можна охарактеризувати як:

- а) накопичення розбіжності між структурою, обсягами діяльності, процесами підприємства та ринковою ситуацією, то призводить до подальшого нарощування кількості кризових явищ і погіршення фінансового стану;
- б) фазу розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, що виникають на цьому підприємстві;
- в) перехід від стабільності до погіршення будь-якого з параметрів, що характеризують стан підприємства як системи;
- г) наслідок глибокої фінансової кризи, система заходів щодо управління якою не дала позитивних результатів.

2. До зовнішніх факторів, що можуть призвести до фінансової кризи на підприємстві відносять:

- а) зниження ємкості внутрішнього ринку;
- б) низький рівень маркетингу;
- в) низький рівень кваліфікації персоналу;
- г) незадовільна робота служби контролінгу.

3. Стратегічна криза характеризується тим, що:

- а) здійснюються усі можливі заходи, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення;
- б) перманентні збитки вихолощують власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу підприємства;
- в) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;
- г) на підприємстві зруйновано виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху.

5. Санацію можна охарактеризувати як:

- а) управління, за якого під тиском запланованих чи випадкових факторів робиться передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, заходів для зниження негативних наслідків і використання її факторів для наступного стійкого розвитку підприємства;

- б) сукупність інституцій, принципів, методів та заходів управління процесом оздоровлення фінансово-господарського становища підприємства;
- в) систему фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді;
- г) управління, завданням якого є передбачення небезпеки кризи, наліз її симптомів, застосування певних заходів для зниження негативних наслідків кризи, залучення ресурсів на підприємство для його наступного розвитку.

6. Санаційні заходи спрямовані на модернізацію та оновлення виробничих фондів, зменшення простоїв та підвищення ритмічності виробництва, скорочення технічного часу, поліпшення якості продукції та зниження її собівартості, вдосконалення асортименту продукції, що випускається відносяться до:

- а) організаційно-правових;
- б) виробничо-технічних;
- в) фінансово-економічних;
- г) соціальних.

7. На якій стадії класичної моделі санації приймається рішення про ліквідацію суб'єкта господарювання:

- а) Виявлення фінансової кризи;
- б) Причинно — наслідковий аналіз фінансової кризи;
- в) Формування стратегічних цілей і тактики проведення санації;
- г) Реалізації, координації, нагляду.

8. Кризовий стан можна охарактеризувати як:

- а) накопичення розбіжності між структурою, обсягами діяльності, процесами підприємства та ринковою ситуацією, що призводить до подальшого нарощування кількості кризових явищ і погіршення фінансового стану;
- б) фазу розбалансованої діяльності підприємства та обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини, що виникають на цьому підприємстві;

- в) зростання кількості взаємопов'язаних кризових явищ, яке призводить до незначного погіршення окремих показників діяльності підприємства, але не спричиняє руйнації системи самозбереження;
- г) перехід від стабільності до погіршення будь-якого з параметрів, що характеризують стан підприємства як системи.

9. До внутрішніх факторів, що можуть призвести до фінансової кризи на підприємстві відносять:

- а) значний рівень інфляції;
- б) ріст дебіторської заборгованості;
- в) посилення монополізму на ринку;
- г) нестабільність фінансового ринку.

10. Криза прибутковості характеризується тим, що:

- а) підприємство є неплатоспроможним або існує реальна загроза втрати платоспроможності;
- б) на підприємстві зруйновано виробничий потенціал і відсутні довгострокові фактори успіху;
- в) перманентні збитки вихолощують власний капітал, і це призводить до незадовільної структури балансу підприємства;
- г) здійснюються усі можливі заходи, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення.

11. Санаційні заходи спрямовані на підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу відносяться до:

- а) організаційно-правових;
- б) фінансово-економічних;
- в) виробничо-технічних;
- г) соціальних.

12. До санаційного проекту входить:

- а) організаційний і фінансовий плани;
- б) план виробництва і капіталовкладень;
- в) план маркетингу і оцінка ринків збуту продукції;

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

А

- Абсолютне вивільнення оборотних коштів** — пряме скорочення потреби в оборотних коштах проти попереднього періоду за одночасного збільшення обсягу виробництва (реалізації).
- Авальний кредит** — банківський кредит, призначений для сплати за зобов'язанням клієнта в тому разі, коли він сам неспроможний цього зробити. Здійснюється у формі авалю векселя.
- Авізо** — доручення на зарахування або списання коштів за рахунками в банку. Розрізняють авізо кредитові (на зарахування коштів) і дебітові (на списання коштів).
- Ажіо** — відхилення ринкового курсу цінних паперів від їх номінальної вартості в бік перевищення. Визначається у процентах до номіналу. На противагу ажіо розглядають дизажіо.
- Акредитив** — 1) договір, що містить зобов'язання банку-емітента виконати з доручення клієнта платіж на користь бенефіціара, або доручення іншому банку (банкові-виконавцю) здійснити цей платіж; 2) розрахунковий документ з розпорядженням однієї кредитної установи іншій такій установі здійснити за рахунок спеціально задепонованих коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантаженим товаром.
- Акредитив безвідзивний** — такий, що може бути змінений або анульований тільки за згодою на це бенефіціара.
- Акредитив відзивний** — такий, що може бути змінений або анульований банком-емітентом без попереднього повідомлення бенефіціара.
- Акредитив непокритий** — акредитив, оплата якого гарантується банком-емітентом за рахунок банківського кредиту в разі браку коштів на рахунку платника.
- Акредитив покритий** — акредитив, що передбачає попереднє депонування коштів платником.
- Акт перевірки** — документ, у якому відображаються результати перевірки.
- Актив** — частина бухгалтерського балансу, яка характеризує склад, розміщення та використання грошових коштів,

згрупованих за їх економічним значенням у процесі відтворення.

Активи ліквідні — група активів підприємства, яка в найкоротший термін може бути конвертована в грошову форму без утрати своєї поточної (балансової) вартості з метою своєчасного забезпечення платежів за поточними фінансовими зобов'язаннями. До групи ліквідних активів відносять: короткострокові фінансові вкладення; дебіторську заборгованість (крім безнадійної); запаси готової продукції для реалізації.

Активи матеріальні — група активів підприємства, яка має матеріальну форму. До групи матеріальних активів належать будівлі, споруди, устаткування.

Активи неліквідні — група важкореалізовуваних активів підприємства, які можуть бути конвертовані в грошову форму без утрати своєї поточної (балансової) вартості тільки після закінчення тривалого періоду часу.

Активи нематеріальні — вартість об'єктів інтелектуальної власності, а також інших аналогічних прав, визначених об'єктом права власності конкретного підприємства.

Активи оборотні (поточні) — сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарчий процес і які повністю споживаються протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу.

Активи підприємства — сукупність майнових прав, що належать підприємству і відображаються в активі балансу.

Активи фінансові — групи активів підприємства у формі готівкових грошових коштів та різних фінансових інструментів.

Активи чисті — сукупність майнових цінностей (активів) підприємства, які сформовані за рахунок власного капіталу.

Акцептний кредит — один з видів кредитів комерційних банків, пов'язаний з вексельним обігом. На відміну від облікового кредиту, що надається векселедержателю (одержувачу коштів за векселем), акцептний кредит надається векселедавцеві (платникові за векселем) і є гарантійною послугою.

Акциз — вид непрямого податку на товари й послуги, включеного в ціну і сплачуваного за рахунок покупців. Розрізняють індивідуальні і універсальні акцизи.

Акцизний збір — непрямий податок, що встановлюється на підакцизні товари та включається в їх ціну у твердих сумах

з одиниці реалізованого товару або виходячи з відсоткової ставки до оподаткованого обороту.

Акція — цінний папір, що випускається акціонерним товариством і дає право його власникові брати участь у його управлінні й одержувати частку прибутку у вигляді дивіденду. Розрізняють акції прості, привілейовані, іменні, на пред'явника, трудового колективу підприємств та інші.

Альтернативна санація — форма фінансової санації з допомогою власників підприємства, за якої акціонер (пайовик) на добровільних засадах може зробити вибір між деномінацією чи консолідацією своїх корпоративних прав, з одного боку, та здійсненням безповоротної фінансової допомоги підприємству — з іншого. Перед власниками постає проблема вибору: або вони роблять цільові внески для погашення непокритих збитків підприємства і зберігають належну їм частку (в абсолютному і відносному розмірах) номінальної вартості статутного фонду, або погоджуються на зниження номінальної вартості своїх корпоративних прав, уникаючи будь-яких доплат.

Амортизаційні відрахування — періодичні відрахування частини вартості основних засобів з метою відшкодування їх зношування.

Амортизація — процес поступового перенесення на виготовлену продукцію вартості основних засобів і нематеріальних активів з урахуванням витрат на їх придбання, виготовлення або поліпшення.

Аналіз фінансових коефіцієнтів — один з найпоширеніших видів фінансового аналізу, метою якого є розрахунки відносних співвідношень окремих фінансових показників, що характеризують різні аспекти фінансової діяльності підприємства.

Андеррайтери — фінансові посередники, професійні торгівці цінними паперами, до послуг яких вдаються емітенти корпоративних чи боргових прав, щоб швидко та ефективно розмістити цінні папери (акції, облігації). Посередники можуть взяти на себе зобов'язання з розміщення всієї емісії або її частини. При цьому емітенту надається гарантія розміщення емісії.

Арбітражний керуючий — розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор — фізична особа, яка має ліцензію, видану

в установленому законодавством порядку, і діє на підставі ухвали арбітражного суду. Одна і та сама особа може виконувати функції арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство.

Арбітражний керуючий — фізична особа, яка має ліцензію, видану в установленому законодавством порядку і діє на підставі ухвали арбітражного суду під час провадження справи про банкрутство. Функції арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора) на всіх стадіях провадження справи про банкрутство може виконувати та сама особа.

Аудит — незалежна експертиза публічної бухгалтерської та фінансової звітності, іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, яка має на меті визначити достовірність його звітності, з'ясувати повноту обліку й відповідність чинному законодавству, сформулювати висновки щодо реального фінансового стану цього суб'єкта.

Аудит — процес детальної перевірки правильності складання фінансової звітності й аналіз фінансового стану підприємства

Б

База оподаткування — показник, за яким обчислюється податок.

База оподаткування — розмір об'єкта оподаткування, до якого застосовується ставка податку для визначення суми податкового зобов'язання.

Базова рентабельність — показник рентабельності, визначений за попередній (минулий) період.

Баланс — основний комплексний документ бухгалтерського обліку, що характеризує в грошовій формі склад і вартість капіталу підприємства (актив) та джерело його покриття (пасив).

Баланс — узагальнений звіт про активи і пасиви підприємства, який відображає на певну дату стан його активів, зобов'язань, власного капіталу та пасивів.

- Баланс доходів і витрат** — форма річного фінансового плану, яка складається з двох частин: перша — доходи та надходження грошових коштів; друга — витрати та відрахування грошових коштів.
- Балансова (залишкова) вартість основних фондів** — первісна вартість основних засобів за відрахуванням їх зносу.
- Балансова вартість активу** — вартість активу за даними бухгалтерського обліку, яка відображена в балансі підприємства.
- Банківська позичка** — основна форма кредиту, коли банк надає клієнтові в тимчасове користування частину власного або залученого капіталу на умовах повернення зі сплатою банківського відсотка.
- Банківські консорціуми** — тимчасові об'єднання банків, які створюються для координації дій під час виконання різного роду банківських операцій або для кредитування однієї, але великої та ризикованої угоди і засновуються банками на паритетних засадах. Банківські консорціуми для надання санаційних кредитів можуть створюватися з метою об'єднання кредитних ресурсів, диверсифікації кредитного ризику, підтримання ліквідності балансу банку.
- Банкрутство** — пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити в установленій для цього строк заявлені до неї з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом. Згідно із Законом «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» справа про банкрутство порушується арбітражним судом, якщо безспірні вимоги кредиторів до боржника становлять разом не менш як 300 мінімальних розмірів заробітної плати і не були задоволені протягом трьох місяців після визначеного для їх погашення строку.
- Банкрутство** — пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі, неспроможність юридичної особи задовольнити в установленій для цього строк пред'явлені до нього кредиторами вимоги й виконати зобов'язання перед бюджетом.
- Банкрутство приховане** — навмисне приховування факту стійкої фінансової неспроможності поданням недостовірних даних кредиторам, державним органам та іншим зацікавленим особам. Має на меті одержання кредиту, вигідного державного замовлення і т. ін. Якщо приховуван-

ня банкрутства завдало матеріальних збитків кредиторам чи державі, то винні в цьому особи караються згідно з Кримінальним кодексом України.

Банкрутство умисне — це свідоме доведення суб'єкта підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності, до якого з корисливих мотивів вдається власник або посадова особа підприємства, вживаючи протиправних заходів або не виконуючи чи неналежно виконуючи свої службові обов'язки і яке істотно зашкоджує державним або громадським інтересам чи законним правам власників та кредиторів. Винні в доведенні до банкрутства особи караються згідно з Кримінальним кодексом України.

Банкрутство фіктивне — явно неправдива заява громадянина — засновника або власника підприємства, а також посадової особи цього підприємства про фінансову неспроможність виконати зобов'язання перед кредиторами та бюджетом. Такі дії мають на меті: порушити справу про банкрутство чи санацію підприємства в рамках провадження справи про банкрутство; приховати незаконне витрачання коштів; ліквідацію, реорганізацію чи приватизацію підприємства з метою зміни форми власності; увести в оману незалежного аудитора з метою одержання необ'єктивного висновку про фінансовий стан підприємства. Якщо факт фіктивного банкрутства завдав матеріальних збитків кредиторам чи державі, то винні в цьому особи караються згідно з Кримінальним кодексом України.

Бартер (товарний обмін) — господарська операція, яка передбачає проведення розрахунків за товари (роботи, послуги) у будь-якій іншій, ніж грошова, формі, включаючи всі види заліку та погашення взаємної заборгованості; бартерні операції не передбачають зарахування коштів на рахунки продавця для компенсації вартості таких товарів (робіт, послуг).

Безготівкові розрахунки — грошові розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках, переказом певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, унесених ними готівкою в касу банку, на рахунки одержувачів коштів.

Безнадійна заборгованість — заборгованість, яка відповідає одній з наведених далі ознак:

заборгованість за зобов'язаннями, щодо якої минув строк позовної давності;

заборгованість, яка лишилася непогашеною за браком майна фізичної чи юридичної особи, оголошеної банкрутом в установленому законодавством порядку, або юридичної особи, що ліквідується;

заборгованість, яка лишилася непогашеною через нестачу коштів, одержаних від продажу на відкритих аукціонах (публічних торгах) майна позичальника, переданого в заставу як забезпечення зазначеної заборгованості, за умови, що інші юридичні дії кредитора стосовно примусового стягнення іншого майна позичальника не привели до повного покриття заборгованості.

Бенчмаркінг — метод контролінгу, який полягає в перманентному, безперервному порівнянні товарів (робіт, послуг), виробничих процесів, методів та інших параметрів досліджуваного підприємства (структурного підрозділу) з аналогічними показниками інших підприємств чи структурних підрозділів. Основна мета бенчмаркінгу полягає у виявленні негативних відхилень у значенні порівнюваних показників, причин таких відхилень та розробці пропозицій щодо їх ліквідації.

Бізнес-план — внутрішній плановий документ підприємства, що включає всі основні планові показники виробничої, комерційної та фінансової діяльності підприємства або окремого інвестиційного проекту, виражає конкретні цілі та визначає величини маркетингових, економічних і фінансових показників.

Блага додаткові — кошти, матеріальні чи нематеріальні цінності, послуги, інші види доходу, що виплачуються платнику податку його працедавцем, якщо такий дохід не є заробітною платою чи виплатою, відшкодуванням чи компенсацією за цивільно-правовими угодами, укладеними з таким платником податку

Брак власних оборотних коштів — перевищення нормативу оборотних коштів над фактичну їх наявність.

Бюджет — план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами влади.

Бюджет державний — основний загальнодержавний фонд централізованих коштів.

Бюджет підприємства — оперативний фінансовий план, що складається у формі кошторису на короткостроковий період і забезпечує ефективний контроль за надходженням та витрачанням коштів на підприємстві.

Бюджети місцеві — бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах і бюджети місцевого самоврядування.

Бюджетне фінансування — безповоротне надання коштів з бюджетів різних рівнів юридичним особам для покриття необхідних витрат.

Бюджетний рахунок — рахунок, що відкривається установам, організаціям, яким виділяються кошти з бюджету для цільового використання.

заборгованість за зобов'язаннями, щодо якої минув строк позовної давності;

заборгованість, яка лишилася непогашеною за браком майна фізичної чи юридичної особи, оголошеної банкрутом у встановленому законодавством порядку, або юридичної особи, що ліквідується;

заборгованість, яка лишилася непогашеною через нестачу коштів, одержаних від продажу на відкритих аукціонах (публічних торгах) майна позичальника, переданого в заставу як забезпечення зазначеної заборгованості, за умови, що інші юридичні дії кредитора стосовно примусового стягнення іншого майна позичальника не привели до повного покриття заборгованості.

В

Валовий дохід — загальна сума доходу платника податку на прибуток від усіх видів діяльності, отримана (нарахована) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, так і за її межами.

Валові витрати — витрати, здійснені платником податку на прибуток протягом звітного податкового періоду, які виключа-

ються із суми скоригованого валового доходу для обчислення суми оподаткованого прибутку.

Валюта іноземна — грошова одиниця іноземних держав.

Валюта національна — грошова одиниця певної держави.

Вартісна різниця — різниця між вартістю придбання чистих активів (капіталу) дочірнього підприємства та балансовою вартістю цих активів на дату придбання.

Вартість бізнесу — це вартість діючого підприємства або вартість ста відсотків корпоративних прав у діловому підприємстві.

Вартість митна — ціна, яка фактично сплачена або підлягає сплаті, за товари чи інші предмети, що підлягають оподаткуванню митом на час перетину митного кордону держави.

Вартість, яка амортизується — первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

Векселі казначейські — вид державних цінних паперів, які випускаються для покриття видатків державного бюджету.

Векселі приватні — вид цінних паперів, що емітуються корпораціями, комерційними банками, фінансовими групами і не мають спеціального забезпечення.

Векселі товарні (комерційні) — вид цінних паперів, які використовуються під час кредитування торговельних операцій.

Вексель доміцільований — розрахунковий документ, який підлягає сплаті третьою особою (доміцилянтом) за місцезнаходженням платника.

Вексель забезпечений — розрахунковий документ, гарантований заставою, яку боржник передає кредиторowi аж до сплати боргу.

Вексель переказний (тратта) — розрахунковий документ, який регулює вексельні відносини трьох сторін: кредитора (трасанта), боржника (трасата) і отримувача платежу (ремітента).

Вексель — письмове безумовне зобов'язання, боргова розписка стандартної форми, що дає право її власнику вимагати сплати визначеної у векселі суми від особи, яка видала вексель, у відповідний строк і у відповідному місці.

Вексель простий (соло-вексель) — розрахунковий документ, що його виписує покупець, який бере на себе зобов'язання сплатити за векселем продавцю певну суму у визначений час.

Вексельна форма розрахунків — оформлені векселем розрахунки між постачальником (отримувачем коштів) і покупцем (платником коштів) з відстрочкою платежу.

Вертикальний (структурний) фінансовий аналіз — одна із систем фінансового аналізу, яка базується на оцінці структурних складових окремих показників фінансової звітності підприємства.

Вертикальний аналіз балансу — оцінка структури балансу у звітному періоді, а також аналіз динаміки цієї структури. Технологія вертикального аналізу полягає в тому, що загальну суму балансу беруть за 100 %, і кожен статтю фінансової звітності подають у вигляді процентної частки від узятого базового значення.

Вигода упущена — дохід, який міг би одержати суб'єкт господарювання в разі здійснення своїх справ і не одержав через обставини, що не залежать від нього, або протиправні щодо нього дії інших суб'єктів, якщо розмір його передбачуваного доходу можна обґрунтувати.

Виділення підприємства — форма корпоративної реструктуризації (реорганізації), яка передбачає створення принаймні одного нового суб'єкта господарювання зі статусом юридичної особи та збереження такого статусу підприємством, що реорганізується.

Використання прибутку — спрямування прибутку підприємства на сплату податків, створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, фінансування витрат у процесі фінансово-господарської діяльності.

Виокремлення підприємств — форма реорганізації, за якої на базі існуючого суб'єкта господарювання чи його структурної одиниці створюється нове підприємство. У разі виокремлення з підприємства одного чи кількох нових підприємств до кожного з них переходять за розподільним актом (балансом) у відповідних частинах майнові права і обов'язки реорганізованого підприємства. Частина його активів і пасивів передається правонаступнику або кільком правонаступникам, які створюються внаслідок реорганізації. Підприємство, що реорганізується, продовжує свою фінансово-господарську діяльність. Воно не втрачає статусу юридичної особи, а лише

вносить зміни до установчих документів згідно з чинним законодавством. Коли йдеться про виокремлення, нова юридична особа (особи) створюється з використанням лише частини майна, належного реорганізованому підприємству. Решта стає базою для продовження його господарської діяльності.

Виплата дивідендів — використання прибутку для виплати доходів власникам акцій, корпоративних прав.

Виручка від реалізації — сума коштів, які надійшли на банківський рахунок або в касу підприємства від продажу товарів та надання послуг.

Витрати валові виробництва та обігу (далі — витрати валові) — сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснених як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які придбаваються (виготовляються) таким платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності.

Відносне вивільнення оборотних коштів — відносне скорочення їх суми, що має місце в разі випередження темпів зростання обсягу виробництва над темпи зростання оборотних коштів.

Відсотки — дохід, який сплачується (нараховується) позичальником на користь кредитора у вигляді плати за використання залучених на обумовлений строк коштів або майна.

Відтворювальна структура капітальних вкладень — співвідношення в загальному обсязі капітальних вкладень витрат на нове будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів.

Відшкодування бюджетне — повернення надлишково сплачених або належних до відшкодування сум на користь платника податків з бюджету держави.

Вільна ціна — відпускна ціна, що встановлюється виробником на договірній основі, чи роздрібна ціна, що визначається торговцями самостійно.

Власний капітал — це підсумок першого розділу пасиву балансу. Він відбиває частку активів (майна) підприємства, яка фінансується за рахунок внесків держателів корпоративних прав та власних коштів суб'єкта господарювання. Головніми його складовими є статутний фонд, додатковий капітал, резервні фонди й прибуток. Показник власного капіталу є

одним із індикаторів кредитоспроможності підприємства, основою для визначення фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості та стабільності.

Власний капітал — це частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Власні оборотні кошти — кошти, що забезпечують оптимальну планову потребу у фінансових ресурсах для поточної діяльності підприємства і визначаються на основі бухгалтерського балансу.

Внесок авансовий — сума платежу в рахунок сплати податків. обов'язкових платежів, яка підлягає внесенню до бюджету протягом звітного періоду в установлений термін за певний проміжок звітного періоду.

Внутрішній (традиційний) фінансовий аналіз — аналіз, який здійснюється самим підприємством за даними бухгалтерського обліку та звітності, а також оперативних даних.

Вхідний податок на додану вартість — сума податку на додану вартість, яку включено в ціну товарів (робіт, послуг) і котра сплачується суб'єктом господарювання за придбання цих товарів (робіт, послуг).

Г

Горизонтальний (трендовий) аналіз — один з видів фінансового аналізу, який базується на вивченні динаміки фінансових показників підприємства в часі.

Горизонтальний аналіз балансу — зіставлення даних балансу підприємства за два періоди у відносному та абсолютному вимірах.

Готівкові розрахунки — платежі готівкою між підприємствами, підприємцями і фізичними особами за реалізовану продукцію (товари, виконані роботи, надані послуги) і за операціями, які безпосередньо не пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг) та іншого майна.

Грошовий оборот — сукупність платежів у грошовій формі, пов'язаних з купівлею-продажем товарів чи використанням різного роду фінансових зобов'язань.

Грошові кошти — гроші підприємства, які перебувають на його рахунках у банках, у касі підприємства й у підзвітних осіб.

Грошові кошти підприємства згідно з чинним законодавством зберігаються на його поточних, валютних, бюджетних та інших рахунках у банках.

Грошові надходження — кошти, які надходять на поточні чи інші рахунки підприємств у банках та в касу підприємств.

Грошові потоки — сукупність розподілених за часом грошових надходжень і напрямків використання коштів, що мають місце в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства.

Грошові фонди — та частина грошових коштів підприємства, що утворилися в процесі формування фінансових ресурсів, яка має цільове призначення. До грошових фондів належать статутний фонд, фонд оплати праці, амортизаційний фонд, а також фонди, створені внаслідок розподілу прибутку підприємства.

Група основних засобів — сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів.

Гудвіл — ділова репутація підприємства, нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства та його звичайною вартістю як цілісного майнового комплексу. Гудвіл виникає завдяки застосуванню раціональних управлінських заходів, домінуючій позиції на ринку, новим технологіям тощо. Вартість гудвілу не підлягає амортизації і не враховується у визначенні валових витрат підприємства.

Гудвіл — нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між балансовою вартістю активів підприємства, та його звичайною вартістю як цілісного майнового комплексу.

Д

Дебітор — особа, що отримала продукцію, роботи, послуги, але не розрахувалася за них.

Дебіторська заборгованість — заборгованість покупців перед постачальником за продукцію, роботи, послуги. Дебіторська заборгованість погашається в обумовлені строки і відображається в балансі як поточні активи.

Декларація податкова — офіційна заява платника податку про одержані ним за звітний період доходи й поширювані на них податкові знижки та пільги.

Деномінація акцій — корпоративна операція емітента із цінними паперами власного випуску, яка передбачає зміну номінальної вартості таких цінних паперів, що перебувають в обігу, із відповідним корегуванням їх кількості. Деномінація акцій не призводить до зміни величини статутного капіталу та може здійснюватися як консолідація та дроблення.

Депозитний рахунок — рахунок, який відкривається установою банку на певний конкретний строк для зберігання грошових коштів юридичних і фізичних осіб.

Державна позика — форма державного кредиту, коли держава виступає в ролі боржника (позичальника). Заборгованість за державними позиками зараховують до суми державного боргу країни.

Державний кредит — залучення державою тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб у розпорядження відповідних органів державної влади для спрямування їх на фінансування державних витрат.

Державний орган з питань банкрутства — державний орган України, до відання якого належить відповідна проблематика. Сприяє створенню організаційних, економічних та інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом. Ліцензує діяльність фізичних осіб, які виконують функції арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів).

Дериватив — стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи надати цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на певних умовах у майбутньому.

Джерела сплати податків — джерела, за рахунок яких суб'єкт господарювання переказує податки до бюджету в процесі своєї фінансово-господарської діяльності. Такими джерелами можуть бути: прибуток, собівартість, виручка від реалізації.

Джерело податку — дохід, з якого платник сплачує податок.

Дивіденди — доходи, отримані суб'єктами господарювання за корпоративним правом у вигляді частки прибутку юридичної особи, включаючи доходи, нараховані у вигляді процентів на акції або на внески до статутних фондів.

Дизажіо — відхилення ринкового курсу цінних паперів від їх номінальної вартості в бік зменшення.

Дисконтування — процес приведення майбутньої вартості грошей (грошових надходжень) до їх теперішньої вартості. Процес дисконтування може здійснюватися за простими чи складеними процентами.

Дискриптивні моделі фінансового аналізу — головні моделі, за допомогою яких здійснюється фінансовий аналіз, а саме: побудова системи звітних балансів, подання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах, вертикальний та горизонтальний аналіз звітності, системний аналіз оцінних коефіцієнтів.

Дисципліна податкова — належне виконання суб'єктами податкових правовідносин установлених для них нормами податкового законодавства обов'язків.

Добровільна ліквідація підприємства-боржника — процедура ліквідації неспроможного підприємства, яка здійснюється поза судовими органами, на підставі рішення власників або угоди, укладеної між власниками даного підприємства та кредиторами, і під контролем кредиторів.

Добровільна ліквідація підприємства-боржника — це процедура ліквідації неспроможного підприємства, яка здійснюється поза судовими органами на підставі рішення власників або угоди, укладеної між власниками відповідного підприємства та кредиторами і під контролем кредиторів.

Довгострокові зобов'язання — зобов'язання підприємства на довгостроковий період (6 і більше років).

Довгострокові фінансові інвестиції — інвестиції зі строком погашення понад один рік, а також інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент.

Додатковий капітал — це сума приросту майна підприємства, яка виникла в результаті переоцінювання (індексації), безоплатно одержаних матеріальних цінностей та від емісійного доходу. Згідно з національними стандартами бухгалтерського

обліку додатковий капітал поділяється на «Додатковий вкладений капітал» та «Інший додатковий капітал».

Додатковий продукт — вартість, створювана безпосередніми виробниками понад вартість необхідного продукту.

Допомога безповоротна фінансова — сума коштів або вартість майна чи послуг, передана платникові податку без відповідної компенсації чи повернення таких коштів.

Допомога благодійна — сума коштів, яка надається суб'єкту господарювання у безповоротному порядку.

Дохід валовий — загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, виключній (морській) економічній зоні, так і за їх межами.

Дохід валовий скоригований — суми, які включаються до складу валового доходу без врахування доходів, які до нього не включаються.

Дохід загальний оподатковуваний — різниця між нарахованим доходом платника податку та соціальними пільгами, передбаченими законодавством.

Дохід іноземний — дохід, одержаний за межами України.

Дохід лісовий — платіж, який справляється до бюджету за спеціальне використання лісових ресурсів.

Дохід прихований — частка сукупного доходу, не зазначена суб'єктом оподаткування у декларації, що подається до державної податкової адміністрації, або сукупний дохід, не оприлюднений внаслідок неподання такої декларації у строки та за умов, визначених законодавством.

Дохід суб'єкта оподаткування — надходження у власність або на користь фізичної чи юридичної особи коштів у національній чи іноземній валюті, грошовий еквівалент надходжень у вигляді інших валютних цінностей, майна, послуг, майнових і немайнових прав, а також приріст їхньої вартості, одержаний (нарахований, розподілений, набутий) від резидентів і нерезидентів.

Дохід сукупний оподатковуваний — сума сукупних доходів, отриманих суб'єктом оподаткування у будь-якій формі (грошовій, матеріальній і нематеріальній) і за будь-яких умов.

Доходи бюджету — усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України.

Доходи від фінансово-інвестиційної діяльності — грошові кошти, отримані у вигляді дивідендів, відсотків за корпоративними, державними, іншими цінними паперами, а також від розміщення коштів на депозитних рахунках у комерційних банках.

Е

Еквіваленти грошових коштів — короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються в певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни вартості.

Експертна оцінка майна — визначення оцінної вартості майна підприємства експертом відповідно до договору із замовником.

Експорт — продаж товарів іноземним суб'єктам господарської діяльності та вивезення товарів через митний кордон України.

Експорт капіталу — вивезення за межі України капіталу в будь-якій формі

Емісійний дохід — сума перевищення доходів, отриманих від емісії (випуску) власних акцій та інших корпоративних прав над номінал таких акцій (інших корпоративних прав), тобто різниця між курсом емісії і номінальним курсом акцій. Емісійний дохід є одним із джерел формування додаткового капіталу підприємства.

Емісія акцій або облігацій підприємств — сукупність дій емітента з організації проведення передплати на акції або продажу облігацій.

Емітент — держава, підприємство, установа, організація, що випускає в обіг грошові знаки, цінні папери, платіжно-розрахункові документи.

З

Забезпечений вексель — вексель, гарантований заставою, що надається кредиторіві, банку або продавцеві до моменту сплати боргу.

Заборгованість безнадійна — заборгованість, яка виявилася непогашеною за таких умов: минув термін позовної давності; позичальника оголошено банкрутом; стягнення стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха; коштів, одержаних від продажу на відкритих аукціонах майна позичальника, передано-го в заставу як забезпечення зазначеної заборгованості, виявилось недостатньо для покриття заборгованості; позичальником є фізична особа, яка померла чи засуджена до позбавлення волі, чи визнана безвісті відсутньою чи недієздатною.

Заборгованість бюджетна — заборгованість по податках, зборах, платежах та інших надходженнях до бюджетів різних рівнів.

Заборгованість дебіторська — сума заборгованості підприємству (організації) з боку юридичних і фізичних осіб, що виникла тимчасово внаслідок відволікання виплат у зв'язку з поставкою товарів, виконанням робіт або наданням послуг.

Заборгованість податкова — заборгованість з будь-якого виду платежів, передбачених законодавством,

Законодавство податкове — сукупність нормативно-правових документів, що встановлюють та регулюють порядок нарахування та сплати до бюджету податків і обов'язкових платежів.

Застава — засіб забезпечення виконання зобов'язання, своєрідна майнова гарантія його виконання в обумовленому обсязі й у визначені умовами договору застави терміни. Для оформлення застави складається документ, в якому фіксуються вид зобов'язання (грошовий, майновий, іпотечний тощо), його розмір, терміни та порядок одержання. Заставне зобов'язання видається кредиторіві, щоб підтвердити його право на отримання належної суми коштів у разі невиконання погоджених умов.

- Застава** — одна з форм забезпечення боргових зобов'язань, яка передбачає передачу кредиторів майна, майнових прав чи інших цінностей позичальника.
- Застава податкова** — спосіб забезпечення погашення платником податкової заборгованості.
- Збір** — обов'язковий платіж, який стягується в основному до державних цільових фондів та місцевих бюджетів.
- Збір акцизний** — це вид специфічних акцизів, що встановлюються за індивідуальними ставками для кожного товару. Перелік підакцизних товарів і ставки акцизного збору встановлюються Верховною Радою.
- Збір з власників собак** — збір, що стягується органами житлово-комунального господарства з власників собак.
- Збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі** — збір, що справляється у вигляді відсоткової надбавки до плати, визначеної за участь у грі.
- Збір за виграш на бігах на іподромі** — збір, що справляється адміністрацією іподромів з осіб, які виграли в грі на тоталізаторі на іподромі, під час видачі їм виграшу.
- Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі** — це збір, що справляється за оформлення та видачу дозволів на торгівлю у спеціально відведених для цього місцях.
- Збір за видачу ордера на квартиру** — збір, що сплачується за послуги, пов'язані з видачею документа, що дає право на заселення квартири.
- Збір за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету** — збір, що сплачується підприємствами, що видобувають корисні копалини за геологорозвідувальні роботи, виконані за рахунок державного бюджету.
- Збір за забруднення навколишнього природного середовища** — збір, що сплачують підприємства, установи, організації, а також громадяни за викиди в атмосферу забруднюючих речовин стаціонарними і пересувними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні ресурси і підземні горизонти та розміщення відходів у навколишньому природному середовищі.
- Збір за парковку автотранспорту** — збір, який сплачують юридичні особи та громадяни, які паркують автомобілі в спеціально обладнаних або відведених для цього місцях.

- Збір за право на використання місцевої символіки** — збір, що справляється з юридичних осіб і громадян, які використовують цю символіку з комерційною метою.
- Збір за право на проведення кіно- і телезйомок** — збір, що вносять комерційні кіно- і телеорганізації, включаючи організації з іноземними інвестиціями та зарубіжні організації, які проводять зйомки, що потребують від місцевих органів державної виконавчої влади додаткових заходів.
- Збір за право на проведення місцевих аукціонів, конкурсних розпродажів і лотерей** — збір, платниками якого є юридичні особи і громадяни, які мають дозвіл на проведення аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей.
- Збір за участь у бігах на іподромі** — збір, що справляється з юридичних осіб та громадян, які виставляють своїх коней на змагання комерційного характеру.
- Збір курортний** — платіж, платниками якого є громадяни, які прибувають у курортну місцевість.
- Збір на обов'язкове державне пенсійне страхування** — цільові відрахування, які здійснюють платники цього збору — суб'єкти підприємницької діяльності, фізичні особи — з метою формування державного пенсійного фонду.
- Збір на обов'язкове соціальне страхування** — цільові відрахування, які здійснюють платники цього збору — суб'єкти підприємницької діяльності, фізичні особи — з метою фінансування витрат на соціальне страхування працівників, а також витрат на соціальне страхування працівників на випадок їхнього безробіття.
- Збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства** — збір, платниками якого є суб'єкти підприємницької діяльності, які реалізують в оптовій і роздрібній торгівлі та у сфері громадського харчування алкогольні напої та пиво, включаючи імпортовані.
- Збір ринковий** — плата за торгові місця на ринках і в павільйонах, на критих та відкритих столах, майданчиках для торгівлі з автомашин, візків, мотоциклів, ручних візків, що справляється з юридичних осіб і громадян, які реалізують сільськогосподарську і промислову продукцію та інші товари.

- Збори (загальнодержавні й місцеві)** — цільові відрахування, передбачені чинним законодавством, які здійснюють суб'єкти господарювання в процесі своєї діяльності з метою формування цільових фондів для забезпечення фінансування відповідних витрат.
- Збори місцеві** — це збори, які перераховуються до територіальних (місцевих) бюджетів.
- Звичайна діяльність** — будь-яка основна діяльність підприємства, а також операції, що її забезпечують або виникають унаслідок її проведення.
- Звичайна ціна** — ціна продажу товарів (робіт, послуг) продавцем, включаючи суму нарахованих і сплачених відсотків, вартість іноземної валюти, яка може бути отримана у разі продажу товарів особам, котрі не пов'язані з продавцем, за звичайних умов ведення господарської діяльності.
- Звіт про власний капітал** — звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.
- Звіт про рух грошових коштів** — звіт, який відображає надходження і витрати грошових коштів у результаті діяльності підприємства у звітному періоді.
- Звіт про фінансові результати** — звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства.
- Звітність податкова** — сукупність документів зі звітними даними про нарахування та сплату до бюджету податків і податкових платежів.
- Зворотний лізинг** — господарська операція, яка передбачає продаж основних фондів з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів в оперативний або фінансовий лізинг.
- Зворотний лізинг** — господарська операція, яка передбачає продаж основних засобів з одночасним зворотним отриманням таких основних засобів у оперативний або фінансовий лізинг.
- Злиття підприємств** — форма корпоративної реструктуризації (реорганізації), яка передбачає створення одного нового суб'єкта господарювання зі статусом юридичної особи на базі сукупності підприємств, що реорганізуються, через утрату останніми статусу юридичних осіб та консолідацію їхніх активів та пасивів на балансі новоствореного підприємства.

Злиття підприємств — форма реорганізації суб'єктів господарювання, що полягає в об'єднанні підприємства (кількох підприємств), яке перебуває у фінансовій кризі, з іншим фінансово стійким підприємством (кількома підприємствами). У разі злиття підприємств усі майнові права та обов'язки кожного з них переходять до суб'єкта господарювання, який виник в результаті злиття. Бухгалтерські баланси підприємств консоліднуються. Під час реорганізації злиттям активи і пасиви підприємств, що реорганізуються, в повному обсязі передаються підприємству- правонаступнику, а підприємства, які злилися, припиняють свою господарську діяльність і втрачають юридичний статус.

Знос основних засобів — утрата вартості основних засобів у процесі їх експлуатації.

Зобов'язання податкове — обсяг оподаткованих операцій, з якого визначається сума податку.

Зобов'язання податкові по ПДВ — суми ПДВ, нараховані у зв'язку з продажем товарів (робіт, послуг).

Зовнішній фінансовий аналіз — аналіз, який здійснюється партнерами підприємства та контрольними органами на підставі даних публічної фінансової звітності.

Золоте правило балансу — принцип фінансування підприємств, який вимагає не лише паралельності строків фінансування та інвестування, а й дотримання певних співвідношень між окремими статтями пасивів і активів. Це правило передбачає виконання двох умов: а) основні засоби мають фінансуватися за рахунок власного капіталу та довгострокових позик; б) довгострокові капіталовкладення мають фінансуватися за рахунок коштів, мобілізованих на довгостроковий період, тобто довгострокові пасиви мають використовуватися не лише для фінансування основних фондів, а й для довгострокових оборотних активів.

Золоте правило фінансування — називають також золотим банківським правилом, або правилом узгодженості строків. Воно вимагає, щоб строки, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися зі строками, на які вони вкладаються в реальні чи фінансові інвестиції. Це означає, що фінансовий капітал має бути мобілізований на строк, не менший від того, на який

відповідний капітал заморожується в активах підприємства, тобто в об'єктах основних та оборотних засобів. Дотримання вимог золотого правила фінансування забезпечує підприємство стабільну ліквідність і платоспроможність.

I

Імпорт — закупівля в іноземних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності товарів і ввезення їх на територію України, включаючи закупівлю товарів, призначених для власного споживання, установами та організаціями України, що перебувають за її межами,

Інвестиційна діяльність — сукупність операцій із придбання та продажу довгострокових (необоротних) активів, а також короткострокових (поточних) фінансових інвестицій, що не є еквівалентами грошових коштів.

Інвестиційна стратегія — формування системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності та вибір найефективніших способів їх досягнення.

Інвестиційний податковий кредит — відстрочення сплати податку на прибуток, що надається суб'єкту підприємницької діяльності на певний строк з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення інноваційних програм, з наступною компенсацією відстрочених сум у вигляді додаткових надходжень податку через загальне зростання прибутку, отриманого внаслідок реалізації інноваційних програм.

Інвестиція — господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів у обмін на кошти або майно.

Інноваційний проект — комплекс взаємозв'язаних заходів інвестиційного характеру, спрямованих на комерційне застосування науково-технічних розробок, освоєння нових видів продукції, послуг, упровадження новітніх технологій. Проект оформляється згідно з вимогами Державного інноваційного фонду у вигляді формалізованого опису і включає техніко-економічне обґрунтування й бізнес-план.

К

- Казначейство** — державна служба, яка контролює виконання державного бюджету по доходах і видатках.
- Канікули податкові** — певний проміжок часу, протягом якого платникові податків надається пільга у вигляді звільнення від сплати податку.
- Капітал акціонерний** — основний капітал акціонерного товариства, розмір якого визначається його статутом.
- Капітальний дохід** — різниця між скоригованою балансовою вартістю основних засобів згідно з коефіцієнтом індексації та балансовою вартістю таких основних засобів до індексації.
- Капітальний ремонт основних засобів** — часткове відшкодування фізичного зношування основних засобів.
- Капітальні вкладення** — витрати на створення нових, реконструкцію, розширення та технічне переоснащення наявних основних засобів.
- Касові операції** — операції між підприємствами, підприємцями і фізичними особами, що пов'язані з прийманням і видаванням готівкових коштів під час проведення розрахунків через касу підприємства з відображенням цих операцій у касовій книзі, книзі обліку розрахункових операцій.
- Квота податкова** — частка податку в доходах платника.
- Комерційний кредит** — короткотерміновий кредит, що надається продавцем (виробником) покупцеві у формі відстрочки оплати за продані товари (виконані роботи чи надані послуги).
- Комерційний розрахунок** — метод ведення господарства, що полягає в постійному порівнюванні (у грошовій формі) витрат і результатів діяльності. Метою комерційного розрахунку є отримання максимального прибутку за мінімальних витрат.
- Комітет кредиторів** — робочий орган зборів кредиторів боржника під час провадження справи про банкрутство. Комітет кредиторів обирається зборами кредиторів у складі не більш як семи осіб. До компетенції комітету належать такі питання: скликання зборів кредиторів; підготовка та укладання мирової угоди; звернення до арбітражного суду з клопотанням про

відкриття процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, призначення та припинення повноважень арбітражного керуючого та ряд інших.

Комунальний податок — місцевий податок, який сплачують юридичні особи всіх форм власності, що перебувають на території України.

Конверсія акцій — корпоративна операція емітента із цінними паперами власного випуску як обмін акцій одного випуску на акції іншого випуску зі зміною принаймні однієї умови випуску.

Конверсія акцій — об'єднання кількох акцій в одну (або обмін за встановленим співвідношенням однієї кількості акцій на іншу), яке має на меті привести у відповідність номінальну вартість випущених в обіг акцій з розміром статутного фонду в разі його зменшення. Наприклад, конверсія акцій у співвідношенні 4:3 означає, що кожні чотири акції можна обміняти на три акції нової емісії.

Консалтинг — діяльність спеціальних компаній із надання консультацій товаровиробникам, продавцям і покупцям із питань експертної, технічної та економічної діяльності підприємств, фірм, організацій.

Консигнація — форма комісійного продажу експортних товарів, за якої їх власник (консигнант) передає комісіонерові (консигнаторові) товар для продажу зі складу комісіонера. При цьому право власності на товар, що надійшов на склад комісіонера, залишається за консигнантом.

Консолідований бюджет — скоординований за всіма підрозділами і функціями план діяльності підприємства в цілому, що об'єднує блоки окремих бюджетів і містить належну інформацію для прийняття і контролю управлінських рішень у галузі фінансового планування.

Контокорентний кредит — вид банківського кредиту в національній або іноземній валюті, що надається клієнтові, який має в банку поточний рахунок.

Контроль аудиторський — перевірка первинних бухгалтерських документів, реєстрів обліку та звітності а також іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення їх достовірності, повноти та відповідності чинному законодавству.

Контроль митний — діяльність митної служби з перевірки дотримання встановлених правил ввезення, вивезення чи транзиту товарів через митний кордон, їх митного оформлення, нарахування та стягнення мита.

Контроль податковий — спеціальний контроль із боку державних органів за дотриманням податкового законодавства, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати податків та інших обов'язкових платежів юридичними і фізичними особами.

Контрольний пакет корпоративних прав — кількість корпоративних прав (акцій, часток), яка забезпечує їх власникові право здійснювати фактичний контроль над діяльністю підприємства. У разі високої концентрації статутного капіталу контрольний пакет становить не менш як 50 % загальної його суми плюс одна акція. За широкої диверсифікації контрольний пакет може охоплювати 20–30 % номінальної вартості всіх корпоративних прав.

Користувачі звітності — фізичні та юридичні особи, що потребують інформації про діяльність підприємства для прийняття рішень.

Корпоративні права — право власності на частку (пай) у статутному фонді (капіталі) юридичної особи, включаючи права на управління, отримання відповідної частки прибутку такої юридичної особи, а також частки активів у разі її ліквідації згідно з чинним законодавством.

Кредит — кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним чи фізичним особам на обумовлений строк та під певний відсоток.

Кредит банківський — основна форма кредиту, за якої банк надає клієнтові у тимчасове користування частину капіталу на умовах платності, строковості та повернення.

Кредит податковий — сума, на яку платник податку має право зменшити податкове зобов'язання звітного періоду.

Кредит товарний — будь-яка господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає реалізацію продукції, робіт, послуг, передавання права власності іншому суб'єктові підприємницької діяльності або громадянину на

умовах відстрочення платежу, якщо таке відстрочення перевищує звичайні строки банківських розрахунків.

Кредитна лінія — оформлена договором згода банку (об'єднання банків) надавати позичальникові кредити, обмежені певною максимальною величиною (лімітом кредиту) протягом певного часу (звичайно одного року).

Кредитний рахунок — рахунок, призначений для обліку виданих банком кредитів.

Кредитний ризик — ризик несплати позичальником основного боргу і відсотків за ним.

Кредитор — юридична або фізична особа, яка має підтвержені належними документами грошові вимоги до боржника, у тому числі вимоги з виплати заробітної плати, зі сплати податків та інших обов'язкових платежів.

Кредитоспроможність — наявність передумов для отримання кредиту і здатність повернути його. Кредитоспроможність позичальника визначається показниками, які характеризують його акуратність при розрахунках за раніше отриманими кредитами, його поточне фінансове становище, спроможність у разі необхідності мобілізувати кошти з різних джерел, забезпечивши оперативну конверсію активів у ліквідні кошти.

Кредитування — надання суб'єктові підприємництва банківських кредитів на засадах платності, строковості й повернення.

Кругообіг коштів підприємства — планомірний рух коштів підприємств у процесі господарської діяльності, результатом якого є створення нової споживчої вартості та зростання вартості.

Курс емісії акцій — курс, за яким відбувається передплата на акції. З юридичного погляду нижньою межею курсу емісії нових акцій є їх номінальна вартість, з економічного — номінальна вартість плюс витрати на проведення емісії. Верхня межа курсу емісії — ринковий курс акцій.

Курсова різниця — різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти за різних валютних курсів.

Л

- Лізинг** — форма довгострокової оренди, яка передбачає передавання права користування майном іншому суб'єкту підприємницької діяльності на платній основі і на визначений угодою строк.
- Лізинговий кредит** — відносини між юридичними особами, що виникають унаслідок оренди майна і супроводжуються укладенням лізингової угоди.
- Ліквідатор** — фізична або юридична особа, яка відповідно до рішення господарського суду здійснює ліквідацію визнаного банкрутом суб'єкта підприємницької діяльності та забезпечує задоволення вимог кредиторів.
- Ліквідаційна вартість активів** — оцінка активів підприємства в разі його ліквідації як цілісного майнового комплексу.
- Ліквідаційна вартість майна** — імовірна ціна, за яку майно можна буде продати на ринку з урахуванням терміну продажу, визначеного ліквідаційною комісією.
- Ліквідаційна вартість основних засобів** — сума коштів або вартість інших активів, яку підприємство очікує отримати від реалізації (ліквідації) необоротних активів після закінчення строку їх корисного використання (експлуатації), за вирахуванням витрат, пов'язаних з продажем (ліквідацією).
- Ліквідаційна маса** — сукупність усіх видів майнових активів банкрута, що належать йому на правах власності або повного господарського відання (за винятком майна, що є предметом застави). До ліквідаційної маси включаються також майнові активи інших осіб, які відповідно до законодавчих актів або установчих документів банкрута відповідають за його зобов'язаннями.
- Ліквідаційна процедура** — здійснення щодо визнаного банкрутом підприємства заходів, пов'язаних із задоволенням вимог кредиторів через продаж майна та ліквідацію юридичної особи боржника.
- Ліквідаційний баланс** — баланс підприємства, який складається після проведення ліквідаційних процедур, тобто після реалізації майнових об'єктів, які входять до складу ліквідаційної маси і необхідні для повного задоволення претензій кредиторів, та після розподілу виручених сум між кредиторами.

- Ліквідні активи** — майно підприємства, що користується високим попитом на ринку та може бути швидко реалізоване.
- Ліквідність** — здатність окремих видів активів (майнових цінностей) до швидкої реалізації на ринку та перетворення на грошові активи.
- Ліквідність підприємства** — здатність підприємства швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань.
- Ліцензія** — спеціальний дозвіл суб'єкту підприємницької діяльності уповноваженим на це державним органом здійснювати конкретні, обумовлені законом господарські операції, включаючи зовнішньоекономічні.

М

- Маневреність власного капіталу** — показник, що характеризує, яка частка власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладається в оборотні кошти, а яка його частка капіталізується.
- Маржинальний прибуток** — різниця між виручкою від реалізації та змінними витратами. Це та сума прибутку, який спрямовується на покриття постійних витрат та на формування прибутку. Маржинальний прибуток можна розраховувати як на весь обсяг реалізації, так і на одиницю продукції. Цей показник використовується в ході аналізу точки беззбитковості.
- Марка акцизного збору** — це спеціальний знак, яким маркують алкогольні напої і тютюнові вироби, наявність якого підтверджує сплату акцизного збору, легальність ввезення та реалізації на території держави цих виробів.
- Масова оцінка майна** — визначення вартості майна підприємства з використанням стандартної методології та стандартного набору вихідних даних.
- Менеджмент податковий** — сукупність прийомів та методів організації податкових відносин з метою забезпечення формування дохідної частини бюджету та впливу податків на розвиток виробництва і соціальної сфери.
- Метод витрат** — метод оцінки вартості майна підприємства, який ґрунтується на визначенні відновлюваної вартості ак-

тивів, тобто передбачає оцінювання вартості майна з використанням інформації про вартість його відтворення в сучасних цінах.

Метод затрат — метод оцінювання вартості майна підприємства, який ґрунтується на визначенні відновної вартості активів, тобто передбачає оцінювання вартості майна з використанням інформації про вартість його відтворення в існуючому вигляді в цінах на момент оцінювання.

Методи планування — конкретні способи і засоби планових розрахунків.

Мирова угода — це процедура досягнення домовленості між боржником і кредиторами щодо пролонгації строків сплати належних кредиторам платежів або щодо зменшення суми боргів. Мирова угода між боржником і кредиторами може бути укладена на будь-якому етапі провадження справи про банкрутство. Вона укладається в письмовій формі і підлягає затвердженню арбітражним судом.

Мито — непрямий податок, що стягується з товарів, транспортних засобів, інших предметів, які переміщуються через митний кордон країни.

Мито адвалерне — нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів.

Мито антидемпінгове — вид мита, що використовується з метою захисту вітчизняних товаровиробників.

Мито ввізне — платіж, що нараховується на товари та інші предмети при їх ввезенні на митну територію України.

Мито вивізне — платіж, що нараховується на товари та інші предмети при їх вивезенні за межі митної території України.

Мито державне — плата за вчинення юридичних дій та за видачу документів юридичного значення.

Мито комбіноване — поєднує декілька видів оподаткування.

Мито компенсаційне — платіж, який нараховується на товар, вироблений з компенсаційною дотацією.

Мито сезонне — ввізне і вивізне мито, що нараховується на строк не більше чотирьох місяців з моменту їх встановлення.

Мито специфічне — платіж, що нараховується в установленому грошовому розмірі на одиницю товарів (сигарети, нафтопродукти, горілка).

Міжміські розрахунки — розрахунки, які здійснюються між покупцем і постачальником, що перебувають у різних містах або регіонах.

Міліція податкова — спеціальний підрозділ по боротьбі з податковими правопорушеннями, що діє в складі органів державної податкової служби і здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, виконує оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну та охоронну функції.

Місцеві податки — податки, що їх сплачують юридичні й фізичні особи для забезпечення наповнення місцевих бюджетів.

Моральний знос основних засобів — зменшення вартості основних засобів унаслідок упровадження у виробництво нових, технічно досконаліших та економічно ефективніших машин і устаткування.

Мораторій на задоволення вимог кредиторів — зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), строк виконання яких настав до дня введення мораторію, та зупинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію.

Н

Надзвичайна подія — подія або операція, яка відрізняється від звичайної діяльності підприємства і стосовно якої не очікується її щорічного або принаймні періодичного повторення.

Надлишок власних оборотних коштів — перевищення розмірів оборотних коштів понад визначені нормативи.

Накладна податкова — первинний обліковий документ по ПДВ.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку — нормативний документ, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що відповідатимуть міжнародним стандартам.

Недоїмка — суми податків та інших обов'язкових платежів, не внесених в установлений термін.

- Нематеріальні активи** — об'єкти інтелектуальної, у тому числі промислової, власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності підприємства. До нематеріальних активів відносять право власності на винахід, право власності на фірмове найменування, право користування земельною ділянкою, право власності на програми для ЕОМ, гудвіл та інші.
- Ненормовані оборотні кошти** — елементи (статті) оборотних коштів, щодо яких планова потреба не визначається.
- Неплатоспроможність** — це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі, нездатність суб'єкта підприємницької діяльності виконати платіжні зобов'язання, строк сплати яких настав.
- Непрямі податки** — податки, які включаються в ціну товарів (робіт, послуг). Реальними платниками цих податків є покупці відповідних товарів (робіт, послуг), а їх платниками до бюджету — суб'єкти підприємницької діяльності.
- Нерезиденти** — юридичні особи, а також суб'єкти господарської діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо), з місцезнаходженням за межами України, які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства будь-якої іншої держави.
- Нерозподілений прибуток** — це частка прибутку підприємства, отримана в результаті діяльності в попередні періоди, яка не була спрямована на виплату дивідендів власникам підприємства чи поповнення інших складових власного капіталу підприємства (резервного капіталу, статутного капіталу).
- Нетоварні операції** — розрахунки, які пов'язані з фінансовими операціями (отримання чи погашення кредиту, сплата податків, зборів, обов'язкових відрахувань, штрафів).
- Неформалізовані методи фінансового аналізу** — методи аналізу, які ґрунтуються на описі аналітичних процедур на логічному рівні, а не на жорстких взаємозв'язках та залежностях.
- Номінальна вартість корпоративних прав** — вартість, яка відповідає частці участі держателя таких прав у статутному фонді емітента і визначається діленням статутного фонду на кількість корпоративних прав, які є в обігу.
- Норма оборотних коштів** — показник, який визначається в днях, відсотках, гривнях для обчислення нормативів оборотних коштів.

- Норматив оборотних коштів** — оптимальна потреба в оборотних коштах, що визначається за окремими статтями й у цілому по підприємству в грошовому виразі.
- Нормативне фінансове планування** — розрахунок потреби суб'єкта підприємницької діяльності у фінансових ресурсах на підставі встановлених фінансових норм і нормативів.
- Нормовані оборотні кошти** — ті елементи (статті) оборотних коштів, щодо яких визначається оптимальна планова потреба.
- Нульова ставка оподаткування** — застосовується в разі оподаткування податком на додану вартість продажу певних товарів (робіт, послуг). Застосування цієї ставки дає змогу включати до суми податкового кредиту сплачену суму податку на додану вартість на придбані товари (роботи, послуги), використані для продажу товарів (робіт, послуг), які оподатковуються за нульовою ставкою.

О

- Об'єкт оподаткування** — показники або операції, визначені в законодавчому порядку і які використовуються для обчислення окремих податків і зборів.
- Об'єкт податку (об'єкт оподаткування)** вказує на те, що саме оподатковується (дохід, земля, транспортний засіб тощо). Назва податку майже завжди походить від об'єкта оподаткування. У фіскальній термінології об'єкт оподаткування ще називають податковою базою.
- Облік платників** — реєстрація платників податків, включення їх та даних про них до відповідних облікових реєстрів.
- Облік податковий** — на рівні держави: облік у податкових органах платників податків та стану їхніх розрахунків з бюджетом; на рівні підприємств — облік валових доходів і валових витрат у зв'язку з визначенням оподатковуваного прибутку.
- Оборотний капітал** — частина капіталу підприємства, вкладена в поточні активи, яка повертається за час одного виробничого циклу.
- Оборотні виробничі фонди** — оборотні кошти у виробничих запасах і виробництві.

- Оборотні кошти** — кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди та фонди обігу.
- Оборотність оборотних коштів** — відносний показник, що характеризує ефективність використання оборотних коштів; час, за який оборотні кошти здійснюють повний оборот.
- Овердрафт** — форма короткотермінового кредиту, суть якого полягає у списанні коштів з поточного рахунка клієнта понад їх залишок на рахунку, тобто в утворенні на рахунку клієнта дебетового сальдо.
- Одиниця оподаткування** — це одиниця виміру (фізичного чи грошового) об'єкта оподаткування.
- Оперативний лізинг (оренда)** — господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає передавання орендареві права користування основними фондами на строк, що не перевищує строку їх повної амортизації, з обов'язковим поверненням таких основних фондів їх власнику після закінчення строку дії лізингової (орендної) угоди.
- Оперативний фінансовий план** — план поточних грошових надходжень та грошових витрат, складений на короткий проміжок часу (місяць, декаду, п'ятиденку).
- Операційна діяльність** — основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, яка не є інвестиційною та фінансовою.
- Операційні (поточні, періодичні, оперативні) бюджети** — система бюджетів, що характеризує доходи і витрати за операціями або окремими функціями підприємства.
- Операція позареалізаційна** — діяльність підприємства, не пов'язана безпосередньо з реалізацією продукції, робіт, послуг та іншого майна.
- Операція посередницька** — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, який виступає у ролі комісіонера в договорі комісії, консигнатора у консигнаційному договорі або повіреного у договорі доручення, за винятком довірчих операцій із коштами, цінними паперами, зокрема з приватизаційними майновими сертифікатами, операцій щодо випуску боргових зобов'язань і вимог й торгівлі ними, операцій щодо торгівлі валютними цінностями та іншими видами фінансових ресурсів, а також усіх видів банківських і страхових операцій.

- Операція товарообмінна** — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає розрахунок за реалізовану продукцію, роботи, послуги у будь-якій іншій, ніж грошова формі.
- Оплата праці** — форма грошової або натуральної винагороди працівникам.
- Оподатковуваний прибуток** — визначається для розрахунку податку на прибуток способом виключення із суми скоригованого валового доходу валових витрат платника податку та суми нарахованих ним амортизаційних відрахувань.
- Оподаткування дивідендів** — не є самостійним податком і здійснюється в системі оподаткування прибутку за ставкою оподаткування прибутку. Джерелом сплати податку на дивіденди, який спрямовується до бюджету як авансовий внесок з податку на прибуток, є чистий або нерозподілений чистий прибуток емітента корпоративних прав.
- Опціон** — право купувати або продавати акції за фіксованою ціною протягом встановленого строку.
- Органи стягнення** — податкові, митні та інші державні органи, яким відповідно до закону надано право стягнення до бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших надходжень.
- Організація розрахунків** — переказування коштів з рахунка покупця (платника коштів) на рахунок постачальника (отримувача коштів) або залік взаємних розрахунків між покупцем і постачальником продукції.
- Організація фінансів підприємств** — методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів, а також контроль за їхнім кругообігом з метою досягнення визначених підприємством цілей.
- Оренда** — майновий найм, заснований на договорі про тимчасове користування майном за певну плату.
- Оренда землі** — господарська операція, яка передбачає надання орендодавцем землі в користування іншій юридичній або фізичній особі на певний обумовлений строк і з певним цільовим призначенням за орендну плату.
- Орендна операція** — операція суб'єкта оподаткування — орендодавця, що передбачає надання і передачу права користування

- матеріальними цінностями іншій юридичній чи фізичній особі — орендатору на платній основі та на визначений термін.
- Основна діяльність** — операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), випуск якої є головною метою створення підприємства і забезпечує основну частку його доходу.
- Основна мета аналізу фінансових звітів** — своєчасно виявляти й усувати недоліки у фінансовій діяльності та виявити резерви поліпшення фінансового стану підприємства за всіма його складовими (ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, прибутковість).
- Основні засоби** — матеріальні цінності, що використовуються підприємством понад один календарний рік із дня введення їх в експлуатацію.
- Основні фонди** — матеріальні цінності, що використовуються у господарській діяльності платника податку понад 365 календарних днів з дати введення їх в експлуатацію, вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом.
- Особа наймана** — фізична особа, яка безпосередньо власною працею виконує трудову функцію виключно за дорученням або наказом працедавця згідно з умовами укладеного з ним трудового договору або контракту.
- Особа фізична — нерезидент** — фізична особа, яка не є громадянином України.
- Особа фізична — резидент** — фізична особа, яка має місце проживання в Україні, не менше 183 днів у році, включаючи день приїзду та від'їзду.
- Особа юридична — нерезидент** — іноземне підприємство або будь-яке інше юридичне утворення, яке здійснює діяльність в Україні.
- Особа юридична** — підприємство, що виступає як суб'єкт господарювання.
- Особа юридична — резидент** — українське юридичне утворення, яке здійснює діяльність як в Україні, так і за кордоном.
- Особи першого ступеня споріднення** — батьки особи та батьки її чоловіка або дружини, її чоловік або дружина, діти як такої фізичної особи, так і її чоловіка або дружини, у тому числі усиновлені ними діти.

Особи фізичні — громадяни, в тому числі особи, які є суб'єктами підприємницької діяльності без створення юридичної особи.

Оцінка фінансового стану підприємства — аналіз фінансового стану підприємства на основі використання системи показників оцінки, методів, прийомів та методик аналізу.

Оцінна вартість майна — імовірна ціна, за яку майно можна продати на ринку на дату оцінки з урахуванням інвестиційних умов та способу продажу. Оцінною, вартістю (залежно від мети оцінки) може бути ринкова вартість, інвестиційна вартість, ліквідаційна вартість.

П

Пеня — фінансова санкція, що стягується з платників за порушення встановлених термінів сплати податків та обов'язкових платежів.

Первісна вартість основних засобів (історична вартість) — вартість окремих об'єктів основних фондів, за якою вони були зараховані на баланс підприємства. Включає в себе суму витрат, пов'язаних із виготовленням, придбанням, доставлянням, спорудженням, установленням, страхуванням під час транспортування, державною реєстрацією, реконструкцією, модернізацією та іншим поліпшенням основних фондів. У контексті оцінювання вартості майна первісна вартість — це вартість відтворення основних засобів на дату оцінювання з урахуванням витрат, пов'язаних з їх поліпшенням.

Передавальний баланс — це баланс підприємства, що реорганізується, на день припинення його діяльності. Передавальний баланс складається за стандартними правилами, передбаченими нормативними актами, які регулюють порядок заповнення форм річної (квартальної) бухгалтерської звітності. Передавальний баланс має силу акта приймання-передавання. Його підписують директори та головні бухгалтери підприємства, що реорганізується, та підприємства- правонаступника.

Перетворення підприємств — форма реорганізації, яка передбачає зміну форми власності або організаційно-правової форми юридичної особи без припинення господарської діяльності

підприємства. У разі перетворення одного підприємства на інше до підприємства, яке щойно виникло, переходять усі майнові права і обов'язки колишнього підприємства. Розмір частки (у відсотках) кожного засновника (учасника) у статутному фонді підприємства, що реорганізується, має дорівнювати розміру його частки у статутному фонді товариства, створеного в результаті перетворення.

Період податковий — період, протягом якого платник податку зобов'язаний проводити розрахунки податку та сплачувати його до бюджету.

Перспективне фінансове планування на підприємстві — розроблення фінансової стратегії підприємства та прогнозування його фінансової діяльності.

Пільги податкові — повне або часткове звільнення фізичних і юридичних осіб від сплати податків відповідно до чинного законодавства.

Планування податків — діяльність відповідних державних органів, спрямована на визначення сум податків, що мають надійти до бюджету наступного звітного року.

Плата — сума коштів, які сплачуються за тимчасове або постійне користування ресурсами.

Плата за воду — плата за забір і використання водних ресурсів суб'єктами підприємницької діяльності, за користування водами для потреб гідроенергетики та за використання водних артерій водним транспортом.

Плата за землю — податок, що його сплачують власники землі та землекористувачі за землі, які використовуються для сільськогосподарського виробництва, а також за землі не сільськогосподарського призначення в населених пунктах.

Плата за користування надрами — плата, яка сплачується при видобуванні корисних копалин.

Плата за марки акцизного збору — плата, яку вносять імпортери й вітчизняні виробники для покриття витрат держави на виробництво, зберігання та реалізацію марок акцизного збору.

Плата заробітна — сума виплат у будь-якій формі, яка надається, працедавцем платнику податку на підставі відносин, передбачених трудовим законодавством.

- Платежі рентні** — платежі, встановлені за нафту та газ, що видобуваються в Україні.
- Платіжна вимога** — розрахунковий документ, що виписується кредитором своєму банку про стягнення зазначеної в документі суми грошей з боржника і зарахування їх на рахунок кредитора.
- Платіжна вимога-доручення** — комбінований розрахунковий документ, який складається з двох частин. Верхня частина — вимога постачальника до покупця сплатити вартість товару, робіт, послуг. Нижня — доручення покупця банку, який його обслуговує, переказати кошти з його рахунка на рахунок постачальника.
- Платіжна дисципліна** — дотримання суб'єктами господарювання встановлених правил проведення розрахункових операцій (передовсім платежів за фінансовими зобов'язаннями в повному обсязі та в установлені строки).
- Платіжне доручення** — розрахунковий документ, який містить доручення власника банківського рахунка переказати відповідну суму на рахунок отримувача коштів.
- Платник податку** — особа, що зобов'язана здійснювати утримання та внесення до бюджету податку, що сплачується покупцем, або особа, яка ввозить (пересилає) товари на митну територію України.
- Платоспроможність підприємства** — спроможність підприємства своєчасно й повністю виконати свої платіжні зобов'язання, які випливають із кредитних та інших операцій грошового характеру, що мають певні терміни сплати.
- Поглинання підприємств** — форма реорганізації, яка полягає в придбанні корпоративних прав фінансово неспроможного підприємства підприємством-санатором. Поглинене підприємство може або зберегти свій статус юридичної особи і стати дочірнім підприємством санатора, або бути приєднаним до підприємства-санатора і стати його структурним підрозділом, втративши при цьому юридичний статус. Майнові права та зобов'язання боржника переходять до правонаступника.
- Податки** — обов'язкові платежі, що їх установлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, які забезпечують фінансування державних витрат.

Податки загальнодержавні — обов'язкові платежі, які сплачуються на всій території держави.

Податки місцеві — обов'язкові платежі, які повністю перераховуються до територіального (місцевого) бюджету.

Податковий агент — суб'єкт підприємницької діяльності, створений у формі підприємства з іноземною інвестицією (також його дочірні підприємства, філії, відділення, відокремлені підрозділи), право якого на звільнення від оподаткування окремими податками підтверджене рішенням суду, уповноважений здійснювати нарахування та стягнення акцизного збору.

Податковий кредит — виникає в суб'єктів господарювання, що здійснюють операції з продажу товарів (робіт, послуг), які оподатковуються податком на додану вартість, а також оподатковуються за нульовою ставкою. Включає сплачений ними податок на додану вартість за придбані товари (роботи, послуги), які використано для виробництва й реалізації оподатковуваних податком на додану вартість товарів (робіт, послуг).

Податкові пільги — загальне звільнення платників податків від оподаткування, або звільнення від оподаткування окремих об'єктів чи зниження ставок оподаткування.

Податок — обов'язковий платіж до бюджету і позабюджетних фондів, розміри і терміни сплати якого регламентуються податковим законодавством.

Податок єдиний — податок, який сплачують суб'єкти малого підприємництва на спрощеній системі оподаткування, обліку та звітності.

Податок з власників транспортних засобів, самохідних машин і механізмів — платіж, платниками є фізичні і юридичні особи — власники транспортних засобів.

Податок з доходів фізичних осіб — податок, яким оподатковуються доходи фізичних осіб.

Податок з реклами — оподаткування всіх видів і способів комерційної реклами. Об'єктом оподаткування є вартість рекламних послуг.

Податок із власників транспортних засобів — оподаткування власників транспортних засобів. Одержані суми податку

використовуються для фінансування утримання наявних та будівництва нових автомобільних шляхів.

Податок комунальний — платіж, який справляється з юридичних осіб, крім бюджетних установ, організацій, планово-дотаційних та сільськогосподарських підприємств.

Податок на додану вартість — непрямий податок, що включається в ціну реалізації товарів (робіт, послуг) і встановлюється у відсотках від оподаткованого обороту. Цей податок визначається згідно з чинним законодавством і має певні особливості в різних видах та сферах діяльності.

Податок на нерухоме майно (нерухомість) — прямий податок, який визначається у відсотках від вартості будівель, споруд, що є власністю суб'єктів господарювання або фізичних осіб.

Податок на прибуток — прямий податок, що його сплачують суб'єкти господарювання за рахунок прибутку. Обчислюється у відсотках від суми оподаткованого прибутку згідно з податковим законодавством.

Податок на промисел — податок, який сплачують громадяни України, іноземні громадяни і особи без громадянства, які протягом року несистематично (не більше чотирьох разів у календарному році) здійснюють продаж виготовленої, переробленої і купленої продукції, товарів, речей.

Поділ підприємств — форма реорганізації, за якої одна юридична особа припиняє свою діяльність, а на її базі створюються кілька нових підприємств, оформлених у вигляді самостійних юридичних осіб. У разі поділу підприємства до нових підприємств, які виникли в результаті цього поділу, за розподільним актом (балансом) у відповідних частинах переходять майнові права і обов'язки (активи та пасиви) реорганізованого підприємства.

Подрібнення акцій (спліт) — один із прийомів дивідендної політики та політики диверсифікації акціонерного капіталу підприємства, який полягає в емісії додаткової кількості звичайних акцій без збільшення суми статутного фонду. У результаті такої операції збільшується кількість акцій, які є в обігу, при пропорційному зменшенні їх номінальної вар-

тості (деномінація). Обмін старих акцій на акції нової емісії здійснюється за встановленим співвідношенням.

Пожертвування добровільні — внески підприємств або громадян на суспільні потреби, а також у неприбуткові організації, створені згідно із законодавством про об'єднання громадян.

Позовна давність — це встановлений законодавством строк, протягом якого потерпіла сторона для захисту порушеного права може звернутися до суду. Загальний строк позовної давності щодо захисту прав за позовом про відшкодування основного боргу, встановлений чинним законодавством, — 3 роки.

Політика податкова — діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків.

Потенціал розвитку — сукупність наявних на підприємстві передумов (факторів), необхідних для досягнення приросту вартості майна (капіталу) та прибутковості. Потенціал підприємства визначають такі фактори: наявність рентабельної та конкурентоспроможної продукції, висококваліфікованого персоналу, передових виробничих технологій, «ноу-хау», торговельної марки, надійних і постійних клієнтів (споживачів продукції) тощо. Ці фактори, як правило, мають довгостроковий вплив.

Поточний рахунок суб'єкта господарювання — рахунок, на який надходять кошти від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг. Даний рахунок використовується для зберігання грошових коштів та здійснення всіх видів платежів.

Поточні фінансові інвестиції — інвестиції на строк, що не перевищує одного року, які можуть бути вільно реалізовані будь-коли.

Потреба в капіталі — виражена в грошовому еквіваленті потреба підприємства у грошових та матеріальних засобах, необхідних для виконання поставлених цілей та забезпечення фінансової рівноваги. Базою для класифікації форм потреби в капіталі є класифікація вихідних грошових потоків підприємства. Виникнення потреби в капіталі зумовлене незбігом у часі моменту здійснення грошових витрат та моменту надходження грошових коштів за продукцію, виробництво якої потягло за собою витрати.

Початкова ціна майна — ціна, з якої розпочинаються торги щодо продажу майна на аукціоні і яка обчислюється з урахуванням ринкової вартості майна, витрат, пов'язаних з його оцінюванням, зберіганням, транспортуванням та реалізацією.

Прибуток — кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства.

Прибуток балансовий — загальна сума прибутку підприємства від здійснення усіх видів діяльності впродовж звітного періоду, отримана як на території України, так і за її межами.

Прибуток від звичайної діяльності — прибуток (збиток), отриманий від операційної діяльності (основної та іншої операційної діяльності), фінансових операцій та іншої звичайної діяльності.

Прибуток від надзвичайних подій — прибуток (збиток), що пов'язаний з утратами від стихійного лиха, техногенних катастроф і аварій; з відшкодуванням збитків від надзвичайних подій, а також з іншими надзвичайними доходами і втратами.

Прибуток від операційної діяльності — прибуток (збиток) від основної діяльності (реалізації продукції, товарів, робіт, послуг) та іншої операційної діяльності (реалізація оборотних активів і іноземної валюти; доходи від операційної оренди активів, операційних курсових різниць, списання кредиторської заборгованості; одержані (визнані) штрафи, пені, неустойки; відшкодування раніше списаних активів; одержані гранти, субсидії; дохід від безоплатно одержаних оборотних активів втрати від псування цінностей і знецінення запасів.

Прибуток від позареалізаційних операцій — сума коштів, яку одержує підприємство від позареалізаційних операцій, зменшена на суму витрат на ці операції.

Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) — виручка від реалізації продукції (робіт, послуг), зменшена на суму нарахованого (сплаченого) податку на додану вартість, акцизного збору, ввізного мита, митного збору та інших обов'язкових зборів і платежів, визначених чинним законодавством, а також на суму витрат, що включаються у собівартість продукції (робіт, послуг).

Прибуток від фінансових операцій — прибуток (збиток), отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні і спільні з іноземними власниками підприємства; одержані дивіденди; відсотки за облігаціями та іншими цінними паперами за кредит і фінансовий лізинг; інші доходи від фінансових операцій.

Прибуток оподатковуваний — прибуток платника податку, визначений шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат і суму амортизаційних відрахувань.

Прибуток підприємства — загальна сума прибутку, отримана від усіх видів діяльності за звітний період і відображена в балансі підприємства.

Приєднання підприємств — форма реорганізації, яка передбачає приєднання всіх прав та обов'язків однієї або кількох юридичних осіб —правопередників до іншої юридичної особи — правонаступника. В результаті приєднання відповідні підприємства виключаються з державного реєстру та втрачають свій юридичний статус. Головна різниця між злиттям і приєднанням полягає в тому, що в разі злиття всі майнові права та обов'язки кількох юридичних осіб концентруються на балансі одного підприємства, яке є новоствореним, а в разі приєднання — на балансі такого, що вже функціонує на момент прийняття рішення про приєднання, підприємства.

Примусова ліквідація підприємства — це процедура ліквідації неспроможного підприємства, яка здійснюється за рішенням арбітражного суду (як правило, у процесі провадження справи про банкрутство).

Прискорена амортизація — метод визначення амортизації основних засобів за нормами, що перевищують офіційно затверджені норми амортизаційних відрахувань.

Приховані резерви — частина капіталу підприємства, яку не відображено в його балансі. Величина прихованих резервів у активі балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною (вищою) вартістю.

Продаж майна, продукції, робіт, послуг — передача права власності на майно, продукцію, роботи, послуги, нематеріальні активи, цінні папери, валютні цінності, інші види фінансо-

вих ресурсів та матеріальних цінностей іншим юридичним і фізичним особам за допомогою угод купівлі-продажу.

Продаж товарів — будь-які операції, що здійснюються згідно з договорами купівлі-продажу, іншими цивільно-правовими договорами та передбачають перехід права власності на товари за певну компенсацію, а також операції з безоплатного надання товарів.

Пролонговані кредити — кредити, за якими строк дії кредитного договору продовжений та змінені його умови з огляду на об'єктивні причини, що зумовили несвоєчасне повернення позики.

Прострочені кредити — кредити, що не повернені установам банку чи іншим позичальникам у визначений термін внаслідок фінансових ускладнень, що виникли в позичальника.

Р

Реалізація продукції, робіт, послуг — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передавання права власності на продукцію, роботи, послуги іншому суб'єктові підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів і боргових зобов'язань.

Регульовальна функція податків — форма впливу податків на різні напрямки, показники діяльності суб'єктів господарювання. Такий вплив залежить від: об'єкта оподаткування та методики його визначення, від джерел сплати податків, розміру ставок податків і методики їх розрахунку, термінів сплати податків, податкових пільг, штрафних санкцій за порушення податкового законодавства суб'єктами господарювання.

Реєстр вимог кредиторів — список визнаних господарським судом грошових вимог кредиторів, а також вимог щодо сплати податків і зборів, складений розпорядником майна в порядку черговості задоволення кожної вимоги.

Резервний фонд — фонд, який створюється за рахунок чистого прибутку підприємства для забезпечення покриття можливих збитків від фінансово-господарської діяльності.

Резиденти — юридичні особи, а також суб'єкти господарської діяльності України, що не мають статусу юридичної особи

(філії, представництва тощо), які створені та здійснюють свою діяльність відповідно до законодавства України з місцезнаходженням на її території.

Резиденти — юридичні особи, включаючи і бюджетні організації, суб'єкти підприємницької діяльності, їхні філії, відділення та інші відокремлені підрозділи з постійним місцезнаходженням на території України, які складають окремий баланс, мають розрахунковий рахунок і здійснюють реалізацію продукції, робіт, послуг на митній території України.

Ремітент — власник переказного векселя (підприємство або банк), що отримує на свою користь комісійну винагороду за надану банком послугу щодо переказу суми, указаної у векселі, в обумовлений термін з рахунка векселедавця на рахунок власника векселя.

Рентабельність — показник рівня дохідності продукції, підприємства в цілому. Визначається як відношення прибутку до поточних витрат, авансованої вартості у відсотках.

Рентабельність основних засобів — показник ефективності їх використання, що обчислюється як відношення загального прибутку до вартості основних засобів у відсотках.

Реорганізація підприємства — повна або часткова заміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох інших. Найпоширенішими видами реорганізації є злиття, приєднання, поділ, виокремлювання, перетворення.

Реструктуризація активів — операції підприємства, спрямовані на зміну структури та складу його майна (активу балансу).

Реструктуризація — здійснення організаційно-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення.

Реструктуризація податкової заборгованості — розстрочення сплати податкової заборгованості платників податків рівними частками на певний термін.

Рефінансування дебіторської заборгованості — форма реструктуризації активів, яка полягає в переведенні дебіторської

заборгованості в інші, ліквідні форми оборотних активів: грошові кошти, короткострокові фінансові вкладення.

Робота податкова — діяльність платників і податкової служби щодо дотримання принципів податкової дисципліни.

Розподіл прибутку — спрямування прибутку на сплату податків, створення резервного капіталу, виплату дивідендів, поповнення статутного капіталу, задоволення потреб окремих учасників розподілу.

Розподільчий баланс — баланс, складений за стандартними правилами формування публічної фінансової звітності, який відображає величину та структуру майна (активів) та зобов'язань (пасиву) підприємства, що реорганізується, які розподіляються з-поміж його правонаступників під час розукрупнення такого підприємства.

Розподільчий рахунок — рахунок, призначений для попереднього зарахування коштів у іноземній валюті, які згідно з чинним законодавством України підлягають продажу на міжбанківському валютному ринку. Залишок коштів у встановленому порядку зараховується на поточний рахунок.

Розпорядник майна — фізична особа, на яку в установленому порядку покладаються повноваження щодо нагляду та контролю за управлінням та розпорядженням майном боржника на період провадження справи про банкрутство. Повноваження розпорядника майна припиняються з дня затвердження арбітражним судом мирової угоди, призначення керуючого санацією або ліквідатора.

Розрахунковий вексель — вексель, який купують з дисконтом для покриття кредиторської заборгованості перед векселедавцем у розмірі вексельної суми.

Розрахунковий чек — розрахунковий документ, що містить письмове доручення власника рахунка (чекодавця) банку-емітенту, в якому відкрито рахунок, про сплату чекодержателю зазначеної в чеку суми.

Розрахунок прибутку — обчислення суми прибутку на підставі відповідних вихідних показників, урахування факторів впливу, застосування певних методів розрахунку.

Розстрочка платежу — розподіл суми платежу на декілька термінів сплати за рішенням відповідного фінансового органу.

Роялті — дохід від запатентованого винаходу.

С

- Самофінансування** — фінансування діяльності підприємства за рахунок власних фінансових ресурсів.
- Санатор** — фізична або юридична особа, яка бажає взяти фінансову чи якусь іншу матеріальну участь (або бере таку участь) у санації підприємства, що зазнало фінансової кризи.
- Санаційна спроможність** — сукупність фінансових, організаційно-технічних та правових можливостей підприємства, що перебуває у фінансовій кризі, які визначають його здатність до успішного проведення фінансової санації.
- Санаційний аудит** — поглиблений аналіз фінансово-господарського стану підприємств, який здійснюється на підприємствах, що потрапили у фінансову кризу.
- Санаційний прибуток** — прибуток, який виникає внаслідок викупу підприємством власних корпоративних прав (акцій, часток) за курсом, нижчим за номінальну вартість цих прав, або внаслідок їх безкоштовного передавання для анулювання, а також у разі одержання підприємством безповоротної фінансової допомоги, у тому числі через списання кредиторської заборгованості.
- Санація балансу** — покриття відображених у балансі збитків за допомогою санаційного прибутку, одержаного в результаті зменшення (збільшення) статутного капіталу підприємства; використання безповоротної фінансової допомоги власників, кредиторів та інших заінтересованих в успішній діяльності підприємства осіб.
- Санація підприємств** — комплекс послідовних, взаємозв'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного, соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення його прибутковості та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді.
- Санкції договірні** — міра покарання за порушення господарських угод, що передбачена в такій угоді.
- Санкції фінансові** — штрафи, які стягуються з платників податків за порушення податкового законодавства.
- Санкція в господарських відносинах** — міра покарання за порушення встановленого порядку здійснення господарсько-

фінансової діяльності, зафіксованого в цивільно-правовій угоді.

Сезонний кредит — кредит на покриття потреб, спричинених сезонними факторами.

Система оподаткування — сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів, що стягуються в порядку, установленому відповідними законами держави.

Система податкова — сукупність податків, зборів та платежів, що сплачуються в певній країні відповідно до вимог чинного податкового законодавства.

Система раннього попередження та реагування — особлива інформаційна система, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики та загрози з боку як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Система є одним з важливих інструментів контролінгу.

Склад фінансової звітності — баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал і примітки до звітів.

Скоригований валовий дохід — розрахунковий показник, який використовується для визначення суми оподаткованого прибутку під час обчислення податку на прибуток.

Служба податкова — сукупність державних органів, які організують і контролюють надходження податкових і окремих видів неподаткових платежів.

Собівартість продукції — витрати, пов'язані з її виробництвом. Собівартість включає прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати. Перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості встановлює підприємство.

Списання податкової заборгованості — анулювання заборгованості як безнадійної щодо сплати.

Справедлива вартість основних засобів — сума, за якою може бути здійснений обмін активу або оплата зобов'язання в результаті операцій між обізнаними, заінтересованими та незалежними сторонами.

Ставка оподаткування — використовується для обчислення суми податку й встановлюється в грошовому вимірі на одини-

цю оподаткування або у відсотках до об'єкта оподаткування. Відсоткові ставки можуть бути пропорційними, прогресивними, регресивними.

Сталі пасиви — мінімальна (стійка) заборгованість із заробітної плати працівникам, з відрахувань на обов'язкове державне пенсійне страхування, соціальне страхування, а також частина резерву майбутніх платежів.

Страхування соціальне — система економічних відносин, за допомогою яких формуються й використовуються фонди грошових засобів, передбачені для матеріального забезпечення громадян.

Структура оборотних коштів — питома вага вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальній сумі оборотних коштів.

Стягнення адміністративні — штрафи, що накладаються на керівників, посадових осіб підприємств, установ та організацій і на громадян за порушення законодавства відповідно до положень Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Суб'єкти оподаткування — це особи (юридичні або фізичні), на яких покладено обов'язки сплачувати, утримувати та перераховувати податки до бюджету.

Т

Тариф єдиний митний — це перелік митних ставок на всі товари, роботи та послуги, ввезені на територію України.

Товари — матеріальні та нематеріальні активи, а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення.

Товариство акціонерне — форма організації виробництва на основі залучення грошових засобів шляхом продажу акцій. Існують закриті й відкриті акціонерні товариства, командитні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, та інші.

Трасант — особа, що переказує свій платіж на іншу особу. Трата — див. Вексель переказний.

У

Утрати (втрати) — зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Ф

Факторинг — продаж дебіторської заборгованості підприємства на користь факторингової компанії чи комерційного банку раніше строку їх погашення з дисконтом від номінальної вартості.

Факторинг — різновидність торгово-комісійних операцій, операція з перевідступлення першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору.

Фізичний знос основних засобів — зменшення вартості основних засобів унаслідок виробничого використання.

Фіксована ціна — незмінна відпускна ціна на окремі види продукції, робіт, послуг.

Фіксований сільськогосподарський податок — податок, установлений для сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання та власності, які займаються виробництвом, переробкою та збутом сільськогосподарської продукції, коли їх валовий дохід від операцій з продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва та продуктів її переробки за попередній звітний (податковий) рік перевищує 75 % суми валового доходу підприємства.

Фінанси підприємств — економічні відносини, пов'язані з рухом грошових коштів, формуванням, розподілом і використанням доходів та грошових фондів суб'єктів підприємництва в процесі відтворення.

Фінансова діяльність — це сукупність операцій, які призводять до зміни величини та/або складу власного та позикового капі-

талу (випуск акцій, отримання позик та їх погашення; викуп акцій власної емісії; виплата дивідендів).

Фінансова звітність — публічна звітність, складена за правилами бухгалтерського обліку, яка містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів підприємства та зміни власного капіталу за звітний період.

Фінансова криза на підприємстві — кінцева стадія непрогнозованого процесу втрати (під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів) потенціалу розвитку, коли структура капіталу та ліквідність підприємства погіршуються настільки, що це загрожує його дальшому існуванню. Фінансова робота на підприємстві — діяльність, що здійснюється за такими основними напрямками: фінансове прогнозування і планування; оперативна поточна фінансово-економічна робота; аналіз і контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Фінансова санація — покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення, відновлення або збереження ліквідності та платоспроможності підприємства, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру.

Фінансова стійкість підприємства — це його спроможність забезпечити діяльність за рахунок власних коштів, не допускаючи невиправданої кредиторської заборгованості та своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями.

Фінансова стратегія — довгострокова мета діяльності підприємства, що відображає основні принципи його фінансової політики та вибору фінансового забезпечення реалізації корпоративного управління.

Фінансове планування — процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання згідно з виробничими та маркетинговими показниками підприємства в плановому періоді.

Фінансовий аналіз — процес оцінювання фінансового стану та основних результатів діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості та забезпечення ефективного розвитку.

- Фінансовий бюджет** — план, в якому відображаються обсяг і структура грошових коштів та напрямки їх використання.
- Фінансовий вексель** — спосіб мобілізації грошових ресурсів, що має депозитну природу.
- Фінансовий лізинг (оренда)** — господарська операція фізичної чи юридичної особи, що передбачає придбання орендодавцем на замовлення орендаря основних фондів з наступним їх передаванням у користування орендарю на строк, що не перевищує строку повної амортизації основних фондів з обов'язковим дальшим передаванням права власності на такі основні фонди орендарю.
- Фінансовий механізм** — управління фінансовими відносинами через фінансові важелі (за допомогою фінансових методів) з метою підвищення ефективності господарювання підприємства.
- Фінансовий план** — документ, який показує доходи й витрати грошових коштів підприємства в плановому періоді.
- Фінансовий стан підприємства** — комплексне поняття, яке є результатом взаємодії елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображують наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.
- Фінансові інвестиції** — активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.
- Фінансові ресурси** — грошові кошти, що перебувають у розпорядженні підприємства. До фінансових ресурсів належать усі грошові фонди й та частина грошових коштів, яка використовується поза фондами.
- Фінансування** — процес фінансового забезпечення фінансово-економічного розвитку та зростання ринкової вартості підприємства.
- Фіскальна функція податків** — мобілізація коштів у розпорядження держави, через розподіл частини валового національного продукту та формування централізованих фінансових ресурсів для забезпечення виконання функцій держави. Для реалізації цієї функції важливе значення має постійність і стабільність надходження коштів до державного бюджету.

- Фонд амортизаційний** — грошові ресурси, що формуються за рахунок амортизаційних відрахувань і призначені для відтворення основних фондів.
- Фонд оплати праці** — цільове джерело фінансування витрат на оплату праці працівників підприємства, премії за виробничі результати, заохочувальні та компенсаційні виплати, що відносяться на собівартість продукції.
- Фонди державні цільові** — фонди, створені відповідно до законодавства України і формуються за рахунок визначених ним внесків юридичних і фізичних осіб.
- Фонди обігу** — готова продукція на складі та відвантажена; кошти на рахунках у банках і в розрахунках, дебіторська заборгованість.
- Формалізовані методи фінансового аналізу** — методи аналізу, в основу яких покладено жорстко формалізовані аналітичні залежності.
- Франчаплинг** — спеціальний привілей, який надається урядом приватному підприємству, яке в цьому випадку сплачує податок за використання такого привілею.
- Функції фінансів підприємств** — суспільне відображення їхньої сутності, внутрішніх властивостей.
- Функціонуючий капітал** — величина власних оборотних коштів, яка характеризує ту частину власного капіталу підприємства, яка є джерелом покриття поточних активів підприємства (тобто активів, які мають період обороту менше, ніж один рік).

Ц

- Цільові державні фонди** — створюються державою для фінансування цільових витрат за рахунок спеціальних зборів (відрахувань) з юридичних і фізичних осіб.
- Ціна на продукцію звичайна** — ціна не менша, ніж середньозважена ціна реалізації аналогічної продукції за будь-якими іншими угодами з купівлі-продажу, укладеними з будь-якою третьою стороною протягом 30 календарних днів, що передували даті реалізації, за винятком того, коли ціни внутрішньої реалізації підлягають державному регулюванню згідно з порядком ціноутворення, встановленим законодавством.

Ціна оптова — оптова ціна підприємства або ціна товаровиробника, за якою товари реалізуються іншим підприємствам та організаціям, а також населенню.

Ч

Чек грошовий — документ стандартної форми, який використовується для отримання підприємствами готівки з рахунків у банківських установах.

Чекодавець — підприємство або фізична особа, що здійснює платіж за допомогою чека та підписує його.

Чекодержатель — підприємство або фізична особа, які є одержувачем коштів за чеком.

Чистий дохід — грошовий вираз вартості новоствореного продукту, що визначається як різниця між валовим доходом і заробітною платою.

Чистий оборотний капітал — різниця між поточними активами і поточними (короткостроковими) зобов'язаннями.

Чистий прибуток — прибуток підприємства, який залишається після сплати податку на прибуток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрна реформа в Україні/П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко та ін.; За ред П. І. Гайдуцького. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 424 с.
2. Агροпромисловий комплекс: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформ-аналіт. зб./За ред. П. Т. Саблука та ін. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — Вип. 6. — 764 с.
3. Аранчій В. І. Фінансова діяльність підприємств: Навч. Посібник/В. І. Аранчій, В. Д. Чумак, О. Ю. Смолянська, Л. В. Черненко. — К.: ВД „Професіонал», 2004. — 240 с.
4. Банківські операції. Підручник/За ред. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2002. — 476 с.
5. Бужин О. А. та ін. Амортизація як засіб вітворення поголів'я у птахівництві/О. А. Бужин//Економіка АПК. — 2004. — № 12. — С. 53–57.
6. Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України. — К.: НДФІ, 2004. — С. 300.
7. Василенко Л. П. Фінанси підприємств у схемах і таблицях: Наочний навчальний посібник/Василенко Л. П., Гут Л. В., Оксеєнко О. П. — К.: Дакор, 2006. — 344 с.
8. Василик О. Д. Теорія фінансів. Підручник/О. Д. Василик. — К.: НІОС. — 2000. — 416 с.
9. Василик О. Д. Бюджетна система України: Підручник/О. Д. Василик, К. В. Павлюк — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 406 с.
10. Вахрин П. И. Финансы: Учебник для вузов/П. И. Вахрин, А. С. Нешитий. — М.: Информационно-внедренческий центр «Маркетинг». — 2000. — 502 с.
11. Гайдуцький П. І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території/ П. І. Гайдуцький//Економіка АПК. — 2005. — № 11. — С. 45–48.
12. Гайдуцький П. І. Формування та розвиток аграрного ринку/ П. І. Гайдуцький//Економіка АПК. — 2004. — № 3. — С. 13.

13. Гришова І. Ю. Оборотні засоби молокопереробних підприємств/За ред. академіка УААН М. Я. Дем'яненка. — К.: ННЦ ІАЕ, 2005. — 188 с.
14. Грідчина М. В. Управління фінансами акціонерних товариств: Навч. посіб./М. В. Грідчина. — К.: А. С. К., 2005. — 384 с.
15. Гудзь О. Є. Вплив дебіторської та кредиторської заборгованості на забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств/О. Є. Гудзь//Вісн. Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. — Х.: ХНТУСГ, 2007. — Вип. 49. — 382 с. — с. 120–129.
16. Гудзь О. Є. Діагностика забезпечення сільськогосподарських підприємств фінансовими ресурсами/О. Є. Гудзь//Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. — Х.: ХНТУСГ, 2007. — Вип. 55. — 375 с. — с. 261–267.
17. Гудзь О. Є. Дебіторська та кредиторська заборгованість в системі управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств/О. Є. Гудзь//Облік і фінанси АПК. — 2007. — № 1–2. — с. 65–70.
18. Гудзь О. Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств/О. Є. Гудзь//Облік і фінанси АПК. — 2007. — № 3–5. — С. 100–105.
19. Гудзь О. Є. До концепції розбудови системи агрострахування в Україні/О. Є. Гудзь//Економіка АПК. — 2006. — № 11. — С. 35–39.
20. Декрет Кабінету Міністрів України «Про акцизний збір» № 18–92 від 26.12.1992 р.
21. Дем'яненко М. Я. Кредитування сільськогосподарських підприємств: теорія і практика/М. Я. Дем'яненко//Облік і фінанси АПК. — 2005. — № 7 — С. 9–19.
22. Дем'яненко М. Я. Стан державної фінансової підтримки сільського господарства/М. Я. Дем'яненко, Ф. В. Іванина//Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку/За ред. П. К. Канінського. — К.: ННЦ ІАЕ. — 2005. — С. 233–235.
23. Дем'яненко М. Я. Проблеми амортизації в аграрному секторі АПК (обліково-фінансовий аспект): (Монографія)/М. Я. Дем'яненко, С. М. Євтушенко. — К.: ННЦ ІАЕ, 2006. — 178 с.

24. Журавльова Ю. Ю. Сутність платоспроможності підприємства/ Ю. Ю. Журавльова//Фінанси України. — 2006. — № 1. — С. 120.
25. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-П (зі змінами та доповненнями).
26. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. № 1560-П (зі змінами та доповненнями).
27. Закон України «Про підприємництво» від 07.02.1991 р. № 698-П (зі змінами та доповненнями).
28. Закон України «Про підприємства в Україні» від 27.03.1991 р. № 887-П (зі змінами та доповненнями).
29. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР (зі змінами та доповненнями).
30. Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р. № 1251-П (зі змінами та доповненнями).
31. Закон України «Про ціни і ціноутворення» від 03.12.1990 р. № 507-П (зі змінами та доповненнями).
32. Закон України «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.1998 р. № 320-IV (зі змінами та доповненнями).
33. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20.03.1991 № 872-П (зі змінами та доповненнями внесеними Законом України від 07.12.2000 р. № 2121-III).
34. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 р. № 283/97-ВР зі змінами та доповненнями).
35. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про оподаткування, виробництво та обіг підакцизних товарів» від 24.10.2002 р. № 195-IV.
36. Закон України «Про внесення змін до Закону Української РСР «Про власність» від 14.10.1992 р. № 2690-П (зі змінами і доповненнями).
37. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 07.03.2002 р. № 3088-III.
38. Зятковський І. В. Теоретичні засади фінансів підприємств/ І. В. Зятковський//Фінанси України. — 2000. — № 4. — С. 24.

39. Зятковський І. В. Фінанси підприємств. Навчальний посібник/І. В. Зятковський. — К.: Кондор — 2003. — 364 с.
40. Зятковський І. В. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Навчальний посібник/І. В. Зятковський. — Тернопіль: Економічна думка, 2003—312 с.
41. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» Затверджено Постановою Правління НБУ від 29.03.2001 р. № 135.
42. Інструкція «Про організацію роботи з готівкового обігу». Затверджено Постановою Правління НБУ від 19.02.2001 р. № 69.
43. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять «платоспроможність» і «ліквідність»/Є. Є. Іонін//Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 6. — С. 31.
44. Корінев В. Л. Цінова політика підприємства/В. Л. Корінев — К.: КНЕУ, 2001. — 257 с.
45. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика/В. Д. Лагутін. — К.: Знання. — 2002. — 215 с.
46. Лайко П. А. Кредитування малих та середніх підприємств у сільській місцевості через кооперативну кредитну систему з урахуванням досвіду держав-членів ЄС/П. А. Лайко, В. М. Алексійчук, О. Є. Гудзь, Г. П. Лайко//Облік і фінанси АПК. — 2005. — № 3. — С. 31–44.
47. Лайко П. А. Формування кооперативної кредитної системи з урахуванням досвіду держав-членів ЄС/П. А. Лайко, О. Є. Гудзь, І. І. Долженко, Г. П. Лайко, В. М. Алексійчук//Аграрна наука і освіта. — 2005. — Т. 6, № 1–2. — С. 134–146.
48. Лайко П. А. Фінанси АПК: Навчальний посібник/П. А. Лайко, Ю. І. Ляшенко — К.: Дія, 2000. — С. 33.
49. Летагіна І. П. Управління джерелами відтворення на сільськогосподарських підприємствах: регіональний підхід/І. П. Летагіна//Агроінком — 2005. — № 5–6. — С. 56–58.
50. Методичні рекомендації з розробки фінансового плану підприємства. Держкомітет промислової політики України. — К., 2000.
51. Методичні рекомендації про порядок визначення нормативу власних обігових коштів. Державний комітет промислової політики України. — К., 2000.

52. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств і організацій. Затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. № 81.
53. Моляков Д. С. Теория финансов предприятий: Учеб пособие/ Д. С. Моляков, Е. И. Шохин. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 112 с.
54. Непочатенко О. О. Організаційно-економічні механізми кредитування аграрних підприємств: (Монографія)/О. О. Непочатенко. — Умань, 2007.— 456 с.
55. Непочатенко О. О. Кредитування сільськогосподарських товаровиробників на основі диверсифікації фінансових послуг/ О. О. Непочатенко.//Економіка АПК. — 2007. — № 7.— С. 61–66.
56. Непочатенко О. О. Проблеми інституційного забезпечення земельної іпотеки регіону/О. О. Непочатенко.//Зб. наук. праць. — Чернівці: Книги — ХХІ, 2007. — С. 240–256.
57. Нікбахт Е. Фінанси/Е. Нікбахт, А. Грошеллі — К.: Основи, 1993. — 383 с.
58. Олійник О. В. Циклічність відтворювального процесу в сільському господарстві: (Монографія)/О. В. Олійник/Харк. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х., 2005. — 322 с.
59. Онищенко О. Фінансова результативність сільськогосподарських підприємств/О. Онищенко//Економіка України. — 2005. — № 2. — 59 - 70 с.
60. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія): Навчальний посібник/В. М. Опарін. — К.: КНЕУ, 1999. — 164 с.
61. План рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291.
62. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 (зі змінами та доповненнями).
63. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 (зі змінами та доповненнями).

Список використаних джерел

64. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 (зі змінами та доповненнями).
65. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про Рух грошових коштів». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 (зі змінами та доповненнями).
66. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 «Звіт про власний капітал». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.03.1999 р. № 87 (зі змінами та доповненнями).
67. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 р. № 137 (зі змінами та доповненнями).
68. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 (зі змінами та доповненнями).
69. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999 р. № 242 (зі змінами та доповненнями).
70. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246 (зі змінами та доповненнями).
71. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 (зі змінами та доповненнями).
72. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20 (зі змінами та доповненнями).
73. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 р. № 91 (зі змінами та доповненнями).

Список використаних джерел

74. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290 (зі змінами та доповненнями).
75. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 (зі змінами та доповненнями).
76. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 «Консолідована фінансова звітність». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 30.08.1999 р. № 176 (зі змінами та доповненнями).
77. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». Затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39 (зі змінами та доповненнями).
78. Положення Національного банку України «Про кредитування» затвердженого Постановою Правління НБУ від 28.09.1995 р. № 246.
79. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. Затверджено Постановою Правління НБУ 19.02.2001 р. № 69.
80. Положення про порядок складання річного фінансового плану державним підприємством. Наказ Міністерства економіки України від 25.12.2000 р. № 277.
81. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України № 49/121 від 26.01. 2001 р.
82. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок санації державних підприємств»//Зібрання постанов Уряду України. — 1994. — № 5.
83. Постанова Кабінету Міністрів України та НБУ «Про нормативи запасів товарно-матеріальних цінностей державних підприємств та організацій та джерела їх покриття» від 10.04.1994 р. № 279.
84. Полозенко Д. В. Державний бюджет України і його грошове наповнення/Д. В. Полозенко//Фінанси України — 2004. — № 3. — С. 19–27.

Список використаних джерел

85. Прокопенко І. Ф. Курс економічного аналізу: Підруч. для студентів вищих навч. Закладів/І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін, З. Ф. Петряєв. — Х.: Легас. — 2004. — 280 с.
86. Прус Ю. О. Формування та виплата орендної плати за земельні паї/ Ю. О. Прус//Економіка АПК. — 2004. — № 8. — С. 86–93.
87. Росс С. Основы корпоративных финансов/Пер. с англ. — М.: Лаборатория Базовых Знаний, 2000. — 720 с.
88. Савчук В. П. Управление прибылью и бюджетирование/ В. П. Савчук — М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. — 432 с.
89. Савчук В. П. Управление финансами предприятия/2-е изд., стереотип./В. П. Савчук — М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2005. — 480 с.
90. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств. Навчальний посібник/ Р. А. Слав'юк. — К.: ЦУЛ, 2002. — 460 с.
91. Сомик А. В. Кредитні відносини сільськогосподарських підприємств з комерційними банками: особливості суб'єктного складу/А. В. Сомик//Економіка АПК. — 2006. — № 11. — С. 53–59.
92. Сорокина Е. М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики/Е. М. Сорокина. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 176 с.
93. Стецюк П. А. Економічна суть фінансових ресурсів/П. А. Стецюк//Фінанси України. — 2007. — № 1. — С. 129–144.
94. Стецюк П. А. Формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств/П. А. Стецюк//Економіка АПК. — 2005. — № 11. — С. 111–116.
95. Суторміна В. М. Фінанси зарубіжних корпорацій/В. М. Суторміна, А. М. Федосов, Н. С. Рязанова — К.: Либідь, 1993.
96. Сухарський В. С. Ощадно-банківська справа/В. С. Сухарський, В. В. Сухарський — Тернопіль: Астон, 2003. — 464 с.
97. Указ Президента України «Про внесення змін до Указу Президента України від 03.08.1998 р. № 727 «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 28.06.1999 р. № 746/99.

Список використаних джерел

98. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навчальний посібник/О. О. Терещенко. — К.: КНЕУ, 2000. — 412 с.
99. Федоров В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія/За ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2002. — 387 с.
100. Финансовое управление фирмой/В. И. Терехин, С. В. Моисеев, Д. В. Терехин, С. Н. Цыганков; под ред. В. И. Терехина. — М.: ОАО Экономика, 1998. — 350 с.
101. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств. Навчальний посібник/О. С. Філімоненков — К.: Ніка-Центр, 2005. — 400 с.
102. Фінанси в період реформування агропромислового виробництва/М. Я. Дем'яненко, В. М. Алексійчук, А. Г. Борщ та ін.; За ред. М. Я. Дем'яненка. — К.: ІАЕ УААН, 2002. — 645 с.
103. Фінанси підприємств: Навч. посіб./За ред. Г. Г. Кірейцева. — К.: ЦУЛ, 2002. — 268 с.
104. Фінанси підприємств: Підручник для студ. вузів/П. А. Лайко, М. В. Мних. — К.: Т-во «Знання України», 2004. — 428 с.
105. Фінанси підприємств: Підручник/Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. — 4-те вид., перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2004. — 571 с.
106. Фінанси підприємств: Учбовий посібник/за ред. В. В. Буряковського. — Дніпропетровськ: Пороги, 1998. — 248 с.
107. Фінансова діяльність підприємства: Підручник/О. М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. І. Орлов, К. Я. Петрова — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Либідь, 2002. — 384 с.
108. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб./За ред. Г. Г. Кірейцева. — К.: ЦУЛ, 2002. — 496 с.
109. Фінансовий словник-довідник/М. Я. Дем'яненко, Ю. Я. Лузан, П. Т. Саблук, В. М. Скупий та ін.; За ред. М. Я. Дем'яненка. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 555 с.
110. Фінансово-економічний аналіз: Підручник/П. Ю. Буряк, М. В. Римар, М. Т. Бець та ін. — К.: Вид. Дім «Професіонал», 2004. — 528 с.
111. Фомин П. А. Управление финансами предприятий в условиях дестабилизации экономики: Учеб. пособие/Под ред.

Список використаних джерел

- проф. Л. С. Шаховской/Волгоград. гос. техн. ун-т. — Волгоград, 2000. — С. 117–120.
112. Худолій Л. М. Теорія фінансів: Навч.-метод. посіб./Л. М. Худолій — К.: Вид-во Європ. Ун-ту, 2003. — 167 с.
113. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навчальний посібник. — 2-е вид., перероб. і доп./Ю. С. Цал-Цалко. — К.: ЦУЛ, 2002. — 360 с.
114. Чупис А. В. Финансовое положение предприятия (оценка, анализ, планирование)/А. В. Чупис. — Сумы: Университетская книга, 1999. — 332 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Олена Олександрівна НЕПОЧАТЕНКО

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Керівник видавничих проєктів – Сладкевич Б. А.

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ «Центр учбової літератури»

Підписано до друку 22.12.2010. Формат 60x84^{1/16}
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура PetersburgCTT.
Умовн. друк. арк. 18,45. Наклад – 800 прим.

Видавництво «Центр учбової літератури»
вул. Електриків, 23 м. Київ 04176
тел./факс 044-425-01-34
тел.: 044-425-20-63; 425-04-47; 451-65-95
800-501-68-00 (безкоштовно в межах України)
e-mail: office@uabook.com
сайт: www.cul.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2458 від 30.03.2006